

POLITIEK JAARBOEK
1986
ANNEE POLITIQUE

Nieuwe reeks nr 11

Nouvelle série n°11

Uitgegeven door **RES PUBLICA**
Tijdschrift voor politologie
1987, bundel XXIX, nr 3

Editée par **RES PUBLICA**
Revue de science politique
1987, volume XXIX, n° 3

INHOUD — SOMMAIRE — CONTENT

Overzicht van het Belgische politiek gebeuren in 1986, door M. DEWEERDT	285-357
Belgian politics in 1986, by I. COUTTENIER	359-382
Statistisch overzicht van het politieke jaar 1986, door M. VERMINCK	383-402
Openbare financiën en politiek in 1986, door V. VAN ROMPUY	403-418
Het mediabeleid in België, door J. CEULEERS	419-434
Vlaamse Gemeenschap : politiek jaarover- zicht 1986, door J. VAN DOREN	435-447
Morfologie van de Vlaamse politieke par- tijten in 1985 en 1986, door M. VERMINCK	449-508
Bibliographie de l'année politique 1986, par W.S. PLAVSIC	509-531
De politieke opiniepeilingen in België in 1986, door M. MAES en E. DAS	533-548

Overzicht van het Belgische politiek gebeuren in 1986

door Mark DEWEERDT,

Licentiaat politieke en sociale wetenschappen.
Politiek redacteur *De Standaard*.

★

De op 28 november 1985 gevormde regering-Martens VI, de voortzetting van de christendemocratisch-liberale regeringscoalitie die versterkt uit de parlementsverkiezingen van 13 oktober 1985 was gekomen, investeerde in 1986 het grootste deel van haar energie en tijd in het uitwerken en uitvoeren van maatregelen om het chronische begrotingstekort terug te schroeven. In de tweede helft van het jaar stond het kabinet, na het arrest van de Raad van State in de Happart-kwestie, bloot aan communautaire spanningen, die aanleiding gaven tot een kortstondige politieke crisis.

I. Martens VI krijgt bijzondere machten.

A. DE BIJZONDERE-MACHTENWET.

Om de staatsfinanciën te saneren — een van zijn prioritaire doelstellingen — had het kabinet-Martens VI in de regeringsverklaring van 29 november 1985 aangekondigd aan het Parlement bijzondere machten te zullen vragen. Nog in 1985 kwam de regering tegemoet aan de verzuchtingen van de meerderheidsfracties in verband met de « volmachten »-procedure en keurde zij, na lastige besprekingen, op 24 december het ontwerp van bijzondere-machtenwet goed (1).

Op 8 januari 1986 bracht de Raad van State advies uit over het wetsontwerp. De Raad wees op het uitzonderlijke karakter van de bijzondere

(1) M. DEWEERDT, Overzicht van het Belgische politiek gebeuren in 1985, in : *Res Publica*, 1986 (XXVIII), nr. 3, blz. 393-394.

machten : zij kunnen alleen maar in crisismomstandigheden en voor een beperkte periode worden toegekend. Het Parlement moet oordelen of zulke crisismomstandigheden het gebruik van bijzondere machten rechtvaardigen en voor hoelang zij desgevallend worden toegekend. Zelf was de Raad van State van oordeel dat de regering bijzondere machten vroeg voor een vrije lange periode — tot dertien maanden, de langste periode uit de Belgische geschiedenis — vooral omdat al in 1982 (elf maanden) en in 1983 (negen maanden) met « volmachten » was geregeerd. De Raad had voorts een reeks kritische opmerkingen over onnauwkeurigheden en slordigheden in de tekst van het wetsontwerp.

Op 10 januari keurde de ministerraad, na aanpassing aan het advies van de Raad van State, het definitieve ontwerp van bijzondere-machten-wet goed.

Tijdens diezelfde vergadering kondigde vice-premier en minister van Begroting Guy Verhofstadt (PVV) een reeks onmiddellijke maatregelen aan die er mede dienden toe bij te dragen, de begrotingsdoelstellingen te verwezenlijken. Zo zouden vanaf 1986 de vroeger gedebudgetteerde uitgaven worden opgenomen in de departementale begrotingen. Om een herhaling van « begrotingsontsporingen » te voorkomen, zou elke maand aan de ministerraad verslag worden uitgebracht over de evolutie van de ontvangsten en de uitgaven, zodat tijdig zou kunnen worden ingegrepen. De ministerraad stemde er voorts mee in, dat de Inspectie van Financiën actiever zou optreden, dat de controleurs nauwlettender zouden toezien op de vastleggingen en ordonnanceringen, dat de Schatkist gezamenlijk zou worden beheerd door de ministers van Financiën en van Begroting (tot dan toe deed de minister van Financiën dat alleen), en dat de overdracht van kredieten en het gebruik van bijkredieten zouden worden beperkt.

Die beslissingen werden genomen een paar dagen nadat bekend was geworden dat het begrotingstekort voor 1985 niet 495,7 miljard F (10,3 % van het bruto nationaal produkt) zou bedragen, zoals was geraamd, maar 553,6 miljard F (11,6 % van het BNP). Later, bij het opstellen, in juni, van de ontwerp-begroting voor 1986, zou blijken dat het tekort voor 1985 uiteindelijk was opgelopen tot 571,2 miljard F (12 % van het BNP).

Een bijzondere Kamercommissie zette op 20 januari de openbare bespreking van het ontwerp van bijzondere-machtenwet in. De meerderheidsfracties dienden twee amendementen in, die door de regering werden aanvaard. Luidens de amendementen moest de regering drie- in plaats van tweemaal verslag uitbrengen over het gebruik van de bijzondere machten, en moest het Parlement de wetsbesluiten die tussen 1 augustus en 31 december 1986 werden genomen vóór 31 maart 1987 bekrachtigen. De regering herhaalde haar belofte een termijn van acht dagen te zullen in acht nemen tussen de mededeling van de wetsbesluiten aan het Parle-

ment en de publikatie ervan in het *Belgisch Staatsblad*. Op 18 februari begon de openbare bespreking in plenaire Kamerzitting. Zoals verwacht vroeg de oppositie die dag het advies van de Raad van State over een aantal amendementen op het ontwerp. De meerderheid veroordeelde dat « verdragingsmaneuver ». Meerderheid tegen minderheid keurde de Kamer op 28 februari het wetsontwerp goed. Er waren drie onthoudingen : van Karel Dillen (Vlaams Blok), van Kamervoorzitter Jean Defraigne (PRL), die in het verleden al tegenstander was van bijzondere machten, en van Huberte Hanquet (PSC) die op die manier haar ongerustheid wou uitdrukken over het feit dat er geen vrouwen zouden worden betrokken bij het opstellen van de wetsbesluiten omdat in de ministerraad geen vrouwen zitting hadden. Vrouwelijke parlementsleden uit diverse partijen hadden diezelfde dag in een mededeling aan staatssecretaris voor Maatschappelijke Emancipatie Miet Smet dezelfde klacht geuit.

In de Senaat begon het openbare debat op 21 maart. Het wetsontwerp werd er op 26 maart, meerderheid tegen oppositie, goedgekeurd.

De wet van 27 maart 1986 « tot toekenning van bepaalde bijzondere machten aan de Koning » machtigde de regering om, bij in ministerraad overlegde besluiten, alle nuttige maatregelen te nemen « met het oog op het economisch en financieel herstel, de vermindering van de openbare lasten, de gezondmaking van de openbare financiën, de bevordering van de tewerkstelling, alsmede het financieel evenwicht, de beheersing van de uitgaven en de beveiliging van de stelsels van de sociale zekerheid ».

Meer bepaald kon de regering :

1. Bij ontstentenis van een interprofessioneel akkoord 1987-1989 over de handhaving van het concurrentievermogen, de bevordering van de tewerkstelling en het verzekeren van de soepele werking van de arbeidsmarkt, zelf maatregelen ter zake nemen.

2. De openbare uitgaven beheersen, beperken of verminderen, en de niet-fiscale ontvangsten van de Schatkist stijven : door de regelen betreffende de rijkscomptabiliteit en betreffende de controle op en het beheer van sommige instellingen van openbaar nut te wijzigen ; door het bedrag, de voorwaarden en toekenningsmodaliteiten van de subsidies, vergoedingen en andere uitgaven die geheel of ten dele ten laste van de Staat zijn, vast te stellen; door de openbare instellingen of de instellingen die door de openbare machten worden gesubsidieerd te rationaliseren en hun opdrachten opnieuw te definiëren; door de wettelijke bepalingen die uitgaven ten laste van de Staat tot gevolg hebben, te wijzigen.

3. De reglementering, de financiering, de organisatie, de werking en de controle van de verschillende stelsels en sectoren van de sociale zeker-

heid aan te passen of te wijzigen, zonder de koopkracht van de minder-gegoeden aan te tasten en zonder afbreuk te doen aan de fundamentele beginselen en doelstellingen van de sociale zekerheid.

4. De wetgeving inzake de ziekenhuizen, de laboratoria voor klinische biologie en de medisch-technische diensten aan te vullen, aan te passen of te wijzigen, meer bepaald wat de organisatie, de werking, het beheer, de financiering en de programmatie ervan betreft.

5. Bijdragen tot het scheppen van werkgelegenheid en het opsorpen van de werkloosheid door de sociale-zekerheidsbijdragen van de werkgevers af te schaffen, te verminderen of op een andere wijze te verdelen, door specifieke maatregelen te nemen voor jongeren en leerkrachten, door de bestaande programma's ter opslorping van de werkloosheid aan te passen.

6. De herstructurering en leefbaarheid te verzekeren van de zgn. nationale economische sectoren (staal, steenkool, textiel, scheepsbouw en -herstelling, glasverpakking).

Voorts maakte de wet het mogelijk dat de negentien gemeenten van het arrondissement Brussel-Hoofdstad en de Brusselse agglomeratie tot 31 december 1986 een beroep konden doen op het Hulpfonds tot financieel herstel van de gemeenten (2).

De wet bepaalde verder dat de ontwerp-wetsbesluiten in beginsel voor advies aan de Raad van State zouden worden voorgelegd, dat de bijzondere machten liepen tot 31 december 1986 of, voor wat de genoemde punten 2, 3 en 4 betreft, tot 31 maart 1987. Ten slotte bepaalde de wet de termijn waarbinnen de wetsbesluiten dienden te worden bekrachtigd door het Parlement.

B. SPANNINGEN IN DE COALITIE.

Het eerste trimester, dat grotendeels in beslag werd genomen door de parlementaire bespreking van het bijzondere-machtenontwerp, was gekenmerkt door spanningen en argwaan in de regering en tussen de coalitiepartners, die mede werden aangewakkerd door de irritatie bij de meerderheidsfracties in het Parlement over het hernieuwde beroep van de regering op bijzondere machten voor het voeren van haar beleid en op het

(2) M. DEWEERDT, Overzicht van het Belgische politiek gebeuren in 1983, in : *Res Publica*, 1984 (XXVI), nr. 4, blz. 450.

uitblijven van de begroting voor 1986, waardoor de regering ook voor de maanden april, mei en juni voorlopige kredieten diende aan te vragen (3).

In een interview met *Gazet van Antwerpen* en *Le Soir* (14 januari) kondigde minister van Economische Zaken Philippe Maystadt (PSC) aan zich niet meer gebonden te voelen voor het zgn. globalisatieakkoord over de compensaties voor militaire bestellingen dat onder de regering-Martens V was overeengekomen. Toen was afgesproken dat een zestal aankoopprogramma's van het leger een globale behandeling voor de compensaties zouden krijgen, waardoor de Vlaamse industrie 54 tot 56 % van de legercompensaties zou krijgen, de Waalse 34 tot 36 % en de Brusselse 9 tot 11 %. In de al uitgevoerde bestellingen haalde Vlaanderen echter nog geen veertig procent.

De kwestie kwam op 22 januari ter sprake in de Kamer, waar de Vlaamse oppositie interpelleerde over de uitlatingen van Maystadt. Eerste-minister Wilfried Martens (CVP) antwoordde dat de regering zich zou houden aan de vroegere akkoorden. Op 5 februari, nadat minister Maystadt zijn uitlatingen over de RTBf-radio had herhaald, zei de CVP-Kamerfractie toch nog ongerust te zijn over de verdere evolutie van het dossier. Volgens haar bedroeg het Vlaamse aandeel in de compensaties eind 1985 nog geen dertig procent en bestond het risico dat, door het wegvallen van de aankoop van helikopters als gevolg van besparingen, Vlaanderen die achterstand nooit zou kunnen ophalen. In een gesprek met *De Standaard* (9 februari) zei minister van Landsverdediging François-Xavier de Donnea (PRL) zich aan het vroegere akkoord te zullen houden. Hij vroeg wel dat ook op andere overheidsbestellingen (Openbare Werken, RTT) een regionale verdeelsleutel zou worden toegepast.

In de genoemde interviews beklemtoonde Maystadt ook dat de grens van de inleveringen was bereikt en dat er geen sprake kon zijn van een verdere aantasting van de koopkracht van de gezinnen. Maystadt zat daarmee op dezelfde golflengte als minister van Sociale Zaken Jean-Luc Dehaene (CVP), die had laten weten dat er in 1986 geen ruimte was voor de invoering van het fiscaal gunstige pensioensparen waarop van liberale zijde werd aangedrongen. Minister van Begroting Verhofstadt repliceerde dat het regeerakkoord moest worden uitgevoerd.

Het pensioensparen was niet de enige bron van wrijving tussen de christendemocratische en de liberale coalitiepartners. Ook voor het zgn. charter van de belastingplichtige waarvoor de liberalen ijverden, liep de arbeidersvleugel in de CVP en de PSC niet warm. De manier waarop minister Verhofstadt angstvallig waakte over de uitgaven, en met name het

(3) De regering zou overigens, zoals verder zal blijken, het hele jaar door met voorlopige kredieten werken. Zie hoofdstuk VII.

feit dat hij een aantal BTK-projecten blokkeerde, verwekte eveneens onbehagen in de christendemocratische linkerzijde.

De christelijke vakbond ACV noemde op 4 februari een lange reeks punten van het regeerakkoord « onaanvaardbaar », o.m. de verlenging van de wachttijd voor jonge werkloze schoolverlaters, de vermindering van de inspraak van de werknemers in de bedrijven, het verlagen van sociale uitkeringen, ingrepen in de werkloosheidsreglementering die tot onrechtvaardige beperkingen en uitsluitingen zouden leiden, het verzwaren van de fiscale lasten van de brugpensioneerden.

Half februari verschenen in de pers berichten dat het ACV en de ACV-vleugel binnen de CVP aanstuurden op een mildering van het saneringsdoel. De inspanning die de regering op anderhalf jaar wou doen (een vermindering van het begrotingstekort met 3,7 procentpunt van het BNP) werd onmogelijk genoemd omdat de besparing (200 miljard F) te groot zou zijn. Daarnaast was er sprake van « denkoefeningen » die op verschillende kabinetten werden verricht om een deel van de dalende olieprijs te recupereren voor de Schatkist door de invoering van een extra-heffing op de benzineprijs. Op die manier zou de besparingschroef wat terug kunnen worden gedraaid. Van regeringszijde werd verwezen naar het regeerakkoord dat bepaalde dat de fiscale druk niet zou worden verhoogd en dat er geen nieuwe overheidsheffingen zouden worden ingevoerd of bestaande verhoogd, en naar uitspraken van minister van Financiën Marc Eyskens (CVP), dat de daling van de benzineprijs volledig ten goede moet komen van de verbruiker.

De benoeming van een Vast Wervingssecretaris zorgde dan weer voor wrijvingen tussen de CVP en de PSC. Het eerste mandaat (vijf jaar) van Guido De Wilde, die als CVP'er gecatalogeerd stond, verstreek op 28 februari en normaal zou hij per 1 maart definitief benoemd worden. Minister van Binnenlandse Zaken en Openbaar Ambt Charles-Ferdinand Nothomb (PSC) verzette zich daar echter tegen om, zo berichtte de pers, druk uit te oefenen opdat de PSC, en niet de PRL, de bevoegdheid zou krijgen over de biculturele instellingen in Brussel, en om het Vast Wervingssecretariaat volledig onder de minister van Openbaar Ambt onder te brengen (het ressorteert nu onder de eerste-minister en onder de minister van Openbaar Ambt). De kwestie zou eerst in november, met de benoeming van De Wilde, een oplossing krijgen, na het vertrek van Nothomb uit de regering (4).

Inmiddels was buiten en binnen de meerderheid kritiek te horen op het trage tempo van de regeringswerkzaamheden. PRL-voorzitter Louis Michel zei aan *Le Soir* (9 februari) de indruk te hebben dat de eerste-

(4) Zie *infra*, hoofdstuk V.

minister « in volle politieke decompressie » was en « dit attentisme » niet te kunnen begrijpen. Vice-premier en minister van Begroting Verhofstadt repliceerde in *De Standaard* (11 februari) dat het vertrouwen tussen de coalitiepartners groot was, dat zijn departement koortsachtig werkte aan de voorbereiding van de begroting-1986 en dat de langdurige parlementaire bespreking van het bijzondere-machtenontwerp uitermate nuttig was. Eerste-minister Martens zei dat de regering de goedkeuring van de bijzondere-machtenwet afwachtte vooraleer ten volle de handen aan de ploeg te slaan (*La Libre Belgique*, 14 februari).

Waarnemers hadden de indruk dat het « attentisme » een gewilde strategie van de premier was. De periode van « besluiteloosheid » gaf de christen-democraten de kans stoom af te laten en maakte het de oppositie onmogelijk concrete maatregelen te bekritisieren. De regering kreeg bovendien de gelegenheid de bevolking psychologisch voor te bereiden op de harde besparingsbeslissingen. Het uitstellen van die beslissingen tot in de zomer zou, ten slotte, het verwachte verzet kunnen doen stranden : de vakantie is nu eenmaal geen geschikte periode om acties te voeren en de bevolking te mobiliseren (5).

Vice-premier en minister van Justitie Jean Gol (PRL) werd op 20 februari opgenomen in een ziekenhuis in Parijs, waar hij de « Francofone Top » bijwoonde. De artsen stelden meningitis (hersenvliesontsteking) vast. Drie dagen later werd Gol overgebracht naar het universitair ziekenhuis in Luik. Tijdens zijn afwezigheid nam zijn partijgenoot Louis Olivier, minister van Openbare Werken, *ad interim* de functies van vice-premier en minister van Justitie waar. De afwezigheid van Gol gaf aanleiding tot geruchten als zou hij vanop zijn ziekbed het regeringswerk verlammen en zich verzetten tegen het nemen van beslissingen. Die berichten werden ontkend op het kabinet van premier Martens, waar ook werd gezegd dat er op dat ogenblik geen belangrijke beslissingen dienden te worden genomen.

De naam van Gol kwam in die periode ter sprake in verband met een zaak van fiscale fraude (de zgn. Kirschen-affaire, naar de naam van het wisselkantoor waarlangs zwart geld zou zijn witgewassen). Enerzijds werd gezegd dat Gol zich zou hebben ingelaten met het gerechtelijk onderzoek en dat hij de onderzoeksrechter zou hebben beïnvloed die de twee betrokken wisselmakelaars onder borgtocht vrijliet (waarop beiden naar het buitenland vertrokken). In de omgeving van Gol werd opgemerkt dat de minis-

(5) In een interview met *Vrij Nederland* (11 juli) zou premier Martens dat min of meer bevestigen : « Ik zou liegen, ik zou de waarheid niet zeggen, als ik zou ontkennen dat ik geruime tijd over de *timing* heb nagedacht. Een eerste-minister moet daar bestendig mee bezig zijn. Eeuvige sociale reacties kun je natuurlijk beter in juni hebben dan in volle winter. »

ter in de reanimatieafdeling verbleef op het ogenblik van de vrijlating. Anderzijds werd Gols naam aangetroffen in een dossier dat werd gevonden bij de liberale vereniging « Steunt Elkander », een sociale kas waarvan Gol sinds 1981 vice-voorzitter was. De vereniging zou van de diensten van het wisselkantoor gebruik hebben gemaakt. Een SP-verzoek om de premier te ondervragen over de affaire werd door Kamervoorzitter Defraigne afgewezen. Op 5 maart vroegen de Vlaamse socialisten dat Gol zich tijdelijk zou terugtrekken als minister van Justitie tot het onderzoek in de zaak-Kirschen beëindigd zou zijn. Op 19 maart werd in de Kamer over de fraudezaak geïnterpelleerd. In zijn antwoord verwees premier Martens naar een persconferentie van de procureur des Konings te Brussel, die zei dat er geen enkele reden was om gewag te maken van een politiek-financieel schandaal. De procureur zei ook dat de minister van Justitie niet betrokken was bij de vrijlating van de twee wisselmakelaars. De politieke documenten die in de kantoren van « Steunt Elkander » werden gevonden, waren kopieën van brieven van de directeur naar minister Gol en andere politici waarin om een tussenkomst werd gevraagd, « zoals elke minister er jaarlijks honderden of duizenden krijgt ». De map hield geen verband met de zaak-Kirschen. Eerste-minister Martens zei verder vertrouwen te hebben in de onkreukbaarheid en de onafhankelijkheid van minister Gol.

Gol werd op 12 maart uit het ziekenhuis ontslagen en zou, na een herstelperiode thuis, op 14 april zijn politieke activiteiten hernemen.

II. Het begrotingsconclaaf.

A. DE EERSTE WETSBESLUITEN.

Vóór de eindstemming van het bijzondere-machtenontwerp in de Senaat was tussen de meerderheidspartijen een polemiek uitgebroken over de vraag wanneer de regering de eerste wetsbesluiten zou uitvaardigen.

Tijdens de vergadering van de Kamercommissie voor de Financiën op 12 maart verzette CVP-fractie leider Luc van den Brande zich uitdrukkelijk tegen het nemen van wetsbesluiten vóór de indiening van de ontwerp-begroting voor 1986 in het Parlement. Hij verwees naar zijn verklaring tijdens het investituurdebat, dat de *Algemene Toelichting* bij de rijksmiddelenbegroting een onderdeel vormt van de parlementaire controle op de bijzondere machten. Volgens van den Brande had premier Martens toen de verbintenis aangegaan dat de rijksmiddelenbegroting eind maart zou worden ingediend en dat het Parlement via de *Algemene Toelichting* inzag zou krijgen van de saneringsoperatie die de regering zou willen doorvoeren.

Van PRL-zijde werd opgemerkt dat er al genoeg tijd was verloren gegaan, en dat niet langer kon worden gewacht met de wetsbesluiten.

Minister van Begroting Verhofstadt verklaarde dat hij de ontwerp-begroting maar kon indienen nadat de regering de politieke beslissingen over de saneringsinspanningen zou hebben genomen, dat wil zeggen ten vroegste eind april, begin mei. Intussen kon de regering, indien dat noodzakelijk zou blijken, gebruik maken van de bijzondere machten.

Eerste-minister Martens liet er 's anderendaags geen twijfel over bestaan dat de regering niet zou wachten op de begroting om de eerste spaarbesluiten te nemen. Hij zei dat een aantal maatregelen zó concreet in het regeerakkoord waren bepaald, dat zij meteen bij wetsbesluit konden worden uitgevoerd.

Op 28 maart legde de ministerraad de definitieve cijfers vast van de verwachte inkomsten en uitgaven voor 1986 en 1987. Bij ongewijzigd beleid werd gerekend met een begrotingstekort van 640,4 (zonder de gewestelijke huisvestingsschulden 624,4) miljard resp. 624,3 (612) miljard F. Om het tekort eind 1987 terug te dringen tot 410 miljard F of acht procent van het BNP, zou een netto-besparingsinspanning nodig zijn van 200 (exclusief gewestelijke huisvestingsschulden) tot 214 (inclusief huisvestingsschulden) miljard F. De regering beklemtoonde dat zij voorzichtig geweest was bij het vaststellen van de uitgangspunten. Zo werd gerekend op een prijs voor een vat olie van 24 dollar, op een dollar koers van vijftig frank, op een rentevoet van 9 % in 1986 en 8,5 % in 1987 en op een BNP-groei van 1,3 % in 1986 en 2,2 % in 1987.

Op 28 en 29 maart werkte de regering een eerste reeks wetsbesluiten uit, waarvan werd gezegd dat zij een besparingsrendement van ca. 25 miljard F hadden.

In de sector van het onderwijs werd de dotatie voor het Gebouwenfonds voor de rijksscholen voor 1986 en 1987 beperkt tot 4,1 (i.p.v. 9,6) resp. 3,5 miljard F. Het Fonds voor provinciale en gemeentelijke schoolgebouwen kreeg voor 1986 helemaal geen dotatie (normaal 3,5 miljard F) en voor 1987 maar 600 miljoen F. Het Nationaal Waarborgfonds voor Schoolgebouwen (voor het vrij gesubsidieerd onderwijs), dat al enkele jaren « leeg » was, werd gemachtigd om in 1986 en 1987 telkens voor 4,1 miljard F leningen te waarborgen (die maatregel werd niet bij wetsbesluit geregeld maar in de zgn. onderwijswet).

In alle onderwijsnetten werden de werkingskredieten beperkt.

Het gratis leerlingenvervoer werd afgeschaft, behalve voor het buitengewoon onderwijs. Voor leerlingen van het rijksonderwijs die geen rijksschool vinden op een « redelijke afstand » van hun woonplaats (4 km voor het basisonderwijs, 12 km voor het lager secundair onderwijs, 20 km voor het hoger secundair onderwijs) neemt de Staat nog de vervoerkosten

voor het verschil tussen de werkelijke en de « redelijke » afstand voor zijn rekening.

De sociale toelagen aan de universiteiten werden geblokkeerd op het niveau van 1985.

In de sector van de ziekteverzekering werd bij wetsbesluit het statuut van de ziekenhuisarts uitgevaardigd, ten einde de soms gespannen verhouding tussen artsen en ziekenhuisbeheerders te regelen via een consensus-model. Er kwam een nieuw systeem voor de financiering van de ziekenhuizen. Tevens werd de basis gelegd voor een versnelde vermindering van het aantal ziekenhuisbedden en voor een betere controle op de ziekenfondsen.

De indexinlevering (telkens 2 % in 1984, 1985 en 1986) ten laste van de werknemers uit de particuliere sector werd geconsolideerd door de invoering van een loonmatigingsbijdrage. Tevens werd beslist dat de indexinlevering voor 1986 kon verschoven worden naar 1987 (als gevolg van de vertraagde inflatie vond in de meeste sectoren in 1986 geen indexaanpassing plaats).

Ten slotte besliste de regering dat de ministeries voortaan geen niet-gebruikte kredieten meer naar het volgende begrotingsjaar kunnen overdragen. Nog op het begrotingsvlak werd de procedure voor het bekomen van bijkredieten verstrengd.

B. SCHOOLPACTCOMMISSIE IN HET SLOP.

De onderwijsbesparingen die de regering op 29 maart had genomen, leidden tot een ernstige kortsluiting in de Schoolpactcommissie.

De werking van die commissie, die moet waken over de naleving van het Schoolpact, lag al van in de lente 1985 stil omdat een van de partners, de Franstalige socialisten (PS), weigerde verder mee te werken zolang geen regeling was gevonden voor « de discriminatie van het rijksonderwijs door de invoering van het lestijdenpakket in het basisonderwijs » (6).

Op 6 maart 1986 was de commissie het toch eens kunnen worden over haar agenda. De PS aanvaardde eerst de rationalisatie van het buitengewoon onderwijs te bespreken.

's Anderendaags stuurde PS-voorzitter Guy Spitaels een brief naar premier Martens met de vraag of in de Schoolpactcommissie de consensusregel nog steeds van toepassing was. Martens antwoordde op 17 maart dat, als een partij in de commissie een veto zou uitspreken, « de regering

(6) M. DEWEERDT, Overzicht van het Belgische politiek gebeuren in 1985, in : *Res Publica*, 1986 (XXVIII), nr. 3, blz. 378.

zich zal beraden, een beslissing nemen en haar standpunt meedelen en verduidelijken aan de commissie ».

Met dat antwoord namen de Franstalige socialisten geen genoegen. Onmiddellijk na het begin van de bijeenkomst van 18 maart verliet de PS-delegatie de vergadering van de Schoolpactcommissie.

Op 20 maart slaagden de beide ministers van Onderwijs en de voorzitters van de acht partijen die in de Schoolpactcommissie zitting hebben (CVP, PSC, SP, PS, PVV, PRL, VU en FDF) erin een akkoord te vinden over de agenda van de commissie. Eerst zou het rationalisatieplan voor het buitengewoon onderwijs behandeld worden, nadien het lestijdenpakket voor het basisonderwijs.

De onderwijsbesparingen van 29 maart gooiden echter roet in het eten. De Vlaamse socialisten stelden dat de regering met haar maatregelen de schoolvrede op de helling zette en eisten de dringende bijeenroeping van de Schoolpactcommissie.

Hoewel de regering juridisch niet verplicht was haar maatregelen inzake de schoolgebouwen, het leerlingenvervoer en de universiteiten aan de commissie voor te leggen, besliste zij op 11 april dat om politieke redenen toch te doen.

De Schoolpactcommissie kwam daarover op 17 april bijeen, maar kwam tot geen consensus over de vraag of de maatregelen al dan niet het evenwicht van het Schoolpact verstoorden.

Een week later, op 24 april, kwam de commissie opnieuw bijeen. De Vlaamse en de Franstalige socialisten verlieten de vergadering omdat zij van mening waren dat de regering alleen nog maar beslissingen meedeelde over haar besparingen en niet bereid was daarover te onderhandelen. De Schoolpactcommissie zat duidelijk in het slop. SP-voorzitter Karel Van Miert vroeg een dringend onderhoud met premier Martens en kondigde aan over de kwestie een audiëntie bij de Koning te zullen vragen.

Ook bij de Franstalige liberalen (PRL) was er ongenoegen, en wel over het voorstel van PSC-voorzitter Gérard Deprez, in een interview met *La Libre Belgique* van 24 april, de werkzaamheden van de Schoolpactcommissie op te schorten, omdat die al anderhalf jaar niet meer in staat was tot een consensus te komen. PRL-voorzitter Louis Michel dreigde ermee het pas begonnen begrotingsberaad te laten springen.

Op 25 april diende eerste-minister Martens alle partijen van antwoord. Hij zei dat de regering haar plicht had gedaan, dat zij bij haar oorspronkelijke voorstellen bleef en de genomen wetsbesluiten zou uitvaardigen. Martens verklaarde, aan het adres van Michel, dat het begrotingsberaad werd voortgezet. Het voorstel van Deprez wees hij af met de verklaring dat alle besparingen die raken aan de Schoolpactwetgeving voor overleg aan de Schoolpactcommissie moeten worden voorgelegd. De regering kon

echter niet aanvaarden dat het overleg de besparingsmaatregelen zou blokkeren.

Op 28 april hadden premier Martens en minister van Onderwijs Daniël Coens (CVP) een onderhoud met een delegatie van de SP, waarbij zij het regeringsstandpunt bevestigden. Na het onderhoud stuurde de SP een brief naar de twee ministers van Onderwijs, waarin stond dat de partij zich niet neerlegde bij een eenzijdige interpretatie door de regering van de aangegane akkoorden en verbintenissen, en waarin een dringende bijeenroeping van de Schoolpactcommissie werd gevraagd.

's Anderendaags werd SP-voorzitter Van Miert door de Koning in audiëntie ontvangen. Daags voordien had Van Miert tegenover de pers gezegd dat zijn demarche verder reikte dan de perikelen in de Schoolpactcommissie en betrekking had op de schending van mondelinge of schriftelijke verbintenissen. Hij verwees naar o.m. het niet-toepassen van het Cultuurpact en naar politieke benoemingen in de magistratuur. Zoals *De Standaard* opmerkte ging Van Miert zijn beklag maken bij de Koning als hoeder van de elitaire consensus, over het feit dat de regels van de Belgische pacificatiepolitiek met de voeten werden getreden (7).

C. DE BESPARINGSRONDE.

Op 3 april zette de regeringstop — premier Martens, de vice-premiers Verhofstadt (Begroting) en Nothomb (Binnenlandse Zaken), minister van Sociale Zaken Dehaene, minister van Financiën Eyskens en minister van Openbare Werken Olivier (die tot 14 april de herstellende vice-premier Gol verving) — de « besparingsronde » in, die anderhalve maand later zou uitmonden in een pakket bezuinigingsmaatregelen. Het « conclaaf » was voorbereid door minister Verhofstadt die, met behulp van de Inspectie van Financiën, de departementale begrotingen grondig had onderzocht en, na een eerste « confrontatie » met de ministers, een in de Wetstraat haast legendarisch geworden « fichenbak » met besparingsvoorstellen had samengesteld.

In het weekeinde van 5-6 april werden, op een bijeenkomst van de ministers van Financiën van de landen van het Europees Monetair Systeem (EMS) in het Nederlandse Ootmarsum, de pariteiten van de EMS-munten aangepast. Reden daarvoor was de weigering van de kort voordien aangekomen Franse regering-Chirac nog langer te interveniëren op de wisselmarkt, waardoor de Franse franc snel terrein had verloren. Daarmee wilde de regering-Chirac de EMS-partners onder druk zetten om een devaluatie

(7) Koning als hoeder van de elitaire consensus, in : *De Standaard*, 29 april 1986.

van de franc, die zij nodig achtte in het kader van haar herstelbeleid, te aanvaarden. Voor de Belgische frank hield de muntherschikking een opwaardering in met 1 %, net zoals voor de Deense kroon. De Franse franc devalueerde met 3 %, de Nederlandse gulden en de D-mark revalueerden met een zelfde percentage. In de daaropvolgende dagen verlaagde de Nationale Bank van België de discontovoet van 9,75 tot 9,25 % (8 april) en vervolgens tot 8,75 % (10 april).

Van 15 april af, na de terugkeer van vice-premier Gol, vonden de « conclaaf »-gesprekken plaats in de Sint-Annapriorij van het kasteel Hertoginnedal in Oudergem.

Aan het geheime karakter van het overleg kwam een einde toen op 17 april de kranten *De Morgen*, *La Cité* en *Le Soir* uittreksels afdrukten van een rapport over de besprekingen, dat was opgesteld door minister Olivier ten behoeve van zijn partijgenoot Gol. De publikatie veroorzaakte grote opschudding in regeringskringen (8). Minister van Sociale Zaken Dehaene noemde het doorspelen van een vertrouwelijk document over het begrotingsberaad « de daad van een onverantwoordelijke ». Volgens berichten in de pers zou het document door PRL-voorzitter Louis Michel overhandigd zijn aan een journalist van *Le Soir*, die, zo was afgesproken, de inhoud ervan druppelsgewijs en omfloerst zou publiceren. Van de redactie van *Le Soir* waren, al of niet via de Franstalige omroep RTBf, kopies vertrokken naar *La Cité* en *De Morgen*.

Het uitlekken van het document werd in verband gebracht met de aarzeling van de Franstalige liberalen — of althans een deel van hen — voor een ingrijpende sanering. De internationale economische conjunctuur, het overschot op de Belgische handelsbalans en de lage olieprijs zouden volgens hen een mildering van de sanering mogelijk maken. Door het voortijdig bekendmaken van voorgenomen besparingsmaatregelen, zouden zij gehoopt hebben op negatieve reacties die de regering zouden dwingen de besparingsschroef wat minder strak aan te halen.

Of het al dan niet de bedoeling was, de negatieve reacties bleven niet uit. Op 6 mei hielden de vakbonden van de openbare bedrijven (spoorwegen, stads- en streekvervoer, post, RTT, omroep) een « waarschuwingsactie », in de vorm van een 24-urenstaking, tegen de « sanerings- en privatiseringsplannen van de regering » die uit de nota-Olivier zouden blijken.

Voor 16 mei werd een nieuwe actie aangekondigd, maar al op 12 mei legden in de streek van Charleroi de meeste spoormannen het werk neer.

(8) Dat zou een maand later ook het geval zijn, toen SP-fractieleider Louis Tobback tijdens een interpellatie in de Kamer over het uitblijven van de rijksbegroting voor 1986 uitpakte met een zgn. synthesenota van het begrotingsberaad die minister Guy Verhofstadt op 5 mei had opgesteld.

's Anderendaags breidde de spontane actie zich uit naar andere Waalse centra en naar Brussel. Daarop besloot de socialistische spoorvakbond de staking van 16 mei al op 14 mei te laten beginnen. Op 16 mei lag ook de rest van het openbaar vervoer zo goed als lam. In Wallonië en Brussel bleef het spoorwegpersoneel ook nadien staken; in Vlaanderen was dat in veel mindere mate het geval.

Dat luidens de nota-Olivier in het onderwijs nog eens twintig miljard F zou worden bespaard, zette daar kwaad bloed. Op 7 mei betoogden in Brussel zo'n 10.000 leerkrachten uit het vrij (katholiek) onderwijs tegen « de geplande 28.000 afdankingen ». Op 16 mei werd in heel wat scholen gestaakt.

De sluiting van drie van de vijf mijnzetels, waarvan in de nota-Olivier sprake was, leidde tot een vijf weken durende en grimmige staking in Limburg. De spontane actie begon in Waterschei en Winterslag. Na de vergadering van de ministerraad van 18 april legde premier Martens de geruststellende verklaring af dat de exploitatie van de Kempense Steenkoolmijnen (KS) niet zou worden onderbroken bij gebrek aan geld. Op 20 april erkenden de vakbonden de mijnstaking, die daarop algemeen werd. Op 4 mei, na een onderhoud met premier Martens, schortten de bonden de actie op, maar een « Centraal Stakerscomité » zette de staking voort, tot het op 21 mei de nog maar weinig talrijke stakers vroeg ook het werk te hervatten.

III. Het Sint-Annaplan.

A. VOOR 195 MILJARD FRANK BESPARINGEN.

Het « begrotingsconclaaf » werd in de ochtend van 20 mei afgerond met een akkoord over het zgn. *Sint-Annaplan* (naar de naam van de priorij waar onderhandeld werd) of *Pinksterplan* (naar het tijdstip waarop de onderhandelingen werden afgerond), dat maatregelen bevatte om het begrotingstekort tegen eind 1987 met 194,8 miljard F te verminderen.

Hieronder volgt, per beleidssector, een vrij uitvoerig overzicht van de inhoud van het Sint-Annaplan (9). Tenzij anders vermeld, hebben de tussen de haakjes vermelde cijfers betrekking op het verwachte besparings-effect in 1987.

(9) Voor een meer volledig overzicht zij verwezen naar de brochures over het Sint-Annaplan die werden uitgegeven door Inbel of naar de publikatie van de toenmalige minister van Binnenlandse Zaken en Openbaar Ambt Charles-Ferdinand Nothomb: *Finances publiques. Pourquoi ? Comment ? L'effort 1988-1990.*

Gezagsdepartementen (20,2 miljard F).

Inkrimping van de rechtstreekse steun aan de pers van 161 miljoen F in 1985 tot 120,8 miljoen in 1986 en 80,5 miljoen in 1987.

Vermindering van de dotatie aan het Gemeentefonds, aan het Provinciefonds en aan de stad Brussel (6,7 miljard F).

Vermindering van de steun aan de export (675 miljoen F) en van de transfers aan internationale instellingen (807,5 miljoen F).

Afremming van de uitgaven voor ontwikkelingssamenwerking (1,1 miljard F).

Blokking van de militaire aankopen en investeringen (3,2 miljard F); rationaliseringsmaatregelen (2,4 miljard F), zoals de vervanging van beroepsvrijwilligers door miliciens (wat een verlenging van de dienstplicht en een vermindering van het aantal vrijstellingen van legerdienst impliceert) (10).

Beperking van de leningen aan vreemde Staten (2 miljard F).

Kamer, Senaat, Rekenhof en Arbitragehof worden uitgenodigd hun dotaties voor 1986 te blokkeren op het niveau van 1985 en de evolutie voor 1987 af te stemmen op die van de lopende staatsuitgaven (exclusief intrestlasten).

Economische sector (20,7 miljard F).

Vermindering van de toelagen aan het Landbouwfonds, het Landbouw-investeringsfonds, de Nationale Dienst voor de Afzet van Land- en Tuinbouwproducten en de telers- en fokverenigingen (635 miljoen F).

Voortzetting van de sanering van de zgn. nationale economische sectoren (staal, steenkool, textiel, glasverpakking, scheepsbouw en -herstelling), in het kader waarvan een vervroegde verkoop van overheidsaandelen in die sectoren mogelijk is (de zgn. recyclage).

Afschaffing van de dotatie aan het Fonds voor het aanbouwen en uitreden van zeeschepen (2,3 miljard F).

Beperking van de subsidies aan de bedrijven in het kader van de wetten op de economische expansie (de besparing — 830 miljoen F in 1987 — wordt vooral later voelbaar). Het Fonds voor Industriële Vernieuwing (FIV) moet vanaf 1987 zelfbedruipend worden (3 miljard F).

Afschaffing van Refribel (Regie der Belgische Rijkskoel- en Vriesdiensten).

Vermindering van de staatsbijdrage voor het dekken van het exploitatieverlies van de NMBS (4 miljard F).

(10) Zie *infra*, hoofdstuk IX.

Vermindering van de subsidie aan het stads- en streekvervoer (1,8 miljard F).

De Regie der Luchtwegen krijgt voor de investeringen geen staatsgeld meer (1,7 miljard F).

Vermindering van de staatstoelage aan de Post (PTT) met 607 miljoen F in 1986 en met 1,1 miljard F in 1987.

Vermindering van de staatsvergoeding aan het Bestuur der Postcheques met 1 miljard F in 1986 en met 2 miljard F in 1987.

De RTT, die een grotere beheersautonomie krijgt, keert vanaf 1987 (650 miljoen F) een « monopolierente » uit aan de Staat.

Sociale sector (52 miljard F).

Tewerkgestelde werklozen, DAC'ers en BTK'ers die door de gemeenten en OCMW's worden tewerkgesteld, krijgen per 1 januari 1987 het nieuwe statuut van gesubsidieerd contractueel (Geco).

Vermindering van de staatstoelage voor BTK- en DAC-projecten (4,2 miljard F).

Hervorming van de werkloosheidsreglementering. Gezinshoofden blijven 60 % van hun laatste inkomen als werkloosheidsvergoeding ontvangen. Alleenstaanden krijgen 60 % van hun inkomen tijdens het eerste jaar werkloosheid (status-quo) en vervolgens 40 % (vroeger : 40 % tijdens een tweede periode — 12 maanden plus 3 maanden per gewerkt jaar — en nadien een forfaitaire vergoeding van 10.500 F). Samenwonende werklozen krijgen 55 % van hun inkomen tijdens het eerste jaar werkloosheid (vroeger : 56,4 %), 35 % (vroeger 37,6 %) in de tweede periode (6 maanden plus 3 maanden per gewerkt jaar) en nadien een forfaitaire vergoeding van 10.504 F. Samenwonende werklozen kunnen in bepaalde gevallen van de vergoedingslijsten worden geschrapt. Het brugpensioenstelsel wordt afgestemd op de nieuwe werkloosheidsreglementering (totale besparing van de in deze paragraaf opgesomde maatregelen 9,3 miljard F).

Voor man en vrouw worden de pensioenen voortaan in 45sten berekend, wat inhoudt dat de pensioenleeftijd voor beide geslachten op 65 jaar wordt gebracht. Iedereen kan nochtans vanaf ten vroegste 60 jaar met pensioen gaan.

Vermindering van het aantal ziekenhuisbedden met 2.000 in 1987 en met nog eens 4.000 in 1988 (1,4 miljard F). Vermindering van de begrotingsenveloppe voor de universitaire ziekenhuizen. Bouwstop voor psychiatrische ziekenhuizen.

Invoering van een remgeld op de zgn. technische medische prestaties. Beperking van de uitgaven in de klinische biologie (2,2 miljard F), vermindering van de uitgaven voor radiodiagnose (900 miljoen F).

Beperking van de administratiekosten van de ziekenfondsen.

Uitbreiding van één tot twee weken van de gewaarborgd-loonperiode voor arbeiders (1,5 miljard F).

Afschaffing van de begrafenisvergoeding (950 miljoen F).

Hervorming van het stelsel van tegemoetkomingen aan minder-validen (770 miljoen F).

Herziening van het ZIV-stelsel van invaliditeitsuitkering (800 miljoen F).

Overheveling van de beroepsziektenverzekering naar de particuliere arbeidsongevallenverzekering; fusie van de fondsen voor arbeidsongevallen en beroepsziekten in een beroepsrisicoverzekering (7,2 miljard F).

Onderwijs (21,3 miljard F).

Vermindering van de dotaties voor de schoolgebouwenfondsen (9,1 miljard F).

Vermindering van de werkingstoelagen (1 miljard F).

Afschaffing van het gratis leerlingenvervoer (500 miljoen F).

Geleidelijke vermindering van het verschil tussen de zgn. organieke en budgetaire ambten (besparing 4 miljard F).

Rationalisering van de internaten (138 miljoen F).

Vermindering van de omkaderingsnormen in het secundair onderwijs van het type 1 (VSO) met telkens 5 % in 1986-1987 en 1987-1988 (6 miljard F).

Rationalisering van het hoger onderwijs buiten de universiteit (HOBV).

Invoering van inschrijvingsgeld in het onderwijs voor sociale promotie.

Vermindering van de sociale toelage aan de universiteiten (gekoppeld aan de mogelijkheid voortaan zelf het bedrag van het inschrijvingsgeld vast te stellen). Blokkering van de forfaitaire kostprijs per student.

Fiscale uitgaven (13,1 miljard F).

Nieuwe brugpensioenen verliezen hun voordelig fiscaal statuut (400 miljoen F).

Beperking van de fiscale aftrekmogelijkheid van sociale voordelen voor bedrijven (9 miljard F; daarvan zou 4 miljard F terug naar de bedrijven gaan door de verlaging van vennootschapsbelasting van 45 tot 43 %).

De bijdragen voor de aanvullende ziekteverzekering zijn niet langer fiscaal aftrekbaar (1,6 miljard).

Herziening van het fiscale statuut van de zgn. coördinatiecentra (4 miljard F).

Overige sectoren.

Op de kredieten voor wetenschappelijk onderzoek zou in 1987 ruim 4 miljard F bespaard worden.

In de overheidsdiensten wordt de loonsom verminderd (4,6 miljard F) en de solidariteitsbijdrage (wet van 10 februari 1981) verlengd (5,2 miljard F).

Het openbaar investeringsprogramma wordt beperkt (13,2 miljard F besparing).

De gewesten en de gemeenschappen moeten op hun dotatie 6,6 miljard F inleveren.

De lasten van de staatsschuld worden met 30 miljard F verminderd.

B. PROTEST DUURT VOORT.

Op 23 mei deelde eerste-minister Martens aan het Parlement de inhoud van het Sint-Annaplan mee. Hij zei dat er van het plan een dynamiek zou uitgaan die de samenleving fundamenteel zou vernieuwen. Volgens de premier was het plan de enig mogelijke weg naar een stevig houvast voor de komende generaties en diende de ingreep toen te gebeuren omwille van de gunstige internationale economische omgeving, meer bepaald de daling van de energieprijzen en van de dollarkoers. Martens noemde de saneringsinspanning een van de belangrijkste die het land ooit heeft gekend. Over het plan zelf zei hij dat er geen lineaire maatregelen werden genomen, dat de fiscale of parafiscale druk niet werd verhoogd, dat er uitgegaan was van een bestendige zorg voor de minstbedeelden en voor het gezin, dat aan het statuut van het overheids personeel niet werd geraakt, en dat alle geledingen van de overheid bij de inspanning werden betrokken. De regering erkende dat als gevolg van haar plan in een eerste fase 32.000 arbeidsplaatsen konden verloren gaan, maar dat een deel daarvan zou worden gerecupereerd door de gunstige internationale economische toestand, zodat er per saldo en zonder bijkomende maatregelen 18.000 banen zouden verloren gaan.

Na een lang debat hernieuwde de Kamer op 28 mei haar vertrouwen in de regering, met 112 stemmen voor, 92 tegen en twee onthoudingen (RAD-UDRT en Vlaams Blok), en keurde de meerderheid zodoende het plan goed. De Senaat schonk op 3 juni zijn vertrouwen aan de regering met 99 stemmen voor en 73 tegen.

Inmiddels was het protest tegen het Sint-Annaplan blijven aanzwellen.

Vanaf 17 mei lag het spoorverkeer, vooral in Wallonië en Brussel, nagenoeg helemaal lam. De socialistische vakbond voerde actie in de overheidsbedrijven (21-23, 29 en 30 mei). Een oproep om op 22 en 23 mei ook in de particuliere sector te staken, werd alleen in de Waalse grote industriële centra opgevolgd.

Op 31 mei betoogden op initiatief van de vakbond ABVV tienduizenden leden van de socialistische beweging in Brussel; volgens de organisatoren waren er 100.000 manifestanten, de Rijkswacht telde er 50.000.

Na de betoging doofde de socialistische protestbeweging geleidelijk uit, al waren er nog een nationale actiedag (6 juni) en provinciale stakingen (13 en 20 juni).

De christelijke vakbond ACV wees op 27 mei een reeks punten als « onaanvaardbaar » van de hand. Het betrof onder meer de vermindering van de staatstoelage voor de BTK- en DAC-projecten, de automatische schrapping van het recht op werkloosheidsuitkering voor bepaalde werkloze samenwonenden, het optrekken van de pensioengerechtigde leeftijd voor vrouwen, de afschaffing van de begrafenisvergoeding en de tewerkstellingsverminderende maatregelen in de openbare bedrijven, de ziekenhuizen en het onderwijs. De vakbond was van oordeel dat de lasten te eenzijdig op de schouders van de werknemers en de trekkers van sociale vergoedingen werden gelegd, terwijl de fiscale fraude ongemoeid werd gelaten, de vennootschapsbelasting werd verlaagd en er geld werd vrijgemaakt voor het pensioensparen. Het ACV drong aan op overleg met de regering om het plan te wijzigen. De bond noemde een interprofessionele actie voorbarig. Wel sloten de centrales van het openbaar vervoer en de overheidsbedrijven zich op 21 en/of 22 mei bij de ABVV-staking aan, en hadden in Brussel enkele betogingen plaats van de ACV-werkzoekenden en vrouwenwerking (2 en 5 juni; in de betoging van 5 juni stapten ook heel wat ABVV'ers op). Op 29 mei stelde ook het Algemeen Christelijk Werknemersverbond (ACW), de koepelorganisatie van de christelijke arbeidersbeweging, dat het Sin-Annaplan te ver ging. Het drong eveneens op « bijsturing » aan.

Krachtig protest kwam er ook van de onderwijsgemeenschap (vakbonden, organisatoren en ouderverenigingen), die zei te vrezen dat de bezuinigingen de kwaliteit van en de tewerkstelling in het onderwijs in gevaar brachten. Opvallend daarbij was dat de protestbeweging vooral gedragen werd door het vrij katholiek onderwijs, vooral de Franstalige sector. In tegenstelling tot Vlaanderen is in het Franstalige landsdeel het secundair onderwijs van het type 1 (VSO) veralgemeend; vooral dat type werd door de besparingsmaatregelen getroffen. De verklaring van de Franstalige minister van Onderwijs André Damseaux (PRL), die had

laten uitschijnen dat het VSO om ideologische redenen werd aangepakt, was niet van aard de gemoederen te bedaren (11).

Op 30 mei werd in het katholiek secundair onderwijs, het rijksonderwijs en het gemeentelijk en provinciaal onderwijs gestaakt. Op 8 juni betoogde het katholiek onderwijs in Brussel; de Rijkswacht telde 20.000 manifestanten, de organisatoren spraken van 50.000. Het was van de Schoolstrijd (1954-1958) geleden dat de katholieke onderwijsgemeenschap zo massaal op straat kwam.

Ongenoegen was er ook bij de gewest- en gemeenschapsregeringen tegen de vermindering van hun dotaties. Ook zij drongen aan op overleg met de nationale regering.

IV. De uitvoering van het Sint-Annaplan.

A. OVERLEG EN BIJSTURING.

Het ongenoegen in de christelijke vakbeweging en in het katholieke onderwijs over het Sint-Annaplan, bracht de twee christendemocratische regeringspartijen in een lastig parket. Vooral de PSC bleek erg gevoelig te zijn voor de bezwaren die in het katholieke onderwijsnet leefden. Al tijdens het Kamerdebat over het Sint-Annaplan pleitte PSC-fractie leider Emile Wauthy voor overleg over elk alternatief dat binnen de grenzen van het besparingsdoel bleef.

Op 4 juni, daags na de vertrouwensstemming in de Senaat, nam PSC-voorzitter Deprez namens zijn partij openlijk afstand van de onderwijsmaatregelen uit het Sint-Annaplan. Er werd volgens hem te veel en te vlug bespaard (« *C'est trop et trop vite* »); de aangekondigde maatregelen noemde hij onuitvoerbaar. Zijn verklaring verwekte opschudding in meerderheidskringen. « Wie het Sint-Annaplan op de helling zet, zet de regering op de helling », zei vice-premier Verhofstadt. Zijn collega Gol wees erop, dat de PSC-ministers het plan hadden goedgekeurd.

Inmiddels was tussen de regering en de onderwijswereld een gesprek op gang gekomen. Op 29 mei legden vertegenwoordigers van de onderwijsgemeenschap aan de beide ministers van Onderwijs een motie voor, waarin deze verzocht werden bij de regering een vermindering van het besparingspakket te verdedigen.

De regering ging daar niet op in, maar zij verklaarde op 6 juni, tijdens een nieuwe onderhandelingsronde, bereid te zijn zich opnieuw te beraden

(11) Tegenover *Le Soir* (26 mei) zei Damseaux : « Le renové c'est fini ». De minister onderstreepte dat hij ook politieke bezwaren tegen het VSO had.

als de onderwijswereld kon bewijzen dat sommige maatregelen ontoepasbaar zouden zijn. Drie werkgroepen kwamen tot de conclusie dat vier maatregelen onuitvoerbaar waren : de beperking van de vervanging van zieke leerkrachten (die alleen nog zou mogen wanneer de betrokkene meer dan een maand afwezig was); de vermindering van het zgn. wachtgeld van werkloze vastbenoemde leerkrachten; de onmiddellijke sluiting van een groot aantal scholen van het hoger onderwijs buiten de universiteit (HOBU); de vermindering met 5 % van de omkaderingsnormen in het VSO omdat die, gecumuleerd met de daling van het leerlingenaantal, zou leiden tot een personeelsvermindering met 7 %.

Op de ministerraad van 13 juni besliste de regering de besparingsmaatregelen ten dele aan te passen. De omkaderingsnormen in het VSO zouden met vier in plaats van vijf procent worden verminderd, maar het aantal lesuren zou berekend worden op basis van het leerlingenaantal van 1 oktober 1986 in plaats van 1 september 1985. De vermindering zou niet van toepassing zijn op het beroepsonderwijs (tweede en derde graad) en op de scholen in landelijke gebieden en de Nederlandstalige scholen in Brussel.

De rationalisatiemaatregelen in het hoger onderwijs werden gespreid over de schooljaren 1986-1987 en 1987-1988, zodat sommige HOBU-instellingen niet meteen hun deuren zouden moeten sluiten.

Het wachtgeld voor vastbenoemde personeelsleden die werkloos worden zou maar geleidelijk verminderen en nooit lager liggen dan de werkloosheidsuitkering. Om de tewerkstelling van jonge leerkrachten te bevorderen, werd bovendien beslist dat leerkrachten vanaf 55 jaar met pensioen kunnen gaan.

Op die « bijsturing » werd verdeeld gereageerd. De vakbonden vonden de tegemoetkomingen van de regering onvoldoende. De Franstalige leden van het Centraal Bureau van het Katholiek Onderwijs (dat de vertegenwoordigers groepeerde van de bisschoppen, de onderwijscongregaties, de organiserende machten en de ouderverenigingen) bleven de onderwijsbesparingen onaanvaardbaar vinden; de Nederlandstalige leden deelden dat standpunt niet. Die communautaire verdeeldheid aan de top van het katholieke onderwijs kwam op 19 juni ook tot uiting op de vergadering van de Algemene Raad van het Katholiek Onderwijs (ARKO), waarin alle bij het katholieke onderwijs betrokken partijen vertegenwoordigd zijn. Een gemeenschappelijke beoordeling van de bijgestuurde maatregelen bleek niet mogelijk te zijn.

Op 20 juni besliste het zgn. Onderwijsfront de strijd tegen de besparingsmaatregelen voort te zetten. Tot dat front behoorden de christelijke, socialistische en liberale onderwijsvakbonden, de ouderverenigingen van

het rijksonderwijs en een aantal gemeente- en provinciebesturen die eigen onderwijs organiseren. Organisatoren en ouderverenigingen van het katholieke onderwijs bleven afzijdig. Het Onderwijsfront vond dat de maatregelen te zeer de kwaliteit van en de tewerkstelling in het onderwijs in het gedrang brachten en het statuut van de leerkrachten fundamenteel wijzigden.

Eerste-minister Martens en de ministers van Onderwijs Coens en Damsseaux hadden op 16 juli een nieuwe ontmoeting met de onderwijsgemeenschap. Daarop werd afgesproken, naar analogie met het sociaal overleg, de dialoog tussen de regering en de onderwijswereld een permanent karakter te geven. Het overleg zou in oktober van wal steken en handelen over de toekomst, de structuur en de financiering van het onderwijs.

Ook met de vakbonden pleegde de regering overleg over het Sint-Annaplan. Op 4 juni ontving premier Martens de leiding van de christelijke vakbond ACV, op 5 juni die van het socialistische ABVV. Op 6 juni begon het eigenlijke overleg met de vakbonden, werkgevers, middenstand en landbouwers. Het werd op 21 juni afgerond. De regering stemde in met enkele beperkte aanpassingen van het Sint-Annaplan.

Aan de werkgevers beloofde de regering een formule te zoeken om te beletten dat de invoering van de tweede week gewaarborgd loon (bij ziekte) voor arbeiders de bedrijven te veel zou kosten. De vakbonden verkregen een afzwakking van de automatische schorsing van langdurig werkloze samenwonenden en een bijschaving van de beperking van het stelsel van de brugpensioenen. Van de regering kregen de sociale partners de gelegenheid een eigen voorstel voor een soepel pensioenleeftijdssstelsel uit te werken. In afwachting werd de verhoging van de pensioengerechtigde leeftijd voor vrouwen tot 65 jaar voor een jaar uitgesteld; daartegenover stond dat geen rustpensioenen vóór de leeftijd van 60 jaar meer zouden worden toegekend.

De Algemene Raad van het ACV herhaalde op 27 juni dat het Sint-Annaplan voor de christelijke vakbond onaanvaardbaar bleef en stelde dat de « bijsturing » ervan totaal onvoldoende was. Het ACV-bestuur kreeg van de Raad de opdracht « vorm, inhoud en tijdstip te bepalen van de acties die ten laatste vanaf september zullen worden gevoerd indien de regering geen fundamentele wijzigingen aan het Sint-Annaplan aanbrengt ». Op 2 juli zocht de ACV-leiding premier Martens op om hem « voor de laatste maal » te herinneren aan de veranderingen die voor het ACV aan het spaarplan zouden moeten worden aangebracht. Na de zomervakantie zou het ACV afzien van acties, ook al bleven de bezwaren tegen het plan bestaan (12).

(12) Zie hoofdstuk VI.

B. FISCALE WET, BEGROTING - 1986.

In juni begon de regering met het uitvoeren van haar Sint-Annaplan.

« Om het goede voorbeeld te geven », beslisten de ministers op 9 juni te snoeien in de uitgaven van hun kabinetten. Zij zelf zouden, zoals al enkele jaren het geval was, in 1986 en 1987 tien procent van hun wedde inleveren. In 1987 zouden de werkingskosten van de kabinetten met zes procent verminderen (eerder al waren de kabinetsuitgaven voor 1986 geblokkeerd op het niveau van 1985). Het aantal kabinetsmedewerkers zou op 1 januari 1987 met tien procent verminderen.

De fiscale bepalingen van het Sint-Annaplan die niet met bijzondere machten konden worden uitgevoerd, werden opgenomen in een ontwerp van fiscale wet. Knelpunten bij het opstellen daarvan waren het pensioensparen en de aanwerving van huispersoneel. Particulieren die huispersoneel (chauffeur, tuinman, poetsvrouw, ...) in dienst nemen, zouden daarvoor een fiscale tegemoetkoming krijgen. De vraag was of dat zou gebeuren in de vorm van een fiscale aftrek (d.w.z. dat een deel van het uitbetaalde loon van het belastbare inkomen mag worden afgetrokken, wat fiscaal voordeliger is voor iemand met een hoog inkomen), zoals de liberalen voorstonden, dan wel via een belastingkrediet (d.w.z. dat van het te betalen belastingbedrag een voor iedereen gelijke forfaitaire som mag worden afgetrokken), zoals de christen-democraten wilden. Een gelijkwaardige « ideologische » discussie werd gevoerd over het fiscaal aantrekkelijk maken van het pensioensparen. Omdat daarover geen overeenstemming kon worden bereikt, werd beslist alleen het principe van beide maatregelen in het wetsontwerp te schrijven.

In zijn advies tekende de Raad van State echter bezwaar aan tegen die werkwijze, die erop neerkwam dat de regering daarvoor bijzondere machten vroeg. Voor het pensioensparen hield de regering toch vast aan de bijzondere machten. Voor de indienstneming van huispersoneel vond zij op 27 juni een compromis : de eerste schijf van 400.000 F van het uitbetaalde loon zou ten dele fiscaal aftrekbaar zijn; het percentage zou verschillen naar gelang van het inkomen van de werkgever. Die regeling werd opgenomen in een amendement op het ontwerp van fiscale wet, dat al op 19 juni bij de Senaat was ingediend.

Vier dagen later had de regering in de Kamer de ontwerp-begroting voor 1986 ingediend. Bij het opstellen daarvan had zij lang gearzeld over de omvang van het aanvaarde tekort. Het oorspronkelijk genoemde bedrag van 585 miljard F lag 14 miljard F boven het tekort van 1985 en was in financiële kringen slecht onthaald. Om psychologische en monetaire redenen werd de ontwerp-begroting ingediend met een tekort van 567,6 mil-

jard F, of 11,5 % van het BNP. Bij een ongewijzigd begrotingsbeleid zou het tekort zijn opgelopen tot 640 miljard F. Dat cijfer kon worden vermindert door meerontvangsten (13,6 miljard F), het Sint-Annaplan (52 miljard F) en een versnelde toepassing van sommige maatregelen uit dat plan (9,8 miljard F).

Op 14 juli begon in de Senaat de bespreking in openbare vergadering van het ontwerp van fiscale wet. Twee dagen voordien was in de Kamer een bijzondere commissie gestart met het onderzoek, in openbare vergadering, van hetzelfde ontwerp. Normaal beginnen maar na de eindstemming in de ene kamer de commissiebesprekingen in de andere kamer, maar uit tijdnood hadden de meerderheidsfracties in de Kamer op 9 juli een bijzondere commissie opgericht voor de bespreking van het fiscale ontwerp en beslist met de bespreking niet te wachten op de eindstemming in de Senaat. Senaatsvoorzitter Leemans betreurde bij het begin van het openbare debat deze gang van zaken. De werkwijze leidde op 15 juli tot een « incident » tussen de Senaat en de bijzondere Kamercommissie, die beide de aanwezigheid van minister van Financiën Eyskens vorderden.

In de nacht van 18 op 19 juli nam de Kamer de rijksbegroting voor 1986 aan. De PSC'er Marc Lestienne, de voorzitter van de Communauté éducative chrétienne, onthield zich uit protest tegen de besparingsmaatregelen in het onderwijs. Op 23 juli keurde de Senaat het fiscaal wetsontwerp goed, op 31 juli de begroting. De Kamer stemde op 1 augustus op haar beurt in met het ontwerp van fiscale wet. Daarna ging het Parlement met reces.

De wet van 4 augustus 1986 houdende fiscale bepalingen bevat verschillende belastingmaatregelen die tot doel hebben de fiscale uitgaven te verminderen, het concurrentievermogen van de ondernemingen te bevorderen en de tewerkstelling aan te moedigen.

De beperking van de fiscale uitgaven heeft betrekking op o.m. de gelijkshakeling van het belastingstelsel van de nieuwe brugpensioenen met dat van de gewone pensioenen, de afschaffing van de mogelijkheid voor bedrijven om bepaalde sociale voordelen als bedrijfskosten van het inkomen af te trekken, de beperking van de fiscale aftrek van aanvullende ziekenfondsbijdragen, de wijziging van het fiscale stelsel van de coördinatiecentra en de T-zones.

Het basistarief van de vennootschapsbelasting werd verlaagd van 45 tot 43 %.

Om de bouw te stimuleren bevat de wet interessante fiscale-aftrekmogelijkheden voor de intresten op en (voor middelgrote woningen) voor

het kapitaal van hypothecaire leningen die na 1 mei 1986 werden gesloten (13).

De indienstneming van werklozen als huispersoneel werd fiscaal aangemoedigd.

De facultatieve inhouding van belasting op de werkloosheidsvergoeding werd per 1 januari 1987 vervangen door een bedrijfsvoorheffing van tien procent, behalve voor volledig werkloze gezinshoofden en alleenstaande werklozen met een verminderde uitkering.

De forfaitaire aftrek van het inkomen uit ziekte- en invaliditeitsvergoedingen werd vervangen door een belastingvermindering.

De wet voerde principieel het pensioensparen in.

Een derde hoofdstuk, het zgn. handvest of charter van de belastingplichtige, bevatte maatregelen om de rechtszekerheid van de belastingplichtige te verhogen, zoals de ambtshalve toepassing van belastingverminderingen en -aftrekken, de omstandige motivering van administratieve boetes, en de behandeling van inbreuken op de fiscale wetgeving zoals de andere misdrijven.

Om inbreuken op de fiscale wetgeving te beteugelen, werd de personeelsformatie van de parketten voor fiscale aangelegenheden met vijftien substituten uitgebreid. Daartegenover stond dat de belastingambtenaren (Bijzondere Belastinginspectie) niet meer mogen deelnemen aan het strafonderzoek; zij kunnen tijdens de gerechtelijke procedure wel als getuige worden gehoord. Vervolgingen worden slechts ingesteld na advies van de administratie.

Ten slotte indexeerde de wet de bedragen vanaf dewelke de bijzondere sociale-zekerheidsbijdrage moet worden betaald.

C. WETSBSLUITEN EN ONDERWIJSPROBLEMEN.

Van 4 juli af nam de ministerraad een lange reeks wetsbesluiten en gewone koninklijke besluiten ter uitvoering van het Sint-Annaplan. Zij komen hier ter sprake in de mate de besluiten afweken van de Sint-Annabeslissingen en/of politieke spanningen veroorzaakten.

Dat laatste was zeker het geval voor de besparingsbesluiten in de onderwijssector. Op 2 juli paste de regering de maatregelen nog maar eens aan. Zo werd beslist dat de vermindering van de omkaderingsnorm in het VSO met 4 % ook niet van toepassing zou zijn voor de technische kwalificatierichtingen; daar bleef de vermindering beperkt tot 2 %. Voorts werd

(13) Op 1 augustus 1986 werd het BTW-tarief in de bouwsector opnieuw op 17 % gebracht. Alleen voor renovatiewerken aan een woning die ouder is dan twintig jaar bleef de verlaagde BTW-voet van 6 % behouden.

overeengekomen de besparing te milderen in VSO-scholen waarvan de omkadering 20 % onder het nationale gemiddelde lag en te verscherpen in de scholen die 20 % boven de gemiddelde omkadering lagen.

Op 11 juli raakte bekend dat de Inspectie van Financiën tot het besluit was gekomen dat het Franstalige secundair onderwijs maar 0,96 in plaats van 5 % zou besparen (het Nederlandstalige secundair onderwijs zou 4,56 % besparen), omdat het aantal leerlingen er niet zou dalen maar stijgen. Dat zou een gevolg zijn van het hoge aantal mislukkingen en zittenblijvers. Bovendien stelde de Inspectie vast dat er in het Franstalige rijksonderwijs geen controle was op de opgegeven leerlingenaantallen. De regering belastte er een werkgroep mee de cijfers uit te klaren.

In Vlaamse politieke kringen, ook bij de meerderheid, werd inmiddels heftig gereageerd. Men wees erop dat het Sint-Annaplan communautair evenwichtig was en dat dit evenwicht diende te worden geëerbiedigd. Het werd onaanvaardbaar genoemd dat de Franstalige minister van Onderwijs Damseaux verklaarde op 20.000 na niet te weten hoeveel leerlingen het Franstalig onderwijs telde (14).

Op basis van de conclusies van de technische werkgroep keurde de ministerraad op 20 juli een zespuntenplan goed over de omkadering in het secundair onderwijs :

1. Er komt een uniforme berekeningswijze voor het vaststellen van het leerlingenaantal in het Nederlandstalige en Franstalige onderwijs.

2. De controle op het leerlingenaantal wordt verscherpt.

3. Voor het schooljaar 1986-1987 wordt het aantal te organiseren lessen berekend op basis van de omkadering in het schooljaar 1985-1986 en het gemiddelde van het aantal leerlingen op 1 oktober 1984 en 1 oktober 1985. Op basis hiervan zou het Nederlandstalige net 4,8 %, het Fransstalige net 3,5 % inleveren.

4. Om de begrotingsdoelstellingen te verwezenlijken zullen nog andere maatregelen genomen worden (er was sprake van een bedrag van 900 miljoen F).

5. De begrotingsenvelopes voor de omkadering in het begrotingsjaar 1987 zullen in een wetsbesluit worden opgenomen.

(14) Half juni circuleerden in de Wetstraat hardnekkige geruchten dat Damseaux ontslag zou nemen. Als mogelijke opvolger werd PRL-voorzitter Louis Michel genoemd. In de pers werd zelfs gespeculeerd over een grondige herschikking van de regering. De PRL-voorzitter sprak op 23 juni al die geruchten tegen. Premier Martens zei op 4 juli veel belang te hechten aan de stabiliteit van de regering. Wel zou hij eind juli de besluiten trekken indien zou blijken dat sommige ministers tekort schoten in hun besparingswerk. Damseaux zou in maart 1987 tot ontslag worden gedwongen.

6. Voor de landelijke scholen wordt de grens (297 leerlingen) onder dewelke er gunstige omkaderingsnormen worden toegekend, opgeheven.

Op 26 juli bereikte de regering een volledig akkoord over alle onderwijsbesparingen. Het akkoord bevestigde het zespuntenplan en bevatte daarnaast een reeks bijkomende bezuinigingsmaatregelen. Voor de berekening van het aantal lessen in de secundaire scholen van het type 2 (traditioneel onderwijs) zou rekening worden gehouden met het aantal leerlingen per 1 oktober 1986 (in plaats van 1985). De afwijking tussen de organieke omkaderingsnorm en de budgettaire omkaderingsnorm, die in het Franstalige net 12,1 % en in het Nederlandstalige net 9,1 % bedroeg, zou versneld worden verminderd tot 8 % in het schooljaar 1986-1987 en tot 6 % in het daaropvolgende schooljaar. Trissers in het hoger (universitair en niet-universitair) onderwijs komen niet meer in aanmerking voor subsidiëring. Hetzelfde zou gelden voor de bidders in de faculteiten geneeskunde. Het hoger en secundair vrij onderwijs zou een groter deel van de bouwkosten moeten dragen (2,5 in plaats van 1,25 % van de rente op de leningen). In alle onderwijsniveaus komen buitenlandse scholieren en studenten die niet in België zijn gedomicilieerd maar voor 80 % meer in aanmerking voor het berekenen van de subsidies en de omkaderingsnormen (uiteindelijk zou niet het domicilie maar de belastingplicht van de scholieren en studenten of hun ouders het criterium worden). De detachering van de leerkrachten werd beperkt van 0,25 tot 0,20 % van het totale aantal leerkrachten. De rationalisatie van het HOBU van het lange type ging op 1 september 1986 in, die van het HOBU van het korte type op 1 september 1987.

De maatregel voor de bis-studenten geneeskunde lokte meteen een negatieve reactie uit bij rector Dillemans van de KU Leuven. Minister van Onderwijs Coens preciseerde daarop dat de maatregel enkel op de studenten van de 1ste kandidatuur betrekking had.

Op 1 augustus wilde de regering een aantal ontwerp-wetsbesluiten betreffende het onderwijs voorleggen aan de Schoolpactcommissie. De socialistische afvaardiging weigerde opnieuw te onderzoeken of de besluiten in overeenstemming waren met de schoolvrede, zodat de commissie onverrichterzake uiteenging (15). Het was de laatste keer dat ze in 1986 bijeenkwam.

Omdat de Raad van State van oordeel was dat de begrafenisvergoeding niet bij wetsbesluit kon worden afgeschaft, daar het een van de basisvergoedingen is van de wet van 29 juni 1981 over de algemene beginselen van de sociale zekerheid voor werknemers, besliste de regering op 18 juli

(15) Dat was in april ook al het geval, zie hoofdstuk II.

de vergoeding principieel te behouden, maar het bedrag ervan te verminderen (van maximum 19.282 F) tot 1.000 F. Voor de minst gegoeden kon een hogere uitkering worden betaald. Na overleg met de ziekenfondsen deelde minister van Sociale Zaken Dehaene in oktober mee, dat de begrafenisvergoeding uiteindelijk tot 10.000 F zou worden verlaagd; het RIVIZ zou 6.000 F uitkeren, de ziekenfondsen 4.000 F in het kader van de vrije aanvullende verzekering.

De Raad van State was het er evenmin mee eens dat minister van Justitie Gol de nieuwe procedure voor de toekenning van het statuut van politiek vluchteling bij wetsbesluit wilde invoeren. De regering besliste dan maar de gewone parlementaire weg te bewandelen.

Tijdens een marathon-ministerraad (1-4 augustus) keurde de regering een laatste reeks wetsbesluiten goed. Een lastig knelpunt daarbij was de nieuwe werkloosheidsregeling voor samenwonenden, maar ook daarvoor werd een compromis gevonden. De schorsing zou alleen gelden voor samenwonenden wier gezinsinkomen hoger ligt dan 600.000 F per jaar (vermeerderd met 24.000 F per persoon te laste), die nog geen 50 jaar zijn en wier werkloosheidsduur tweemaal zo hoog is als het gemiddelde van hun leeftijdscategorie en geslacht in hun arrondissement. Tegen de schorsing zou beroep kunnen worden aangetekend bij de RVA-inspectie en bij een nieuw op te richten bijzondere commissie (16).

Op 3 augustus bereikte minister van Financiën Eyskens een akkoord met de banken, spaarbanken en openbare kredietinstellingen over een herschikking van een deel van de rente op een derde van de binnenlandse staatsschuld. Volgens de regering betekende dit een « reële besparing van 63,1 miljard », maar volgens de oppositie bedroeg de « reële besparing » nog geen twee miljard F.

Na een afrondende persconferentie, waarop premier Martens zei dat de regering haar doel had bereikt en minister Verhofstadt van Begroting verklaarde dat er uiteindelijk voor 198 miljard F besparingen waren gevonden, ging ook de regering met reces.

V. De Happart-kwestie.

A. HET ARREST VAN DE RAAD VAN STATE.

Na het zomerreces verlegde de aandacht zich van het sociaal-economische naar het communautaire vlak en kwam de zgn. Happart-kwestie volop in de actualiteit.

(16) Het definitieve wetsbesluit zou pas in het najaar goedgekeurd worden, zie hoofdstuk VII.

Tegen de benoeming van José Happart tot burgemeester van Voeren (besluit van 4 februari 1983, in werking getreden op 31 december 1983) was door twee Vlaamse gemeenteraadsleden van Voeren klacht ingediend bij de Raad van State omdat de betrokkene geen Nederlands zou kennen. De Raad had op 31 mei 1985 beslist te wachten met de verdere behandeling van het dossier tot het Arbitragehof uitspraak zou hebben gedaan over het zgn. decreet-Lepaffe van de Franse Gemeenschap, dat bepaalt dat Frans-talige mandatarissen niet kunnen verplicht worden een andere taal te gebruiken, ook niet buiten hun eigen taalgebied. Wel had de auditeur voordien voorgesteld de benoeming van Happart te vernietigen (17).

Tijdens zijn voltallige zitting van 26 maart 1986 vernietigde het Arbitragehof het decreet-Lepaffe. Het Hof was van oordeel dat de Franse Gemeenschapsraad zijn bevoegdheid overschreden had door een decreet goed te keuren dat van toepassing was op alle overheidsmandatarissen wier moedertaal het Frans is. Het beklemtoonde sterk het territorialiteitsbeginsel en bevestigde dat de Gemeenschapsraden inzake taalgebruik uitsluitend bevoegd zijn voor hun eigen taalgebied.

Al even belangrijk als de vernietiging, waren de overwegingen van het arrest, die op twee punten ingingen tegen de rechtspraak van de Raad van State.

In tegenstelling tot de Raad was het Arbitragehof van oordeel dat artikel 3*bis* van de Grondwet, dat het land in vier taalgebieden indeelt, niet rechtstreeks en op zichzelf verplichtingen oplegt met betrekking tot het gebruik van de talen of tot een vereiste talenkennis van overheidsmandatarissen.

Die verplichting wordt voor de « diensten » wel opgelegd door de bestuurstaalwet. Het Arbitragehof was van mening dat de mandatarissen die geroepen worden zitting te hebben in een collegiaal orgaan niet als « diensten » kunnen beschouwd worden in de zin van artikel 1 van de taalwet, behalve wanneer zij optreden als individuele bestuursautoriteiten, met andere woorden : wanneer zij burgemeester of schepen zijn. De Raad van State maakte niet dat onderscheid tussen individuele en niet-individuele bestuursautoriteiten (18).

Op 24 juni nam de Raad van State de zaak-Happart en de andere hangende taaldossiers (Kraainem, Linkebeek, Wezembeek-Oppem) weer op. De auditeur van de Vierde (Nederlandstalige) Kamer stelde in zijn advies dat een burgemeester van een gemeente in het Nederlandse taalgebied het Nederlands moet beheersen om zijn functie te kunnen uitoefenen.

(17) M. DEWEERDT, *a.w.*, blz. 382.

(18) Later zou de Franse Gemeenschapsraad een nieuw, gelijkaardig decreet aannemen. Zie hoofdstuk X.

Op 31 juli meldde Happart zelf dat hij door de Raad van State was afgezet als burgemeester van Voeren. De beslissing had hem via een niet-officiële maar betrouwbare bron bereikt. Het arrest zou om formele redenen maar tussen 10 en 15 september worden bekendgemaakt. De Raad van State sprak de bewering tegen en liet verstaan dat de uitspraak pas in september zou vallen.

Op 12 augustus stelde Jean-Marie Happart, de broer van José en Kamerlid voor de PS, een wetsvoorstel voor om de Voerdorpen opnieuw bij de provincie Luik te voegen.

In een interview met *Le Soir* (26 augustus) zei Happart Nederlands te zullen leren als in Voeren de democratie wordt gerespecteerd. Tegenover *Le Peuple* verklaarde CVP-voorzitter Frank Swaelen diezelfde dag dat het arrest integraal moet worden uitgevoerd en dat de Happart-kwestie voor de CVP een breekpunt kan worden.

Op 30 september vernietigde de Raad van State het benoemingsbesluit van 4 februari 1983.

De Raad stelde in zijn arrest vast, dat de burgemeester benoemd wordt door de Koning en dat hij als voornaamste gemeentelijke gezagdrager, vertegenwoordiger van het hoger gezag en van het plaatselijke gezag in de gemeente, voorzitter van het college van burgemeester en schepenen, voorzitter van de gemeenteraad, hoofd van de gemeentelijke administratie en van de gemeentelijke politie, onderworpen is aan de taalregeling die in de Grondwet en in de bestuurstaalwet is vervat. In een gemeente die, zoals Voeren, tot het Nederlandse taalgebied behoort, moet de burgemeester dus Nederlands gebruiken zonder een beroep te doen op vertalers of tolken en moet hij derhalve Nederlands kennen. De faciliteiten die voor de Franstaligen vastgesteld zijn, gelden enkel in de betrekkingen tussen het bestuur en de Franstalige inwoners die op de regeling aanspraak maken.

Ook al wordt de burgemeester in de regel voorgedragen door de meerderheid van de gemeenteraad, bij zijn benoeming moet worden nagegaan of hij voor zijn ambt geschikt is en dus ook, als het om een gemeente van het Nederlandse taalgebied gaat, of hij Nederlands kent.

De Raad van State merkte verder op dat minister van Binnenlandse Zaken Nothomb bij de benoeming van José Happart terecht heeft nagegaan of deze voldoende Nederlands kende. Uit het gesprek dat de minister op 27 januari 1983 met de betrokkene heeft gehad en waarvan hij het relaas heeft vrijgegeven, kon de minister redelijkerwijze niet besluiten dat José Happart voldoende Nederlands kende om het burgemeestersambt uit te oefenen. In het benoemingsbesluit werd de inwerkingtreding van de benoeming tien maanden uitgesteld. De benoemende overheid had bij de inwerkingtreding van het besluit opnieuw moeten nagaan of Happart op

dat ogenblik Nederlands kende. Zij heeft dat niet gedaan, zo stelde de Raad van State vast.

De Raad van State vernietigde daarnaast het besluit van de Bestendige Deputatie van de Provincieraad van Limburg van 19 januari 1984 waarbij José Happart vervallen verklaard werd van zijn mandaat van gemeenteraadslid van Voeren. De Raad vernietigde het besluit omdat gemeenteraadsleden verkozen worden en een bepaalde taalkennis (nog) geen verkiesbaarheidsvoorwaarde is. Het komt de wetgever toe duidelijk in de wet in te schrijven dat de gemeenteraadsleden van een gemeente in het Nederlandse taalgebied Nederlands moeten kennen, zoals uit de taalwetten en de Grondwet kan worden afgeleid, aldus de Raad van State.

Nog steeds tijdens diezelfde zitting verwierp de Raad van State de klacht die was ingediend tegen de benoeming van Baudouin graaf de Hemicourt de Grunne als burgemeester van Wezembeek-Oppem en van R. Thiery als burgemeester van Linkebeek. Over de Grunne stelde de Raad vast dat er geen gegevens voorhanden waren die konden doen twijfelen aan het bezit van de vereiste kennis van het Nederlands. Over Thiery zei de Raad dat er op het ogenblik van zijn benoeming geen voldoende gegevens kenbaar werden gemaakt die de minister van Binnenlandse Zaken ertoe verplichtten de taalkennis van de voorgedragen kandidaat te toetsen.

Ten slotte verwierp de Raad van State het beroep tegen het besluit van de Bestendige Deputatie van de Provincieraad van Brabant van 16 februari 1984, dat vijf gemeenteraadsleden van Wezembeek-Oppem tegen wie klacht was ingediend, in hun mandaat bevestigde. De Raad gebruikte ook in dit geval het argument dat de taalkennis geen verkiesbaarheidsvoorwaarde is.

Het arrest-Happart lokte heel wat reacties uit. Aan Vlaamse zijde werd de vernietiging gunstig onthaald. In het Franstalige kamp werd onderstreept dat een Vlaamse Kamer — « une chambre flamingante » — het arrest had gewezen. PRL-voorzitter Michel toonde zich verbaasd omdat het Arbitragehof in het arrest-Lepaffe had gesteld dat grondwetsartikel 3*bis* geen verplichting inzake de talenkennis inhoudt. Zijn PSC-collega Deprez was bijzonder kort : « Daar blijft het niet bij », zei hij na een vergadering van de PSC-top.

In een eerste reactie zei premier Martens dat de arresten van de Raad van State van rechtswege uitvoerbaar zijn en dus geen regeringszaak zijn.

Ook minister van Binnenlandse Zaken Nothomb, die het benoemingsbesluit had ondertekend, verklaarde dat het arrest uitvoerbaar is vanaf de betekening. Hij wees er op dat de benoeming van Happart een regeringsbeslissing was. Nothomb kondigde aan het arrest grondig te zullen onderzoeken.

Groot was dan ook de verbazing toen Nothomb 's anderendaags, op 1 oktober, aankondigde beroep aan te tekenen bij het Hof van Cassatie. « Als minister heb ik het recht alle rechtsmiddelen uit te putten om de vernietiging van een besluit dat ik met instemming van de hele regering aan de Koning ter ondertekening heb voorgelegd, aan te vechten. Ik heb des te meer dat recht omdat ik persoonlijk in opspraak ben gebracht in het arrest », verklaarde Nothomb (19).

Het beroep was gebaseerd op artikel 93 van de Grondwet, dat de behandeling van politieke misdrijven aan de gewone rechtbanken toewijst. Nothomb beschouwde de uitoefening van het burgemeesterambt als een politiek recht en betwistte daarom de bevoegdheid van de Raad van State in de zaak-Happart. De advocaten van Nothomb hadden die stelling al voor de Raad van State verdedigd, maar de Raad had daar in zijn arrest uitvoerig op geantwoord.

In de Wetstraat reageerde men zeer verrast op het nieuws, aan Vlaamse kant zelfs met verbijstering en ergernis. De CVP noemde het initiatief « ongepast en lichtzinnig ».

Nothomb had eerste-minister Martens van zijn voornemen op de hoogte gebracht. De premier nam daar akte van en wees erop dat het om een persoonlijke beslissing van Nothomb ging.

Aangenomen werd dat het beroep bedoeld was om tijd te winnen. Zolang het Hof van Cassatie geen uitspraak had gedaan, diende er geen nieuwe burgemeester van Voeren te worden benoemd en zou, zoals *De Standaard* suggereerde, de Kroon niet in het gedrang worden gebracht (20).

B. KORTSLUITING IN DE REGERING, AFTREDEN NOTHOMB.

Het cassatieberoep van minister Nothomb schortte de uitvoering van het arrest van de Raad van State niet op. Happart was dus geen burgemeester meer, maar de vraag rees of hij al dan niet eerste-schepen en waarnemend burgemeester kon zijn.

In de BRT-tv-uitzending *Confrontatie* van 5 oktober zei premier Martens dat het Arbitragehof en de Raad van State het erover eens waren, dat de burgemeesters en de schepenen onder de taalwetgeving vallen. Volgens de premier kon José Happart geen schepen of waarnemend burgemeester worden.

(19) Op 2 november maakte José Happart bekend dat hij op zijn beurt cassatieberoep aantekende tegen het arrest van 30 september 1986. Het lag in zijn bedoeling alle Belgische rechtsmiddelen uit te putten om nadien met zijn dossier naar de Europese rechtscolleges te kunnen stappen.

(20) Kassatieberoep bedoeld om Kroon te beschermen? in: *De Standaard*, 9 oktober 1986.

De PSC was het met die zienswijze niet eens. Voorzitter Deprez zei dat zijn partij de stelling bijtrad van de juristen die stelden dat het arrest-Happart een terugkeer inhield tot de toestand die bestond vóór de benoeming van Happart (*status quo ante*). Happart werd luidens die stelling automatisch weer eerste-schepen en waarnemend burgemeester. Volgens Deprez was het arrest niet van toepassing op een waarnemend burgemeester.

De CVP stelde daarentegen dat het arrest naar de letter en de geest moest worden uitgevoerd, en dat Happart ook geen waarnemend burgemeester kon zijn.

Meteen doken in de Wetstraat geruchten op over een « mini-crisis » : de regering zou ontslag nemen, maar de Koning zou het ontslag in raad houden om het kabinet de kans te geven een oplossing te zoeken. De liberale regeringspartijen moeiden zich niet in het debat en keken toe naar de strijd in het christelijke regeringskamp.

De sfeer verbeterde er niet op toen minister van Binnenlandse Zaken Nothomb in een vraaggesprek met het weekblad *Knack* (7 oktober) uithaalde naar de Raad van State. Hij zei het niet te nemen dat de Raad het onderhoud van 27 januari 1983 had gebruikt als bewijs dat Happart geen Nederlands kent. Hij verweet de Vierde Kamer van de Raad van State sinds 1973 een rechtspraak te hebben opgebouwd die een eigen leven is gaan leiden naast de wetgeving. « Drie mannen en wat verstandige advocaten in een hoekje scheppen een wettelijk landschap waarin de Frans-talige helft van de bevolking zich niet goed voelt », zei Nothomb.

Op 9 oktober zou de oppositie in de Kamer interpellieren over het arrest en zijn gevolgen. De regeringstop, die het antwoord voorbereidde, raakte het erover eens dat het arrest van de Raad van State van toepassing zou zijn op de waarnemend burgemeester maar niet op de schepenen. Happart kon dus wel schepen van Voeren worden, maar geen waarnemend burgemeester. Minister Nothomb trok met dat antwoord naar de PSC-fracties, die het van de hand wezen omdat het te zeer op het CVP-standpunt geleek. Toen premier Martens daarvan op de hoogte werd gebracht, verzocht hij Kamervoorzitter Defraigne de interpellaties te verdagen. De meerderheid in de Kamer stemde daarmee in. Tijdens de vergadering van de Kamer deed zich in de gastentribune een incident voor tussen de gebroeders Happart en oud-VU-Kamerlid Mik Babylon.

Premier Martens bracht vervolgens verslag uit aan de Koning. Nadien kwam de ministerraad bijeen om akte te nemen van een mededeling van de minister van Binnenlandse Zaken :

- het arrest van de Raad van State werd op 9 oktober via de gouverneur van Limburg door een deurwaarder aan José Happart betekend;
- de minister van Binnenlandse Zaken diende een cassatieverzoek in;
- als gevolg van de betekening van het arrest wordt de eerste-schepen van Voeren, Norbert Lang, waarnemend burgemeester.

In de avond van 13 oktober raakte bekend dat minister van Binnenlandse Zaken Nothomb de vier nog in leven zijnde oud-burgemeesters van de zes Voerdorpen had uitgenodigd voor een vergadering op het stadhuis van Aubel. Omdat het nieuws was uitgelekt, zegde Nothomb de vergadering echter af.

De ontmoeting had uiteindelijk in de ochtend van 14 oktober plaats, op het kabinet van Nothomb in Brussel. Nothomb zou hebben nagegaan of een van hen bereid was burgemeester of bijzondere commissaris van Voeren te worden. Volgens andere versies was er gesproken over een fusie van Voeren. Uiteindelijk werd overeengekomen dat de oud-burgemeesters in een « commissie van wijzen » zouden zetelen, die zou nagaan hoe in Voeren de rust kon worden hersteld.

Nadien kwam de regeringstop bijeen om het antwoord voor te bereiden dat premier Martens na de middag zou geven op de uitgestelde Voer-interpellaties. Omstreeks de middag kwam de ministerraad in extra-zitting bijeen. Drie van de vier regeringspartijen waren het er over eens dat Happart geen eerste-schepen en waarnemend burgemeester kon worden. De PSC bleef dwars liggen. Daarop ging premier Martens naar het Paleis om het ontslag van zijn regering aan te bieden. Het staatshoofd hield zijn beslissing in beraad.

In de Kamer had zich inmiddels een « crisis binnen de crisis » voorgedaan. Bij de heropening van het parlementaire jaar weigerde de CVP-fractie Jean Defraigne tot voorzitter te herkiezen omdat hij die dag tegenover *Le Soir* had verklaard geen reden te zien om Voeren bij Limburg te houden. Indien de Vlamingen niet inschikkelijk zouden zijn, hebben wij geen Staat meer nodig, geen eerste-minister, geen Vlaamse ministers, aldus Defraigne. CVP-fractie leider Luc van den Brande zei dat Defraigne het morele vertrouwen van zijn fractie verloren had. Uiteindelijk werd Defraigne toch tot voorzitter verkozen; tien CVP'ers onthielden zich.

Op 16 oktober ondernam Nothomb een poging om Happart buitenspel te zetten. In een brief aan de Voerense gemeenteraad vroeg hij dat de drie schepenen hun aangekondigde ontslag zouden intrekken. De drie wilden op die manier de weg vrij maken voor de verkiezing van Happart tot eerste-schepen. Zo zij dat deden, zou eerste-schepen Lang waarnemend burge-

meester blijven tot het Hof van Cassatie een uitspraak zou hebben gedaan. Indien zij bij hun ontslag bleven, zou Nothomb een burgemeester benoemen buiten de raad.

De drie schepenen kwamen, na een woelige vergadering van de Retour-à-Liège-meerderheid in Voeren, met een negatief antwoord naar Brussel. Zij waren alleen bereid aan te blijven als Nothomb kon waarborgen dat het statuut van Voeren zou worden gewijzigd.

Daarop kwam de regeringstop opnieuw bijeen. Na middernacht ging premier Martens naar de Koning. Om 1.15 uur deelde het Paleis mee dat de Koning het ontslag van de regering had geweigerd.

Omstreeks 2 uur legde Nothomb volgende verklaring af :

« 1. Op voorstel van de minister van Binnenlandse Zaken heeft de Koning de heer Wynants benoemd tot burgemeester van Voeren in afwachting van de uitspraak van het Hof van Cassatie inzake het beroep aangekend door de minister van Binnenlandse Zaken;

2. De heer Wiertz, adjunct-arrondissementscommissaris, werd van zijn ambt ontlast. De functie van adjunct-arrondissementscommissaris zal tot nader order worden verzekerd door een hoog ambtenaar van de centrale administratie van het ministerie van Binnenlandse Zaken;

3. De regering zal een commissie van wijzen, representatief voor de verschillende plaatselijke aspiraties, vragen binnen de drie maanden een verslag voor te leggen over de specifieke problemen die rijzen voor de bevolking van Voeren en inhoudende suggesties voor concrete oplossingen, alsook maatregelen die van aard zijn om de gemoederen te bedaren;

4. Overeenkomstig de wettelijke voorschriften zal de nieuwe burgemeester zijn functie opnemen zodra hij de eed zal afleggen. »

De Bestendige Deputatie van de Provincieraad van Limburg had in een spoedzitting het eensluidende advies gegeven dat krachtens de Gemeentewet het nodig is om iemand van buiten de gemeenteraad tot burgemeester te benoemen.

Roger Wynants is leraar Nederlands, perfect tweetalig en lid van Retour à Liège. Hij was tot dan toe buiten de politiek gebleven.

Nog steeds op 17 oktober kwam om 7 uur 's morgens in Voeren de gemeenteraad bijeen. De Luiksgezinde meerderheid verkoos José Happart tot eerste-schepenen. In afwachting van de eedaflegging van Wynants was hij waarnemend burgemeester.

In de daaropvolgende uren begonnen twijfels te rijzen over de bereidheid van Wynants om de burgemeestersfunctie op te nemen, hoewel Nothomb zei dat Wynants tegenover hem te kennen had gegeven de sjerp

te zullen aanvaarden. In Voeren zelf werd op Wynants druk uitgeoefend door Retour à Liège om dat niet te doen. In de late avond verklaarde Wynants de eed maar te zullen afleggen op het ogenblik dat het Parlement het statuut van Voeren zou wijzigen.

Minister Nothomb trok daaruit de conclusies. Hij ondertekende het KB waarbij de benoeming van Wynants werd ingetrokken en bood daarop zijn ontslag aan. Het werd in de vroege ochtend van 18 oktober door de Koning aanvaard. Enkele uren later benoemde de Koning Joseph Michel (PSC) tot minister van Binnenlandse Zaken, Openbaar Ambt en Decentralisatie. Minister van Economische Zaken Philippe Maystadt (PSC) volgde Nothomb op als vice-premier.

C. GODSVREDE, CARROUSEL EN DECREET-SUYKERBUYK-COVELIERS.

Op zondag 19 oktober kwam het PSC-bestuur in extra-zitting bijeen. Het stelde voor dat minister Michel zijn ambstermijn zou kunnen aanvatten met een « godsvrede » van drie maanden « om de regering de kans te geven haar werkzaamheden normaal voort te zetten en, intussen, een oplossing te vinden die de kalmte in Voeren doet terugkeren ». De meerderheidspartijen reageerden gunstig op het voorstel, maar CVP en PVV benadrukten dat een godsvrede niet kon betekenen dat de voogdij-overheid niet zou kunnen optreden.

Tijdens de Kamerzitting van 23 oktober, waarop de tweemaal uitgestelde Voer-interpellaties werden behandeld, drong ook de regering op een bezinningsperiode aan. Minister Michel omschreef die aldus: de minister van Binnenlandse Zaken ziet af van elke inmenging en iedere politieke houding ten aanzien van de normale voogdij-overheden; indien er klachten worden ingediend, worden zij normaal onderzocht en behandeld; de gouverneur doet zijn plicht en oefent de hem door de wet opgedragen taak uit.

De regeringspartijen stemden, met de goedkeuring van de gewone motie op 28 oktober, met die godsvrede in.

Alle ogen richtten zich nadien op Harry Vandermeulen, de gouverneur van Limburg, die de voogdij over de gemeente Voeren uitoefent. Onmiddellijk na de verkiezing van José Happart tot eerste-schepen had de Vlaamsgezinde minderheid in de gemeenteraad bij de gouverneur klacht tegen die verkiezing ingediend. Ook zonder klacht kan een gouverneur, binnen de veertig dagen na de ontvangst, een beslissing van een gemeenteraad schorsen of vernietigen. Een schorsingsbesluit blijft gedurende veertig dagen van kracht. Tegen een vernietigingsbesluit kan beroep aangetekend worden bij de Koning, dit is de regering.

Op 13 november ging Vandermeulen tot de schorsing van het verkiezingsbesluit van de gemeenteraad van Voeren over. Volgens de gouverneur moet een waarnemend burgemeester aan dezelfde verplichtingen als een benoemde burgemeester voldoen.

Het schorsingsbesluit werd op 14 november betekend. Diezelfde dag maakte minister Michel bekend dat Pierre baron van Outryve d'Ydewalle was aangesteld tot regeringsinformatieur voor Voeren. Hij werd belast met een algemene informatie-opdracht en diende te zoeken naar « elementen die kunnen leiden tot een consensus op lokaal vlak », binnen het bestaande statuut van Voeren en binnen de bestaande wetgeving.

Op 15 november kwam de Voerense gemeenteraad bijeen om zijn besluit van 17 oktober te bevestigen. Volgens de meerderheid was Happart daardoor opnieuw eerste schepen. Omdat zowat alle juristen dat tegenspreken, kwam de Voerense raad op 27 november opnieuw bijeen, ditmaal om Happart tot eerste-schepen te verkiezen. Voordien hadden schepen Lang en Pinckaers ontslag genomen. Daarmee begon de « carrousel » aan een nieuwe « rit ».

Op 18 november had de raadkamer van de rechtbank van eerste aanleg in Tongeren een klacht van de twee VU-gemeenteraadsleden van Voeren tegen Happart niet ontvankelijk verklaard omdat Happart als lid van het Europees Parlement onschendbaar is. De klacht was ingediend wegens het onwettig uitoefenen van het burgemeestersambt.

Op 3 december had informatieur van Outryve d'Ydewalle een eerste gesprek met de gemeenteraadsleden van Voeren.

Uit protest tegen de herverkiezing van Happart organiseerde het Taal-aktiecomitee (TAK) op 7 december een « wandeling » in Voeren. Het kwam tot relletjes met de ordediensten.

Op 10 december verklaarde minister Michel in de Kamercommissie voor de Binnenlandse Zaken dat de regering geen termijn had gesteld op de « godsvrede ». Dat was niet naar de zin van de CVP, die er bij monde van Kamerlid Herman Suykerbuyk mee dreigde zelf een termijn op de « godsvrede » te zetten.

Op 18 december zag van Outryve d'Ydewalle voor de tweede keer de Voerense raadsleden. Hij legde hen een voorstel van minister Michel voor, dat inhield dat Happart eerste-schepen zou blijven, maar afstand zou doen van enkele van zijn bevoegdheden, met name het voorzitterschap van de gemeenteraad en zijn politiebevoegdheid. Zowel Vlaams- als Luiksgezinden wezen het voorstel af.

Inmiddels waren ook op het wetgevende vlak initiatieven genomen in het kader van de Happart-kwestie. In de Vlaamse Raad dienden Herman Suykerbuyk (CVP) en Hugo Coveliers (VU) los van elkaar in april een voorstel van decreet in om de Vlaamse regering te betrekken bij de voor-

dracht van burgemeesters in Vlaamse gemeenten. De Raad van State bracht op 7 mei een negatief advies over beide voorstellen uit. Volgens de Raad was de Vlaamse Raad niet bevoegd zo'n voorstel aan te nemen. Overeenkomstig de wet belandden beide teksten bij het Overlegcomité regering-executieven. Op 24 juni kon het comité geen consensus bereiken over het bevoegdheidsconflict.

Inmiddels had de Franse Gemeenschapsraad op 21 mei een belangenconflict tegen de voorstellen ingeroepen. Overleg tussen de Vlaamse en Franse Gemeenschapsraad leidde niet tot een akkoord.

De zaak belandde bij de Kamer die, in een stemming van Vlamingen tegen Franstaligen, op 17 juli een advies uitbracht waarin stond dat beide voorstellen de belangen van de Franse Gemeenschap niet schaden.

Beide voorstellen kwamen opnieuw voor het Overlegcomité, nu als belangenconflict. Op 1 augustus behandelde het comité de voorstellen samen met een voorstel van decreet van de Franse Gemeenschapsraad waartegen de procedure van het bevoegdheidsconflict liep. Besloten werd in de drie gevallen het advies van de Raad van State te volgen en te concluderen dat de voorstellen de bevoegdheid van de betrokken raden overschreden. Later gaf men er zich rekenschap van dat de voorstellen van Suykerbuyk en Coveliers niet als bevoegdheids- maar als belangenconflict op de agenda ingeschreven stonden. In zijn vergadering van 2 september annuleerde het Overlegcomité zijn vroegere beslissing en liet, op datum van 1 september, « om technisch-juridische redenen » notuleren dat de voorstellen van Suykerbuyk en Coveliers de belangen van de Franse Gemeenschap ernstig konden schaden.

Toen dat nieuws op 4 september bekend raakte, lokte het in Vlaanderen diepe verontwaardiging uit. Het CVP-bureau keurde de houding van zijn leden in het Overlegcomité af.

Omdat een beslissing van het Overlegcomité geen rechtskracht heeft, zette de Vlaamse Raad de behandeling van de voorstellen, die tot één tekst werden versmolten, voort. Op 20 november keurde de commissie Binnenlandse Aangelegenheden het voorstel goed.

Op 2 december riep de Franse Gemeenschapsraad andermaal een belangenconflict in. De Vlaamse Raad beriep zich echter op de wet van 9 augustus 1980, luidens dewelke tegen een zelfde voorstel niet tweemaal een belangenconflict kan worden ingeroepen, en keurde op 18 december het voorstel goed.

Het decreet van 23 december 1986 bepaalt dat de kandidaat-burgemeesters van de gemeenten in het Vlaamse Gewest worden « voorgedragen door de Vlaamse regering op grond van voorstellen die haar door betrokken gemeenteverkozenen worden voorgelegd ». Het verscheen op 17 januari 1987 in het *Staatsblad* en kreeg tien dagen later kracht van wet. Het

Waalse Gewest zou tegen het decreet-Suykerbuyk-Coveliers beroep aantekenen bij het Arbitragehof.

VI. De werkgelegenheid.

A. SOCIAAL OVERLEG EN CENTRAAL AKKOORD.

In haar regeerakkoord had de regering-Martens VI de werkgelegenheid een van de essentiële doelstellingen van haar beleid genoemd en aangekondigd dat zij in maart 1986 met de sociale partners overleg zou plegen over een interprofessioneel akkoord voor de jaren 1987, 1988 en 1989. Het overleg zou betrekking hebben op de concurrentiekracht van de ondernemingen, de bevordering van de tewerkstelling en van de soepele werking van de arbeidsmarkt, de inkomensvorming en de koopkracht. De regering beschikte over bijzondere machten om, voor het geval tegen eind juli geen sociaal akkoord zou zijn tot stand gekomen of het sociaal akkoord voor haar onaanvaardbaar zou zijn, zelf een wettelijke competitiviteitsnorm vast te leggen en zelf het kader te creëren waarbinnen onderhandeld zou kunnen worden over sectoriële en bedrijfsakkoorden.

Op 25 februari riep eerste-minister Martens de sociale partners — de drie vakbonden (ACV, ABVV en ACLVB), de werkgeversorganisatie VBO, de middenstandsorganisaties NCMV en Union des Classes Moyennes en de Belgische Boerenbond — voor een eerste gesprek bij zich. Martens sprak de hoop uit dat de sociale partners erin zouden slagen een akkoord voor 1987-1989 te bereiken.

De eerste overlegronde verliep niet rimpelloos. De socialistische vakbond ABVV verzette zich tegen het voorstel van VBO-voorzitter Leysen om het probleem van de jongerenwerkloosheid te ontkoppelen van het globale overleg. Daarnaast wilde het ABVV de regering zoveel mogelijk bij het overleg betrekken, de christelijke bond ACV wilde de regering zoveel mogelijk buiten het overleg houden.

Tegen de vergadering van 12 maart waren beide bonden het er over eens geraakt om samen met de regering te praten over drie punten: de organisatie van het overleg met de ambtenaren; de harmonisatie van de BTK-, DAC- en TWW-statuten; de indexinlevering na 1986. Over de andere punten zouden de sociale partners onderling overleg plegen.

De drie punten kwamen aan bod op de vergadering van 28 maart. Daar beloofde de regering de ambtenaren geen hogere inlevering op te leggen dan de werknemers van de particuliere sector. De indexinlevering van de jaren 1984-1986 zou, tegen de zin van de vakbonden, worden omgezet in een permanente bijdrage. Voor de harmonisatie van de bijzondere tewerkstellingsstatuten zou de regering voorstellen uitwerken.

Nog op 28 maart raakten de sociale partners het eens over de agenda van hun eigen bilateraal overleg. In een rustige sfeer werd op 28 april het probleem van de koopkracht besproken, maar nadien reed het overleg vast. Het VBO, de middenstandorganisaties en de Boerenbond weigerden aan het overleg van 22 mei deel te nemen, uit protest tegen de stakingsacties die het ABVV in de particuliere bedrijven had uitgeroepen.

Eind juni kondigde premier Martens aan dat hij de sociale partners tijd wilde geven tot half september, in plaats van eind juli, om een akkoord uit te werken.

Het overleg werd hervat op 3 juli, toen de socialistische stakingsbeweging aan het uitlopen was. Het VBO stelde voor een « Duits » indexstelsel in te voeren. Dat hield in dat de werkgevers en de werknemers eenmaal per jaar zouden vaststellen met hoeveel de lonen zouden stijgen, indexering inbegrepen. Het nieuwe stelsel zou de automatische koppeling van de lonen aan het indexcijfer vervangen. Vakbonden en middenstand wezen dat voorstel af.

De vakbonden reageerden wel positief op het VBO-voorstel om de onderhandelingen zoveel mogelijk in de bedrijfssectoren te voeren.

Op 7 juli werd voort onderhandeld, maar de tegenstellingen over met name de loonsverhogingen (met de indexkoppeling) en de bevordering van de werkgelegenheid bleven groot. Alle partijen waren nochtans bereid het gesprek na de vakantie voort te zetten.

Voor een verbetering van het klimaat zorgde de verklaring van ABVV-voorzitter André Vanden Broucke in *De Morgen* (30 augustus), dat zijn bond geen acties meer zou organiseren indien het ACV niet bereid was « harde, nationale, interprofessionele acties te voeren ».

Bij de hervatting van het overleg, op 1 september, stelde het VBO voor in alle vrijheid — zonder verplichtingen en zonder verbodsbepalingen — te onderhandelen over sectoriële akkoorden. De sectoren zouden wel de aanbeveling krijgen voorrang te geven aan de groei van de werkgelegenheid. Na een jaar zouden de akkoorden worden beoordeeld en desgevallend zou een aanvullend akkoord worden gesloten voor de sectoren waar geen CAO was tot stand gekomen.

In een vrij optimistische sfeer begon op 11 september de laatste ronde van het overleg, die in de vroege ochtend van 12 september eindigde met een ontwerp van centraal akkoord.

Het ontwerp-akkoord bepaalde dat vrij kon onderhandeld worden in de sectoren die wel vooraf moeten bepalen welke ruimte er daarvoor is, rekening houdende met de concurrentiekracht en met « de kenmerken en de specificiteit alsmede de verscheidenheid van de ondernemingen in de sector ».

De bevordering van de tewerkstelling moet de prioritaire zorg zijn, inzonderheid die van jongeren en van jonge vrouwen. Aanbevolen werd 0,5 % van de loonuitgaven te reserveren voor het scheppen van nieuwe banen.

De sociale partners verbonden zich ertoe zoveel mogelijk 16-18-jarige deeltijds lerenden een aanvullende deeltijdse job te bezorgen. Voor 18-21-jarigen die zwak staan op de arbeidsmarkt zou de formule van het alternerend leren uitgebreid worden.

Het akkoord riep op de wetgeving inzake de arbeidsduur en de deeltijdse arbeid correct toe te passen, om als enigszins mogelijk is loopbaanonderbreking toe te staan en om bij aanwervingen oog te hebben voor langdurig werklozen.

Over loonsverhogingen zouden de sectoren vrij kunnen onderhandelen. Het minimumloon werd opgetrokken met 350 F per maand in 1987 en in 1988. De realisatie van de 38-urige werkweek werd overgelaten aan de sectoren.

In september 1987 zouden de diverse sectoriële akkoorden beoordeeld worden. Voor de sectoren waar werkgevers en werknemers niet tot een akkoord kwamen, zou in de Nationale Arbeidsraad een aanvullend akkoord worden gesloten.

Aan de regering werd gevraagd geen maatregelen te nemen die betrekking hadden op de punten van het akkoord of de loonkosten zouden verzwaren.

In de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven zouden de sociale partners de sociale en economische gevolgen van het behoud van de automatische koppeling van de lonen aan het indexcijfer onderzoeken.

In de daaropvolgende weken keurden de bestuursorganen van de werkgevers- en werknemersorganisaties het ontwerp-akkoord goed.

Het VBO verbond aan zijn handtekening de voorwaarde dat de regering formeel zou beloven « tijdens de duur van het akkoord geen nieuwe verplichtingen op te leggen in de domeinen die het voorwerp uitmaken van het akkoord, en evenmin maatregelen te nemen die de loonkosten verhogen ».

Het ACV beoordeelde het ontwerp-akkoord op 3 oktober, samen met het inmiddels aangepaste Sint-Annaplan. Waarnemers zagen in die koppeling een handige zet van de ACV-top om het ongenoegen tegenover het Sint-Annaplan te « verdrinken » in de tevredenheid over het centraal akkoord. Toch bleek op de vergadering van de Algemene Raad van 3 oktober dat het Sint-Annaplan moeilijk verteerbaar bleef. Het ACV besliste nochtans geen nationale acties tegen het plan te ondernemen. De bond stelde uitdrukkelijk dat tot 1989 de regering niet meer mocht raken aan

de sociale uitkeringen (het ACW, de koepelorganisatie van de christelijke arbeidersbeweging, nam later die eis voor een « moratorium » over).

Net als het VBO wilde het ACV dat de regering zich niet zou mengen in de aangelegenheden waarover de sociale partners een akkoord sloten.

Aan de sociale partners die hem op 8 oktober het ontwerp-akkoord kwamen voorleggen, beloofde premier Martens hun autonomie ten volle te respecteren, voor zover dat de begroting niet zou bezwaren en op voorwaarde dat er geen onvoorzienbare omstandigheden zouden opduiken. De regering vroeg de sociale partners de bepalingen van het akkoord in verband met de bijkomende werkgelegenheid maximalistisch te interpreteren. Zij beloofde aanvullende maatregelen te nemen om de werkgelegenheid, inzonderheid van de jongeren en de vrouwen, te bevorderen.

Het ABVV keurde als laatste op 21 oktober het ontwerp-akkoord zonder veel enthousiasme goed; het kreeg maar 68 % van de stemmen.

Op 7 november werd het akkoord plechtig ondertekend. Het was van 1975 geleden dat er nog een centraal akkoord werd gesloten. Nadien begonnen de sectoriële onderhandelingen.

B. HET BANENPLAN VAN DE REGERING.

Hoewel het niet officieel werd toegegeven, was de regering niet erg opgezet over het relatief beperkte werkgelegenheidseffect van het centraal akkoord 1987-1989. Het kabinet had erop gerekend, dat het centraal akkoord de negatieve tewerkstellingsgevolgen van het Sint-Annaplan zou neutraliseren, maar het zou maximaal — zo werd berekend — 10.000 nieuwe arbeidsplaatsen opleveren, terwijl verwacht werd dat door het Sint-Annaplan er 18.000 banen zouden verloren gaan.

Op 22 oktober, nog vóór de ondertekening van het centraal akkoord, waarschuwde minister van Arbeid en Tewerkstelling Michel Hansenne (PSC) er al voor, dat de werkloosheid, die al twee jaar onafgebroken aan het dalen was, zonder nieuwe regeringsinitiatieven de komende maanden met 12.000 eenheden zou stijgen, als gevolg van de conjunctuur en het Sint-Annaplan. Hansenne kondigde aan dat hij een reeks voorstellen klaar had om de stijgende werkloosheid aan te pakken. Zij hadden vooral betrekking op het verminderen van sociale-zekerheidsbijdragen, op fiscale stimuli en op kwalitatieve wijzigingen in het onderwijs.

Twee weken later bleek uit de cijfers van de RVA dat de werkloosheid in oktober met 10.698 eenheden was gestegen.

De voorstellen van Hansenne kwamen, samen met fiscale gunstmaatregelen voor het pensioensparen en investeringen, ter sprake op de rege-

ringstop van 8 en 11 november. Op 14 november werd het « banenplan » definitief goedgekeurd. Het bevatte onder meer volgende maatregelen :

- particuliere werkgevers krijgen bij het aanwerven in 1987 van langdurig of jonge werklozen en van werkzoekenden die van het bestaansminimum leven, tot 1992 een vermindering van de patronale sociale-zekerheidsbijdrage;
- een vermindering van de SZ-bijdrage wordt ook toegestaan aan werkgevers die jonge werklozen (18-25 jaar) aanwerven met een « werk-opleiding »-overeenkomst (d.w.z. ten minste halftijds werken en deeltijds leren gedurende 1 à 3 jaar);
- een industrieel leercontract kan voortaan tot 21 jaar worden gesloten;
- er worden « jobbureaus » opgericht die aan werklozen tijdelijk en occasioneel werk (klusjes) aanbieden;
- bij de aanwerving van een tweede werknemer neemt de overheid gedurende twee jaar de kosten van de aansluiting bij een sociaal secretariaat op zich;
- verzorgings- en gezondheidsinstellingen die voltijdse arbeidsplaatsen omzetten in deeltijdse en 1 % netto aanwerven, kunnen een subsidie krijgen in de vorm van een terugbetaling van een deel van de loonlevering;
- het Interdepartementeel Begrotingsfonds, waarmee tijdelijke betrekkingen worden gefinancierd, krijgt meer financiële middelen;
- in de particuliere sector zullen de werkgelegenheidsakkoorden (de zgn. 5-3-3-akkoorden over loonmatiging, vermindering van de arbeidstijd en bijkomende betrekkingen) en de zgn. Maribel-operatie (vermindering van werkgeversbijdragen voor de sociale zekerheid) verlengd worden.

Een aantal van die maatregelen werden bij wetsbesluit uitgevaardigd. De regering kondigde ook aan in april 1987 een evaluatie te maken van het effect van de maatregelen en die desgevallend te verruimen en te versterken.

VII. De verdere uitvoering van het Sint-Annaplan.

A. NOG KNELPUNTEN EN WETSBSLUITEN.

In het najaar werkte de regering verder aan de uitvoering van het Sint-Annaplan. Centraal daarbij stonden nog steeds het onderwijs, het pensioensparen en de werkloosheidsreglementering.

Eind augustus was er beroering ontstaan in het rijksnormaalonderwijs. In een omzendbrief van 8 augustus had de Nederlandstalige minister van Onderwijs Coens laten weten dat vier rijksnormaalscholen geen nieuwe leerlingen mochten inschrijven, omdat zij — ingevolge het rationalisatiebesluit waardoor op 1 september 1987 nog maar één rijksnormaalschool per provincie mocht overblijven — het jaar daarop zouden worden afgeschaft. Onder druk van het protest herriep de minister eind augustus die beslissing voor de scholen van Herentals, Tongeren en Sint-Niklaas. Voor die van Kortrijk bleef de maatregel van kracht.

Ingevolge de nieuwe omkaderingsnormen begon het schooljaar 1986-1987 in het secundair onderwijs vrij verward. Heel wat scholen meldden dat zij meer dan de voorziene 5 % lesuren inleverden.

Op 10 september deelde Coens mee dat uit een steekproef bleek dat de scholen gemiddeld 6,8 % van hun omkadering verloren, omdat het leerlingenaantal sterker daalde (met 2,9 procent) dan verwacht. De « inlevering » was echter zeer ongelijk verdeeld. In de type-2-scholen steeg het aantal lesuren met 0,9 %, omdat het leerlingenaantal er met 1 % was toegenomen. In het secundair rijksonderwijs (volledig type 1 of VSO) was er een lesurenverlies van 10 %, in de vrije VSO-scholen van 3,8 %. De vakbonden betwistten die cijfers.

Eind september drong de PSC opnieuw aan op een versoepeling van de besparingsmaatregelen in het secundair onderwijs.

Op 10 oktober trok de regering 103 miljoen F uit voor de secundaire scholen die « uitzonderlijk zwaar » getroffen werden door de nieuwe normen, om hen de mogelijkheid te geven bijkomende lesuren te organiseren.

Op 15 oktober betoogden in Brussel tussen de 15.000 en 20.000 leerkrachten tegen bijkomende besparingen in het onderwijs. De betoging was mede georganiseerd in het vooruitzicht van het overleg met de onderwijsgemeenschap dat in juli was afgesproken.

Dat overleg begon op 22 oktober. De regering deelde daar de definitieve besparingsresultaten mee. In het Nederlandstalige onderwijs waren ongeveer 4.000 voltijdse betrekkingen verloren gegaan (waarvan iets meer dan 3.000 in het secundair onderwijs). In het Franstalige onderwijs was er een verlies van 3.500 voltijdse betrekkingen. De vakbonden drongen aan op een « moratorium ». Er werd geen nieuwe afspraak gemaakt, zodat het onderwijsoverleg in het verslagjaar niet echt op gang is gekomen.

In de universitaire wereld was er een en ander te doen rond de verhoging van het inschrijvingsgeld. De Franstalige universiteiten hadden in juli besloten het inschrijvingsgeld met 60 % te verhogen, van 10.000 tot 16.000F, voor niet-beursstudenten en met 30 %, van 1.500 tot 1.950 F, voor beursstudenten. In de Nederlandstalige sector was binnen de Vlaamse Interuniversitaire Raad (VLIR) in augustus afgesproken het inschrijvings-

geld met 30 % te verhogen. De Vrije Universiteit van Brussel (VUB) besliste dat niet te doen, omdat een verhoging daar niet nodig was (de VUB diende niet te besparen op de sociale toelagen). Op 19 september besliste de Rijksuniversiteit van Gent de verhoging niet toe te passen, omdat die krachtens het desbetreffend wetsbesluit vóór 1 september had moeten gebeuren. Vier dagen later stelde de VLIR dat het niet wenselijk was dat de universiteiten mekaar zouden beconcurreren met het inschrijvingsgeld. De VUB bleef bij haar beslissing, de RUG besloot op 17 oktober het inschrijvingsgeld toch te verhogen.

Tegen de vermindering van de sociale toelagen en de verhoging van het inschrijvingsgeld kwam begin december protest los bij de studenten. Aan diverse faculteiten in Brussel (VUB en ULB), Gent en Leuven werd gestaakt. Op 16 december betoogden in Brussel ruim 10.000 studenten. Nadien viel de protestgolf stil.

Over de concrete modaliteiten van het pensioensparen of derdeleeftijdsparen werd, na lange discussies, op 11 november een akkoord bereikt. Voor het aanslagjaar 1987 (inkomsten van 1986) zou per hoofd 20.000 F van het gespaarde bedrag van het belastbaar inkomen mogen worden afgetrokken (40.000 F per gezin). Tegen 1989 zouden die bedragen geleidelijk worden verdubbeld. Het wetsbesluit ter zake werd op 19 december definitief goedgekeurd.

Op 31 oktober werd de nieuwe regeling van de werkloosheid voor samenwonenden definitief goedgekeurd. In vergelijking met de vorige versie van het wetsbesluit (zie hoofdstuk 4) werd bijkomend bepaald dat al wie ten minste 15 jaar gewerkt heeft, maar kan geschorst worden als de werkloosheidsduur hoger is dan de helft van het aantal dienstjaren. Op de laatste ministerraad van het jaar (30-31 december) werd ook de concrete regeling van de beroepsprocedure definitief op papier gezet.

De geplande privatisering van de beroepsziektenverzekering, die een besparing van 7,6 miljard F zou meebrengen en waarop vooral minister van Begroting Verhofstadt aanstuurde, ging in 1986 niet door. Zowel de werkgevers als de verzekeringsmaatschappijen zeiden dat dit financieel en technisch niet haalbaar was.

Werkgevers en werknemers kwamen in de Nationale Arbeidsraad (NAR) tot de vaststelling dat de voorgestelde verhoging van de pensioengerechtigde leeftijd voor vrouwen tot 65 jaar geen besparing inhield, maar de uitgaven van de sociale zekerheid met 2 miljard F zou verhogen. De NAR zou in 1987 alternatieve voorstellen formuleren.

B. HET SINT-CATHARINA-AKKOORD.

De gewest- en gemeenschapsregeringen waren helemaal niet opgetogen over de vermindering met 6,6 miljard F van hun dotaties waartoe de centrale regering in haar Sint-Annaplan had besloten. De Vlaamse regering verklaarde zich bereid deel te nemen aan de besparingsinspanning, maar wilde van de ingreep gebruik maken om van de centrale regering meer bevoegdheden en meer financiële middelen af te dwingen.

Op 16 juni keurde de Vlaamse regering een nota goed van haar voorzitter, Gaston Geens (CVP), waarin daartoe een aantal voorstellen geformuleerd waren. Het betrof onder meer de bijkomende overheveling van 1.636 betrekkingen naar de Vlaamse Gemeenschap, de daadwerkelijke opsplitsing van de acht parastatale instellingen die krachtens de wet van 28 december 1984 naar de gemeenschappen en de gewesten werden overgeheveld, de regionalisering van het toegepast wetenschappelijk onderzoek en van het industrieel beleid, de volledige regionalisering van het Gemeente- en het Provinciefonds. In geld uitgedrukt betekende dat een pakket van ca. 95 miljard F.

In een interview met *De Standaard* (27 september) zei Geens dat een en ander diende geregeld te zijn vóór de eindstemming in de bevoegde Kamercommissie over de ontwerp-begroting voor 1987 (« Er tikt een tijdbom onder de begroting »). Volgens hem was de centrale regering het ermee eens daartoe de nodige amendementen in te dienen.

Voor de verhoging van de financiële middelen stelde Geens de invoering voor van zgn. negatieve opcentiemen. De Staat zou de personenbelasting met een te bepalen percentage verminderen, en de gemeenschappen en de gewesten zouden op de personenbelasting opcentiemen kunnen heffen waarvan zij het percentage zelf konden vaststellen. Geens was in ieder geval gekant tegen een verhoging van de (voor het Waalse Gewest voordeelige) dotaties.

Aan Franstalige kant kreeg Geens geen steun voor zijn voorstel. De Franstalige stelling werd duidelijk verwoord door vice-premier Gol die aan *Le Soir* (13 november) zei dat een verruiming van de bevoegdheden van de gewesten en de gemeenschappen niet gepaard mocht gaan met een vermindering van de geldmiddelen voor de Franstaligen.

Bij gebrek aan steun van de Waalse gewest- en Franse gemeenschapsregering zwakte Geens zijn voorstel af. Begin november was er sprake van een pakket van 25 miljard F. De regionalisering van het Gemeente- en Provinciefonds (samen 70 miljard F) was geschrapt. In de plaats van de negatieve opcentiemen was een verhoging van de restorno's of toebedeelde belastingen gekomen.

Begin november waren tussen de centrale regering en de executieven onderhandelingen begonnen over vier dossiers : de schulden van de sociale huisvesting; de overheveling van de acht parastatale instellingen; de Sint-Anna-inlevering; de uitbreiding van de bevoegdheden en de financiële middelen van de gewesten en de gemeenschappen.

Het overleg vorderde maar moeizaam en had plaats in een communautair gespannen klimaat. Op 13 november werd in de Kamercommissie voor de Begroting gestemd over de ontwerp-begroting voor 1987. Om druk uit te oefenen op het aan gang zijnde overleg, meer bepaald wat de verruiming van de restorno's betrof, weigerden de CVP-leden van de commissie de eerste paragraaf van artikel 6 over de restorno's goed te keuren. Door de onthouding van de CVP werd het artikel, tot ongenoege van de andere regeringspartijen, niet goedgekeurd.

Omdat de Kamer op 25 november in openbare vergadering over de begroting diende te stemmen, had de regering tot dan respijt om het geschil te regelen. Na verscheidene nieuwe overlegrondes werd in de nacht van 24 op 25 november een ingewikkeld compromis bereikt, dat in de pers de naam *Sint-Catharina-akkoord* kreeg. Het kan als volgt worden samengevat :

- de gemeenschappen leveren samen 1 miljard F op hun dotatie in.
- de gewesten behouden hun dotatie maar leveren in door een groter deel — telkens 4 miljard F in 1987, 1988 en 1989 — van de schulden in de sector van de sociale huisvesting op zich te nemen (21). De Nationale Maatschappij voor de Huisvesting (NMH) en de Nationale Landmaatschappij (NLM) worden geregionaliseerd.
- de regering zal de nodige besluiten nemen om, overeenkomstig de wet van 28 december 1984, zeven parastatale instellingen met ingang van 1 januari 1987 over te dragen naar de gemeenschappen : het Nationaal Werk voor Kinderwelzijn, het Fonds voor de Bouw van Ziekenhuizen en Medisch-sociale Inrichtingen, de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening (beroepsopleiding), of naar de gewesten :

(21) Het probleem van de huisvestingsschulden sleepte al vele jaren aan. Het vond zijn oorsprong in de gewestvorming, waarbij het huisvestingsbeleid van de centrale regering naar de gewestregeringen werd overgedragen. In de wet van 5 maart 1984 was een regeling uitgewerkt waarbij de Staat alle leningen die vóór 1975 waren aangegaan en de kapitaalaflossingen van de leningen uit de periode 1975-1979 voor zijn rekening nam. De gewesten zouden de intrestlasten van de leningen uit de periode 1975-1979 en de lasten van alle latere leningen dragen. De gewesten bleken echter niet over de mogelijkheden te beschikken aan hun verplichtingen te voldoen, zodat de Staat in hun plaats optrad. Begin 1986 bedroeg de totale huisvestingsschuld ca. 225 miljard F. In het Sint-Catharina-akkoord werd afgesproken dat de aflossing daarvan zou gebeuren overeenkomstig de wet van 5 maart 1984 en via herfinancieringsleningen. De gewesten kregen de mogelijkheid de betaling daarvan te spreiden.

het Nationaal Instituut voor de Huisvesting, de Nationale Maatschappij voor de Huisvesting, de Nationale Landmaatschappij, de Nationale Maatschappij der Waterleidingen, de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening (afdeling plaatsing van werklozen). De achtste parastatale instelling, het Rijksfonds voor sociale reclassering van minder-validen, zou tegen 1 juli 1987 naar de gemeenschappen worden overgeheveld.

- daarnaast worden een aantal wetenschappelijke instellingen regionaliseerd: het Vlaamse Gewest krijgt het Studiecentrum voor Kernenergie in Mol, het Waalse Gewest het Instituut voor Extractiebedrijven (NIEB) en het Instituut voor Radio-elementen (IRE).
- om de gemeenschappen en de gewesten in staat te stellen de lasten te dragen die aan de overheveling verbonden zijn, zal de centrale regering financiële middelen ter beschikking stellen, hoofdzakelijk volgens het systeem van de restorno's. Voor de gemeenschappen gaat het om een bedrag van 2,3 miljard F door restornering van het kijk- en luistergeld. In verband met het in Brussel geïnde kijk- en luistergeld is afgesproken dat daarvan 78 % naar de Franse en 20 % naar de Vlaamse Gemeenschap gaat. De resterende twee procent blijft gereserveerd. Tot dan toe ging 50 % naar de Franse en 20 % naar de Vlaamse Gemeenschap en werd het resterende bedrag opgepot. Dat bedrag (500 miljoen voor de periode 1982-1985) zal worden vrijgemaakt in drie jaarlijkse schijven. Voor de gewesten is men bij de vaststelling van het over te hevelen bedrag uitgegaan van de stelling dat de behoeften van het Waalse Gewest volledig moesten worden gedekt. Zo kwam men op een totaal bedrag van 6,250 miljard F, waarvoor de registratierechten worden aangesproken.
- een deel van de kredieten van het Instituut voor Wetenschappelijk Onderzoek in Nijverheid en Landbouw (IWONL) en de kredieten voor het toegepast wetenschappelijk onderzoek in de bedrijven worden in het Fonds voor Industriële Vernieuwing gestort. De gewesten krijgen jaarlijkse trekkingsrechten op deze nieuwe middelen.
- de rekeningen en de boekhouding van de centrale regering enerzijds en van de gewesten en de gemeenschappen anderzijds worden gesplitst. Gewesten en gemeenschappen krijgen met andere woorden een eigen schatkist.
- er wordt werk gemaakt van de federalisering van het onderwijs. Een gemengde werkgroep zal daartoe de voorbereiding van de verklaring tot herziening van de Grondwet aanvatten. Inmiddels zal de centrale regering aan de Raad van State advies vragen over de moge-

lijkheid een aantal parascolaire onderwijsbevoegdheden (PMS, internaten, migrantenopleiding, ...) naar de gemeenschappen over te hevelen.

In totaal kregen de gewesten door het akkoord 8,2 miljard F bijkomende middelen (waarvan 62,5 % voor het Vlaamse en 31,6 % voor het Waalse Gewest), de gemeenschappen 2,3 miljard F meer middelen (waarvan 61,1 % voor de Vlaamse en 37,6 % voor de Franse).

Nog op 25 november diende de regering een amendement op haar ontwerp-begroting in, dat de restornobedragen verhoogde. Zonder problemen keurde de CVP daarop de begroting goed.

De uitvoering van het Sint-Catharina-akkoord liep vertraging op. Het bleek uiteindelijk niet mogelijk al op 1 januari 1987 de parastatale instellingen over te dragen.

C. BEGROTING - 1987.

Op 23 september keurde de ministerraad de ontwerp-begroting voor 1987 goed. De uitgaven werden geraamd op 1.868,4 miljard F, de inkomsten op 1.452,6 miljard F, zodat er een tekort was van 417,8 miljard F (8,1 % van het BNP).

Minister van Begroting Verhofstadt wees erop, dat de regering andermaal voorzichtig was geweest bij het vastleggen van de begrotingshypothese. De regering rekende met een nominale groei van het BNP met 3,9 %. Het Sint-Annaplan zou in 1987 uiteindelijk 191,2 miljard F opleveren, door een vermindering van de uitgaven met 153,8 miljard F, van de investeringen met 19,6 miljard F en van de schatkistverrichtingen met 3,7 miljard F, en door een toename van de ontvangsten met 14,1 miljard F.

Bij de stemming over de begroting in de Kamer (28 november) stemde de PSC'er Marc Lestienne opnieuw tegen uit verzet tegen de onderwijsbesparingen. De Senatoren keurden de begroting op 22 december goed.

Eind 1986 was nog geen enkele departementale begroting voor 1986 goedgekeurd, hoewel in beginsel alle begrotingen voor 1986 vóór eind 1985 hadden moeten goedgekeurd zijn. Dat de regering het hele jaar door met voorlopige kredieten (voorlopige twaalfden) heeft bestuurd, zette niet alleen kwaad bloed bij de oppositie, maar verwekte ook bij de meerderheidspartijen wrevel. Op 1 december beslisten de fractieleiders in de Kamer geen wetsontwerpen meer te bespreken van ministers die vóór 28 februari 1987 hun begroting voor dat jaar niet zouden hebben ingediend.

VIII. Het Sylvesterakkoord.

A. DE LIMBURGSE MIJNEN EN HET PLAN-GHEYSELINCK.

Zoals op 12 december 1985 was overeengekomen (22), had op 30 januari 1986 een nieuwe ontmoeting plaats tussen de regering, de vakbonden en de directie van de nv Kempense Steenkoolmijnen (KS) over de toekomst van de Limburgse mijnen. De deelnemers aan het overleg werden het eens over het beginsel van de fusie van de zetels Winterslag en Waterschei in één « complex Genk ». Die fusie zou gebeuren in het kader van een globale hervorming van KS, die tot resultaat zou moeten hebben dat het exploitatieverlies vermindert tot een bedrag waarvoor permanent de financiële middelen kunnen worden gevonden. Over de herkomst van die middelen bleef de regering alsnog in het duister.

De raad van bestuur van KS stemde 's anderendaags met de fusie in. De raad gaf de opdracht de leiding van de twee betrokken mijnzetels samen te voegen en een begin te maken met de technische voorbereiding van de fusie, o.m. door het voltooiën van een ondergrondse verbinding tussen Waterschei en Winterslag.

Op een nieuw beraad, op 25 maart, zei premier Martens aan de directie en de vakbonden dat de regering tijdens haar begrotingsconclaf een beslissing zou nemen over de financiering en de aanzet tot herstructurering van KS.

Om hun bezorgdheid over de toekomst van de mijnen en van de hele provincie Limburg te onderstrepen, voerden de mijnwerkers begin april in de vijf Kempense mijnzetels prikacties. Die mondden uit op een betoging in Hasselt (12 april), die werd georganiseerd door het gemeenschappelijk vakbondsfront en waaraan ca. 20.000 manifestanten deelnamen.

Een paar dagen later, op 16 april, brak in Waterschei en Winterslag een spontane staking uit, nadat de krant *Le Soir* had geschreven dat op het begrotingsconclaf de sluiting van drie van de vijf mijnzetels, waaronder die van Waterschei en Winterslag, ter sprake was gekomen (zie ook hoofdstuk 2). De actie sloeg over naar de mijnen van Beringen en Zolder, later ook naar die van Eisden. Op 20 april erkenden de vakbonden de staking.

In een poging de gemoederen te bedaren, zei premier Martens op 18 april dat er geen onmiddellijke financiële problemen waren, omdat KS een beroep kon doen op een krediet van 2,5 miljard F bij de NMKN.

(22) M. DEWEERDT, a.w., blz. 412.

Op 4 mei beslisten de bonden de staking op te schorten, nadat zij van de eerste-minister de verzekering hadden gekregen dat KS op dezelfde sociale maatregelen kon rekenen als indertijd Cockerill-Sambre en dat er geen collectieve ontslagen zouden gebeuren.

's Anderendaags maakte de regering bekend dat José Dedeurwaerder, een Belgische topmanager bij Renault in Parijs, aanvaard had de leiding van KS op te nemen. Hij zou op 1 juni in dienst treden, met de opdracht als « kolen-Gandois » het herstructureringsplan uit te voeren. Die mededeling bleek echter voorbarig te zijn, want op 6 mei kwam uit Parijs het bericht dat Dedeurwaerder het aanbod van de regering niet had aanvaard.

In de mijnen zelf werd, ondanks de opschorting, de staking intussen voortgezet. De leiding ervan was in handen van een Centraal Stakerscomité, dat buiten de vakbonden werkte. De staking, die een grimmig karakter aannam, zou duren tot 21 mei. Toen schortte ook het Centraal Stakerscomité de actie op en keerde de rust in de mijnstreek terug.

Op 29 juli maakte *Het Belang van Limburg* bekend dat de regering Thyl Gheyselincx, voorzitter en afgevaardigd bestuurder van Shell Portugal, had aangetrokken als manager voor de Kempense Steenkoolmijnen. Gheyselincx had wel de Belgische nationaliteit, maar geen Belgisch verleden. In een eerste fase zou hij KS doorlichten. Op basis van zijn rapport, dat tegen het einde van het jaar diende klaar te zijn, zou de regering een aantal beslissingen nemen. In een tweede fase zou Gheyselincx de leiding van KS op zich nemen, alvast voor een periode van drie jaar. Hij nam op 15 september zijn functie als regeringsadviseur op.

Op 17 december stelde Gheyselincx zijn herstructureringsplan voor. Het liep over een periode van tien jaar (1987-1996) en omvatte de geleidelijke sluiting van de drie oostelijke mijnzetels, Eisden, Waterschei en Winterslag, in een tijdsspanne van twee tot drie jaar. De twee overige zetels, Zolder en Beringen, zouden worden samengevoegd tot één exploitatiezetel met één leiding. Het personeelsbestand zou op drie jaar tijd verminderen van 17.200 tot 9.200 door natuurlijke afvloeiing, vrijwillig ontslag met vertrekpremies, overplaatsing naar andere zetels en tewerkstelling in reconversieprojecten. Omstreeks 1996 zou het verlies maximaal nog 4 miljard F mogen zijn.

Voor de sluitingsoperatie vroeg Gheyselincx aan de regering 28 miljard F. Voor de exploitatie en de dekking van de verliezen van Zolder en Beringen zou nog eens 65 miljard F nodig zijn. Voor investeringen was 7 miljard F nodig. Het hele plan kostte dus 100 miljard F.

Gheyselincx benadrukte dat hoe sneller de drie oostelijke zetels zouden worden gesloten, des te groter het deel van de « enveloppe » van 28 miljard F zou zijn dat zou kunnen worden gebruikt voor sociale vergoe-

dingen en reconversie. Over de besteding van het bedrag van 28 miljard zou overleg worden gepleegd met het KS-personeel, de vakbonden, de mijsgemeenten en de provincie Limburg.

Tijdens het weekeinde van 20-21 december kwam de regering een eerste keer bijeen om de financiering van het plan-Gheyselinck te onderzoeken. Van Waalse zijde werd meteen aangedrongen op « compensaties » voor Cockerill-Sambre (C-S), in de vorm van een herschikking van vroeger aangegane leningen.

Op 31 december keurde de regering het plan-Gheyselinck goed, samen met de regeling voor de financiering ervan. De belangrijkste bepalingen van dit gedeelte van het zgn. Sylvesterakkoord zijn :

- de regering maakt, op de nationale begroting, 4,5 miljard F vrij voor de « sociale enveloppe » (809.000 F per verloren gegane baan, exclusief de natuurlijke afvloeiing). Dat bedrag kan later worden verhoogd.
- er komt een « reconversie-enveloppe » van 3 miljard F, eveneens op de nationale begroting.
- door de indexering van de bestaande « investeringsenveloppe » komt nog eens 500 miljoen F vrij (hetzelfde gebeurde voor C-S). In totaal trok de nationale regering 8 miljard F uit.
- de rest wordt gefinancierd door « regionaal aantrekbare middelen », d.w.z. leningen onderschreven door het Vlaams Fonds voor de Nationale Sectoren zonder staatswaarborg. Die leningen worden terugbetaald met de jaarlijkse opbrengst van de erfenisrechten in Vlaanderen (na aftrek van dat deel van de erfenisrechten waarmee de zgn. lasten van het verleden worden afbetaald ; voor KS gaat het om een bedrag van 2 à 3 miljard F per jaar) tot in 2010 en met de opbrengst van de « recyclage » van aandelen in ondernemingen die behoren tot de nationale sectoren en gelegen zijn in het Vlaams Gewest (23).

(23) Op 30 december was afgesproken dat de opbrengst van de deelnemingen en vorderingen van de Nationale Maatschappij voor de Herstructurering van de Nationale Sectoren en van de Staat in de nationale economische sectoren kan worden gebruikt om leningen terug te betalen. De opbrengst werd geraamd op 5,2 miljard F voor het Waalse en 1,3 miljard F voor het Vlaamse Gewest. Aangezien die 1,3 miljard niet zou volstaan om de KS-leningen terug te betalen, keurde de regering tevens een wetsbesluit goed dat de Staat de mogelijkheid biedt de aandelen die hij rechtstreeks of onrechtstreeks bezit in de ondernemingen uit de nationale sectoren te verkopen, en de opbrengst daarvan aan te wenden voor andere ondernemingen uit de nationale sectoren van hetzelfde gewest. Het wetsbesluit maakte het ook mogelijk overheidsparticipaties in die ondernemingen aan de banken in pand te geven om de KS-leningen terug te betalen.

Tevens werd bekend dat minister van Financiën Eyskens met de banken een principieel akkoord had bereikt over de herziening van de intrestlasten van de leningen van C-S.

B. BRUSSEL.

Het tweede deel van het zgn. Sylvesterakkoord had betrekking op Brussel.

Sinds de wet van 5 maart 1984 beschikken het Vlaamse en het Waalse Gewest over de opbrengst van de erfenis- of successierechten die in hun gewest worden geïnd (om te besteden aan de aflossing van hun schulden en aan de financiering van de bedrijven die behoren tot de nationale economische sectoren). Voor het Brusselse Gewest was dat nog niet het geval.

In het regeerakkoord was dienaangaande overeengekomen : « De opbrengst van de successierechten is vanaf 1986 verschuldigd aan het Brusselse Gewest. Deze zal vrijgegeven worden zodra de Brusselse gewest-executieve haar goedkeuring zal hebben gehecht aan : 1) strenge financiële saneringsplannen per gemeente; 2) een herstructureringsplan dat kan bevatten : het samenbrengen van sommige gemeentediensten; de overdracht van bepaalde taken van de gemeenten aan andere machten; onderlinge wijzigingen van gemeentegrenzen; vrijwillige fusies; de bepaling van nieuwe verhoudingen tussen de gemeenten en de verschillende andere machten ».

De kwestie werd actueel toen op 7 juli alle parlementsleden van het kiesarrondissement Brussel (bestaande uit de administratieve arrondissementen Brussel en Halle-Vilvoorde) een uitnodiging kregen voor een vergadering over de Brusselse erfenisrechten. De uitnodiging ging uit van enkele Franstalige parlementsleden en was kennelijk bedoeld om een « tweetalig front » op te richten om druk uit te oefenen op de regering. In de ontwerp-begroting voor 1986 stonden de Brusselse erfenisrechten immers nog ingeschreven als nationale inkomsten. De Vlaamse partijen weigerden de vergadering bij te wonen. Zij zezen erop, dat er nog helemaal niet aan de voorwaarden van het regeerakkoord was voldaan.

Vlamingen en Franstaligen waren het grondig oneens over de inhoud van het « herstructureringsplan » waarvan in het regeerakkoord sprake was. Voor de Vlaamse partijen diende zo'n plan waarborgen te bevatten voor de machtsdeelneming van de Vlamingen in Brussel, zowel op het vlak van de agglomeratie als op dat van de gemeenten. De Franstaligen zagen het plan als een louter technische aangelegenheid, zoals was gebleken uit het voorstel van minister de Donnea van het Brusselse Gewest (bekendgemaakt door *De Standaard*, 22 mei 1986). De minister stelde voor een aantal gemeente-

lijke taken (cultuur, sport, openbare werken, scholen, politie, maatschappelijke hulp) over te dragen aan interzonales, die drie of vier gemeenten zouden omvatten. Er zou een intercommunale voor de informatica worden opgericht. De aanwerving van de politieagenten en de waterbedeling zouden op het niveau van het gewest worden georganiseerd. Het lager en het secundair onderwijs zouden bij de gemeenten blijven, de andere vormen van onderwijs zouden naar de gemeenschappen of de Staat worden overgeheveld.

De kwestie kwam op 28 oktober ter sprake in de Kamer, bij de behandeling van het wetsontwerp op de voorlopige kredieten voor de laatste maanden van het jaar. Clerfayt (FDF) diende een amendement in om de opbrengst van de Brusselse erfenisrechten voor 1986 (2,5 miljard F) in dat ontwerp in te schrijven. Op vraag van de regering verwierp de meerderheid dat amendement, maar in het debat had de PRL uitdrukkelijk verklaard dat er voor de uitkering van de Brusselse erfenisrechten geen sprake kon zijn van andere voorwaarden dan die van het regeerakkoord.

In december kwam het tot onenigheid in het Vlaamse kamp. Op uitnodiging van CVP-voorzitter Frank Swaelen hadden de voorzitters van de vier grote Vlaamse partijen (CVP, SP, PVV en VU) na de zomer overleg gepleegd over een gemeenschappelijk plan voor Brussel. Zij waren het, naar CVP, SP en VU achteraf verklaarden, erover eens geworden om de agglomeratieraad te herwaarderen en als belangrijkste instelling van het definitieve statuut van Brussel te beschouwen.

Op 5 december stelde PVV-voorzitter Annemie Neyts de nota *Denk-pistes voor Brussel voor*. Neyts bepleitte daarin de overdracht van de bevoegdheden van de agglomeratie naar de Brusselse executieve, waarvan het aantal leden van drie op vijf zou worden gebracht. De agglomeratieraad zou behouden blijven als kiescollege voor de beide Cultuurcommissies, die een deel van de gemeentelijke bevoegdheden zouden krijgen. Dat plan werd verworpen door de andere Vlaamse partijen, die Neyts verweten het « Vlaamse front » te hebben gebroken.

Op 31 december werd de kwestie van de Brusselse erfenisrechten geregeld. De Brusselse executieve stemde in met de financiële gemeentelijke saneringsplannen en met een globaal herstructureringsplan, waarna de centrale regering de opbrengst van de erfenisrechten voor 1986 en 1987 vrijgaf.

De grote lijnen van het herstructureringsplan, dat in 1987 in de vorm van een wetsontwerp bij het Parlement zou worden ingediend, zijn :

- een aantal bevoegdheden van de agglomeratie worden overgedragen aan de Brusselse executieve. Het betreft de algemene plannen van aanleg, het advies over de bijzondere plannen van aanleg en over

- de gewestplannen, de bouw- en verkavelingsordeningen, de water-beheersing, de economische expansie, de beveiliging en de bescherming van het leefmilieu.
- de gemeenten van de Brusselse agglomeratie kunnen bepaalde van hun bevoegdheden opdragen aan de Cultuurcommissies (voorschoolse, naschoolse en culturele aangelegenheden, onderwijs).
 - samen met de gemeenteraadsverkiezingen van 1988 zullen er verkiezingen voor de agglomeratieraad worden gehouden (24). Vooraf zal de wet van 26 juli 1971 op de agglomeraties worden gewijzigd, o.m. wat betreft het bewijs van de taalaanhorigheid van de kandidaten, de vermindering van het aantal leden van het agglomeratiecollege, de verdeling van de bevoegdheden tussen de leden van het college en de wijze van beraadslagen in het college.
 - vanaf 1990 kunnen aan de agglomeratie de volgende gemeentelijke bevoegdheden worden overgedragen : de watervoorziening, de informatica, de aanleg van een agglomeratiewegennet. De overdracht zal maar kunnen gebeuren op voorstel van de Brusselse executieve en na eensluidend advies van de agglomeratieraad.
 - de toekenning van de erfenisrechten krijgt een structureel karakter (25).

IX. Buitenlands en defensiebeleid.

A. BUITENLANDSE BETREKKINGEN.

Zaire. Na het falen van de «stille diplomatie» om de in 1985 in Kinshasa aangehouden Belg Ronald Van Den Bogaert vrij te krijgen (26), riep België op 7 januari 1986 zijn ambassadeur in Zaire, Luc Putman, voor overleg naar Brussel. Dezelfde dag ontving minister van Buitenlandse Betrekkingen Leo Tindemans de Zairese ambassadeur in ons land, mevrouw Ekila Lyionda, om haar het Belgische ongenoegen over de aanslepende gevangenschap van Van Den Bogaert mee te delen.

(24) In het definitieve wetsontwerp, dat in 1987 zou worden ingediend, worden de agglomeratieraadsverkiezingen aan de vijfjaarlijkse Europese verkiezingen (1989, 1994, ...) gekoppeld.

(25) Vermelden wij nog dat de Brusselse politierechter in juli de Brusselse agglomeratie onbekwaam verklaarde. Hij gaf een taxi-exploitant die aanvoerde dat de agglomeratieraad en het agglomeratiecollege geen rechtsgeldige beslissingen konden nemen omdat zij sinds 1971 niet vernieuwd waren, gelijk. Het agglomeratiecollege tekende beroep aan tegen het vonnis.

(26) M. DEWEERDT, *a.w.*, blz. 396-397.

Op 17 januari raakte via de RTBf bekend dat koning Boudewijn de avond voordien ambassadeur Ekila Lyionda had ontvangen en haar een boodschap voor president Mobutu met een verzoek tot vrijlating van Van Den Bogaert had meegegeven.

Van Den Bogaert werd er op 25 januari van verwittigd dat Mobutu hem gratie verleende. Het Zaïrese persbureau Azap zei dat de president daarmee reageerde op de handgeschreven brief van koning Boudewijn, waarin deze aandrong op « presidentiële gratieverlening » aan Van Den Bogaert. Ambassadeur Lyionda bevestigde later (29 januari) in Brussel dat de gratieverlening het gevolg was van het verzoek van koning Boudewijn. Van Den Bogaert werd op 29 januari vrijgelaten en keerde 's anderendaags naar België terug.

De Belgisch-Zaïrese relaties, die door de zaak-Van Den Bogaert al waren verkoeld, raakten in maart ernstig verstoord. Op 10 en 11 maart had in Brussel een informele bijeenkomst plaats van Zaïre met zijn belangrijkste schuldeisers. De vergadering werd geleid door premier Martens en zijn Zaïrese ambtgenoot Kengo Wa Dondo, en verliep in een goede sfeer. Een paar weken later (25 maart) meldde het Zaïrese persbureau Azap dat de leiders van de Zaïrese eenheidspartij MPR geschokt waren door bepaalde uitlatingen van minister Tindemans na het overleg tussen Zaïre en zijn schuldeisers. De MPR verweet Tindemans gewag te hebben gemaakt van de « Zaïrese administratieve haarkloverij die de investeringen in Zaïre zou afremmen » en een misplaatste commentaar te hebben geleverd op de « zaïrisering ».

Op 28 maart viel Azap zelf naar Tindemans uit. Het persbureau citeerde « Zaïrese politieke kringen » die erover verwonderd waren dat Tindemans niet had gereageerd op de kritiek van de MPR. Hij deed dat wel onrechtstreeks, zo meldde Azap, via een persconferentie over de rol van België in de UNO-commissie voor de Mensenrechten, waar hij « het bekende lied van de eerbied voor de mensenrechten zong ». Volgens Azap verviel Tindemans opnieuw in de fout een vijandige houding aan te nemen tegenover een land dat hij goed kent.

Tindemans noemde de aanval van Azap « ongelooflijk » en het bericht « totaal vals ». Hij ontbood nog dezelfde dag ambassadeur Ekila Lyionda. Volgens Buitenlandse Zaken verklaarde zij niet te begrijpen wat er aan de hand was en zou zij inlichtingen inwinnen in Kinshasa.

Voor nog meer spanning zorgde de inbeslagname op 5 april in Oostende van een DC8-cargo van de Zaïrese luchtvaartmaatschappij. Dat gebeurde op bevel van de Brugse rechter in het kader van een juridisch conflict tussen Air Zaïre en een ontslagen Belgische piloot. Als reactie daarop trok Zaïre het landingsrecht van de Belgische luchtvaartmaatschappij Sabena in

Kinshasa in, en verplaatste Air Zaïre zijn Europese hoofdzetel van Brussel naar Parijs.

Staatssecretaris voor Ontwikkelingssamenwerking Kempinaire, die op 5 april voor een bezoek in Zaïre was aangekomen, wees erop dat de regering wegens de scheiding der machten niet kon ingaan tegen een rechterlijke beslissing, maar wel bereid was te bemiddelen. Op 13 april had Kempinaire over de kwestie een onderhoud met president Mobutu. Het leidde niet tot resultaten, ook al was het beslag op de DC8 inmiddels opgeheven.

Op 16 april raakte bekend dat minister van Buitenlandse Betrekkingen Tindemans zelf naar Zaïre zou reizen. 's Anderendaags meldde Azap dat de reis niet doorging omdat de voorwaarden die Tindemans had gesteld voor Kinshasa onaanvaardbaar waren. Op 19 april vertrok Tindemans uiteindelijk toch naar de oud-kolonie, waar hij in een ontspannen sfeer de problemen uitpraatte en voor zijn vertrek ontvangen werd door Mobutu.

De belangrijkste geschilpunten werden bijgelegd, de bevoorrechte relaties werden beklemtoond, er werd overeengekomen raadplegings- en overlegmechanismen te organiseren om verdere incidenten te voorkomen, en het landingsverbod voor Sabena werd ingetrokken. In juni verhuisde de Europese Air-Zaïre-hoofdzetel weer naar Brussel.

Tijdens een bezoek aan Zaïre, eind juni, kondigde minister van Landsverdediging de Donnea aan de militaire samenwerking met Zaïre uit te breiden, en stelde hij voor binnen de Westeuropese Unie (WEU) een Europees-Afrikaans bondgenootschap te sluiten. Een en ander veroorzaakte in Brussel opschudding. Tindemans wees de idee van de Europees-Afrikaanse alliantie af en ontkende op de hoogte te zijn van de uitbreiding van de militaire bijstand. Na zijn terugkeer sprak de Donnea dat tegen; hij zei dat hij premier Martens en minister Tindemans voor zijn vertrek mondeling op de hoogte had gebracht van zijn plan de militaire samenwerking met Zaïre op te drijven, wat overigens binnen de bestaande bilaterale akkoorden bleef. Op 11 juli stemde de regering in met de uitbreiding van de militaire bijstand aan Zaïre, maar de Donnea kreeg daar geen bijkomende kredieten voor. In antwoord op interpellaties in de Kamer zei Tindemans op 16 juli dat binnen de WEU de idee van een Europees-Afrikaanse alliantie niet ter tafel lag.

Van 7 tot 10 juli kwam in Brussel de Grote Gemengde Belgisch-Zaïrese Commissie bijeen. België beloofde de relance van de Zaïrese economie met 500 miljoen F te steunen en kende een lening van 550 miljoen F toe.

In december bracht president Mobutu een « vriendschapsbezoek » aan België.

Nederland. In het dossier van de zgn. Waterverdragen, die al in 1975 geparafeerd werden maar nog niet door het Belgische en het Nederlandse

Parlement geratificeerd zijn, kwam na de intentieverklaring van 7 oktober 1985 (27) maar weinig schot. Voor België bevatten de Waterverdragen de verdieping van de Westerschelde (die de rechtekking van de Bocht van Bath heeft vervangen) en de aanleg van het Baalhoekkanaal, voor Nederland de kwaliteit en het debiet van het Maaswater. Na lang Waals verzet tegen de aanleg van stuwmeren op de Maas, waartoe minister Tindemans zich verbonden had in de intentieverklaring van 1985, stemde de Belgische regering op 16 december in met de hervatting van de onderhandelingen met Nederland. De kwestie van de stuwmeren werd voorlopig « tussen haakjes geplaatst ». De Nederlandse minister van Buitenlandse Zaken, Van den Broek, met wie Tindemans begin november over de zaak gesproken had in de marge van de CVSE-toetsingsconferentie in Wenen, had zich daar in een brief van 27 november mee akkoord verklaard. Er werd een Belgische onderhandelingsdelegatie samengesteld die geleid werd door Etienne burggraaf Davignon, de voormalige ondervoorzitter van de Europese Commissie.

Libië. In het kader van de EG-sancties tegen de Libische betrokkenheid bij diverse terreuraanslagen, wees België op 28 april de helft van de Libische diplomaten uit. De bewegingsvrijheid van de overblijvende diplomaten werd beperkt. Als represaillemaatregel zette Libië twee Belgische diplomaten aan de deur. Tot het uitvaardigen van economische sancties, waar de Verenigde Staten op aandrongen, was Brussel niet bereid.

Zaak-Lizin. Op 31 januari werden het Europese parlamentslid Anne-Marie Lizin (PS) en een journalist van de RTBf in Algerië aangehouden, op het ogenblik dat zij drie kinderen uit een stukgelopen Algerijns-Belgisch huwelijk naar Tunesië wilden brengen. Zij werden op 5 februari in vrijheid gesteld, waarschijnlijk omdat eerder die dag de in België opgesloten Algerijnse vader van de drie kinderen door een Belgische rechter was vrijgesproken. Op 21 maart meldde het *Journal des Procès* dat ambtenaren van Buitenlandse Zaken hun medewerking aan de « ontvoering » hadden verleend. Er was sprake van het uitreiken van valse paspoorten. Op 26 maart deelde Buitenlandse Zaken mee dat uit een onderzoek gebleken was dat het departement op de hoogte was van de plannen van Lizin, maar er niet had aan meegewerkt. Wel was o.m. de Belgische ambassade in Algiers ingelicht.

Zaak-De Belder. In augustus werd in de pers, met name het KPB-blad *Le Drapeau Rouge*, geschreven dat de toekomstige woordvoerder van Buitenlandse Zaken, de diplomaat Hans de Belder, lid zou zijn geweest

(27) *Ibid.*, blz. 398.

van de Italiaanse geheime organisatie P2, die betrokken was bij verscheidene moordaanslagen en plannen had voor een staatsgreep. Al in 1981 hadden Italiaanse kranten de ledenlijst van P2 gepubliceerd en daarop stond de naam van De Belder, die van 1980 tot 1984 consul-generaal was in Milaan. Een administratief onderzoek had toen geen bezwarende elementen opgeleverd en de zaak werd geklasseerd.

Op 2 september vroeg De Belder voorlopig niet in functie te treden « zolang geen volledige klaarheid is gebracht in verband met mijn houding ten opzichte van P2 ». Minister Tindemans ging op dat verzoek in.

Wapenleveringen. Op 17 december schreef *Le Soir* dat in juni 1985 onderdelen voor militaire vliegtuigen uit de Verenigde Staten via Zaventem naar Iran waren overgevlogen. Iran is in oorlog met Irak, en volgens de Belgische politieke traditie worden er geen wapens verkocht aan oorlogvoerende landen. 's Anderendaags meldde het VU-weekblad *Wij* dat in 1981, toen de Golfoorlog al bezig was, wapens via Zeebrugge en Antwerpen aan Iran waren geleverd. Nadat hij eerst had ontkend dat in België vergunningen waren afgeleverd voor de uitvoer van wapens naar Iran en Irak — op twee jachtgeweren na —, liet minister van Buitenlandse Betrekkingen Tindemans op 3 december een administratief onderzoek instellen naar de gegrondheid van persberichten over Belgische wapenleveringen aan Iran.

Overige. Premier Martens bracht een officieel bezoek aan de Bondsrepubliek Duitsland en aan de Duitse Democratische Republiek. Gasten in Brussel waren de Italiaanse president Cossiga, de Zuidkoreaanse president Chon Doo Hwan, de vice-president en premier van de Filippijnen, Salvador Laurel, de Hongaarse premier Lazar, premier David Lange van Nieuw-Zeeland en de president van Benin, Mathieu Kérékou.

Premier Martens nam deel aan de eerste « Top van de Francofonie » in Parijs (17-19 februari). Daartegen kwam kritiek van bepaalde Vlaamse kringen, o.m. de Volksunie, die aanvoerden dat België geen Franstalig land is. Martens zei dat het niet om een vergadering van Franstalige landen ging, maar van landen waar Frans gesproken wordt, en dat het Frans een van de officiële talen in België is.

B. LANDSVERDEDIGING.

Luidens een nota van minister de Donnea van Landsverdediging aan de ministerraad (28 november) zal België, door de besparingen opgelegd in het Sint-Annaplan (een verlies van 65 miljard F voor de militaire aankopen in de komende tien jaar), zijn NAVO-verplichtingen niet meer kunnen nakomen. In de nota stond dat met de bestaande middelen in de

komende jaren al maar 38 % van de prioritaire doelstellingen kunnen worden bereikt. Indien er op korte termijn geen beslissingen zouden worden genomen over de grote investeringen voor de toekomst, zal België hopeloos achterop geraken.

Nog steeds volgens de nota is de NAVO vooral ongerust over de slagkracht van het eerste Belgische Legerkorps in de Bondsrepubliek en over de Belgische bijdrage in de luchtverdediging. Minister de Donnea stelde voor dat de regering en het Parlement een grondig debat zouden houden over het defensiebeleid.

In het Parlement werd bij de bespreking van het wetsontwerp op het legercontingent gepleit voor onderhandelingen met de NAVO-partners over een herschikking van de Belgische defensietaken.

Overeenkomstig het regeerakkoord besliste de regering op 13 juni de legerdienst per 1 maart 1987 met twee maanden te verlengen, tot tien en twaalf maanden voor miliciens die hun dienstplicht in de Bondsrepubliek Duitsland resp. in België vervullen. Minister de Donnea had eerder al aangekondigd die verlenging te koppelen aan een plan tot herwaardering van de legerdienst. In dat kader werd beslist, eveneens per 1 maart 1987, de soldij met 50 % te verhogen tot 113 F per dag gedurende de eerste zes maanden en 150 F voor elke volgende dag. Tevens werd besloten, vooral op aandringen van de liberalen, als « tegengewicht » voor de dienstplichtverlenging, de ontheffing van legerdienst af te schaffen en het aantal vrijlatingen te beperken. Het wetsontwerp ter zake was eind 1986 nog in behandeling en zou tot meningsverschillen tussen de christen-democratische en liberale regeringspartners leiden.

Reserve-officieren en -onderofficieren kregen de mogelijkheid hun dienstplicht met drie maanden (met de wedde van beroepsmilitair) te verlengen. Nog in het kader van de herwaardering van de dienstplicht kondigde de Donnea aan de militaire training en de algemene vorming van miliciens op te voeren, en het drankmisbruik in het leger te bestrijden.

Op 14 februari deelde de regering mee dat « zodra het contingent miliciens het toelaat » de uitvoering van de militaire dienst bij de Rijkswacht opnieuw zou bestudeerd worden. Het zou de bedoeling zijn over een periode van tien jaar een rijkswachtreserve van 4.000 dienstplichtigen samen te stellen. De daartoe nodige wetswijziging was aanvankelijk opgenomen in het wetsontwerp op het legercontingent, maar later werd een afzonderlijk wetsontwerp ingediend. Ook dat was eind 1986 nog in behandeling bij het Parlement.

Ook de diensttijd van gewetensbezwaarden zou per 1 maart 1987 worden verlengd (tot twaalf maanden voor ongewapende militaire dienst, achttien maanden voor dienst bij de Civiele Bescherming, vierentwintig maanden voor dienst in de sociaal-culturele sector). In juli werd een nieu-

we procedure uitgewerkt voor de erkenning van de instellingen die gewetensbezwaarden in dienst mogen nemen. De toewijzing gebeurt voortaan op basis van een prioriteitenlijst. Hoogste prioriteit heeft de gezondheidssector, de culturele sector kreeg de laagste prioriteit. Tegen de nieuwe regeling kwam fel protest los van de gewetensbezwaarden en van sociaal-culturele instellingen.

De beslissing van de Verenigde Staten weer chemische wapens te produceren, leidde in mei tot spanning binnen de meerderheid. De CVP stelde dat er in geen geval C-wapens op Belgisch grondgebied mogen worden opgeslagen, de andere meerderheidspartijen legden zich neer bij het regeringsstandpunt dat in geval van een ernstige crisis of oorlog de regering soeverein kan oordelen af te wijken van het principiële verbod C-wapens in België te installeren. Dat standpunt van 16 mei was vervat in de richtlijnen aan de permanente vertegenwoordiger van België bij de NAVO, met het oog op de vergadering van het Defence Planning Committee van 22 mei. De richtlijnen luiden als volgt :

- het Amerikaanse *force-goal*-plan en de procedure van raadpleging in crisistijd worden goedgekeurd;
- het lijkt België thans niet wenselijk de installatie van chemische wapens buiten de VS te bespreken, wat trouwens beantwoordt aan de bedoelingen van de VS;
- mede gezien de historische gevoeligheden in België ten aanzien van chemische wapens, kan België onmogelijk zijn goedkeuring hechten aan de installatie van deze wapens op zijn grondgebied;
- in geval van een ernstige crisis of van oorlog, waarbij duidelijk de bedreiging bestaat van het gebruik van chemische wapens tegen ons land, kan van deze regel worden afgeweken. De regering zal dan soeverein oordelen over de ernst van de crisis en van de dreiging en over de eventuele installatie;
- België beklemtoont het verlangen van alle lid-staten van het Bondgenootschap te blijven ijveren voor een volledig en controleerbaar verbod op chemische wapens. Ons land zal alles doen om dat doel te bereiken.

Ook nadien bleef de CVP-Kamerfractie erbij dat er onder geen beding, ook niet in tijden van crisis of oorlog, chemische wapens in België mogen worden opgeslagen.

Na overleg tussen de regering en de meerderheidsfracties keurde de Kamer op 4 juni een — vrij dubbelzinnige — motie goed, waardoor het conflict in de meerderheid kon worden bijgelegd. In de motie stond onder meer :

« De Kamer, zonder afbreuk te doen aan de grondwettelijke bepalingen, houdt rekening met de historische gevoeligheden in ons land ten aanzien van de chemische wapens, waardoor het voor de Belgische regering onmogelijk is haar goedkeuring te hechten aan de installatie op ons grondgebied;

— onderschrijft het standpunt van de regering die erop aandrong dat alle lid-staten van het Bondgenootschap blijven ijveren voor een akkoord inzake een volledig en controleerbaar verbod op chemische wapens;

— is van oordeel dat België in ieder geval van zijn kant alles in het werk moet stellen om het uiteindelijke doel te bereiken, met name het uitschakelen van zowel de aanmaak als het gebruik van alle chemische wapens;

— stelt vast dat het nodig is aan onze partners in de NAVO duidelijk te zeggen dat ons land onder geen enkele voorwaarde bereid is binaire of andere chemische wapens op te slaan of onze troepen ermee uit te rusten ».

De motie werd, zoals door de Kamer gevraagd, aan NAVO-secretaris-generaal Carrington en aan de NAVO-lid-staten overhandigd.

Op 18 februari kwam in de Kamer nogmaals de Pégard-affaire ter sprake. In antwoord op een interpellatie van SP-Kamerlid Louis Tobback zei minister de Donnea dat het bedrag van de cheque waarmee de VS in december 1985 hun aandeel in de aankoop van de boor- en freesmachine van Pégard betaalden (28), overeenstemde met wat België voor research-kosten betaalde bij de houwiteraankoop in de VS. De minister noemde het onwaarschijnlijk dat de Amerikanen die som zonder de Pégard-affaire zouden hebben teruggestort, zodat het om Amerikaans geld ging. Tobback betwistte dat en zei dat het om Belgisch geld ging.

X. Overige gebeurtenissen.

Hierna volgt een overzicht van een aantal gebeurtenissen uit 1986 die in vorige hoofdstukken nog niet aan bod zijn gekomen.

Wetgeving.

De wettelijke regels voor de gemeentepolitie werden voor het eerst samengebracht in één document, de Gemeentepolitiewet van 11 februari 1986. Elke gemeente moet in principe een eigen politiekorps hebben. De gemeenten met 5.000 tot 15.000 inwoners kunnen kiezen tussen een stads-

(28) *Ibid.*, blz. 401 ; M. DEWEERDT, Overzicht van het Belgische politiek gebeuren in 1984, in : *Res Publica*, 1985 (XXVII), nr. 2-3, blz. 210-212.

politie en een veldpolitie (die meer bevoegdheden krijgt). Administratieve taken mogen alleen nog maar worden uitgevoerd als zij verenigbaar zijn met de uitvoering van de politieopdracht. Agenten mogen hun wapens alleen maar gebruiken in geval van wettige zelfverdediging of voor de verdediging van de personen of goederen die ze moeten beschermen. In geval van betogingen of oproer mag de politie de wapens maar gebruiken nadat de burgemeester als hoofd van de politie of de politiecommissaris drie keer verwittigde dat geweld zal worden gebruikt. In elke provincie komt er een commissie voor overleg en coördinatie tussen de gemeentelijke politiediensten. In de uitvoeringsbesluiten van de wet is o.m. bepaald dat een politieagent of veldwachter voortaan een diploma van hoger secundair onderwijs moet bezitten.

Het overheidspersoneel kan, zoals werknemers uit de particuliere sector, voortaan aanspraak maken op politiek verlof (wet van 18 september 1986).

Door een wijziging van het Kieswetboek moet, voor de Kamer- en de Senaatsverkiezingen, elke lijst voortaan drie kandidaat-opvolgers tellen (wet van 25 maart 1986). Met die regeling wil de wetgever moeilijkheden als deze in 1984, na de dood van Ecolo-Senator Simonne Jortay-Lemaire (29), vermijden.

De zgn. onderwijswet van 4 augustus 1986 bracht de leeftijdsgrens waarop hoogleraren verplicht met pensioen moeten gaan van 70 op 65 jaar. De wet bevatte ook een voorlopige regeling van het systeem van examenvrijstellingen aan de universiteiten.

Arbitragehof.

Op 26 maart vernietigde het Arbitragehof het decreet van de Franse Gemeenschap van 26 juni 1984, het zgn. decreet-Lepaffe, over de bescherming van het taalgebruik door Franstalige mandatarissen. Het arrest was van belang omwille van de zaak-Happart (zie hoofdstuk 5).

Daags nadien nam de Franse Gemeenschapsraad een voorstel van decreet van Lagasse (FDF) in overweging, dat de beginselen van het vernietigde decreet hernam en verscherpte. Op 16 april riep de Vlaamse Raad daartegen een belangenconflict in; de Franse Gemeenschapsraad zette nadien de behandeling niet verder.

Op 30 januari vernietigde het Arbitragehof gedeeltelijk het zgn. septemberdecreet van 19 juli 1973 van de toenmalige Nederlandse Cultuurraad. Het decreet regelt het taalgebruik in de betrekkingen tussen werkgevers en

(29) M. DEWEERDT, Overzicht van het Belgische politiek gebeuren in 1984, in : *Res Publica*, 1985 (XXVII), nr. 2-3, blz. 218, en M. DEWEERDT, Overzicht van het Belgische politiek gebeuren in 1985, in : *Res Publica*, 1986 (XXVIII), nr. 3, blz. 406.

werknemers. De vernietiging had betrekking op de toepassing van het decreet in Brussel en de faciliteitengemeenten en op bedrijven die hun zetel buiten het Nederlandse taalgebied hebben. Volgens het Hof is alleen de exploitatiezetel van het bedrijf het criterium om de taal van de sociale verhoudingen te bepalen. Op basis van dat uitgangspunt vernietigde het Arbitragehof in twee arresten (30 januari en 18 november) gedeeltelijk het « septemberdecreet » van de Franse Gemeenschap (decreet van 30 juni 1982).

Voorts vernietigde het Arbitragehof het zgn. decreet-Lagasse, waarmee de Franse Gemeenschap het recht kreeg in Vlaanderen afdelingen van Franstalige lagere scholen op te richten en te subsidiëren (22 januari).

Het beroep van de Vlaamse regering tegen de wet van 13 juli 1983 over de oprichting van een Participatiefonds bij de Nationale Kas voor Beroepskrediet, werd op 25 februari verworpen.

Het beroep van de nationale regering tegen het decreet van het Waalse Gewest van 25 mei 1983 tot oprichting van een Economische en Sociale Raad van het Waalse Gewest en tegen het decreet van de Vlaamse Gemeenschap van 20 maart 1984 inzake het statuut van logiesverstrekkende bedrijven werd op 26 juni verworpen. Op 22 oktober verwierp het Hof het beroep van de nationale regering tegen het Vlaamse grondwaterdecreet. Hetzelfde gebeurde op 28 oktober met het nationale beroep tegen het decreet tot oprichting van de Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling.

Op 1 december volgde Rik Boel, tot dan SP-Senator, Willy Calewaert op als lid van het Arbitragehof. Calewaert had de leeftijdsgrens (70 jaar) bereikt.

Verkiezingen.

Op 26 oktober hadden er, in uitvoering van de wet van 31 december 1983, verkiezingen plaats voor de Rat der Deutschsprachigen Gemeinschaft (RdG), het wetgevende orgaan van de Duitstalige Gemeenschap. Tot dan toe bestond de RdG uit de leden van de in 1981 verkozen Duitse Cultuurraad. De RdG telt 25 leden, die voortaan om de vier jaar verkozen worden. De Duitstalige Kamerleden, Senatoren en leden van de Luikse Provincieraad maken van rechtswege deel uit van de RdG, met raadgevende stem.

De verkiezingen gaven volgend resultaat :

CSP 37,3 % (+ 2,6); 10 zetels (+ 1)
 PDB 20,9 % (— 8,4); 5 zetels (— 2)
 PFF 18,0 % (— 6,5); 5 zetels (— 1)

SP 12,6 % (+ 1,2); 3 zetels (s.q.)

Ecolo 6,1 (+ 6,1); 1 zetel (+ 1)

SeP 4,1 % (+ 4,1); 1 zetel (+ 1)

Op 11 november werden de Raad en de nieuwe executieve geïnstalleerd. De christen-democratisch-liberale executieve kreeg als voorzitter Joseph Maraite (CSP). De twee andere leden waren Mathieu Grosch (CSP) en Bruno Fagnoul (PFF).

Vanden Boeynants.

Oud-premier Paul Vanden Boeynants werd op 25 juni 1986 door de correctionele rechtbank van Brussel veroordeeld tot een voorwaardelijke gevangenisstraf van drie jaar en een geldboete van 620.000 F wegens fiscale fraude en valsheid in geschrifte. Het onderzoek naar de feiten, die plaats hadden tussen juni 1967 en juli 1982, was in 1981 begonnen. De zaak kwam in 1982 ter sprake in de Kamer, die krachtens artikel 90 van de Grondwet het recht heeft een minister in beschuldiging te stellen en hem voor het Hof van Cassatie te dagen; alleen dat Hof is bevoegd om hem te berechten. Omdat Vanden Boeynants op dat ogenblik geen minister meer was en omdat de ten laste gelegde feiten van particuliere aard waren, verklaarde de Kamer zich onbevoegd. Zij hief wel de parlementaire onschendbaarheid van Vanden Boeynants, die toen nog Kamerlid was, op. In 1984 werd « VdB » door de raadkamer naar de correctionele rechtbank verwezen. Hij tekende beroep aan en vroeg naar het Hof van Cassatie te worden verwezen, maar op 12 juni 1985 besliste dat Hof dat alleen de correctionele rechtbank in de zaak bevoegd was.

Het proces, dat op 8 januari 1986 begon, had betrekking op 137 betichtingen, in hoofdzaak over transacties (zoals de oprichting en fusie van vennootschappen) en boekhoudkundige vervalsingen om « zwart » geld — er was sprake van 200 miljoen F — aan de controle van de fiscus te onttrekken. Daarnaast werd « VdB » ervan beschuldigd gebruik te hebben gemaakt van een vervalste handtekening om te bewijzen dat hij in 1974 voor 40 miljoen F aandelen had verkocht aan de (inmiddels overleden) Libanese ambassadeur in Brussel, Antoine Francis.

Vanden Boeynants, die onschuldig pleitte, werd voor enkele betichtingen vrijgesproken. Voor de andere, die de rechtbank als één geheel van fiscale fraude beschouwde, werd hij veroordeeld tot een gevangenisstraf van twee jaar en een geldboete van 500.000 F. De rechtbank tilde bijzonder zwaar aan het vervalste document-Francis, en zag daarin een poging het gerecht te misleiden. Voor die valsheid in geschrifte kreeg hij een gevangenisstraf van één jaar en een geldboete van 120.000 F. De gevangenisstraffen werden voorwaardelijk uitgesproken; de rechtbank aan-

vaardde de leeftijd, de persoonlijkheid en de diensten die « VdB » aan het land had bewezen als verzachtende omstandigheid. Het Openbaar Ministerie en Vanden Boeynants gingen tegen het vonnis in beroep, maar op 21 oktober trok « VdB » het beroep wegens gezondheidsredenen in.

Op 21 januari 1987 deed het Hof van Beroep uitspraak. Het Hof was van oordeel dat het vervalste document-Francis ook werd gebruikt om de fiscus op een dwaalspoor te brengen, en dat de vervalsing moest worden gezien als één geheel met de andere frauduleuze daden. Bovendien stelde het Hof dat Vanden Boeynants zelf de vervalsers van het document was. Wegens de eenheid van opzet en inzicht kreeg VdB van het Hof van Beroep één straf : drie jaar gevangenisstraf (voorwaardelijk) en een boete van 500.000 F. Hoewel de boete lager was, was het arrest van het Hof van Beroep strenger dan het oorspronkelijke vonnis.

Veiligheid.

De golf van terreur en geweld die in 1985 had gewoed (30) zette de regering ertoe aan een wetgevend initiatief op het vlak van de veiligheid te nemen. Op 31 januari keurde de ministerraad een wetsontwerp van de ministers Gol van Justitie en Nothomb van Binnenlandse Zaken goed. Het ontwerp regelde het afluisteren van telefoons, de wapenverkoop, de erkenning van bewakings- en veiligheidsbedrijven, de inspectie van de gemeentelijke politie en het gebruik van wapens door politie en rijkswacht. Het ontwerp werd in juni bij de Senaat ingediend en was daar eind 1986 nog steeds in behandeling.

Op 14 februari besliste de regering 3,6 miljard F extra uit te trekken voor de veiligheid, door een verschuiving van kredieten binnen de begrotingen van de betrokken departementen en door een herschikking van de prioriteiten binnen de algemene begroting.

Het geld zou worden aangewend om de bewapening, de communicatiemogelijkheden, de opleiding, de uitrusting en het personeelsbestand van de Rijkswacht, de gemeentepolitie en de gerechtelijke politie te verbeteren.

De zgn. bende van Nijvel en de CCC lieten in 1986 niets meer van zich horen. In het onderzoek naar de bende van Nijvel, die verantwoordelijk wordt geacht voor een hele reeks overvallen waarbij ten minste 28 doden vielen, werden verschillende aanhoudingen verricht. Het onderzoek spitste zich toe op twee « bendes ». In Nijvel zaten vijf verdachten vast van de bende-Cocu, die al in 1983 gearresteerd en nadien bij gebrek aan bewijzen vrijgelaten waren. Drie van hen bekenden eerst bij twee over-

(30) M. DEWEERDT, Overzicht van het Belgische politiek gebeuren in 1985, in : *Res Publica*, 1986 (XXVIII), nr. 3, blz. 409.

vallen betrokken te zijn geweest, maar trokken later hun bekentenissen in. In Dendermonde zaten leden vast van de bende-De Staercke, die echter ontkenden betrokken te zijn geweest bij de overvallen in Brabant. Eind 1986 leek het onderzoek nog steeds op een dood spoor te zitten, ook al door een gebrek aan samenwerking tussen de beide betrokken parketten.

In het kader van het onderzoek naar de terreurorganisatie CCC werd in juni een vijfde verdachte aangehouden, Pierre Vos. Hij werd ervan verdacht logistieke steun te hebben verleend aan de CCC.

De vrouw die in augustus 1986 was aangehouden onder verdenking lid te zijn van de terreurgroep FRAP, werd op 5 september vrijgelaten bij gebrek aan bewijzen. Begin 1986 werd een man aangehouden die bekende voor FRAP bommen te hebben vervaardigd.

Politiek vluchtelingen.

Zoals andere Westeuropese landen werd België sinds enige tijd geconfronteerd met een aanzwellende stroom asielzoekers. In 1984 waren er 3.695, in 1985 al 6.240. Op het einde van dat jaar verbleven er in België 22.513 erkende politiek vluchtelingen. In 1986 kwamen er maandelijks 800 à 900 asielzoekers België binnen, vooral uit Ghana en Iran. Op 24 januari besliste de regering de staatsgrenzen beter af te grenzen voor kandidaat-vluchtelingen. Er zou een striktere controle komen op de vereiste documenten en de Belgische consulaten zouden de criteria voor het uitreiken van inreisvisa strikter naleven. De luchtvaartmaatschappijen dienden hun verplichtingen strikter na te komen. De aanvragen voor de erkenning als politiek vluchteling zouden door Justitie sneller onderzocht worden. Het Hoog Commissariaat voor de Vluchtelingen van de Verenigde Naties werd verzocht het onderzoek naar de gegrondheid van de aanvragen sneller af te werken. Ten slotte werd aangekondigd de procedure voor de erkenning te herzien.

Minister Gol werkte daartoe een nieuwe regeling uit, die hij in het kader van de bijzondere machten als wetsbesluit wilde uitvaardigen. De Raad van State merkte echter op dat de regering daarvoor geen bijzondere machten had. De nieuwe regeling werd dan als gewoon wetsontwerp bij het Parlement ingediend, waar het eind 1986 nog in behandeling was.

Begin 1986 en in juli kende staatssecretaris voor Maatschappelijke Emancipatie Miet Smet telkens 20 miljoen F toe aan het Belgisch Comité voor Hulp aan de Vluchtelingen, dat instond voor de opvang. Steeds meer OCMW's weigerden kandidaat vluchtelingen op te nemen. Smet diende daarom een wetsontwerp in om de voorschotten aan de OCMW's voor hulp aan vluchtelingen sneller uit te keren.

Eind oktober beslisten de voorzitters van de OCMW's van de Brusselse gemeenten, waar de meeste asielzoekers terechtkwamen, de hulp aan nieuwe kandidaat-vluchtelingen stop te zetten. Op 28 oktober besliste de regering daarom een aantal opvangcentra voor politiek vluchtelingen op te richten. Uiteindelijk werd alleen het Klein Kasteeltje, het voormalige selectie- en recruiteringscentrum van het leger, als opvangcentrum ingericht. Op 13 december besloot de regering dat de Brusselse gemeenten geen nieuwe asielzoekers meer moeten opnemen; zij zouden over andere gemeenten van het land worden verspreid.

Op 31 oktober maakte de regering nog eens 1 miljard F vrij voor de politiek vluchtelingen: 300 miljoen F en 600 miljoen F voor terugstortingen aan de OCMW's in 1986 resp. 1987, en 100 miljoen F voor de opvang van nieuwe kandidaten.

Diversen.

Op 9 mei maakte premier Martens in de Senaat bekend dat de regering, op grond van de ervaringen met het ongeval in de kerncentrale van Tsjernobyl, een algemeen overkoepelend noodplan zou opstellen dat het hele Belgische grondgebied zou bestrijken.

In november diende de regering bij het Parlement een verslag in over de gevolgen van het Tsjernobyl-ongeval in België. In het rapport stond o.m. dat de weerslag op de gezondheid van de Belgische bevolking gering of te verwaarlozen is.

In de marge van de IAEA-vergadering in Wenen spraken België en Nederland af wederzijds informatie over hun nucleaire installaties uit te wisselen. Een conventie daarover zou in het voorjaar 1987 worden gesloten.

Op 12 december richtte de regering een interministeriële commissie voor de coördinatie van de Aids-bestrijding op. Op dat ogenblik waren er in België 210 Aids-gevallen geregistreerd. Het aantal besmetten (seropositieven) werd op 5.000 à 10.000 geraamd.

Op 17 januari maakte de regering een einde aan de quarantaine van de Britse voetbalamateurs, die was uitgevaardigd na het Heizeldrama (31). Voor de prof-clubs bleef de quarantaine bestaan. Tegen 26 Britse « hooligans » werd een aanhoudingsbevel uitgevaardigd. Het ministerie van Justitie vroeg aan de autoriteiten in Londen om hun uitlevering.

(31) *Ibid.*, blz. 382.

XI. De evolutie in de partijen en de vakbonden.

Het partijpolitieke leven werd nog ten dele bepaald door de uitslag van de parlementsverkiezingen van 13 oktober 1985.

Vic Anciaux, de voorzitter van de *Volksumie* (VU), maakte op de vergadering van de partijraad van 11 januari bekend dat hij in het kader van de versnelde vernieuwing en verjonging van de partijleiding, in september ontslag zou nemen, vijf maanden vóór het einde van zijn ambtstermijn (die overigens niet kon worden verlengd). Voor zijn opvolging dienden zich twee kandidaten aan: Kamerlid Jaak Gabriëls en Europees parlements lid Jaak Vandemeulebroucke. De VU-voorzitter wordt verkozen door de partijraad, met twee derde van de stemmen; in de derde stembeurt volstaat de gewone meerderheid. Bij de eerste stembeurt haalde Gabriëls 66 stemmen, Vandemeulebroucke 56; in de tweede ronde kregen zij resp. 73 en 49 stemmen. In de derde beslissende stembeurt kreeg Gabriëls 81 stemmen, tegenover 46 voor Vandemeulebroucke.

Vandemeulebroucke werd als enige kandidaat verkozen tot ondervoorzitter. Jef Maton behield de tweede ondervoorzittersfunctie, die voorbehouden is aan een niet-parlementslid. Paul Van Grembergen volgde Willy De Saeger op als partijsecretaris; hij won het ruim van tegenkandidaat Danny De Cuyper. Gabriëls werd als Kamerfractie leider opgevolgd door Hugo Coveliers.

De leiding van de *Socialistische Partij* (SP) erkende (o.m. in *Socialistische Standpunten*, december 1985) dat haar sociaal-economisch « Alternatief » van 1983 de kiezers maar matig beroerd had en pleitte voor een actualisering ervan, zonder de fundamentele opties te verloochenen. In een aantal interviews (o.m. in *De Morgen* van 20 september) pleitte voorzitter Karel Van Miert voor een meer pragmatische koers. Dat hij daarbij de — volgens hem verkeerde — indruk wekte zich niet meer te verzetten tegen de zestien Cruise-raketten in Florennes, veroorzaakte deining in de partij. Er waren ook berichten, met name in *Het Volk* (21 augustus), als zou er een machtsstrijd aan de gang zijn en Van Miert vervangen worden door Luc Van den Bossche, maar die werden door de betrokkenen hardnekkig ontkend.

Op 25 oktober keurde het SP-congres unaniem een resolutie goed waarin het « Alternatief » deels werd bijgestuurd, maar waarin ook het afwijzende rakettenstandpunt bevestigd werd. Op het congres pleitte Van Miert nogmaals voor een pragmatische opstelling van de partij.

Op 30 oktober legde de samenwerkende vennootschap De Morgen, uitgeefster van het gelijknamige dagblad, de boeken neer. In de sv had de SP via de vzw Progressief Persfonds 95 % van de aandelen in handen.

Het faillissement van *De Morgen* leidde tot een scherp conflict met de redactie, die de partijleiding verweet het blad om politieke redenen te laten vallen. Partijvoorzitter Van Miert maakte daarop bekend dat de socialistische beweging al meer dan 400 miljoen F verliezen van de krant had gedragen en dat zijn partij zich diep in de schulden had gestoken om het blad te redden. Volgens hem was hoofdredacteur Goossens daarvan volledig op de hoogte. Ondanks het conflict werkte de SP mee aan de tijdelijke voortzetting van de krant en verklaarde zij bereid te zijn bij de eventuele overname van het blad een (minderheids-) participatie te nemen. Begin 1987, toen *De Morgen* werd overgenomen door de nv *De Nieuwe Morgen*, verstrekke de SP een zgn. achtergestelde lening van 7,5 miljoen F.

Op haar congres van 12 april besliste de christelijke arbeidersbeweging (Algemeen Christelijk Werknemersverbond, ACW) de samenwerking met de *Christelijke Volkspartij* (CVP) voort te zetten, op voorwaarde dat die partij bereid is de ACW-visie en -vertegenwoordiging meer aan bod te laten komen. Daarover zou overleg worden gepleegd met de CVP. De CVP-parlementsleden van ACW-strekking kregen de opdracht de standpunten van het ACW te verdedigen, « op cruciale momenten zelfs tot het uiterste ». Bij gemeenteraadsverkiezingen kunnen, als daarvoor een tweederdemeerderheid te vinden is, ACW-kandidaten een eigen lijst indienen; samengaan met een andere nationale partij dan de CVP is uitgesloten. Het ACW riep zijn leden op aan te sluiten bij de CVP.

De bekendmaking (27 april) door de CVP-werkgroep Vrouw en Maatschappij van de resultaten van een « enquête » bij de vrouwelijke CVP-leden begin 1984, waaruit bleek dat 87 % van de ondervraagden een wijziging van de abortuswetgeving nodig vond, leidde tot felle polemieken binnen de partij. Daaraan kwam een einde toen CVP-voorzitter Frank Swaelen in het ledenblad *Zeg* van 1 mei meedeelde dat de enquête niet representatief was voor de 42.000 vrouwelijke CVP-leden.

De abortuskwestie kwam ook ter sprake op het doctrinair congres van 15-16 november in Oostende, waarop de CVP haar gedachtengoed opnieuw definieerde. Centraal daarin staat het sociaal-personalisme, als koepelbegrip van vier « levenskwaliteiten » : personalisme, verantwoordelijkheid, solidariteit en rentmeesterschap. De CVP zei een niet-confessionele samenhangigheids- en ledenpartij te zijn. Het abortusstandpunt werd verstrakt : abortus blijft strafbaar; alleen wanneer het leven van de moeder bedreigd is, kan de rechter dat als (in de wet op te nemen) verschoningsgrond inroepen. Veel aandacht kreeg ook het goedgekeurde amendement, dat de Belgische politieke dimensie op middellange termijn moet opgaan in de Europese. De partijleiding nuanceerde later dit « separatistische » standpunt.

Met 88 % van de stemmen werd Frank Swaelen op het congres van 31 mei tot CVP-voorzitter herkozen. Hij was enig kandidaat. Een op het congres goedgekeurde statutenwijziging verminderde het aantal leden van het partijbureau van 41 tot 33; het aantal niet-parlementsleden dat lid is van het bureau werd van negen op twaalf gebracht. Jaak Lambrecht werd op 16 maart tot nieuwe voorzitter van de CVP-jongeren verkozen, in opvolging van Johan Van Hecke. Er waren vier kandidaten voor de functie.

De *Partij voor Vrijheid en Vooruitgang* (PVV) ontkende in maart dat zij geld had aangenomen van het wisselkantoor Kirschen, dat betrokken was in een zaak van fiscale fraude. Het weekblad *Knack* had geschreven dat het wisselkantoor de voorbije twee jaar ten minste 2 miljoen F aan « PVV » (zo stond in de zwarte boekhouding) had overgemaakt. Een van de vennoten van het kantoor zei dat de namen in de boekhouding fictief waren.

In juli volgde Geert Versnick Jan Nolf op als voorzitter van de PVV-Jongeren. Nolf had ontslag genomen vóór zijn mandaat verstreek.

Louis Michel werd op 26 januari herkozen tot voorzitter van de *Parti Réformateur Libéral* (PRL). Als enige kandidaat kreeg hij maar 75,5 % van de stemmen. De neen-stemmen kwamen vooral van de Brusselse federatie, die zo uiting gaf aan het ongenoegen over het, naar haar aanvoelen, te beperkte hoofdstedelijke aandeel in de partijstructuren.

Op 31 januari sloot de PRL met de PSC een politiek akkoord om gedurende acht jaar samen het Waalse Gewest en de Franse Gemeenschap te besturen. Indien zij de meerderheid zouden verliezen, verbonden beide partijen er zich toe samen een derde partner te zoeken of, desgevallend, samen in de oppositie te zetelen.

In de *Parti Social Chrétien* (PSC) verwekte het akkoord met de PRL ongenoegen. De arrondissementen Charleroi en Dinant, de provincieraadsleden van Henegouwen en de PSC-Jongeren kantten zich tegen de overeenkomst en vooral tegen de wijze waarop ze, zonder raadpleging van de basis, was tot stand gekomen. Na een toelichting door de partijleiding, keurden op één na alle arrondissementsvoorzitters het akkoord uiteindelijk goed (12 februari).

Het PSC-bureau gaf op 8 december een blaam aan de aftredende voorzitter van de Jeunes PSC, Jean-Paul Dumont, wegens bedrog bij de verkiezingen van een nieuwe jongerenvoorzitter. Twee anderen, onder wie kandidaat-voorzitter Michel De Wolf, werden uit de partij gezet. De verkiezingen werden ongeldig verklaard.

De *Parti Socialiste* (PS) zette de vóór de verkiezingen van 1985 begonnen samenwerking met de socialistische vakbond FGVB voort. Een

gezamenlijke campagne tegen het regeringsbeleid mondde uit in een manifestatie in Namen (19 april) waaraan ca. 5.000 militanten deelnamen.

De « groene » partij *Agalev*, die basisdemocratische opvattingen huldigt, opteerde op haar congres van 22 februari, toch voor de uitbouw van een stevige partijstructuur, waarin het Uitvoerend Comité (samengesteld uit de bezoldigde kaderleden) een duidelijke politieke verantwoordelijkheid krijgt. De zgn. fundamentalistische stroming in de partij stond daar argwanend tegenover.

Ook bij *Ecolo* vielen tegenstellingen te noteren tussen de « fundamentalisten » en de « realisten ». Paul Lannoye, een der grondleggers van de Franstalige « groene » beweging, had openlijke kritiek op de verwerping door het Ecolo-congres (23 februari) van zijn voorstel het federaal secretariaat te « professionaliseren » en meer beslissingsmacht te geven.

Op 22 maart nam Kamerlid-fractie leider Olivier Deleuze ontslag uit Ecolo. Hij was het niet eens met de beslissing van de federale raad (21 maart), de krappe PRL-PSC-meerderheid in de Waalse Gewestraad occasioneel te steunen in ruil voor steun van die partijen aan Ecolo-voorstellen. Ook Ecolo-Brussel kantte zich tegen de « compromissen-strategie » van de federale raad. Het samenwerkingsplan vond uiteindelijk geen doorgang omdat de PRL het verwierp, maar werd a posteriori goedgekeurd door het Ecolo-congres (11 mei) dat wel de procedure bij de totstandkoming ervan afwees. Op dat congres haalde de « realistische » stroming van Lannoye het nipt van de « fundamentalisten ». Op het congres van 14 december kreeg de Brusselse federatie een ruimere vertegenwoordiging en werd voor belangrijke politieke beslissingen het referendum in de statuten ingeschreven.

Eind september sloot Ecolo Kamerlid Jacques Preumont, de opvolger van Deleuze, uit de beweging omdat hij zich niet hield aan de gedragscode van de mandatarissen.

Op 3 september zette het *Front démocratique des Francophones* (FDF) secretaris-generaal Georges Verzin aan de deur, nadat hij in een nota (bekendgemaakt door *Le Soir*, 3 september) had voorgesteld de partij te ontbinden en om te vormen tot een politieke beweging. Georges Clerfayt werd op 11 oktober herkozen tot FDF-voorzitter. Hij kreeg 539 stemmen; de enige tegenkandidaat, Didier Gosuin, kreeg er 389 en werd later ondervoorzitter van de partij.

Op 20 januari maakte Karel Dillen, de voorzitter van het *Vlaams Blok*, bekend dat hij begin 1987 ontslag zou nemen als Kamerlid.

Het 25ste congres van de *Kommunistische Partij van België*, die sinds de verkiezingen van 1985 niet meer in het Parlement vertegenwoordigd is, sprak zich op 18-20 april uit voor een vernieuwing van stijl, werkmethodes en organisatie. Jef Turf trad af als voorzitter van de Vlaamse KP-

vleugel en werd op 7 juni opgevolgd door Ludo Loose. De Vlaamse KP kondigde aan zich minder centralistisch te organiseren en een nog meer autonome koers te gaan varen ten opzichte van de Waalse en de Brusselse vleugel. Tejo Cockx, die « intern voorzitter » werd, stapte een maand later over naar de SP omdat, naar zijn zeggen, de vernieuwing in de KP geen kans kreeg.

Louis Van Geyt werd op 15 juni herkozen tot nationaal voorzitter van de KPB. Claude Renard werd als voorzitter van de Waalse partijvleugel vervangen door Robert Dussart. Jacques Moins bleef voorzitter van de Brusselse federatie.

Het *Rassemblement Wallon* (RW), dat al niet meer aan de parlementsverkiezingen van 1985 had deelgenomen, deelde mee dat het op 25 maart definitief ontbonden werd. Een week later liet de secretaris, Marius Cohard, weten het niet eens te zijn met die beslissing.

De kleine « nieuw linkse » formatie *Solidarité et Participation* (SeP) besliste op 23 februari, ondanks het tegengevallen verkiezingsresultaat, haar werking voort te zetten. Daniel Grodos werd tot voorzitter verkozen; tot dan toe werd de partij collegiaal geleid.

Ook het kleine « poujadistische », vooral Brusselse RAD-UDRT (*Respect voor Arbeid en Democratie — Union démocratique pour le Respect du Travail*) besliste op 16 november, na de slechte verkiezingsbeurt, de actie als partij voort te zetten. Wel werd gezegd bij de volgende verkiezingen het traditionele thema van de belastingsverlaging te vervangen door een nader, later te bepalen thema als bv. veiligheid, immigratiestop of provinciaal federalisme.

In de vakbondswereld viel op 20 oktober de beslissing van het bestuur van het *Algemeen Christelijk Vakverbond* (ACV) aan de Algemene Raad van de vakbond de 50-jarige Willy Peirens voor te dragen als nationaal voorzitter, in opvolging van Jef Houthuys. Hervé Decuyper, de tweede kandidaat die door een « commissie van wijzen » was geselecteerd, trok daarop zijn kandidatuur terug. Ruim 86 % van de leden van de Algemene Raad stemde met de voordracht in. Peirens zou Houthuys op 1 augustus 1987 daarwerkelijk opvolgen.

Het congres van het *Algemeen Belgisch Vakverbond* (ABVV) bevestigde op 7 december André Vanden Broucke als voorzitter. Beslist werd aan de interne vakbondsstructuren voorlopig geen verandering aan te brengen. Wel keurde het congres een protocol goed dat aan de Luikenaar Jean Gayetot, de voorzitter van de Waalse vleugel, de — geherwaardeerde — functie van nationaal secretaris-generaal toekende. Hoewel het protocol bevestigde dat het ABVV « één en ondeelbaar blijft », zagen waarnemers daarin een tussenstap naar de federalisering van de socialistische vakbond.

Belgian politics in 1986

by Ivan COUTTENIER,

Licentiate in Political Science.

The Social Christian-Liberal Martens VI Cabinet, which took office on November 28, 1985, after winning the parliamentary elections of that year, concentrated in 1986 on reducing the budget deficit. However, during the second half of the year ethnic tension rose again when the Council of State unseated Foursins Mayor Jose Happart.

I. The Government obtains special powers.

A. THE SPECIAL POWERS BILL.

Arguing that this was going to be the most important budget cut ever tried by a government, and in an attempt to proceed swiftly, the Martens Cabinet wanted « special powers » to bypass the lengthy parliamentary discussions. In its January 8, 1986 advice on the governmental special powers bill, the Council of State pointed out to the Government that special powers ought to be limited in time and scope. After having obtained special powers in 1982 for an eleven month period, and in 1983 for nine months, this time the Government wanted to cover 13 months without parliamentary interference. The Council of State objected this was an extremely long period.

During the debate of its special powers bill in an *ad hoc* committee of the Chamber of Representatives, the Government made two concessions to the majority parties : it would report three times on the use of the special powers, and the special powers executive decrees enacted between August 1 and December 31, 1986, would have to be ratified by Parliament before March 31, 1987.

On February 28, after an attempt of the opposition parties to delay public discussion, the Chamber of Representatives approved, majority against opposition, the Government's special powers bill. Speaker of the

Chamber, the francophone Liberal (PRL) Jean Defraigne, abstained to mark his opposition to this curtailment of Parliament's powers. One month later the special powers bill was approved by the Senate.

Under the provisions of the bill the Government was now empowered to take unilateral measures to maintain the competitive position of the Belgian economy, to create new jobs, and to take the necessary measures to improve the flexibility of the labor market, if labor and management would fail to reach an agreement covering these issues. Moreover, the bill allowed the Government to take all necessary measures to reduce the budget deficit, to check the cost of the social security programs, to limit the cost of hospitals, to create new jobs and to ensure the future of selected branches of industry (steel, coal, textile, shipbuilding, ship repair and glass). (These ailing branches of industry operating on extensive national government subsidization are commonly called « the national sectors »).

The bill further stipulated that the executive decrees had to be taken before December 31, 1986, but that for measures relating to the budget the period was extended until March 31, 1987.

B. TENSION RISES OVER VARIOUS ISSUES.

As it was the third time a Social Christian-Liberal coalition was bypassing Parliament by means of special powers, there was growing nervousness on both the majority and opposition benches of Parliament. This nervousness grew as the Government failed to introduce its 1986 budget. Meanwhile, the Government managed on a continuing resolution, and in fact would do so for the remainder of the year.

Economic Affairs Minister Philippe Maystadt, a francophone Social Christian (PSC), added to the tension by declaring that an agreement which was reached under the previous Cabinet on the economic spinoffs of defense contracts would have to be re-negotiated. Under the terms of the agreement which covered six major defense contracts, Flemish industry would obtain between 54 and 56 percent of this « economic compensation », Wallonia between 34 and 36 percent, and the Brussels Region between 9 and 11 percent. However, at the time Minister Maystadt made his declaration, Flanders had received less than 40 percent of the economic spinoffs of the contracts passed to date. The Flemish parties argued that as it was realistic to envisage that the Government, in light of the budget restrictions, would postpone the purchase of new helicopters for the army, Flanders would never attain the compensations it was promised. Defense Minister de Donnea (PRL) promised that the percentages set under the previous Government would be maintained, but being a francophone, he

requested a similar regional compensation plan for other government contracts (i.e. public works and telecommunication).

On February 4, the Catholic Trade Union Confederation (ACV/CSC) complained about governmental plans to make school leavers complete a longer waiting-period before qualifying for unemployment compensation, about plans to exclude certain other groups from compensation, and about plans to levy higher taxes on people on an early retirement schemes.

There were also rumors that the labor wing of the Flemish Social Christian Party (CVP) would opt for less stringent budget cuts. The labor wing of the CVP was reported as saying that the governmental plan to cut the deficit by BF 200 billion was unrealistic. It argued that as the price of oil was dropping, an extra excise duty on gas would allow the Government to settle for less dramatic cuts. The latter referred to its promise not to rise taxes, and said that an extra duty on gas was excluded.

On February 20, Vice Premier and Justice Minister Gol (PRL) fell ill attending the « Francophone Summit » in Paris. He had to be hospitalized, and until April 14 Public Works Minister Louis Olivier (PRL) was in charge of Gol's portfolios. Gol's name was also mentioned for having obstructed the course of justice in a fiscal fraude affair, but the opposition parties, which had demanded that Gol's parliamentary immunity be lifted, failed to substantiate their allegations.

II. The budget crisis.

A. THE FIRST EXECUTIVE DECREES.

There were skirmishes among the majority parties when the Government planned to implement its first special powers executive decrees. CVP floorleader Van den Brande warned that the Government first had to introduce its 1986 budget before announcing the first executive decrees. He argued that in the 1986 budget message the Members of Parliament would have a complete account of the governmental plans. The Prime Minister replied that the government's policy statement, drafted in 1985 when the Government had taken office, continued a detailed account of the governmental plans, and that no more time could be lost.

On March 28-29, the Government announced a first batch of measures. They dealt predominantly with educational matters. For example, the Government decided to reduce its subsidies for the construction of schools. Operational allocations for schools were diminished, and the subsidization of bussing was partially stopped. Moreover, subsidies to universities were reduced. A new system of subsidization of hospitals

came into force, and the first measures were taken to reduce the number of hospital beds. The yield of the cost-of-living adjustments not received by wage and salary earners (2 percent in 1984, 1985 and 1986) were definitively allocated to the social security system. (Because of the low inflation rate in 1986, the 2 percent withholding scheduled for that year came only into effect in 1987). Meanwhile Budget Minister Verhofstadt designed measures to prevent the transfer of budget allocations from one fiscal year to the next.

B. THE SCHOOL PACT COMMISSION IN A DEADLOCK.

In the School Pact Commission majority and opposition parties clashed over the cuts in education. Since the spring of 1985 the Commission had not convened properly because of what the francophone Socialists (PS) termed as the discriminatory measures taken against the public schools. On March 6, the PS agreed to discuss « subsidization of the special curriculum schools », but on March 18, disagreement on how business would be conducted in the Commission made the PS walk out. When on March 29, the first cuts in education were announced, the Flemish Socialists (SP) insisted on an urgent meeting of the School Pact Commission. The Government was willing to talk to the opposition parties in the Commission, although the cuts did not require formal approval from the Commission. Tension rose even more when PSC Party President Gerard Deprez argued that it would be better to suspend the Commission's meetings. Louis Michel, President of the PRL — a party closer to the public schools — threatened not to participate in the forthcoming budget talks if the Government would follow the suggestion of the PSC President. Prime Minister Martens said it was the government's duty to reduce the budget deficit, including the cuts in education, but that there was no reason to suspend the meetings of the School Pact Commission. On April 29, the King received SP President Van Miert upon the latter's request. Van Miert wanted to inform the King that not only in educational affairs, but also in many other fields, the rights of the opposition were being thwarted.

C. THE BUDGET TALKS.

On April 3, Prime Minister Martens, the Vice Premiers Verhofstadt (Budget), Nothomb (Interior), Social Welfare Minister Dehaene (CVP), Public Works Minister Olivier (replacing the convalescent Gol), and Finance Minister Eyskens started the budget discussions. This discussion had been prepared by Minister Verhofstadt who had compiled cards containing all possible savings for each individual ministerial department.

During the April 5-6 weekend, the Finance Ministers of the European Monetary System countries met in the Dutch village of Ootmarsum. The new French Premier Chirac insisted on a devaluation of the French currency. As a result of the meeting the French franc was devaluated with 3 percent. The Dutch guilder and the German mark revaluated with the same percentage, while the Belgian franc and Danish krone were revaluated by 1 percent.

The Budget negotiations only started for real when on April 15 Minister Gol was back from convalescence. However, what was supposed to be secret talks, soon leaked in the press. A number of papers printed a document allegedly from Minister Olivier to his colleague Gol, containing an outline of the most important measures the Government intended to implement. This press leak stirred controversy among the majority parties.

On May 6, the public service unions organized a 24-hour strike against the governmental plans. The strike affected Belgium's railroads, municipal transportation, post, telephone and other services.

On May 12, the railroad workers of the Charleroi area started a wildcat strike, upon which the Union of Socialist Railroad Workers decided to back up with an official strike as of May 14. In Wallonia and Brussels, the strike continued for several weeks, but it was less general in Flanders.

On May 7, over 10,000 teachers of the Catholic schools demonstrated in Brussels against the governmental plans, which, according to the Catholic teachers' unions, would cause the loss of 28,000 teaching jobs. Meanwhile, in Limburg Province the miners went on strike. The document which was leaked contained a plan to close three of the five remaining coal mines (all located in Limburg Province). The miners' unions first endorsed the strike, but after talks with Prime Minister Martens, they asked their affiliates to return to work. A small group of radical miners continued the strike until May 21.

III. The budget plan.

A. THE DEFECIT REDUCED BY BF 195 BILLION.

On May 20, the ministers reached an agreement on a plan to cut the budget deficit by BF 195 billion. All ministerial departments were required to make an effort. Aid to the press was reduced, as well as subsidies to local government. The developing aid programs were cut plans for the purchase of military equipment were cut by BF 3.2 billion, and the government decided to replace professional soldiers by less expensive conscripts.

The Government cut its subsidies to a wide range of enterprises and public utilities. It equally envisaged to sell (recycle) part of the shares it had in « national sector » enterprises (steel, coal, textile, glass, ship building and ship repair). The railroads, the national airline SABENA, urban and rural transportation, post, telephone and telegraph, were among the public utilities which suffered cuts in subsidization. Social security benefits and social welfare programs were cut by BF 52 billion. The Government also decided on a very controversial reform of the unemployment compensation system. It were the longtime unemployed and the cohabiting unemployed who would suffer most. It also decided to rise the compulsory retirement age for women from 60 to 65. The Government reduced its subsidization to hospitals. Moreover, patients would have to pay a greater deductible for certain categories of technical medical treatment. The subsidization of administrative costs borne by the mutual aid societies were reduced, while the government decided to privatize the occupational illness insurance.

In the field of education the Government decided to cut subsidies to school building funds, and the schools' operational allowances were cut. Smaller boarding schools no longer qualified for subsidization, and the number of teachers in the new curriculum secondary schools would be gradually reduced. The Government further decided to discontinue a number of tax deductions. It decided to reduce the total wage sum for civil servants, and the wage withholding imposed on them to compensate for their job security was continued.

B. PROTEST CONTINUES.

On May 23, Prime Minister Martens read the government statement on the budget in Parliament. He said it was the most important cut of the budget deficit ever attempted by a Belgian Government. He emphasized that the cuts would not result in higher taxes. Martens acknowledged that the plan may cost the loss of 32,000 jobs, but he added that many of these jobs would be regained because of the more advantageous international economic situation. He said the final balance would be a loss of a mere 18,000 jobs. After this statement was read the Government won a vote of confidence in the two Houses of Parliament.

Although the Government had won a political victory, protest continued. From May 17 on, public transportation came to a complete standstill in Wallonia and Brussels. The Socialist unions struck the public utilities, but attempts to make the strike spill over to the private sector failed. On May 31, more than 100,000 marched through the streets of Brussels participating in a demonstration organized by the Socialist Trade Union

Confederation (ABVV/FGTB). The demonstration was the culmination of three weeks of strikes and demonstrations. The Catholic Trade Union Confederation (ACV/CSC) was opposed to a number of governmental decisions, particularly to cuts in public employment programs, to the higher pension age for women, and to restrictions in compensation for cohabiting unemployed. Although the Confederation was opposed to nationwide action of its affiliated unions, individual Catholic unions joined in strikes and demonstrations organized by the Socialists. The strongest protest came from the teachers and school directors, surprisingly more in the Catholic schools and in the francophone part of Belgium. On May 30, there was a general strike of the Catholic, public, provincial and municipal schools, and on June 8 about 50,000 Catholic teachers were present at demonstration in Brussels. Observers said it was the largest teachers' demonstration since the fifties, when Catholic schools were involved in a bitter conflict against the then Socialist National Education Minister.

IV. Implementation of the budget cuts.

A. NEGOTIATIONS AND AMENDMENTS.

The two Social Christian majority parties came under strong pressure from Catholic labor in general, and from the teachers in particular. This pressure was particularly felt inside the PSC. On June 4, PSC Party President Gerard Deprez said that the Government was cutting « too deep and too fast », but Deprez received a prompt warning from the Liberal ministers who said that the budget plan would not be amended. Meanwhile, the two Education Ministers, the Fleming Daniel Coens (CVP) and the francophone Andre Damseaux (PRL), had started talks with representatives of the educational world (teachers, school directors). On June 13, the Government made a first series of concessions, particularly aimed at reducing the jobs which would be lost in the new curriculum secondary schools. These concessions divided the Catholic educational world. On June 19, a meeting of the General Council of Catholic Education (ARKO) could not take position on the concessions made by the education ministers as the Flemings were willing to approve the concessions while the francophones argued this was not enough. On June 20, the Catholic educational world decided to continue its actions, but the school directors and the parent organizations dissociated. On July 16, the Government and the educational world agreed to give a more permanent character to their talks, much the way business is done between government, labor and management.

Meanwhile the Government had continued its talks with the labor unions and employers on other aspects of the budget plan. Both unions and employers obtained some minor concessions from the Government, but these could not satisfy the ACV/CSC. It threatened to start actions in the fall if the Government was unwilling to grant more substantial concessions.

B. THE 1986 BUDGET AND THE TAX ACT.

It took until June before the Government managed to introduce its 1986 budget into Parliament. Originally the deficit was set at BF 585 billion ; i.e. BF 14 billion more than the year before. This led to such an outcry in the financial world that the Government decided on a more rapid implementation of its savings allowing it to lower the deficit to a more acceptable BF 567.6 billion ; i.e. 11.5 percent of the GNP. The Government wanted the 1986 budget approved by the two Houses of Parliament before the summer recess, and succeeded in doing so because the majority parties in Parliament were willing to bend the parliamentary rules.

The 1986 Tax Act contained a wide range of measures aimed at stimulating the creation of new jobs, at improving the competitive position of private enterprises, and at limiting tax deductions. It also contained measures aimed at stimulating the faltering construction sector. A special section of the act dealt with the « protection of the rights of the taxpayer », a demand of the Liberal majority parties. The most controversial section of the Tax Act curtailed the power of the Special Tax Inspection Branch. This special branch of tax auditors was no longer allowed to participate directly in prosecuting tax crimes. On the other hand, an additional number of magistrates were nominated to deal specifically with tax matters.

C. CONTROVERSY OVER EDUCATIONAL MATTERS.

In July, more controversy broke out when a report of the Inspectors of the Finance Ministry leaked alleging that francophone Education Minister Damseaux (PRL) was cutting less than his Flemish opposite number Coens (CVP). Minister Damseaux said that in francophone education less job would be lost because the number of pupils was actually increasing. In Flemish educational circles this allegation met great apprehension, especially as the Minister failed to give the exact number of pupils attending francophone schools. Damseaux's position came under great fire, and it was even rumored that because of poor management of

his department he was going to be replaced by PRL Party President Louis Michel. However, the latter denied these rumors. Meanwhile, more cuts in education were being implemented. They were aimed specifically at limiting the number of medical students, and the universities would receive less subsidies for their foreign students.

Before the summer recess Justice Minister Gol attempted to impose limitations on the number of political refugees entering the country. He wanted to realize this by means of an executive decree. However, the Council of State opposed this procedure, and the Government agreed to introduce into Parliament a bill on the issue.

On August 3, Finance Minister Eyskens reached an agreement with the banks on a rescheduling of the government debt. The Government claimed this would yield BF 63.1 billion savings. The opposition parties rebutted that this was windowdressing, and that the actual savings would be less than BF 2 billion.

Just before the summer recess Prime Minister Martens proudly announced that the 1986 budget deficit would be reduced by BF 198 billion. He said that the goal set by the Government had been reached.

V. The Happart affair.

A. THE VERDICT OF THE COUNCIL OF STATE.

After the summer recess Belgium's perennial inter-community issues came to the fore. Jose Happart had been appointed Mayor of Fourons on February 4, 1983, but at that time his appointment led to such political controversy that it was December 31, 1983, before he could effectively take office. Upon his appointment Flemish municipal councilmen of Fourons had filed a complaint with the Council of State, arguing that Happart did not speak Dutch in office in a municipality located in Flanders.

On May 31, 1985 the Council of State had decided to wait with its verdict in the Happart affair until the Arbitration Court had ruled on the Lepaffe Decree. Through the Lepaffe Decree the Francophone Community Council had ruled that francophone office holders could not be compelled to use another language than French, also outside the territory of the Francophone Community. On March 26, 1986, the Arbitration Court nullified the Lepaffe Decree, arguing that the Francophone Community was not competent to decide on the use of languages outside its territory. The Arbitration court ruled that mayors and aldermen came under the laws governing the use of languages in public administration.

Jose Happart was unseated by the Council of State on September 30, 1986. The Council said that as incumbent of the office of mayor, he had to uphold the use of languages as prescribed in the Constitution and in the laws on the use of languages in public administration. Since Fourons is located in the Dutch-language area, the Council argued, the mayor of Fourons has to use Dutch for his official business. The special « facilities » (mainly window services) for the francophones of Fourons were only designed for the inhabitants' business with the municipal authorities. The Council said that the fact that Happart was presented for the office of mayor by a francophone majority of the municipal council, was not an argument for bypassing the laws on the use of languages. The Council of State implicated Interior Minister Nothomb (PSC) by saying that the Minister had not adequately verified whether Happart had sufficient command of Dutch to exercise the function of Mayor of Fourons. In its verdict the Council of State rejected similar claims introduced against the Mayors of Wezembeek-Oppem and Linkebeek, two municipalities of the Flemish periphery of Brussels with francophone majorities in the council.

Once the verdict of the Flemish Chamber of the Council of State was made public, the francophone majority and opposition parties assailed the Flemish Chamber for abusing its role of court in administrative affairs, and for allowing itself into political considerations. To the general surprise, the next day Minister Nothomb introduced an appeal at the Supreme Court of Appeals against Happart's revocation. Implicated in the affair, Nothomb argued that he would use all legal means at his disposal to keep Happart in office. Prime Minister Martens, caught between the Flemings and francophones in his Government, said this was a personal initiative of the Interior Minister.

B. NOTHOMB FORCED TO RESIGN.

As Nothomb's appeal did not suspend Happart's revocation, the latter was no longer Mayor of Fourons. According to the Prime Minister, Happart could not be elected first alderman and acting mayor by the Fourons municipal council, but the francophone Social Christians (PSC) argued that because of his revocation Happart was automatically back in the position he held before his appointment ; i.e. first alderman and acting mayor.

When interpellated in Parliament by the opposition parties about the Fourons affair, the Flemish and francophone ministers failed to reach an agreement on what to answer. Although Interior Minister Nothomb made a few concessions, i.e. he notified the revocation to Happart and he

named a new acting Mayor, the Fourons affair was taking a bad turn for the Government.

On October 14, Prime Minister Martens had to present the resignation of his Cabinet to the King, because the ministers had failed to reach an agreement on the content of a statement Martens would read in Parliament. The King refused the cabinet's resignation. Meanwhile, Nothomb tried to find a Fourons personality willing to take over the job of mayor. First he tried to convince first alderman Lang to accept the job, but Lang refused. Then Nothomb thought to have found the right man in Roger Wynants, a moderate bi-lingual teacher close to the francophone majority of Fourons. Wynants first accepted and upon request of Nothomb, in the early morning of October 17 he was appointed Mayor of Fourons by the King. Because there was a new mayor, the King refused the resignation of the Government, which was allowed to continue with its business. However, as soon as the deal was struck Wynants came under heavy pressure from the francophone majority of Fourons. Later during that day Wynants said he only would take office the moment Parliament changed the linguistic status of Fourons. Minister Nothomb, having put the King in a very difficult situation, had to issue a Royal Decree withdrawing Wynants' nomination. In the early morning of October 18, Nothomb presented his resignation to the King. It was Joseph Michel, a former Speaker of the Chamber of Representatives and former minister, who replaced Nothomb as Interior Minister, while Economic Affairs Minister Philippe Maystadt took Nothomb's Vice Premier portfolio. Political observers later said that PSC Party President Gerard Deprez and Minister Maystadt, representatives of the younger generation in the PSC, had been instrumental in the fall of Nothomb, a representative of the more traditional line in the party.

C. THE PSC SEEKS A TRUCE.

As soon as Nothomb had resigned the PSC proposed a three month truce. On October 23, answering questions from the opposition spokesmen, the new Interior Minister Michel said the Government would respect this truce, and not intervene in Fourons, leaving the matter with the controlling authority, i.e. the Governor of the Limburg Province Harry Vandermeulen. Meanwhile, Happart had been elected first alderman and acting mayor by the Fourons municipal council. Governor Vandermeulen came under mounting pressure from the Flemish parties either to suspend or to nullify the decision of the Fourons municipality. He had 40 days to do so. On November 13, Governor Vandermeulen suspended the decision of the Fourons municipal council by which Happart had been

named first alderman and acting mayor. The Governor argued that as acting mayor had to observe the same rules as a mayor. Two days later, the Fourons municipal council counter-attacked by re-electing Happart first alderman and acting mayor. There was growing discontent among the Flemish political parties about this seemingly endless tug-of-war between the Fourons municipality and the Limburg Governor. In The Flemish Council CVP Deputy Suykerbuyk and Volksunie Deputy Coveliers introduced a draft decree empowering the Flemish Community Government to become involved in the appointment of mayors of the municipalities located in Flanders. The Francophone Community Council introduced an appeal against the decree because, it argued, the decree would infringe the interests of the Francophone Community. The Government mediated unsuccessfully between the Flemish and Francophone Communities. The Flemish Community Council went ahead and approved the decree. It got force of law early 1987.

VI. Employment policy.

A. LABOR RELATIONS AND THE NATIONAL COLLECTIVE BARGAINING AGREEMENT.

When the Martens VI Cabinet was formed in November 1985, it had asked labor, business, and the representatives of the small businesses, shopkeepers and the farmers' organizations, to reach an overall « inter-professional agreement » (sort of national collective bargaining agreement) on measures to ensure the competitive position of the enterprises, on measures to create new jobs, and to improve the flexibility of the labor market, while the agreement would also have to cover incomes policy and purchasing power. In the government's mind such an agreement would be for a three year period (1987-1989). In the event labor and management failed to reach such an agreement, the policy statement read, the Government would impose all necessary measures by means of special powers executive decrees.

The Catholic Trade Union Confederation (ACV/CSC) was in favor of the Government not getting involved in such negotiations, while its Socialist counterpart ABVV/FGTB wanted the opposite, because, it argued, it was the Government which was responsible for the problems. At the outset of the negotiations the Government promised it would take no further belt-tightening measures against the civil servants, but the cost-of-living adjustments not received by the civil service would be forfeited.

The first round of negotiations was seriously hampered by the continuing labor unrest, and by the persisting disagreement between labor and management on the cost-of-living adjustment of wages and salaries.

The breakthrough came in September when the Belgian Business Federation (VBO/FEB) proposed free bargaining in all branches of private industry. In the matter of one day an agreement was reached. The agreement restored free bargaining in the private sector, and the various sectors were recommended to use 0.5 percent of total wages for the creation of new jobs. The minimum wage was raised, and the sectors were free in seeking ways to implement the 38-hours working week. The wage-indexation issue was referred to the Central Economic Council for further discussion.

The ACV/CSC General Council approved the draft interprofessional agreement, but opposition to the budget cuts was maintained. Nevertheless, the ACV/CSC decided to refrain from specific action against the government's austerity policy. In the Socialist Confederation (ABVV/FGTB) 68 percent voted in favor of the agreement. The agreement was officially signed on November 7. It was the first agreement of its kind since 1975.

B. THE GOVERNMENT'S EMPLOYMENT POLICY.

The Government had hoped that the « interprofessional agreement » would generate enough jobs to compensate for the jobs lost as a result of the budget cuts. When the ministers closely scrutinized the text of what labor and management had agreed upon, they realized that their hopes would not materialize. Indeed, in October unemployment figures rose sharply, which prompted the Government to issue in November its « jobs plan ». The government said that employers hiring longtime or young unemployed in 1987 would benefit from a reduction in social security taxes. A similar reduction would apply for young unemployed who were hired on a part-time work/part-time training scheme. Moreover, a number of measures were continued including the scheme whereby a 5 percent reduction in working time is combined with a 3 percent reduction in pay, and the creation of 3 percent new jobs.

VII. Implementation of the budget cuts.

After long political debate, the government agreed in November on the tax-deductible pension fund scheme sponsored by the Liberal majority parties. For the fiscal year 1987, participants in the scheme would be

allowed to deduct BF 20,000 from their taxable earnings (a maximum of BF 40,000 per household).

The Government also decided to weaken (e.g. excluding longtime unemployed from unemployment compensation), or to abandon (e.g. privatization of the occupational illness insurance, pension age for women at 65) a number of austerity measures.

A. COMMUNITIES AND REGIONS OBTAIN MORE FINANCIAL MEANS.

As part of the governmental budget cut plan, the Government had envisaged to reduce subsidization of the community and regional governments. Gaston Geens, the Social Christian Minister-President of the Flemish Government, said he would only agree upon such a plan provided the Flemish Community would be allowed to extend its jurisdiction over more fields, with the necessary financial means attached. He had in mind a transfer of competences of BF 95 billion. The francophone ministers said such a transfer would mean more responsibilities, but because the Flemish side insisted on financing through revenue-sharing rather than through central government donations, also proportionally less financial means for the Francophone Community and Walloon Region. The communities and regions finally agreed upon a reduction of their subsidies which, in part, was realized through the transfer of the outstanding debts of the social housing programs from the Central Government to the regions. (The jurisdiction over the National Housing Co. was transferred from the Central Government to the regions). The most controversial measures of the package was the transfer of a number of scientific organizations to the regions. The National Nuclear Research Center of Mol came under the jurisdiction of the Flemish Region, while two other scientific institutes were transferred to the Walloon Region. The Central Government also agreed to allocate to the regions and communities the yield of selected taxes. In total only BF 10.5 billion additional financial means were allocated to the regions and communities, substantially less than Gaston Geens had hoped to obtain.

B. THE 1987 BUDGET.

Because of the budget cuts implemented in 1986, the drafting of the 1987 budget led to less political controversy. With total expenditures set at BF 1,864.4 billion, and total revenue at BF 1,452.6 billion, the 1987 budget projected a deficit of BF 417.8 billion, i.e. 8.1 percent of the GNP, the target set by the Martens VI Cabinet when it took office in 1985. At the end of 1986 not a single 1986 budget of an individual

ministry had been approved, whereas, in theory, these budgets should have been approved before December 31, 1985. Throughout 1986 the Government had operated on a continuing resolution. Not only the opposition parties, but also spokesmen for the majority parties expressed their dissatisfaction with the little care the Government was showing about budget orthodoxy. The floorleaders of the majority and opposition parties threatened to obstruct all legislative initiatives of those ministers who would have failed to introduce their budgets into Parliament before the end of February, 1987.

VIII. Other inter-community issues.

A. THE LIMBURG COAL MINES AND THE GHEYSELINCK PLAN.

On January 30, 1986 the Government met with the miners unions and the management of the Limburg coal mines (KS). The participants agreed to merge two of the remaining five coal mines, as part of a complete reorganization of the coal mining industry in Belgium. The miners, very concerned about the future of their industry, organized work stoppages and held demonstrations. In the middle of these negotiations the independent francophone daily *Le Soir* revealed that during the budget talks the ministers had discussed plans to close down three of the five mines. This news triggered a wildcat strike which started April 16. After a few days, the miners' unions decided to endorse the strike. During a meeting with the miners' leaders, Prime Minister Martens succeeded in assuring that there were no immediate financial problems for the mines, and that there would be no mass-layoffs. As a result of this meeting the unions called off the strike. However, a group of radical miners continued the wildcat strike until May 21. After a first candidate had declined the offer, Thyl Gheyselincx, the Belgian Shell manager in Portugal, was appointed new KS manager. On December 17, Gheyselincx announced the long-awaited reorganization plan for the Limburg mines. He maintained the idea of closing three of the five mines, and added that the two remaining mines would merge into one operation. The labor force would be reduced from 17,200 to 9,200 through early retirement, termination of contract and a transfer of workforce to the two remaining mines. Miners opting for termination of their contracts would qualify for an upgraded severance pay. Announcing his plan, Gheyselincx said he needed BF 100 billion to implement his plan; i.e. BF 65 billion for continuing the two mines, 28 billion BF to finance the termination of contracts, and another BF 7 billion for new investments in the Limburg Province. Gheyselincx proposed the union leaders to negotiate on how

to make the best use of the BF 28 billion earmarked to support the termination cost.

When during the December 20-21 weekend, the cabinet ministers met to discuss the plan, the francophone ministers demanded compensation for the Walloon Cockerill steelworks which, a couple of years ago, had undergone a similar reorganization. On December 31, the Ministers struck a deal. About BF 8 billion on the national budget was earmarked for the reorganization of the mines. The remainder was to be borne by the Flemish Government; i.e. through loans contracted by the Flemish Government which would have to be serviced through the yield of the inheritance taxes levied in Flanders, and through the sale of shares the national government had in Flemish enterprises (mainly in steel).

B. BRUSSELS.

On December 31, 1986 the Ministers also struck a deal on Brussels. Since 1984, the Flemish and Walloon Regions had been allocated the yield of the inheritance taxes levied in their respective regions, but no agreement had been reached on Brussels. The Martens VI policy statement said that as of 1986 Brussels would be allocated the yield of these taxes, provided the Brussels Executive agreed on a plan whereby the 19 Brussels metropolitan communes would cut their deficits and agree on a reorganization plan which could contain the merger of municipal services, the transfer of municipal competences to other authorities, and eventually a freely accepted merger of Brussels municipalities. Flemish and Francophone politicians, inside and outside the Government, disagreed on the meaning of this text, especially about what the reorganization plan should contain. According to the Flemings this paragraph of the government's policy statement was meant to give Flemings their share of the power in Brussels, both at agglomeration and that municipal level. According to the francophone Liberal (PRL) Minister of the Brussels Region de Donnea, this passage meant a mere « technical transfer » of municipal competences. On October 28, when the Chamber of Representatives discussed the continuing resolution, Deputy Georges Clerfayt, President of the Francophone Democratic Front (FDF), introduced an amendment allocating the yield of the inheritance taxes levied in Brussels to the Brussels Region. On the Government's request the amendment was voted down, but a spokesman for the PRL said that for the allocation of these inheritance taxes no other conditions would be accepted than those mentioned in the government's policy statement. In December, the Flemish party leaders started to quarrel among themselves. PVV Party President Annemie Neyts proposed the transfer of competences from the Brussels Agglomeration to the Brussels

Regional Executive. The other Flemish Party Presidents said that Neyts' offer was made in breach of an earlier agreement reached among the Flemish party presidents that the Agglomeration Council not the Brussels Regional Executive, would become the most important body at the moment the definitive institutional set up for Brussels would be discussed. The agreement reached at the end of the year went the way Neyts had suggested. A number of competences were transferred from the Agglomeration to the Brussels Executive, while the Brussels metropolitan municipalities were allowed to transfer some of their competences to the Flemish or Francophone Cultural Commissions of the metropolitan area. It was agreed that the election for the new Agglomeration Council would be held together with the municipal elections of 1988, and the yield of the inheritance taxes was permanently allocated to the Brussels Region.

IX. Foreign policy and defense.

A. FOREIGN AFFAIRS.

Zaire.

After the failure of covert diplomacy in 1985 to release Ronald Van Den Bogaert, a Flemish Socialist (SP) Zaire expert sentenced to 10 years imprisonment for smuggling documents and tapes into Zaire destined for the opposition, Belgian Ambassador in Zaire Luc Putman was called back on January 7, for consultation with Foreign Minister Tindemans. The same day Tindemans met with Zairian Ambassador Ekila Lyionda to express Belgium's concern about the imprisonment of this Belgian subject.

On January 17, the French-language radio and television announced that the King had received Ambassador Lyionda and had handed over a personal message for President Mobutu.

On January 25, President Mobutu extended clemency to Van Den Bogaert. Both the Zairian press agency AZAP and Ambassador Lyionda commented that Mobutu's gesture was the result of the Belgian King's personal intervention in favor of Van Den Bogaert. The latter was set free on January 29, and arrived in Brussels the next day.

The Belgian-Zairian relations, already heavily strained by the Van Den Bogaert affair, further deteriorated during the March 10-11 informal meeting in Brussels of Zaire's creditors. Although the meeting, which had been chaired by Prime Minister Martens and the Zairian Premier Kengo Wa Dondo, took place in a friendly atmosphere, AZAP released the story that the MPR leadership was stunned by declarations made by Minister

Tindemans who was quoted as saying that : « hairsplitting of the Zairian bureaucracy was hampering investments in Zaire », while Tindemans was also accused of having made adversary comments on the « zairization ». After more attacks by AZAP, Tindemans called Ambassador Lyonida who told the Belgian Foreign Minister she was surprised by AZAP's allegations and she would attempt to find out the reasons for these repeated attacks made by AZAP.

On April 5, a Bruges judge ceased a Zairian DC-8 aircraft at the Ostend airport. This confiscation took place in the framework of a labor dispute between a Belgian pilot and his former Zairian employer. Zaire rebutted by denying SABENA landing rights in Kinshasa and by removing its European headquarters from Brussels to Paris. After a first unsuccessful mediation of State Secretary for Aid Kempinaire (PVV), on April 19, Foreign Minister Tindemans went to Zaire where he had a personal conversation with President Mobutu. During this discussion the disputes were settled and the two countries emphasized their preferential relations.

At the end of July, Defense Minister de Donnea visited Zaire, and on this occasion announced that Belgium's military assistance with Zaire would be upgraded. He also proposed an African-European alliance within the framework of the West European Union (WEU). This statement pitted the Defense Minister against Foreign Minister Tindemans. The dispute between the two ministers was settled during a cabinet meeting held July 11. The Belgian Government agreed to upgrade its military assistance, but the Defense Minister was disallowed additional budget allocations to that effect.

The joint Belgo-Zairian Commission met in Brussels, July 7-10. During this meeting the Belgian Government promised BF 500 million economic aid, and a BF 550 million loan to Zaire.

Libya.

As part of EC sanctions against Libya's support of terrorist acts, on April 28, the Belgian Government ordered half the Libyan diplomatic corps to leave the country, and restricted the freedom of the remaining Libyan corps. Lybia retaliated by expelling two Belgian diplomats. Brussels responded negatively to the United States' request for economic sanctions.

Arms Trade.

On December 17, *Le Soir* alleged that in June 1985 parts of military aircraft had been flown over to Iran via Zaventem airport. If so, this transit would have been in breach of the Belgian policy of not supplying

arms to belligerent countries. Also the *Volksunie* weekly *Wij* alleged that back in 1981, when the Gulf war had already started, arms had been shipped to Iran via the Zeebrugge and Antwerp ports. Foreign Minister Tindemans first only admitted the shipment of two hunting rifles, but subsequently ordered an administrative inquest into the alleged shipments to Iran.

B. DEFENSE POLICY.

On November 28, Defense Minister de Donnea told the Cabinet that the budget cuts meant a loss of BF 65 billion in military equipment over the next ten years. The minister said that because of these cuts Belgium would only be able to realize 38 percent of its defense priorities. He equally stressed that there was great concern among NATO allies about Belgium's defense posture, especially about Belgium's air defense, and about the striking capacity of the Belgian First Army Corps stationed in Germany. Members of Parliament pleaded to review with the allies Belgium's NATO tasks.

As agreed upon in the cabinet's policy statement, the military service for conscripts was extended from 8 to 10 months in Germany, and from 10 to 12 months for a military service in Belgium. This extension of the service was linked to a program of « revalorization » of the service. As part of this program the conscripts' pay was increased by 50 percent. The Liberal majority parties pressed hard for reduction of the number of draft exemptions, but when the government's bill was introduced into Parliament it led to controversy with the CVP, which wanted to maintain exemptions for sons of larger and deprived families.

On February 14, the Government announced plans to draft during the next ten years 4,000 conscripts into the gendarmerie. First, the Government planned to include this provision into the annual conscription quota bill, but later decided to introduce into Parliament a separate bill. At the end of 1986, this bill was still being discussed in Parliament.

The Government also decided to lengthen the service conscience objectives have to perform.

In May the decision of the United States to produce chemical weapons, led to controversy among the majority parties. The CVP strongly opposed the storage of chemical weapons on Belgian territory, while the other majority parties rallied behind the government position that in time of a crisis or in wartime the Belgian Government would independently decide if a departure from the ban on deployment of chemical weapons would be allowed. This government position was laid down in the directives issued for NATO's Defense Planning Committee meeting of May 22 :

— The American force goals and the consultation procedure in time of a crisis were approved;

— The Belgian Government estimated it was not timely to discuss the deployment of chemical weapons outside the United States;

— It said it was opposed to the deployment of chemical weapons on Belgian territory;

— In time of a crisis or during wartime, the Belgian deployment ban could only be lifted by a positive decision of the Belgian Government;

— Belgium said it would continue its efforts to obtain a complete and verifiable ban on chemical weapons.

After the Government had announced its position, the CVP members of Parliament continued to voice their opposition to chemical weapons. On June 4, Parliament approved an ambiguous motion which reflected the conflicting views inside the majority. The motion, while endorsing the position of the Belgian Government, said it was necessary to inform the NATO allies of Belgium's refusal to deploy chemical weapons on its territory and to equip its troops with such weapons. Upon request of the Chamber of Representatives, the motion was sent to NATO Secretary General Carrington and to Belgium's NATO allies.

On February 18, SP floorleader Tobback questioned Defense Minister de Donnea in Parliament on the Pégard affair. Tobback alleged that the part the United States had promised to pay into the Pégard milling machine was research money Belgium had paid for howitzers purchased in the United States.

The Defense Minister told Tobback that without the Pégard affair the United States might not have refunded these costs, and that, consequently, it was American money.

X. Other events.

The German-language Community.

On October 26, elections were held for the German-language Council, the legislative assembly of the German-language Cultural Community. The Council is the first of the decentralized assemblies with directly-elected members, the Flemish Community and Francophone Community assemblies being composed of Members of the National Parliament. In the election, the local Social Christian party garnered 37.3 percent of the vote, the German regional party 20.9 percent, the Liberals 18 percent, and the Socialists 12.6 percent. While the German regional party was the great loser, the most surprising result came from the local Ecologists

who won 6 percent of the vote. After the vote Social Christians and Liberals decided to form a coalition government composed of two Social Christians and one Liberal. The Social Christian Joseph Maraite became President of the German-language Executive.

Law and order.

After the terrorist attacks of the previous year, in 1986 the Government introduced into Parliament a bill on law enforcement. The bill dealt with wiretapping, the sale of arms, the use of arms by the police and gendarmerie, and the recognition criteria to be observed by the private security companies. At the end of 1986 the bill was still being discussed by Parliament.

Political refugees.

Like all other Western European countries, Belgium faced in 1986 a rapidly increasing number of political refugees who attempted to enter the country. In 1984, some 3,700 political refugees had applied for political asylum, and the number had risen to 6,240 the following year. In 1986 there was a monthly average from 800 to 900 applicants, mainly from Iran and Ghana. On January 24, the Government decided to step up border control. Belgian consulates were ordered to be strict in issuing visas, and the airline companies were requested to control their passengers more thoroughly.

Justice Minister Gol announced that the application procedure would be revised. He wanted to implement this reform through special powers executive decrees, but the Council of State advised against such a procedure, and consequently a bill was introduced into Parliament which at the end of 1986 was still under discussion. The presence of this growing number of refugees also caused problems for the municipal authorities. First certain municipal assistance commissions of Brussels and other larger cities refused to support the refugees, upon which State Secretary for Social Emancipation Miet Smet had to introduce a bill into Parliament allowing a more rapid payment of cash to these municipal assistance commissions. In October former army barracks were readied to receive this growing stream of refugees. Later the Government decided to direct a number of refugees, who usually arrive in Brussels, to municipalities outside the Brussels metropolitan area.

XI. Developments in the Parties and Trade Unions.

In January 1986, Volksunie President Vic Anciaux, dissatisfied with the performance of his party during the 1985 Parliamentary election,

announced he would step down as Party President in the summer. The contest for party leadership opposed Deputy Jaak Gabriels to Euro-MP Jaak Vandemeulebroucke. The election, which was held during the September 27 meeting of the party's General Council, was a surprising close call. The favorite Gabriels only garnered enough votes in a third round. His opponent Vandemeulebroucke was elected first Vice-President and incumbent Jef Maton remained second Vice-President. Senator Paul Van Grembergen was elected Secretary General, while Deputy Hugo Coveliers took over Gabriels' former position of party floorleader in the Chamber.

In September 1986, SP Party President Karel Van Miert pleaded for more pragmatism in his party, recognizing that the socio-economic platform had been of little effect in the 1985 election. Observers came under the impression that Van Miert also pleaded for a more pragmatic attitude on the cruise missile issue, which was strongly denied by the President himself. Nevertheless, there was an outcry of the party rank-and-file. During the party's convention of October 25, Van Miert was criticized, and the party rallied behind the official platform, and in particular behind the party's unconditional opposition to the cruise missile deployment in Belgium. On October 30, the Flemish Socialist daily *De Morgen* went bankrupt. The party had control over 95 percent of the company's shares. This bankruptcy caused a public clash between the party leadership and the daily's editor-in-chief Paul Goossens. The latter alleged that failing to invest more money, the party had contributed to the bankruptcy of his paper. A shocked President Van Miert rebutted that over the past years the party had invested BF 400 million in the paper, and that because of this effort the party itself was now severely indebted. Van Miert also disclosed that Goossens had been fully informed about the pending bankruptcy. After the bankruptcy the journalists of the daily organized a public fund raising campaign which allowed the paper to take a fresh start, while the SP accepted to support the daily as a minority shareholder.

A survey conducted among the members of the CVP's women organization led to the surprising result that 87 percent of the surveyed members were in favor of amendment (liberalization) of the legislation on abortion. In an attempt to preclude debate in his party, CVP President Swaelen said that the survey did not reflect the view of the 42,000 female members of his party. During the 15-16 November convention, the party radicalized its opposition to liberalization of abortion. It said it would support legislation which empowered the judge to grant abortion only when the life of the mother is in danger. During the convention, Swaelen was re-elected Party President. He was unopposed. On March 16, Jaak Lambrecht was elected President of the CVP's youth branch. He replaced Deputy Johan Van Hecke.

On January 26, incumbent Louis Michel was unopposed in the party presidential election. He only obtained 75,5 percent of the vote, because, reportedly, Brussels party affiliates had not voted for Michel to demonstrate their dissatisfaction with the insufficient number of representatives from Brussels in the party hierarchy.

On January 31, the PRL and PSC concluded an agreement to form a coalition majority in the Walloon Region and Francophone Community during the next eight years. Under the terms of the agreement, the two parties committed themselves to negotiate jointly with a third party if the majority would be lost, or to join together the opposition benches. This agreement stirred controversy in the PSC, and was particularly opposed by the party's local branches and by its youth organization. After clarification by the party leadership the agreement was ratified by the party's regional branches.

In the francophone green party Ecolo discussion broke out between « fundamentalists » and « realists ». Paul Lannoye, one of the party's founders, openly criticized the February 23 decision of the party convention to disallow more power to the party's federal secretariat. On March 22, Brussels Ecolo Deputy Olivier Deleuze gave up his parliamentary seat because he disagreed with the decision of the ECOLO federal council to grant selective support to the one seat PSC-PRL majority in the Walloon Regional Council. This decision was opposed by the Brussels branch of the party. However, this cooperation agreement never materialized because of PRL opposition. During the May 11 convention the « realists » won a narrow victory over the « fundamentalists ». Deputy Jacques Preumont, Deleuze's replacement in Parliament, was excluded from the Ecolo ranks for not complying with the party's code of conduct for elected officials.

On September 3, Georges Verzin, Secretary General of the Francophone Democratic Front (FDF) was excluded from his party after publishing a plan to dismantle the party, and to turn it into a « movement ». On October 11, Georges Clerfayt was re-elected Party President.

On January 20, Karel Dillen, President of the Flemish Bloc announced his decision to step down as Member of Parliament early 1987.

On April 18-20, the 25th convention of the Communist Party decided on a new organizational setup. Jef Turf, President of the Flemish wing of the party, resigned and was replaced by Ludo Loose. Theo Cockx, another newcomer in the Flemish wing leadership, joined the ranks of the Flemish Socialists. On June 15, incumbent Louis Van Geyt was elected national Party President, while Robert Dussart replaced Claude Renard as President of the Walloon wing. Jacques Moins remained head of the Brussels party branch.

On October 20, the executive of the Catholic Trade Union Confederation (ACV/CSC) decided that National Secretary Willy Peirens, would replace Jef Houthuys as National President of the confederation. The executive preferred Peirens over Decuyper, the National Secretary in charge of the public service, who, reportedly, had the support of outgoing President Houthuys. This decision of the confederation's executive was later ratified by the confederation's General Council.

On December 7, Andre Vanden Broucke was re-elected President of the Socialist Trade Union Confederation (ABVV/FGTB). Jean Gayetot was elected Secretary General in replacement of Alfred Delourme who retired, and was allowed to remain President of the Walloon wing of the confederation. Although the ABVV/FGTB confirmed its attachment to a united confederation, observers believed that Gayetot being allowed to combine the two functions was another step toward a more independently operating francophone wing.

Statistisch overzicht van het politieke jaar 1986

door Mieke VERMINCK,

Assistente aan de Afdeling Politologie
van de Katholieke Universiteit te Leuven.

★

1. Politieke instellingen.

1.1. Samenstelling van de politieke instellingen volgens politieke fractie en taal

1.1.1. Kamer van Volksvertegenwoordigers

Fracties	Nederlandstalige leden	Franstalige leden	Totaal
CVP	49		69
PSC		20	
SP	32		
PS		35	
PVV	22		
PRL		24	46
VU	16		
Agalev	4		8
Ecolo		4*	
FDf		3	3
UDRT		1	1
Vlaams Blok	1		1
Onafhankelijke		1*	1
Totaal	124	88	212

Wijzigingen in de loop van de zitting 1985-1986.

* Op 17 april 1986 wordt ontslagnemend Ecolo-kamerlid Olivier Deleuze vervangen door Jacques Preumont. Op 29 september 1986 trekt Jacques Preumont zich echter terug uit de Ecolo-Agalev-fractie, en wordt onafhankelijk. De Ecolo-Agalev-fractie wordt daardoor gereduceerd tot 8 leden i.p.v. 9.

1.1.2. *Senaat*

<i>Fracties</i>	<i>Nederlandstalige leden</i>	<i>Franstalige leden</i>	<i>Totaal</i>
CVP	42*		60
PSC		18	
SP	28		61
PS		33	
PVV	19		42
PRL		23	
VU	12		12
Agalev	3		
Ecolo		3	6
FDF		2	
Totaal	103	80	183

Wijziging in de loop van de zitting 1985-1986.

* Op 23 januari 1986 volgt Mariette Buyse, Marcel Verdonck op, die afziet van zijn mandaat (CVP).

1.1.3. *Vlaamse Raad*

<i>Fracties</i>	<i>Aantal</i>
CVP	74
SP	48
PVV	33
VU	23
Agalev	6
Vlaams Blok	1
Totaal	185

1.1.4. *Waalse Gewestraad*

<i>Fracties</i>	<i>Aantal</i>
PSC	26
PS	47
PRL	26
Ecolo	4
VU	(1)*
Totaal	103 + (1)

* Het VU-lid, verkozen in het arrondissement Nijvel werd wederrechtelijk uit de Raad geweerd.

1.1.5. Franse Gemeenschapsraad

<i>Fracties</i>	<i>Aantal</i>
PSC	30
PS	53
PRL	37
FDF	4
Ecolo	6
UDRT	1
Onafhankelijke	1
VU	(1)*
Totaal	132 + (1)

* Het VU-lid, verkozen in het arrondissement Nijvel werd wederrechtelijk uit de Raad geweerd.

1.1.6. De Raad van de Duitstalige Gemeenschap

<i>Fracties</i>	<i>Aantal</i>
CSP	10
PDB	5
PFDF	5
SP	3
Ecolo	1
SeP	1
Totaal	32

1.1.7. Regering

<i>Fracties</i>	<i>Ministers</i>	<i>Staatssecretarissen</i>	<i>Totaal</i>
CVP	5	5	10
PSC	3	3	6
PVV	3	3	6
PRL	4	2	6
Totaal	15	13	28

De kwestie Happart, leidt op 18 oktober tot het ontslag van Charles-Ferdinand Nothomb. Als minister van Binnenlandse Zaken wordt hij opgevolgd door Joseph Michel, en als vice-premier door Philippe Maystadt.

1.2. *Gemiddelde regeringservaring*

<i>dd.</i>	<i>Continue regeringservaring (in dagen)</i>	<i>Cumulatieve regeringservaring (in dagen)</i>
1 januari 1986	1112	1484
18 oktober 1986*	1401/1391	1773/1753
31 december 1986	1466	1828

* Op 18 oktober 1986 werd Joseph Michel in opvolging van Charles-Ferdinand Nothomb benoemd tot minister van Binnenlandse Zaken.

1.3. *Verloop van het wetgevend werk tijdens de zitting 1985-1986
(Kamer)*1.3.1. *Kamer*1. *Openbare vergaderingen*

Zittingsdagen	41
Aantal plenaire vergaderingen	63
— voormiddag	21
— namiddag	42

2. *Wetgevende werkzaamheden*a) *Wetsontwerpen*

Ingediend	72
Door de Senaat overgezonden	47
Door de Senaat geamendeerd	4

Totaal ontvangen	123
------------------	-----

Aangenomen	61
Verworpen	/
Ingetrokken	1

Totaal onderzochte teksten	62
----------------------------	----

In behandeling	61
----------------	----

b) *Wetsvoorstellen*

Ingediend	509
Aangenomen	14
Verworpen	1
Ingetrokken	8

Totaal onderzochte teksten	23
----------------------------	----

In behandeling	486
----------------	-----

3. *Controlewerkzaamheden*

a) *Interpellaties*

Ingediend	238
Besproken	196*
Ingetrokken	11
Vervallen	11
Ingediende materies	102

* Waarvan 140 in openbare commissies.

b) *Vragen*

Schriftelijke vragen	4.353
Mondelinge vragen	140

4. *Werkzaamheden van de commissies*

	<i>Aantal</i>	<i>Aantal vergaderingen</i>
Vaste commissies	15	198
Bijzondere commissies	12	57
Totaal	27	255*

* Er waren 159 openbare commissievergaderingen.

Bron : Parlementaire Handelingen.

1.3.2. *Senaat*

1. *Openbare vergaderingen* 1984-1985* 1985-1986

Zittingsdagen	86	58
Aantal plenaire vergaderingen	149	92
— voormiddag	34	17
— namiddag	86	58
— avond	29	17

2. *Wetgevende werkzaamheden*

a) *Wetsontwerpen*

Ingediend	47	33
Door de Kamer overgezonden	99	51
Door de Kamer geamendeerd	3	3

Totaal ontvangen	149	87
-------------------------	------------	-----------

* Aanvulling bij het Statistisch overzicht van het politieke jaar 1985.

Aangenomen	160	66
Verworpen	5	/
Ingetrokken	/	/
<hr/>		
Totaal onderzochte teksten	165	160
b) <i>Wetsvoorstellen</i>		
Ingediend	107	249
Aangenomen	21	7
Verworpen	6	3
Ingetrokken	6	2
<hr/>		
Totaal onderzochte teksten	33	12
3. <i>Controlewerkzaamheden</i>		
a) <i>Interpellaties</i> :		
Ingediend	123	70
Besproken	113	65
Ingetrokken	3	4
Vervallen	7	/
Moties	38	30
b) <i>Vragen</i> :		
Schriftelijke vragen	2726	2909
Mondelinge vragen	127	159
4. <i>Aantal Commissievergaderingen</i> :		
	394	248

Bron : Senaat, Dienst Tabellen.

1.4. *Personeelssterkte in de overheidssector*

<i>Sector</i>	<i>Personeelssterkte op 30 juni 1985*</i>
1. Ministeries en wetenschappelijke inrichtingen van de Staat	
Eerste minister	508
Binnenlandse Zaken en Openbaar Ambt	2.602
Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking	3.668
Financiën	37.040
Justitie	6.626
Economische Zaken	3.230
Landbouw	1.785
Middenstand	327
Verkeerswezen	2.264
Onderwijs	2.080
Education nationale	1.567
Tewerkstelling en Arbeid	1.683
Sociale Voorzorg	746
Volksgezondheid en Gezin	1.674
Openbare Werken	8.596
Landsverdediging	7.208
Brussels Gewest	168
Totaal	81.772
2. Bijzondere korpsen	
Rechterlijke Orde	8.269
Raad van State	236
Provinciegouverneurs, arrondissements- commissarissen, enz.	274
Onderwijs	268.114
Leger	61.273
Rijkswacht	16.121
Totaal	354.286

<i>Sector</i>	<i>Personeelssterkte op 30 juni 1985</i>
3. Gemeenschappen en gewesten	
Ministeries	6.536
Instellingen van openbaar nut	6.031
	<hr/>
Totaal	12.567
4. Plaatselijke machten	
Gemeenten	91.997
Agglomeraties van gemeenten	2.553
Openbare Centra voor Maatschappelijk Welzijn	56.274
Intercommunales	15.881
Provincies	14.353
	<hr/>
Totaal	181.058
5. Instellingen van Openbaar Nut	184.841
6. Wetgevende Macht	1.392
Algemeen totaal	815.916

* De cijfers voor 1986 zijn nog niet beschikbaar.

Bron : Ministerie van Binnenlandse Zaken en Openbaar Ambt, Overzicht van de personeelssterkte in de overheidssector. Toestand op 30 juni 1985.

2. Beleid.

2.1. Publieke financiën

2.1.1. *Ontwerp van begroting voor de ontvangsten en de uitgaven van het Rijk (in miljarden BF)*

A. *Ontvangsten*

— Lopende ontvangsten	1.428,6
— Kapitaalontvangsten	4,5
Totaal	1.433,1

B. *Uitgaven*

— Lopende uitgaven	1.796,2
— Kapitaaluitgaven	194,4
Totaal	1.990,6

C. Saldo

— Saldo van de lopende verrichtingen	— 367,6
— Saldo van de kapitaalverrichtingen	— 189,9
Netto saldo	— 557,5

D. Aflossingen van de Rijksschuld 126,3

E. Bruto saldo van de begroting — 693,8

Bron: Algemene Toelichting bij de begroting van de ontvangsten en de uitgaven van het begrotingsjaar 1986 (Parlementaire Documenten - Kamer).

2.1.2. Raming van de ontvangsten en de uitgaven van de verschillende ministeries (in miljoenen BF)

	Lopende ontvangsten	Kapitaal- ontvangsten	Totaal	Lopende uitgaven	Kapitaal- uitgaven	Totaal
Eerste Minister	46,0	2,0	48,0	1.517,5	6.301,2	7.818,7
Justitie	684,4		684,4	22.051,2	490,5	22.541,7
Binnenlandse Zaken en Open- baar Ambt	209,2		209,2	93.961,8	548,5	94.510,3
Buitenlandse Zaken, Buiten- landse Handel en Ontwik- kelingsamenwerking	142,9		142,9	20.718,4	6.705,3	27.423,7
Financiën				35.040,2	9.285,4	44.325,6
Landsverdediging	148,1		148,1	105.063,0	4.234,9	109.297,9
Landbouw	14,7		14,7	10.969,0	1.278,2	12.247,2
Economische Zaken	241,8	0,7	242,5	39.216,1	5.443,3	44.659,4
Verkeerswezen	2.618,0	1.000,0	3.618,0	79.981,5	28.657,3	108.638,8
Posten, Telegrafie en Telefonie	9.290,1		9.290,1	16.157,0	1.725,5	17.882,5
Openbare Werken	163,0		163,0	80.219,1	47.895,9	128.115,0
Pensioenen				180.895,1		180.895,1
Middenstand				6.280,7	2.411,8	8.692,5
Tewerkstelling en Arbeid	71,5		71,5	85.405,5	32,3	85.437,8
Sociale Voorzorg	30,0		30,0	162.030,8	2.239,2	164.270,0
Onderwijs - Nederlandstalig regime	89,9		89,9	153.609,3	1.778,8	155.388,1
Onderwijs - Franstalig regime	63,7		63,7	120.564,6	1.609,5	122.174,1
Volksgezondheid en Gezin	110,3		110,3	42.605,9	2.930,0	45.535,9

Bron: Algemene toelichting bij de begroting van ontvangsten en uitgaven voor het begrotingsjaar 1986 - Rijksmiddelenbegroting voor het begrotingsjaar 1986 (Parlementaire Documenten - Kamer).

2.1.2. *Begroting van de Vlaamse Gemeenschap (in miljoenen BF)*A. *Ontvangsten*

1. Dotaties

a) Wettelijke dotaties	70.764,3
b) Aanvullende dotaties	1.793,5
c) Bijkomende dotaties	480,6

Totaal	73.038,4
--------	----------

2. Ristorno's

a) Gemeenschapsaangelegenheden	4.041,8
b) Gewestelijke aangelegenheden	3.524,9

Totaal	7.566,7
--------	---------

3. Successierechten	1.875,9
---------------------	---------

4. Eigen middelen	500,0
-------------------	-------

Algemeen totaal	82.981,0
-----------------	----------

B. *Uitgaven*

1. Werkingskosten van de organen van de Vlaamse Gemeenschap	4.850,3
--	---------

2. Uitgaven m.b.t. de bevoegdheden verleend in art. 59 <i>bis</i> van de Grondwet	44.400,8
--	----------

3. Uitgaven m.b.t. de bevoegdheden verleend in art. 107 <i>quater</i> van de Grondwet	35.625,1
--	----------

Algemeen totaal	84.876,2
-----------------	----------

Bron : — Decreet houdende de middelenbegroting van de Vlaamse Gemeenschap voor het begrotingsjaar 1986 (*Belgisch Staatsblad*, 12 augustus 1986).

2.1.3. Begroting van het Waalse Gewest (in miljoenen BF)

A. Ontvangsten.

1. Dotaties	
a) Wettelijke dotaties	23.583,0
b) Aanvullende dotaties	677,0
c) Bijkomende dotaties	360,1
	<hr/>
Totaal	24.620,1
2. Terugbetaling van belastingen	2.634,6
3. Eigen middelen	280,0
4. Diverse opbrengsten	20,0
	<hr/>
Algemeen totaal	27.554,7

B. Uitgaven*

Uitgaven voor het Waals gewestelijk beleid 23.240,0

* Daarnaast zijn nog een reeks andere uitgaven voorzien, die hier niet afzonderlijk worden vermeld, zoals :

- vastleggingsmachtigingen t.a.v. het Fonds voor de economische expansie en de regionale reconversie ;
- verbintenissen aangaande door de Nationale Landmaatschappij, enz.

Bron : — Decreet houdende de begroting van de ontvangsten van het Waals Gewest voor het begrotingsjaar 1986 (*Belgisch Staatsblad*, 4 oktober 1985)

- Decreet houdende de begroting van het Waalse Gewest voor het begrotingsjaar 1986 (*Belgisch Staatsblad*, 11 juli 1986).

2.1.4. Begroting van de Franse Gemeenschap (in miljoenen BF)

A. Ontvangsten

1. Dotaties	
a) Wettelijke dotaties	31.732,1
b) Aanvullende dotaties	657,1
	<hr/>
Totaal	32.389,2
2. Ristorno's	2.400,1
3. Diverse opbrengsten	58,8
	<hr/>
Algemeen totaal	34.848,1

B. Uitgaven

Uitgaven voor het beleid van de Franse Gemeenschap 34.796,9

Bron : — Decreet houdende de begroting van de ontvangsten van de Franse Gemeenschap voor het begrotingsjaar 1986 (*Belgisch Staatsblad*, 29 april 1986).

- Decreet houdende de begroting van de Franse Gemeenschap voor het begrotingsjaar 1986 (*Belgisch Staatsblad*, 27 mei 1986).

2.2. Economie

2.2.1. Evolutie van het Bruto Nationaal Produkt

	BNP tegen marktprijs in werkelijke prijzen		BNP tegen marktprijs in constante prijzen (in prijzen 1980)	
	Absolute cijfers (in miljarden BF)	Groet- percentage	Absolute cijfers (in miljarden BF)	Groet- percentage
1981	3.613,7	3,5	3.438,3	-1,5
1982	3.914,9	8,3	3.476,7	1,1
1983	4.163,2	6,3	3.476,7	0,0
1984	4.458,4	7,1	3.530,4	1,5
1985	4.776,6	7,1	3.603,7	2,1
1986	5.099,5	6,8	3.679,4	2,1

Bron : NIS, Statistisch Tijdschrift. Ministerie van Economische Zaken.

2.2.2. Conjunctuurindicator van de Nationale Bank (juli 1974-juni 1980 = 100)

	Globaal	Verwerkende nijverheid	Handel	Bouwo
1981	94,7	100,6	87,9	73,9
1982	100,8	104,6	103,4	80,8
1983	102,3	109,4	93,3	78,1
1984	109,6	117,8	92,4	87,1
1985	111,3	116,2	98,8	100,7
1986 1e kwartaal	110,4	112,5	113,5	97,6
2e kwartaal	106,9	108,3	100,9	106,2
3e kwartaal	108,0	111,1	99,6	101,8
4e kwartaal	108,3	111,3	103,1	99,5

Bron : NBB.

2.2.3. Indexcijfers van de industriële productie

a) Bruto indexcijfers van de nationale industriële productie-
algemene indexcijfers (1980 = 100)

	Exclusief bouwnijverheid	Inclusief bouwnijverheid
1981	97,4	94,3
1982	97,5	93,5
1983	99,3	90,9
1984	102,0	90,4
1985	103,6	90,2
1986 januari	107,4	88,6
februari	103,6	80,9
maart	109,0	92,7
april	112,9	101,3
mei	99,9	89,1
juni	109,2	102,1
juli	87,5	73,0
augustus	94,9	87,2
september	114,2	105,0
oktober	121,2	109,7
november	106,5	94,1
december	101,2	87,5

Bron : NIS, Industriële statistieken.

b) Bruto indexcijfers van de regionale industriële productie -
 algemene indexcijfers (1980 = 100)

	Vlaams Gewest (— arrondissement Halle-Vilvoorde)		Waals Gewest		Brussels Gewest (+ arrondissement Halle-Vilvoorde)	
	Exclusief bouw- nijverheid	Inclusief bouw- nijverheid	Exclusief bouw- nijverheid	Inclusief bouw- nijverheid	Exclusief bouw- nijverheid	Inclusief bouw- nijverheid
1981	100,4	96,7	93,5	92,4	91,4	86,5
1982	102,2	97,9	89,5	87,1	92,8	87,8
1983	106,6	97,8	88,9	83,3	88,1	76,8
1984	107,0	95,9	95,7	84,7	90,4	78,0
1985	112,3	98,0	93,8	82,8	88,5	71,4
1986 januari	115,6	97,0	94,9	76,5	96,6	78,3
februari	111,5	88,8	89,6	69,1	97,3	72,5
maart	116,6	100,3	95,4	80,0	97,9	80,3
april	120,2	109,3	101,4	90,7	106,0	91,7
mei	105,0	95,0	87,9	79,0	91,3	77,9
juni	118,8	110,3	94,6	89,1	103,6	90,6
juli	98,0	83,3	72,2	60,1	73,3	57,9
augustus	100,6	93,2	85,0	79,5	83,7	74,0
september	122,6	114,5	98,2	91,1	105,8	91,7
oktober	132,6	120,7	101,1	93,9	111,8	96,5
november	115,6	103,1	92,0	82,7	95,7	80,1
december	109,1	95,9	88,1	75,5	92,3	77,3

2.2.4. Indexcijfers van de consumptieprijzen

	Algemeen indexcijfer	Levens- middelen	Ander produkten dan levens- middelen	Diensten	Huur
<i>Basis juli 1974 - juni 1975 = 100</i>					
1981	153,21	140,45	151,66	166,24	160,21
1982	166,58	153,94	166,01	178,01	173,24
1983	179,35	166,93	177,47	192,09	188,85
<i>Basis : 1981 = 100</i>					
1984	123,84	127,50	124,39	120,19	123,95
1985	129,87	131,88	131,52	125,82	130,09
1986 januari	131,27	132,64	131,76	129,13	132,74
februari	131,37	133,34	130,51	130,36	134,86
maart	131,17	134,23	129,48	130,54	134,72
april	131,58	135,02	129,41	131,44	134,70
mei	131,28	134,70	128,74	131,66	134,80
juni	131,45	134,65	128,72	132,24	135,05
juli	131,44	134,68	127,64	133,79	135,14
augustus	131,56	135,20	127,51	133,98	135,18
september	132,02	135,32	128,49	134,01	135,26
oktober	131,87	135,20	128,37	133,77	135,23
november	131,77	134,41	128,69	133,44	135,73
december	131,88	133,84	128,70	134,17	136,16

Bron : NIS, Statistisch Tijdschrift, Weekbericht.

2.3. Tewerkstelling en werkloosheid

2.3.1. Tewerkegestelden in de primaire, secundaire en tertiaire sector*

	Primaire sector	Secundaire sector	Tertiaire sector	Hertewerkstellings-programma's**
1981	109.291	1.199.257	2.413.033	65.699
1982	106.768	1.144.657	2.420.908	64.564
1983	106.065	1.106.098	2.421.485	74.865
1984	106.085	1.830.094	2.445.532	69.688
1985	104.952	1.069.234	2.488.102	112.729

* Cijfers voor 1986 zijn nog niet beschikbaar.

** Hierin zijn begrepen: het Bijzonder Tijdelijk Kader, het Derde Arbeidscircuit, de Tewerkegestelde Werklozen en de jongerenstages. Deze categorie is enkel pro memorie toegevoegd, vermits de gegevens in de drie sectoren zijn opgenomen.

Bron: Ministerie van Tewerkstelling en Arbeid.

2.3.2. Ontwikkeling van de bruto-uurlonen in de nijverheid (oktober 1980 = 100)*

1981	106,1	1986 januari	131,4
1982	113,8	april	131,1
1983	119,1	juli	131,2
1984	125,4	oktober	131,2
1985	129,1		

* Deze cijfers zijn de resultaten van de beperkte driemaandelijke enquête naar de ontwikkeling van de verdiende bruto-uurlonen van de mannelijke meerderjarige arbeiders in de nijverheid.

Bron: NIS, Weekbericht.

2.3.3. Evolutie van het absoluut aantal uitkeringsgerechtigde volledig werklozen*

	Rijk	Vlaams Gewest	Waal Gewest	Brussels Gewest
1981	391.787	218.203	133.101	40.483
1982	456.579	258.256	150.259	48.064
1983	504.962	285.144	164.949	54.869
1984	512.400	285.157	173.876	53.367
1985	474.087	249.992	170.435	53.660
1986 januari	465.872	243.961	168.593	53.318
februari	461.279	239.690	168.488	53.101
maart	453.814	233.041	168.352	52.421
april	444.933	226.495	168.641	51.797
mei	438.055	219.624	166.320	52.111
juni	431.006	215.728	164.419	50.859
juli	436.804	219.174	167.782	49.848
augustus	432.091	217.623	165.879	48.589
september	428.478	212.916	167.756	47.806
oktober	439.176	223.495	167.845	47.836
november	431.221	220.245	163.238	47.739
december	445.449	229.493	168.745	47.211

* Absoluut aantal uitkeringsgerechtigde volledig werklozen, met uitsluiting van de oudere uitkeringsgerechtigde volledig werklozen, die nog werkloosheidsuitkeringen ontvangen, maar die op hun aanvraag, niet meer als werkzoekende zijn ingeschreven.

Bron: NIS, Statistisch Tijdschrift, Weekbericht.

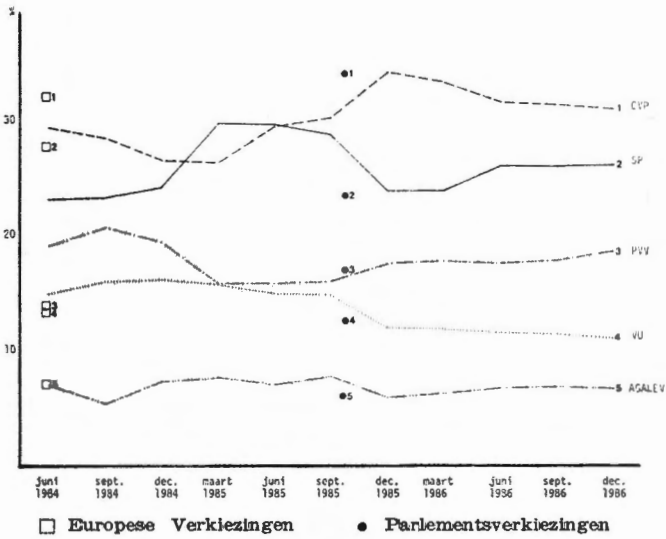
3. Legitimiteitsindicatoren.

3.1. Publieke opinie

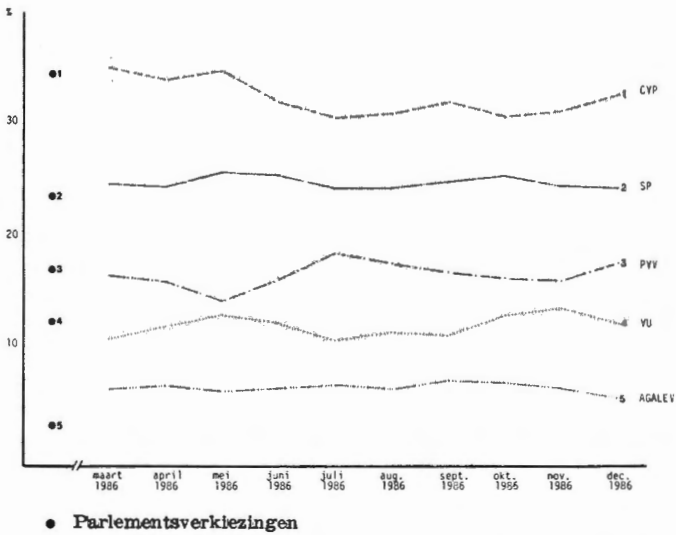
3.1.1. Stemintenties volgens de opiniepeilingen

a) Vlaanderen

<i>Peilingen / verkiezing</i>	<i>CVP</i>	<i>SP</i>	<i>PVV</i>	<i>VU</i>	<i>Agaleu</i>	<i>Andere</i>
<i>Marketing Unit</i>						
September 1985	30,7	29,2	16,2	15,0	7,0	1,9
<i>Parlementsverkiezingen</i> .	<i>34,6</i>	<i>23,7</i>	<i>17,3</i>	<i>12,7</i>	<i>6,1</i>	<i>3,6</i>
December 1985	34,8	24,2	17,8	12,1	6,0	5,1
Maart 1986	33,8	24,2	18,0	12,0	6,3	5,7
Juni 1986	32,0	26,4	17,9	11,8	6,8	5,1
September 1986	31,9	26,3	18,1	11,7	6,9	5,1
December 1986	31,4	26,4	18,9	11,3	6,8	4,6
<i>Dinarso</i>						
<i>Parlementsverkiezingen</i> .	<i>34,6</i>	<i>23,7</i>	<i>17,3</i>	<i>12,7</i>	<i>6,1</i>	<i>3,6</i>
Maart 1986	35,0	24,8	16,7	11,1	6,7	5,7
April 1986	34,0	24,6	16,2	12,4	7,0	5,8
Mei 1986	34,8	25,8	14,5	13,3	6,5	5,1
Juni 1986	32,0	25,6	16,4	12,5	6,8	6,7
Juli 1986	30,7	24,4	18,7	11,0	7,0	8,2
Augustus 1986	31,0	24,5	17,8	11,9	6,8	8,1
September 1986	32,0	25,0	17,0	11,4	7,5	7,1
Oktober 1986	30,8	25,6	16,6	13,2	7,3	6,5
November 1986	31,2	24,7	16,3	13,9	6,9	7,0
December 1986	32,7	24,5	17,9	12,5	6,0	6,4

GRAFIEK 1. — Stemintenties in Vlaanderen. Opiniepeiling Marketing Unit.

GRAFIEK 2. — Stemintenties in Vlaanderen. Opiniepeiling Dimarso.

b) Wallonië

<i>Peilingen / verkiezing</i>	<i>PS</i>	<i>PRL</i>	<i>PSC</i>	<i>Ecolo</i>	<i>Andere</i>
<i>Marketing Unit</i>					
September 1985	38,3	22,8	18,5	8,6	13,8
<i>Parlementsverkiezingen</i>	<i>39,4</i>	<i>24,2</i>	<i>22,6</i>	<i>6,2</i>	<i>4,1</i>
December 1985	39,5	23,8	22,1	6,3	8,3
Maart 1986	39,5	23,1	22,9	6,4	8,1
Juni 1986	39,2	23,0	21,1	6,0	10,7
September 1986	39,7	23,0	20,9	6,0	10,4
December 1986	42,1	22,1	20,3	5,9	9,6
<i>Dimarso</i>					
<i>Parlementsverkiezingen</i>	<i>39,4</i>	<i>24,2</i>	<i>22,6</i>	<i>6,2</i>	<i>4,1</i>
Maart 1986	39,7	23,4	21,9	7,6	7,4
April 1986	39,6	24,3	21,5	7,0	7,6
Mai 1986	39,0	22,5	23,5	6,8	8,2
Juni 1986	39,4	23,0	22,2	7,4	8,0
Juli 1986	40,3	21,7	20,7	9,1	8,3
Augustus 1986	39,5	22,8	20,7	8,3	8,7
September 1986	40,4	22,1	19,6	8,6	9,3
Oktober 1986	40,8	21,6	20,1	7,8	9,7
November 1986	40,5	22,5	20,9	7,9	8,2
December 1986	39,1	22,4	21,0	8,0	9,5

c) Brussel

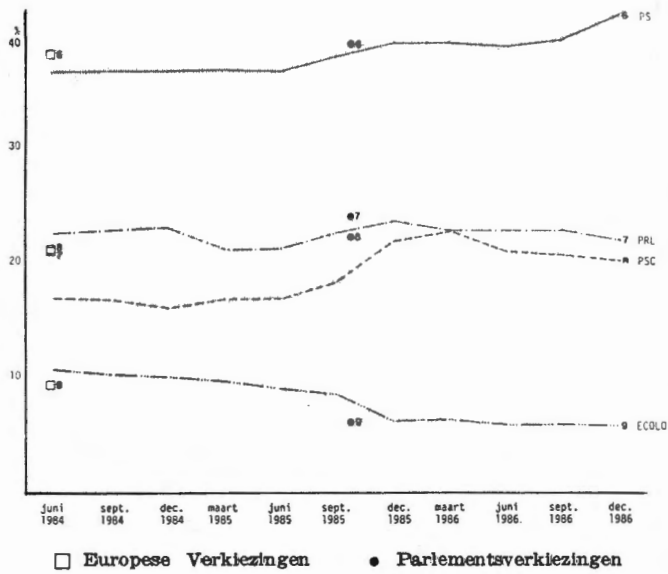
<i>Peilingen / verkiezing</i>	<i>CVP</i>	<i>PSC</i>	<i>SP</i>	<i>PS</i>	<i>PVV</i>	<i>PRL</i>	<i>VU</i>	<i>FDF</i>	<i>Agalew/ Ecolo</i>	<i>Andere</i>
<i>Marketing Unit</i>										
September 1985	12,0	6,0	8,8	10,3	7,7	20,1	7,4	6,0	8,3	12,3
<i>Parlementsverkiezingen</i>	<i>8,0</i>	<i>9,3</i>	<i>5,0</i>	<i>14,8</i>	<i>4,7</i>	<i>26,2</i>	<i>3,4</i>	<i>11,0</i>	<i>6,5</i>	<i>7,2</i>
December 1985	14,7	7,2	8,6	11,9	8,4	19,9	6,3	6,2	6,3	10,5
Maart 1986	14,5	7,2	8,7	11,5	8,7	18,8	6,1	6,2	6,9	12,3
Juni 1986	13,9	6,9	9,3	12,1	9,1	19,0	6,7	6,0	5,2	11,8
September 1986	13,0	7,0	9,3	12,4	9,2	19,2	7,6	5,1	4,8	12,4
December 1986	13,0	7,1	9,1	12,6	9,4	19,5	7,7	5,0	4,8	11,8

Bron : — Dimarso, Maandelijkse opiniepeiling naar de stemintenties.

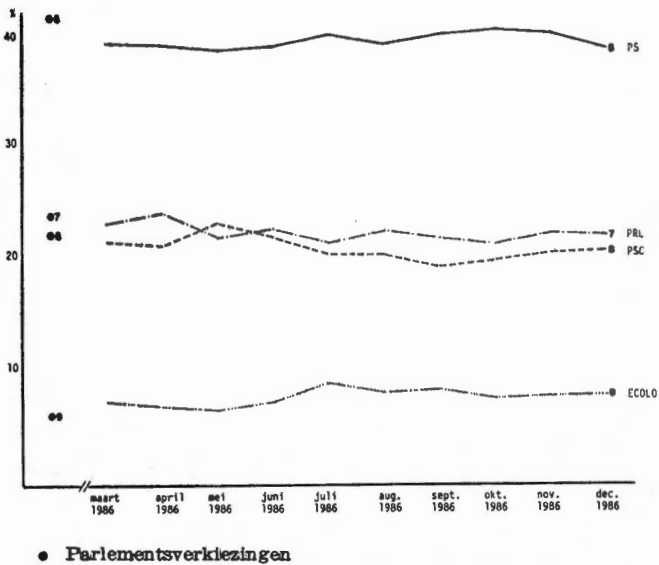
Publikatie : *De Standaard*.

— Marketing Unit, De seizoensbarometer van de publieke opinie.

Publikatie : *La Libre Belgique*.

GRAFIEK 3. — Stemintenties in Wallonië. Opiniepeiling Marketing Unit.

GRAFIEK 4. — Stemintenties in Wallonië : Opiniepeiling Dimarso.

3.1.2. Populariteit van een aantal politici in België (1)

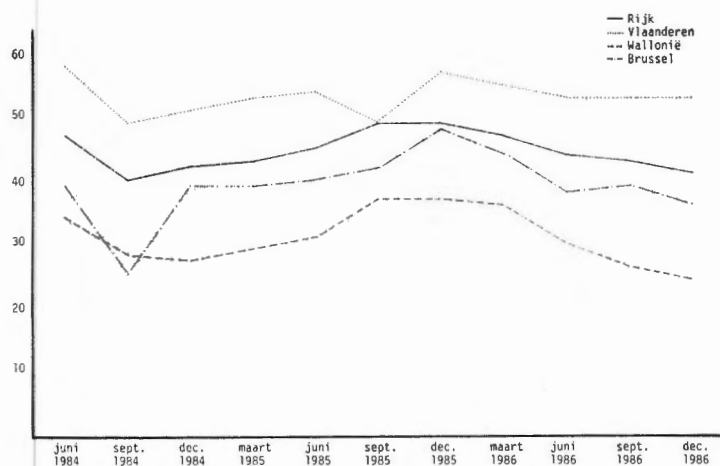
	September 1985	December 1985	Maart 1986	Juni 1986	September 1986	December 1986
Martens	50	50	48	45	44	42
Tindemans	38	40	38	36	37	38
Van Miert	35	33	30	32	30	29
Eyskens	35	36	34	31	34	34
Verhofstadt	18	21	24	21	29	29
Swaelen	19	22	21	20	18	20
Dehaene	19	19	17	16	NG*	NG
Maystadt	17	19	19	17	NB**	NB
Claes	34	34	33	29	30	28
Schiltz	21	23	20	20	22	19
Anciaux	21	21	19	19	NG	NG
De Croo	25	32	30	26	28	29
Splitaels	18	16	17	17	NB	NB
Geens	25	25	23	24	24	24
Neyts	NB	NB	20	20	22	22

* Deze cijfers zijn het percentage respondenten dat een positief antwoord geeft op de vraag : « Kunt U van elk van de volgende personen zeggen of U al dan niet wenst dat zij een belangrijke politieke invloed uitoefenen tijdens de komende maanden ? »

** Niet vermeld door de respondenten.

*** Niet in het onderzoek betrokken.

Bron : Marketing Unit, De seizoensbarometer van de publieke opinie.
Publikatie : *La Libre Belgique*.

GRAFIEK 5. — Populariteit van de Eerste Minister.

3.1.3. Populariteit van de Eerste Minister (1)

	September 1985	December 1985	Maart 1986	Juni 1986	September 1986	December 1986
Rijk	50	50	48	45	44	42
Vlaanderen	50	58	56	54	54	54
Wallonië	38	38	37	31	27	25
Brussel	43	49	45	39	40	37

* Deze cijfers stellen het aantal respondenten voor dat wenst dat Martens tijdens de komende maanden een belangrijke politieke invloed uitoefent.

Bron : Marketing Unit, De seizoensbarometer van de publieke opinie.
Publikatie : *La Libre Belgique*.

3.2. Partijsteun : ledenaantallen

Zie : I. VANPOL, Morphologie des partis politiques francophones en 1984 et 1985. in : *Res Publica*, 1986 (XXVIII), nr. 3, blz. 503-541.

M. VERMINCK, Morfologie van de Vlaamse politieke partijen in 1985 en 1986. in : *Res Publica*, 1987 (XXIX), nr. 3, blz. 449-508.

3.3. Protestgedrag : stakingen in de tweede helft van 1985 (*)

	Aantal geschillen	Aantal betrokken vestigingen	Werkstakers	Aantal verloren arbeidsdagen
Juli	3	4	488	3 751
Augustus	2	2	1.541	4.076
September	7	7	1.052	4.425
Oktober	2	2	3.238	17.927
November	2	4	9.279	22 991
December	2	2	170	1.951

* Cijfers voor 1986 zijn nog niet beschikbaar.

Bron : NIS, Statistisch Tijdschrift.

Verdere gegevens omtrent het protestgedrag zijn te vinden in : *De maatschappelijke vraag. Een component van de politieke conjunctuur. Maandoverzicht*. Leuven, Afdeling Politologie, 1986.

Openbare financiën en politiek in 1986*

door Vic VAN ROMPUY,

Gewoon hoogleraar aan de Katholieke Universiteit te Leuven.

★

I. Openbare financiën, economische welvaart en politiek.

Het gebruik door de overheid van de instrumenten van de politiek in verband met de openbare financiën, nl. de uitgaven, de belastingen, het saldo van de verrichtingen van de Schatkist en de openbare schuld heeft een weerslag op belangrijke fundamentele componenten van de economische welvaart, zoals b.v. de reële levensstandaard, de werkgelegenheid en de verdeling van inkomens en vermogens. Dit kan direct gebeuren via de invloed op de totale vraag, of indirect via het prijspeil, de rentestand, de belastingdruk, de geldhoeveelheid, de kredietbeschikbaarheid, de betalingsbalans, de wisselkoers. Het effect kan anticiperend of vrij onmiddellijk ontstaan, maar zich ook uitstrekken tot de toekomst op halflange en zelfs lange termijn.

De theoretici zijn het er grotendeels over eens dat een door de bevolking te hoog geachte belastingdruk en een gerepeteerd schatkisttekort verstorend voor de economische welvaart werken. Minder overeenstemming bestaat er over de optimale omvang van de uitgaven (aankoop van goederen, prestatie van diensten en transfers), alsmede over het positief stimulerend effect op de economische bedrijvigheid dat de overheid soms tracht te bereiken door de verstrekking van subsidies, de verlaging van belastingen, het verrichten van bestedingen of de geldverhogende financiering van tekorten. Gedeeltelijk is dit debat overigens ideologisch gekleurd (mate van vrijheid of staatsinterventie) en meteen zit men met de openbare financiën in de waaier van de verschillende politieke strekkingen. Te meer omdat de meeste politieke beslissingen, ook buiten het strikt economische vlak, (cultuur, onderwijs, wetenschap, openbare orde, justitie, defensie) geld vergen, de budgetrestrictie ondergaan en grotendeels met belastingen

* De auteur bedankt de heer Bernard Naudts, navorser op het Centrum voor Economische Studiën, voor de verzorging van de statistische bewerkingen.

worden gefinancierd. De weerslag van veranderingen in de politiek van de openbare financiën ziet men dan ook niet alleen op het economische, maar ook op het sociale en politieke vlak (betogingen, stakingen, uitslag verkiezingen, wisseling van regeringen).

Om van het bovenstaande, indien nodig, overtuigd te geraken volstaat het onderstaande tabel I en de bijgaande grafieken even nader te bekijken.

TABEL I

Normale en actuele verhoudingen in verband met het schatkisttekort, de rentelasten en de openbare schuld van het Rijk

	<i>Normaal*</i> <i>Lange termijn</i>	1982-1985	1986 <i>raming</i>
Schatkisttekort (in % BNP)	± 3,5	12,2	11
Intrestlasten (in % lopende verrichtingen)	± 3,5	22	27
Intrestlasten (in % BNP)	± 2,5	8,3	9,8
Rijksschuld (in % BNP)	50 à 70	90	106

* Niet storend voor de welvaart.

Bron : CES.

Vooral sedert de jaren 1974-1975 en 1980-1981 (de twee opwaartse schokken in de olieprijsen) zijn de openbare financiën uit de haak gevallen en een haast bestendige zorg van elke regering geworden.

Nagenoeg de helft van de regeringsverklaring van einde november 1985 is gewijd aan de twee overblijvende feiten in de economische toestand van het land, nl. de lage groei van de produktie en de werkgelegenheid en de sanering van de openbare financiën.

TABEL II

Welvaartsindicatoren

	<i>Normaal</i> <i>Lange termijn</i>	1982-1985	1986 <i>raming</i>
Reële groei BNP (%)	3 à 3,5	1,1	2,0
Werkloosheid (% economisch actieve bevolking)	3 à 5	13,9	12,3
Inflatie (index consumptieprijzen) (%)	± 1,5 à 2	6,9	1,3
Lopende betalingsbalans (in % BNP)	± 1,5	+ 0,5	+ 2,0

Bron : CES.

Beide in tabellen I en II aangeduide misstanden vormden overigens de belangrijkste verantwoording voor de bijzondere machten die het Parlement aan de regering tot einde maart 1987 toekende.

Verder in dit artikel zal worden gehandeld over het plan tot sanering van de staatsfinanciën (afd. 2), over de feitelijke evolutie van de openbare financiën in 1986 (afd. 3) en over enkele toekomstperspectieven ter zake (afd. 4).

II. Plan tot sanering van de staatsfinanciën 1986.

A. ECONOMISCHE HERSTELPOLITIEK VAN 1982.

De politiek die op het oog had opnieuw te komen tot normale voorwaarden binnen dewelke de economische welvaart op langere termijn zou kunnen gedijen, werd ingezet in het voorjaar van 1982 met de devaluatie van de Belgische frank, begeleid door een verplichte prijs- en loonmatiging. Een en ander moest de concurrentiekracht van de Belgische produkten op de wereldmarkt herstellen, de groei van de produktie en de werkgelegenheid bevorderen, de inflatie afremmen en het tekort op de betalingsbalans wegwerken.

Zoals blijkt uit tabel II is die politiek in zekere mate geslaagd. Mede ingevolge een gunstige evolutie op de wereldmarkt verdween vrij vlug het tekort op de lopende rekening van de betalingsbalans en kwam de inflatiegraad duidelijk naar beneden. Hoewel de reële groei van het BNP en de werkgelegenheid toenamen, bleef in dit opzicht de verbetering toch aan de lage kant.

B. FINANCIËEL SPAARPLAN 1984.

Over de noodzaak van de sanering van de openbare financiën werd tegelijkertijd wel gesproken, maar de eerste reeks serieuze maatregelen werd pas getroffen in de lente van 1984 met het zogenoemde spaarplan. Het bevatte twee luiken. In de eerste plaats werd in de private sector op onrechtstreekse wijze een verhoogde heffing ingevoerd door gedurende drie jaar de opbrengst van de eerste loonsverhoging ingevolge de automatische koppeling aan de stijging van het indexcijfer van de consumptieprijzen niet toe te kennen aan de loon- en weddetrekkenden, maar wel aan de Rijkskas voor Sociale Zekerheid. In feite werd dit geld grotendeels gebruikt voor de sanering van de sociale zekerheid (1985 : 50,8 miljard BF). Tevens werd ten laste van de rest van de actieve bevolking een analoge solidariteitsbijdrage ingevoerd. In de tweede plaats werd bij het Rijk 3,5 % bespaard op de globale loonmassa en bij de sociale zekerheid moesten de uitgaven dalen met om en bij 11 miljard BF. Ook bestond het voornemen om de rentelasten op de openbare schuld te verminderen en

bepaalde belastingverminderingen (fiscale uitgaven) te schrappen, maar vooral in dit laatste opzicht werd praktisch niets bereikt. Het resultaat van het spaarplan is geweest dat, volgens EG-gegevens, voor de gezamenlijke overheid (Rijk, lagere besturen en sociale zekerheid) tussen 1982 en 1985 de ratio uitgaven/BBP (1) daalde met 1,6 %, de ratio tot de ontvangsten met 1,7 %. De financieringsbehoefte viel terug van — 11,7 % tot — 8,4 %. Voor de centrale overheid kon nochtans niet hetzelfde gunstige resultaat worden genoteerd. Weliswaar daalde de verhouding uitgaven/BBP met 2,5 %, maar wegens tegenvallende fiscale ontvangsten (lage reële groei en dalende inflatie) evolueerde het netto te financieren saldo in % van het BBP van — 12,6 in 1983 enkel tot — 12 % en — 11 % in 1986, als wanneer het normaal geachte cijfer in de buurt ligt van 3 à 3,5 % (zie tabel I).

C. FINANCIËEL HERSTELPLAN 1986.

In die omstandigheden stelde de regering met Pinksteren 1986 in de St.-Anna priorij een nieuw herstelplan op, dat het netto te financieren saldo van het Rijk moet brengen tot 8,1 % van het BNP in 1987 en tot 7 % in 1988. Deze cijfers komen overeen met de regeringsverklaring van november 1985. Het nieuwe plan stelt voorop dat het terugdringen van het tekort uitsluitend zal gebeuren door een daling van de uitgavenratio, vermits in de regeringsverklaring wordt gesteld dat « noch de fiscale, noch de parafiscale druk onder deze legislatuur zullen worden verhoogd ».

De zwaartepunten van de besparingsinspanningen liggen bij de in onderstaande tabel III vervatte soorten uitgaven.

Reeds in 1986 werd door de uitvoering van het plan 62 miljard Bf bruto bespaard. Het plan roept onmiddellijk verschillende vragen op. Zo o.m. :

- waarom geschiedt de aanzuivering van het tekort enkel langs de zijde van de uitgaven ?
- volstaat het voorziene bedrag om tot normale toestanden te komen ?
- op grond van welke criteria werd de keuze van de besparingen ver-richt ?

Het onaangeroerd laten van de belastingdruk is een politieke beslissing die werd ingegeven o.m. door volgende overwegingen.

Ten eerste is een ruim deel van de bevolking van oordeel dat de hoge fiscale en parafiscale druk een rem zet op het innoverend economisch

(1) De vergelijking met het bruto binnenlands (BBP) of het nationaal (BNP) produkt geeft in België praktisch dezelfde resultaten. Het verschil tussen beide begrippen bedraagt nog niet eens 1 %.

TABEL III

Bruto besparingen op de begroting van het Rijk, 1987 (in miljard Bf)

1. Gezagsdepartementen		20
o.m. — provincie- en gemeentefonds	7	
— defensie	6	
2. Sociale cel		47
o.m. — werkloosheid en tewerkstelling	14	
— pensioenen	7	
— beroepszlekten	7	
— gezondheidszorg	13	
3. Economische cel		20
o.m. — vervoer	11	
— PTT	4	
— Fonds Industriële vernieuwing	3	
4. Onderwijs		20
o.m. — Fonds scholenbouw	9	
— omkadering	6	
5. Wetenschapsbeleid		5
o.m. onderzoek en ontwikkeling	4	
6. Openbaar Ambt		11
7. Investerings		13
8. Gemeenschappen en gewesten		7
9. Fiscale uitgaven		13
10. Rentelasten rijksschuld		33
11. Andere		2
		191

Bron : Algemene Toelichting 1987.

initiatief en op de economische bedrijvigheid in het algemeen. Fiscale fraude en zwartwerk zijn speciaal lonend en nemen uitbreiding.

Ten tweede ligt de belastingdruk in België, in vergelijking met de omringende landen speciaal hoog en leidt tot een vertekening van de normale stromen van goederen, kapitalen en personen.

Uit de tabel IV blijkt dat vooral de directe belastingen op het inkomen van personen en van ondernemingen in internationaal verband aan de hoge kant liggen. De indirecte belastingen daarentegen zijn de laagste van de zes in aanmerking genomen landen. Deze toestand geeft gebeurlijk een verantwoording voor een herschikking van de fiscale structuur van directe naar indirecte belastingen. Tevens bestaat in de meeste vermelde landen een tendentie naar vermindering van de globale heffing, zodanig dat ook in dit verband België, als een kleine, zeer open economie de trein bezwaarlijk kan missen. Inzake verlaging van de druk klemt echter de hoogte van het overheidstekort (NFS) (tabel IV, laatste kolom).

Een algemene verlaging van de totale belastingdruk doet op korte termijn vermoedelijk de fiscale ontvangsten dalen, behoudens indien in compensatie de economische bedrijvigheid zou toenemen. Dit laatste is echter

TABEL IV

Fiscale en parafiscale heffing in enkele EG-landen, 1986 (in % van het BBP)

Landen	Fiscale druk		Sociale bijdrage	Totaal	NFS BNP (1)
	Direct	Indirect			
België	18,7	11,4	14,1	44,3	— 9,0
Luxemburg	18,5	14,6	13,1	46,2	—
Nederland	13,1	12,2	19,9	45,1	— 6,5
Duitse Bondsrepubliek	12,2	12,2	17,2	41,6	— 1,0
Frankrijk	9,3	14,7	21,4	45,5	— 2,9
Groot-Brittannië	13,9	16,5	6,9	37,4	— 3,5

(1) Gezamenlijke overheid.

Bron : EG.

op korte termijn erg onzeker, zodanig dat de overheid inzake autonome daling van de totale fiscale druk in de eerstvolgende jaren omzichtig moet handelen. Niemand weet in dit verband hoe lang de korte periode is.

Het mogelijke voordeel op halflange of lange termijn van een verlaging van de directe belastingen kan ook worden verkregen door een grotendeels compenserende herstructurering van het fiscale stelsel, dus meer indirecte en minder directe belasting. Dit komt neer op een afweging van de gevolgen van een hoger netto financieringstekort en de daarmee gepaard gaande toename van de openbare schuld, althans op korte termijn, tegen hogere indirecte belastingen (BTW en accijnzen). Mits een zorgvuldige keuze van de produkten en de vermindering van het cumulatief effect op de arbeidskosten en de afzetprijzen door een tijdelijke schoning van het indexcijfer van de consumptieprijzen vallen de nadelen (o.m. beperkte prijsstijging of winstdaling, een licht regressief effect op inkomensverdeling) minder zwaar uit dan dit van een gestegen financieringstekort. In de beste hypothese, nl. een niet geldverhogende financiering, ontstaat in dit laatste verband een verhogend effect op de intrestlasten, de belastingdruk en de rentestand. Op de kapitaalmarkt en binnen de begroting komen spanningen tot uiting die leiden tot minder kredietbeschikbaarheid voor de private sector en verdringing van overheidsuitgaven ingevolge de gestegen intrestlasten. De keuze ten voordele van een grotendeels compenserende herschikking van de belastingen ligt dan voor de hand, te meer omdat in geval van geldverhogende financiering van het tekort de nadelen minstens even groot zijn (prijsstijging, onevenwicht op de betalingsbalans, onrust op de wisselmarkt).

Bovenstaande analyse van de nadelige gevolgen van een hoog financieringstekort kan ook dienen om de noodzaak van een fundamentele sanering van de openbare financiën door een beperking van de uitgaven aan te tonen. Indien de nadelen van een gerepeteerd financieringstekort te

groot worden geacht en de belastingdruk constant moet blijven, dan is het onafwendbaar dat een terugdringen van het netto te financieren saldo van de schatkist tot op een aanvaardbare hoogte enkel kan geschieden door een beperking van de uitgaven.

Sterk deficitaire overheidsfinanciën wegen minstens op halflange termijn op de reële groei van de levensstandaard van eenieder en werken vertekend op de verdeling van inkomens en vermogens. Onvermijdelijk gaat een terugdringen van het tekort tijdelijk gepaard met een zekere vraaguitval. Dit leidt in bepaalde bedrijfstakken tot een toename van de werkloosheid. In dit verband is de keuze van de periode, alsmede van het ritme van de sanering belangrijk.

Indien de door de beperking van de staatsuitgaven veroorzaakte vraaguitval gecompenseerd wordt door een gestegen exportvraag ingevolge een gunstige wereldconjunctuur en een toename van de binnenlandse vraag vanwege de private sector, dan hoeft de voorgenomen operatie niet te leiden tot een toename van de werkloosheid. Bij de opstelling van de begroting 1987 is de regering grotendeels van die stelling uitgegaan. Tot op heden heeft de uitvoering van het plan geen globale toename van de werkloosheid veroorzaakt, maar de vooruitzichten voor de tweede helft van 1987 lijken minder gunstig.

Het gekozen ritme van de sanering nl. van 12,6 en 12 % in resp. 1986 en 1987 zonder sanering, naar 11 % en 8,1 % met sanering ligt hoog. De verwachte daling voor 1986, mede dank zij de vermindering van niet-budgettaire uitgaven, werd bereikt, maar twijfels bestaan over de haalbaarheid van het objectief voor 1987. In dit verband heeft men de indruk dat bij de raming van de fiscale ontvangsten te weinig rekening werd gehouden met de negatieve weerslag van de inkomensdaling op de fiscale en parafiscale ontvangsten en de mogelijke toename van de uitgaven voor werkloosheid. Door verschillende onderzoekscentra werd berekend dat een bruto besparing van 100 miljard BF op de uitgaven enkel een netto-daling van het financieringstekort van om en bij 60 miljard BF veroorzaakt.

Blijkbaar wil de regering zo spoedig mogelijk het zgn. sneeuwbaaleffect stopzetten. Financieringstekorten veroorzaken een stijging van de openbare schuld en van de intrestlasten. Dienvolgens verhoogt, bij constante belastingdruk, onvermijdelijk het financieringstekort of geschiedt een verdringing van andere overheidsuitgaven dan intrestlasten. Indien de gemiddelde intrestvoet op de openbare schuld constant blijft, dan zal de door additionele intrestlasten veroorzaakte cumulatie van tekorten ophouden, zodra het stijgingsritme van de rijksschuld gelijk is aan het stijgingsritme van het nominale BNP. Tussen 1980 en 1985 lag de groeiwoet van de schuld aanzienlijk hoger dan die van het BNP. In 1986 bedragen de cijfers respectievelijk 10,2 en 6,7 %. Ook voor 1987 blijft er vermoedelijk nog

een ruime afstand bestaan : 7,7 en 3,6 %. Sedert 1985 komt er wel enig soelaas ingevolge de daling van de gemiddelde rentevoet. Vermoedelijk zullen na 1987 nog bijkomende besparingen op de uitgaven nodig zijn om het sneeuwbaaleffect af te zwakken. Een vermindering met 1,5 à 2 % van de tekortratio tot het BNP lijkt nochtans het maximum wat politiek en sociaal realiseerbaar is.

Boven wordt ook de vraag gesteld hoe de keuze voor de in het plan 1986 weerhouden soort besparingen werd verricht (zie tabel III). Zoals bekend werd er reeds lang aangedrongen op de vervanging van de traditionele aanwasbudgettering. Bij de opstelling van de begroting geschiedt dan een haast automatische reconductie van bestaande uitgaven en enkel een bewuste keuze voor nieuwe uitgaven. Indien de begroting uit de hand is gelopen, lijkt een integrale heroverweging, dus van alle begrotingsposten (zgn. zero base budgeting) beslist aangewezen. Dit vergt heel wat werk en tijd. De methoden van afweging moeten worden aangescherpt en veel hogere bedragen moeten de controle passeren. In 1986-87 werd hiermede een aanvang gemaakt, maar de volledige toepassing zal nog verschillende jaren in beslag nemen.

III. De evolutie van de openbare financiën in 1986.

De lopende ontvangsten namen vertraagd toe ingevolge de lage reële groei van het BNP, de daling van het inflatieritme en vanaf 1987 ingevolge belastingverminderingen (o.m. wet van 1 augustus 1985). Zoals boven reeds vermeld stegen de lopende uitgaven in 1986 nog aanzienlijk

TABEL V

Schatkisttoestand van de Centrale Overheid (1985-1987) (in miljard Bf)

	1985	1986	1987(r)	$\frac{1986}{1985}$ (4m %)
1. Begroting				
— Lopende verrichtingen :				
— ontvangsten	1.386	1.413	1.449	+ 1,9
— uitgaven	1.702	1.768	1.695	+ 3,9
— Kapitaalverrichtingen :				
— ontvangsten	5	4	4	—
— uitgaven	179	195	160	+ 9,1
— Saldo	— 490	— 546	— 403	+ 13
2. Netto te financieren saldo	— 571	— 555	— 418	— 2,8
% BNP	— 12	— 11	8,1	—

Bron : Ministerie van Financiën.

(+ 3,9 % met 1,3 % prijsstijging), niettegenstaande het begin van uitvoering van het herstelplan 1986.

De besparing in speciën op de rentelasten die voor de periode 1986-1990 voortvloeit uit het akkoord van 3 augustus 1986 tussen de Staat en de financiële instellingen over de herschikking van de dienst van de rijks-schuld heeft vooral invloed op het netto te financieren saldo van de periode 1987-1989. De rentelasten van hoogrenderende leningen worden boven een rente van 8 % niet uitbetaald in speciën, maar door uitgifte van zgn. schatkistbons met een looptijd van 8 jaar waarvan de rentevoet bepaald wordt volgens een eerder ingewikkelde formule. In feite ontstaat geen belangrijke besparing op de jaarlijkse rentelasten in de onderstelling dat de marktintrestvoet niet in belangrijke mate verandert en de institutionele beleggers de opbrengst in speciën van de intresten op de uitstaande leningen aanwenden om staatsfondsen te verwerven tegen de geldende marktintrestvoet (1,9 mia Bf. voor de periode 1987-1993). Het betreft vooral een uitstel van betaling in geld van de rentelasten op hoogrenderende leningen uit het verleden, die het netto te financieren saldo van de schatkist tussen de jaren 1986-1990 vermindert met resp. 6, 38, 30 en 17 miljard. Tevens moet de overheid voor de financiering van een gedeelte van de rentelasten niet meer naar de markt. Voor een echte rentebesparende reconversie van de overheidsschuld is er voorlopig geen ruimte omdat een gebeurlijke operatie marktconform moet geschieden wegens het feit dat de Schatkist ten einde het tekort te dekken jaarlijks nog voor meer dan 400 miljard BF naar de markt moet.

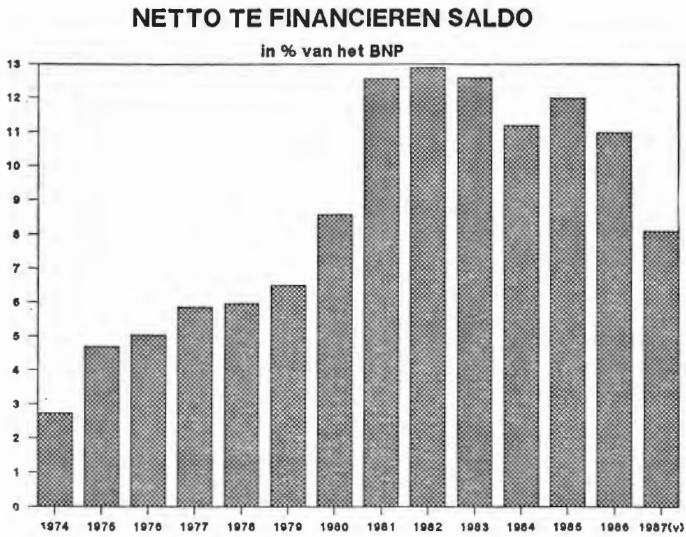
Ook in verband met de voorziene besparingen op fiscale uitgaven bestaan er in verband met de inkomstenbelasting voor fysieke personen moeilijkheden omdat deze in hoge mate geconcentreerd zijn op de realisatie van objectieven in verband met de politiek tot aanmoediging van het depositosparen, de verwerving van gezinswoningen, de individuele levensverzekering en sedert 1987 het pensioensparen. De afschaffing van dergelijke fiscale uitgaven betekent de opgave van de vermelde doeleinden of de vervanging door subsidies. De eerste maatregel is dikwijls niet in overeenstemming met de regeringspolitiek en de tweede brengt geen baat voor de schatkist.

Behoudens de intrestlasten dalen sedert 1982 de meeste overheidsuitgaven in reële termen. Een spectaculaire vermindering betreft de overheidsinvesteringen die in 1986 i.v.m. 1981 in volume ruim 20 % lager lagen. Het betreft een politiek die duidelijk weegt op de toekomst en kortelings moet worden stopgezet. De uitvoering van kosten-batenanalyses zou in dit verband behulpzaam kunnen zijn.

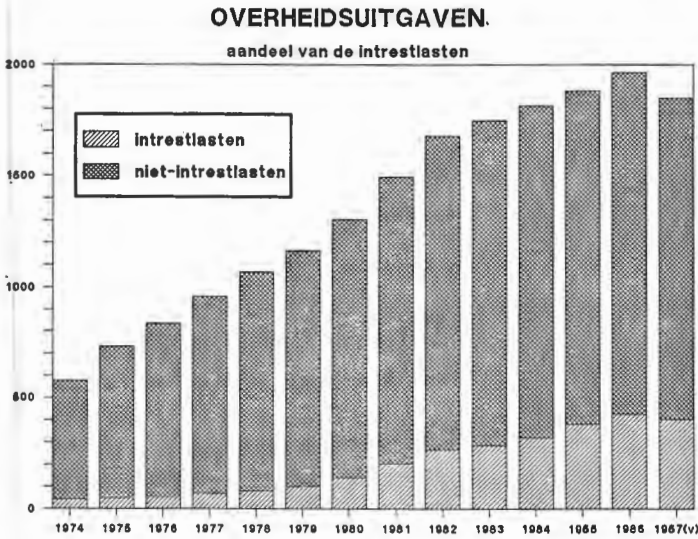
Voor 1986 dient te worden vermeld dat de uitgaven moeilijk in de hand konden worden gehouden (grafiek 3) en het netto te financieren

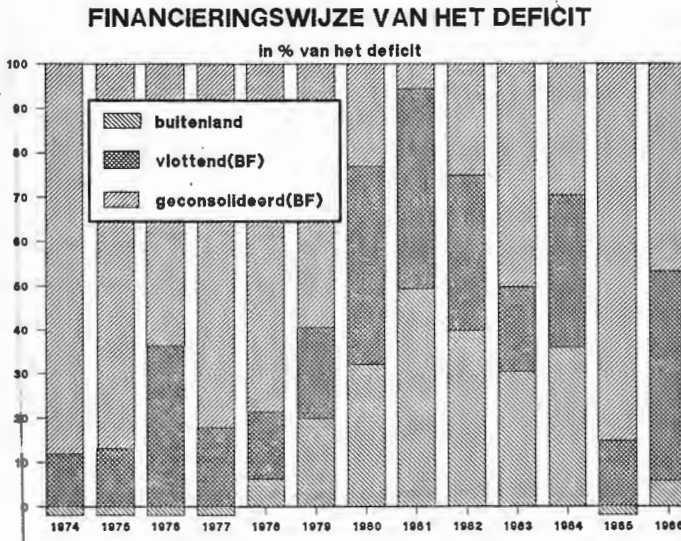
GRAFIEK 1.

GRAFIEK 2.

GRAFIEK 3.

GRAFIEK 4.

saldo in gunstige zin werd beïnvloed door het wegvallen of verminderen van delgingen voor lasten van het verleden en van leningen t.b.v. parastatale instellingen en steden (grafiek 2).

De aangroei van de rijksschuld bleef nochtans aanzienlijk (grafiek 5). Wegens de ruimte op de geld- en kapitaalmarkt en de daling van de rente op de internationale kapitaalmarkten kon de financiering geschieden met dalende intrestvoeten. Wel werd heel wat vlottende schuld geplaatst bij de banken, maar sedert 1982 loopt de financiering door geldcreatie bij de centrale bank duidelijk terug (grafiek 4). Sedertdien normaliseert zich de structuur van de openbare schuld (grafiek 6), ook al blijven het totale volume en de schuld in deviezen erg hoog.

In het bovenstaande werd enkel gehandeld over de financiën van de centrale overheid (Rijk). Geen of weinig gewag werd gemaakt van zgn. gedebudgetteerde operaties o.m. in verband met de financiering van de verliezen van de nationale sectoren. Wellicht zal dienvolgens in de toekomst de budgettaire toestand van de rijksfinanciën nog worden verzwaaard. Ook in verband met de financiering van gemeenschappen en gewesten kunnen problemen rijzen (2). In december 1986 werd in dit verband overigens een eerste akkoord gesloten. De evolutie van de financiën van de sociale zekerheid en van de gemeenten verloopt sedert 1985 in gunstige zin en vergemakkelijkt de financiële positie van de centrale overheid.

IV. Enkele beschouwingen over de toekomst.

Een belangrijke taak van de politiek betreffende de openbare financiën blijft een einde te stellen aan de accumulatie van intrestlasten door zonder noemenswaardige inflatie een verdere toenadering te bereiken tussen het groeiritme van de openbare schuld en van het BNP. Aldus bereikt men een normalisatie van de tekortratio, die « in elk geval kleiner is dan 5 % van het BNP (3) » en zonder algemene prijsstijging in de buurt ligt van 3 à 3,5 %.

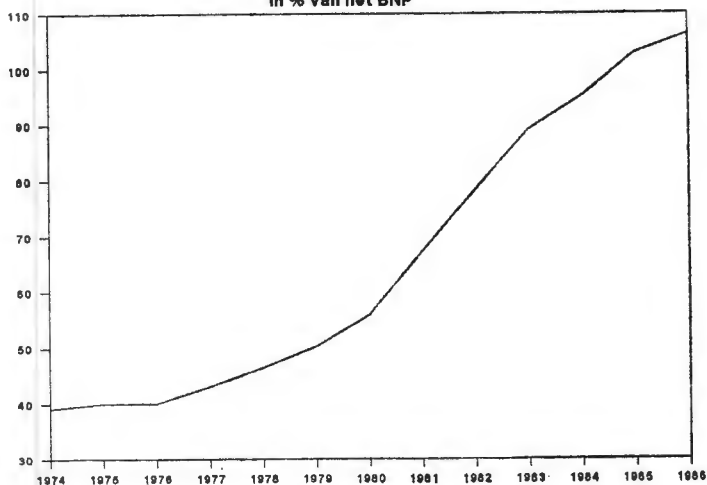
Alsdan kunnen op lange termijn de kosten van financiering van het tekort (rentelasten) worden gedragen uit het genormaliseerde groeiritme van het BNP. Vermeld cijfer kan worden bereikt door de aanpassing van minstens drie variabelen, nl. de rentestand, het groeiritme van het BNP en het tekort van de Schatkist.

(2) V. VAN ROMPUY en E. HEYLEN, *Openbare financiën in de deelgebieden van federale landen. Lessen voor België*. Leuven, 1986.

(3) Algemene Toelichting 1987, p. 39.

OVERHEIDSSCHULD

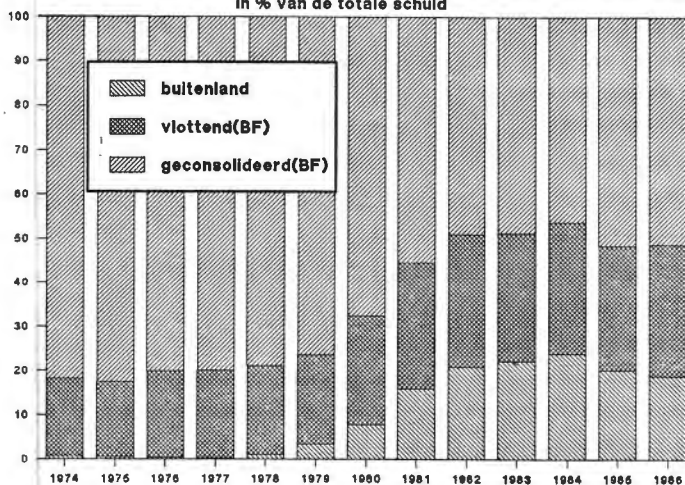
In % van het BNP

GRAFIEK 5.

STRUCTUUR VAN DE SCHULD

in % van de totale schuld

GRAFIEK 6.

De eerste twee worden grotendeels bepaald door de evolutie van de wereldmarkt. In verband met een mogelijke verdere daling van de nominale en reële intrestvoeten op de binnenlandse geld- en kapitaalmarkt kan de Belgische regering een beperkte bijdrage leveren door een vermindering van de eigen vraag naar leenkapitaal (tekortratio) en de vermindering van een politiek, sociaal en economisch klimaat waarin inflatieverwachtingen ontstaan.

De verhoging van de reële groeivoet van het BNP moet in hoofdzaak gerealiseerd worden door het bedrijfsleven via de kwaliteit van de producten en rendabele afzetprijzen. Ook in dit verband is de taak van de overheid in overwegende mate klimaatscheppend.

Blijft ten slotte de terugdringing van de tekortratio, dat bij constante belastingdruk, enkel kan tot stand komen door een verdere restrictie van de uitgaven tegen een ritme van 1,5 à 2 % per jaar. In dit verband moet echter een zorgvuldige afweging van de kwaliteit van de uitgaven gebeuren en meer aandacht gaan naar bestedingen die de groei op halflange termijn bevorderen. Inzake de voorbereiding van de fundamentele belastinghervorming werden in de lente van 1987 de verslagen ingediend van de regeringscommissarissen en de werkgroepen van de Hoge Raad van Financiën. Er wordt uitgegaan van de onderstelling dat de belastingdruk constant blijft (cfr. boven).

Samenvatting.

1. De openbare financiën vertonen een nauwe relatie met de overheids-politiek in het algemeen. Niet alleen betekenen zij een belangrijk instrument om de economische welvaart te bevorderen, maar tevens vormt de budgetrestrictie een nevenvoorwaarde voor de realisatie van de meeste doeleinden van de algemene politiek.

2. De openbare financiën zijn sedert de jaren 1974-1975 uit de haak gevallen en een bestendige zorg van elke regering geworden. In procent van het BNP bedragen in 1986 voor het Rijk de uitgaven 38, de fiscale lasten 28, de openbare schuld 106, de intrestlasten 10 en het tekort van de Schatkist 11. Al die cijfers liggen merkkelijk boven een normaal peil en verstoren de werking van de economie. Samen met de bestrijding van de werkloosheid vormden zij de belangrijkste motivering voor de bijzondere machten, die het parlement aan de regering toekende.

3. Na de economische herstellpolitiek van 1982, volgden het financiële spaarplan van 1984 en het financiële herstelplan van 1986, dat gedeeltelijk in 1986 en volledig in 1987 wordt uitgevoerd.

4. De bedoeling is de tekortratio van de Schatkist terug te brengen tot op een normaal peil. Dit ligt op lange termijn zonder algemene, feitelijke of verwachte prijsstijging in de buurt van 3 à 3,5 %. Wegens de reeds te hoog geachte belastingdruk werd het accent vooral gelegd op een beperking van de staatsuitgaven.

5. Het hoog ritme van de sanering door vraagvermindering van de publieke sector weegt op het groeiritme van het BNP en van de werkgelegenheid. De regering verwacht dat een compenserend effect zal komen vanwege een verhoogde bedrijvigheid van de private sector en een hogere exportvraag. Het hoog saneringsritme leidt eveneens tot politieke en sociale spanningen. Een grotere daling van de tekortratio dan met 1,5 à 2 % per jaar lijkt niet realiseerbaar.

6. De bedoeling is zo spoedig mogelijk de met hoge tekorten gepaard gaande accumulatie van de intrestlasten (27 % van de lopende uitgaven in 1986) te stoppen. De rentelasten verdringen andere uitgaven uit de begroting. De meeste andere uitgaven van de overheid vertonen sinds 1982 een reële daling. Dit is vooral het geval met investeringen en uitgaven die de welvaart in de toekomst bepalen.

7. Gedeeltelijk werden de rentelasten verplaatst naar de toekomst door aan financiële instellingen de betaling van een deel van de intrest op hoogrenderende leningen te verrichten bij middel van afgifte van nieuwe schatkistbons in plaats van in speciën. Voor een niet marktconforme schuldconversie is er voorlopig geen ruimte omdat de Schatkist wegens het hoge schatkisttekort in serene omstandigheden moet kunnen beroep doen op de markt.

8. De schrapping van fiscale uitgaven in verband met de inkomstenbelasting op personen stuit ook op moeilijkheden, omdat men de objectieven van de belastingvermindering niet wenst op te geven.

9. De openbare schuld stijgt nog te snel en bereikt een peil dat duidelijk weegt op de welvaart van de volgende jaren, te meer omdat ze vooral werd aangegaan om verbruiksuitgaven, transfers en intrestlasten te dekken. Wegens de ruimte op de nationale en internationale kapitaalmarkten geschiedde de jongste tijd de financiering eerder gemakkelijk. De structuur van de openbare schuld kreeg een meer orthodox uitzicht.

10. De in het vooruitzicht gestelde belastinghervorming moet uitgaan van een constante, globale belastingdruk wegens het gevaar dat ingevolge eenzijdige verminderingen de fiscale ontvangsten beslist op korte termijn zullen dalen en de nadelen van een dienvolgens optredend stijgend begrotingstekort te aanzienlijk zijn. Niemand weet overigens hoe lang die korte termijn duurt.

11. De normalisatie van de verhouding van het tekort van de Schatkist tot het BNP bij afwezigheid van algemene prijsstijging kan o.m. geschieden door veranderingen in de intrestvoet, het groeiritme van het BNP en het absolute tekort. De eerste twee worden in overwegende mate bepaald door internationale factoren. De Belgische regering kan in dit verband enkel klimaatscheppend werken. Bij constante belastingdruk kan het absoluut tekort enkel naar beneden door een verdere restrictie van de uitgaven.

12. In dit verband moet een zorgvuldiger afweging van de kwaliteit van de uitgaven gebeuren, vooral met betrekking op de weerslag van de welvaartsgroei op halflange termijn.

13. De normalisering van de tekortratio van de Schatkist gebeurt echter met een op lange termijn bekeken hoge verhouding tot het BNP van uitgaven, openbare schuld, intrestlasten en met een zware fiscale druk. Dit toont nog eens aan dat ontwrichting van de openbare financiën gedurende de laatste twaalf jaar nog een hele tijd van herstel vergt. De welvaart van de bevolking zal er in de eerstvolgende jaren nog fel door beroerd worden. En vermoedelijk niet in gunstige zin.

Summary : Public Finance and Politics.

A drastic change in economic and monetary policy, which started in 1982, has up to now resulted in a normalisation of the rate of inflation and the balance of payments. However, the growth rate of GNP is still low and unemployment high. Budget deficits, public debt and related interest payments are in proportion to GNP between the highest in the industrialised world. Economic events and political constraints hampered the efforts of the government to restore the situation. In 1986 a new plan was introduced and approved by Parliament, confirming an important cut in public expenditures. The existing burden of taxation already leads to a series of negative effects and a small open economy cannot stay indifferent against the international movements towards lower taxes. So a tax reform in Belgium can only mean a restructuring, leading to a decrease in personal income tax, largely compensated by an increase in indirect taxes. Further cuts in primary public expenditures will be unavoidable, but have to take into account, more than in the past, the repercussions on economic evolution in the long run.

Het mediabeleid in België

door Jan CEULEERS,

Docent Vrije Universiteit Brussel.
Redactiesecretaris BRT.

★

I. Inleiding.

De media hebben de jongste jaren wereldwijd een hoge vlucht genomen. De technologische vindingen zijn aan die evolutie zeker niet vreemd. De lancering en de ingebruikneming van satellieten allerhande hebben de internationale en intercontinentale communicatie vergemakkelijkt en geïntensiveerd. De invoering van de schrift- en beeldvormingstechnieken heeft de communicatie verruimd en gediversifieerd.

Deze ontwikkelingen hebben de Belgische mediawereld niet onberoerd gelaten : radio en televisie zijn op korte tijd, naast de drukpers, tot de status van « klassieke » media verheven; teletekst is een weliswaar beperkt maar toch al druk gebruikt « nieuw » medium geworden, samen met de viewdata-toepassingen via het RTT-net. De satellietomroep heeft op de kabel zijn intrede gedaan. En reeds is er sprake van rechtstreekse satelliettelevisie en -radio met behulp van een huisantenne (D.B.S. : direct broadcasting satellite).

Tot voor kort kon er niet worden beweerd dat de overheid alert heeft gereageerd op de gebeurtenissen in medialand. Meer : ze bleek geen samenhangende visie te hebben, laat staan een beleid te voeren in deze materie. Wetgevend werk kwam er nauwelijks, en wat er aan wettenarsenaal voorhanden was, was grotendeels verouderd en onaangepast.

Zelfs in 1981 nog bleek de nieuwe regering Martens-De Clercq het mediaprobleem traditiegetrouw te vernauwen tot de omroep. In het regeerakkoord van 14 december heette het immers : « Op het vlak van radio en televisie zal de regering in het kader van haar bevoegdheden, in overleg met de gemeenschappen en met de geschreven pers, maatregelen nemen opdat het feitelijk monopolie vervangen zou worden door het stelsel van mededinging. »

Pas in 1985 zag de volgende christendemocratisch-liberale regering Martens-Gol het wat ruimer : « Op het vlak van de audio-visuele media zal de regering, in het kader van haar bevoegdheden, het pluralisme bevorderen en de objectiviteit van de berichtgeving in de hand werken door de invoering van een stelsel van concurrentie. Om in die geest het monopolie van de omroepinstellingen te doorbreken door via de handelsreclame ruimte te scheppen voor het privé-initiatief, zal de regering, die hierbij opteert voor een essentiële rol van de geschreven pers, aan het parlement voorstellen bij hoogdringendheid het wetsontwerp goed te keuren betreffende de radiodistributie- en de teledistributienetten en betreffende de handelsreclame op radio en televisie. (...) De regering zal voorstellen de wetgeving te wijzigen ten einde het gebruik van de teledistributienetten voor nieuwe diensten mogelijk te maken. » Uit deze citaten moge alvast blijken dat de recente staats hervormingen en de daaraan verbonden overdracht van bevoegdheden ook inzake het mediabeleid de zaken niet in de hand hebben gewerkt : gemeenschappen en gewesten hebben terzake immers hun woordje mee te praten.

Zo kon de Voorzitter van de Vlaamse executieve in 1982 in zijn regeerverklaring voor de Vlaamse raad doen alsof het mediabeleid, waarbij hij overigens verder niet stilstond, tenzij om de oprichting van een mediaraad aan te kondigen, tot de exclusieve bevoegdheid van de gemeenschappen behoorde.

Zijn collega van de executieve van de Franse Gemeenschap was in 1986 ter gelegenheid van zijn verklaring op 13 januari voor de Franse gemeenschapsraad een stuk uitvoeriger, preciezer en genuanceerder. Hij zei ondermeer : « Quant à l'audiovisuel, s'il serait erroné de croire que l'Exécutif ne pense qu'à ça, il n'en constitue pas moins un élément essentiel de ses préoccupations.

C'est, en effet, un enjeu fondamental de société. Pour l'Exécutif, la politique de l'audiovisuel doit être fondée sur la liberté d'expression, d'association, d'initiative pour tous les citoyens, mais aussi sur le respect du droit des personnes, des auteurs, des créateurs, des consommateurs. Les médias audiovisuels doivent constituer un instrument de qualité favorisant l'épanouissement personnel et social. L'objectif est de créer soit une situation de complémentarité, soit une situation de concurrence. Celle-ci doit privilégier l'émulation, la recherche de la qualité et non l'appauvrissement culturel des programmes. L'audiovisuel s'adresse à la conscience et à l'intelligence des individus. Il ne peut être un outil de propagande idéologique ou de régression culturelle.

Ces principes guideront les décisions de l'Exécutif dans tous les secteurs de l'audiovisuel. »

Verder kondigde hij de indiening aan van een ontwerp van decreet met betrekking tot de lokale en regionale televisiestations, waarin enerzijds de nadruk wordt gelegd op de lokale roeping van de communautaire zenders en anderzijds de oprichting van privé-regionale stations wordt mogelijk gemaakt. De radio- en teledistributeurs worden vrij gelaten om, naast de programma's van de openbare omroepen, andere stations op hun net te zetten. Betaaltelevisie mag ook door anderen dan de RTBF worden opgezet. Hoewel de handelsreclame niet aan de RTBF mag worden toegevoegd, wenst de executieve dat de niet-commerciële reclame en de programmasponsoring gehandhaafd blijven op de openbare omroep. Tenslotte wordt een decreet aangekondigd om de structuren en de werking van de RTBF aan te passen aan de evolutie die zich heeft voorgedaan in haar opdracht tot informatieverstrekking, culturele en educatieve ontwikkeling, vorming en ontspanning, waarbij de objectiviteitsverplichting wordt verstrakt.

Het regeerakkoord van de Vlaamse executieve van 24 november 1985 (christendemocratisch-liberaal) tenslotte spreekt opnieuw van een « globaal vernieuwd mediabeleid ». Er wordt ondermeer gezegd : « De openbare omroep zal over de nodige middelen beschikken om zijn gedifferentieerde opdracht volwaardig uit te voeren zonder dat deze evenwel over een monopolie inzake omroep kan beschikken. Dit houdt in dat aan het privaat initiatief de kans zal geboden worden om zich in de mediawereld te ontwikkelen. Het beleid zal voldoen aan volgende voorwaarden :

— een evenwichtig beleid waarbij het belang van de verscheidene expressievormen geëerbiedigd wordt (pers, radio, TV en nieuwe media-technieken) ;

— een geordend beleid waarbij elke vorm van media-chaos vermeden wordt;

— een toekomstgericht beleid dat voldoende en gepast kan inspelen op mogelijke nieuwe media-ontwikkelingen;

— een beleid dat op de eerste plaats rekening houdt met de kansen voor de ontwikkeling van een nieuwe media-industrie in Vlaanderen en met de gebruiker van de media. In dit verband zal de Vlaamse regering de mogelijkheden onderzoeken om de besteding van de burger voor zijn informatiegaring binnen redelijke termen te houden. »

Volgende maatregelen worden verder door de Vlaamse executieve aangekondigd :

— terbeschikkingstelling van de noodzakelijke middelen door de overheid voor de BRT;

— doorlichting van de BRT;

— evaluatie van het decreet van 6 mei 1982 op de niet-openbare radio's vóór 1 juli 1986;

— zo spoedig mogelijk aanneming van decretale regelingen om de oprichting van een niet-openbare televisie mogelijk te maken, waarin de Vlaamse dag- en weekbladpers over de meerderheid beschikt. De niet-openbare televisie wordt gefinancierd met private middelen, ondermeer door de opbrengst van de handelsreclame. De openbare omroep wordt in hoofdzaak gefinancierd door een vast percentage van het kijk- en luistergeld, in geen geval door inkomsten uit handelsreclame.

In deze bijdrage zullen wij nagaan in welke mate het ontworpen media-beleid, zo dit al is afgelijnd, gestalte heeft gekregen in teksten en concrete uitvoering.

II. Op het veld.

A. DE STAATSHERVORMING VAN 1970-1980.

De grondwetsherzieningen van 1970-1980 hebben op het stuk van het mediabeleid, zoals op vele andere gebieden, onduidelijke toestanden gecreëerd, die een vlotte en doorzichtige besluitvorming niet hebben bevorderd. Het is in dit licht geen toeval dat één en ander met horten en stoten is verlopen, met veel vertraging en met een soms *onsamenhangend* resultaat.

Artikel 59bis § 2 van de grondwet, ingevoegd op 24 december 1970 en gewijzigd op 17 juli 1980 (1) draagt de wetgevende bevoegdheid inzake ondermeer de culturele aangelegenheden over naar de gemeenschapsraden. De uitvoeringswetten van 21 juli 1971 en 8 augustus 1980, aangenomen met een bijzondere meerderheid, rekenen bij de culturele aangelegenheden « de radio-omroep en de televisie, het uitzenden van mededelingen van de nationale regering en van handelspubliciteit uitgezonderd » (2).

Opmerkelijk is dat het mediabeleid als dusdanig niet in de opsomming van geen van beide bijzondere wetten voorkomt, evenmin trouwens de schrijvende pers en de overige communicatiemedia, andere dan radio en televisie. Desondanks staat in de beleidsverklaring van de Vlaamse execu-

(1) *B.S.* 31 december 1970 en 18 juli 1980. De wijziging van 1980 betreft een terminologische aanpassing: « gemeenschapsraad » i.p.v. « cultuurraad », en « gemeenschap » i.p.v. « cultuurgemeenschap ».

(2) Bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen, artikel 4, 6°. *B.S.* 15 augustus 1980.

tieve van 21 januari 1982 te lezen : « Met betrekking tot het mediabeleid zal een mediaraad, bestaande uit vertegenwoordigers van de overheid en van de betrokken kringen, worden opgericht. Deze raad is bekleed met adviserende bevoegdheid in alle aangelegenheden die het mediabeleid raken » (3).

Bovendien verduidelijkte de Voorzitter van de Vlaamse executieve in zijn toelichting bij de beleidsverklaring in de Vlaamse raad : « Een globaal Vlaams mediabeleid zal worden uitgewerkt, in samenwerking met de op te richten mediaraad, die over alle materies van dit beleid advies zal uitbrengen » (4).

Het is kenschetsend voor de onzorgvuldigheid waarmee de staats hervorming is opgebouwd dat de bijzondere wetgever slechts oog heeft gehad voor een weliswaar niet onbelangrijk, maar hoe dan ook toch maar een beperkt onderdeel van de mediawereld. Niettemin wordt vrij algemeen aanvaard dat de claim die de gemeenschappen hebben gelegd op het mediabeleid juridisch en politiek terecht is.

Schematisch kan worden gesteld dat, na de staats hervorming, de gemeenschappen principieel bevoegd zijn voor het mediabeleid ; de nationale overheid heeft nog maar een beperkte bevoegdheid behouden, bij wege van uitzonderingen, met name :

a) inzake radio en televisie :

- het uitzenden van handelsreclame;
- het uitzenden van mededelingen van de nationale regering;
- de toewijzing en de voorwaardenbepaling voor het gebruik van de frequenties en van de andere radioverbindingen dan radio-omroep en televisie, alsmede het toezicht op de naleving van deze voorwaarden;

b) inzake de schrijvende pers :

- de reglementering van de technische middelen (bijvoorbeeld databanken en on-line-systemen, echter uitsluitend met betrekking tot hun zuiver technische aspecten);
- de algemene maatregelen tot behoud van de verscheidenheid in de dagbladpers; evenwel kunnen de gewesten in het raam van de economische expansiewetgeving steun verlenen aan een onderneming (5).

(3) Vlaamse Raad, *stuk 21* (1981-1982), nr. 1, pp. 13-14.

(4) Vlaamse Raad, *Handelingen*, 25 januari 1982.

(5) J. CEULEERS, De respectieve bevoegdheden van het rijk, de gemeenschappen en de gewesten inzake het mediabeleid, in : *Tijdschrift voor Bestuurswetenschappen en Publiek Recht*, 1985 (40), nr. 1, blz. 14-20

B. DE VLAAMSE MEDIARAAD.

De snelle ontwikkelingen die zich in de mediawereld voordoen hebben de Vlaamse overheid er toe gebracht zich voor haar beleidsbepaling te doen bijstaan door een adviesorgaan, de Vlaamse mediaraad. Op 2 mei 1985 heeft de Vlaamse raad het decreet tot oprichting van die mediaraad aangenomen (6).

De mediaraad heeft tot taak advies te verstrekken over alle aangelegenheden die het mediabeleid in Vlaanderen betreffen. Tot zijn bevoegdheidsfeer behoren ondermeer de radio-omroep en de televisie, de schrijvende pers en alle andere communicatie- en informatiemiddelen. Zijn adviezen worden, samen met eventuele minderheidsstandpunten, openbaar gemaakt. Hij bestaat uit afgevaardigden van verenigingen en instellingen van de mediasector (7), uit deskundigen inzake media en uit personen die de gebruikers vertegenwoordigen, in totaal een veertigtal leden, van wie niet meer dan tweederde van hetzelfde geslacht mag zijn.

Hoewel reeds twee jaar geleden bij decreet opgericht, is de mediaraad pas begin april 1987 operationeel gemaakt. Het was al die tijd niet mogelijk gebleken voldoende kandidaten van het vrouwelijk geslacht te vinden, althans volgens de officiële versie. Het is evenwel niet uitgesloten dat om politieke beweegredenen met het opstarten van de mediaraad is getreuzeld.

Het initiatief tot het instellen van een dergelijke beleidsadviserende raad, een oude belofte trouwens, waarop reeds heel wat vroegere ministers van cultuur hun tanden hadden stuk gebeten, is toe te juichen. Het valt te waarderen dat de overheid bij het bepalen van haar beleid t.a.v. de media, waarin ze meer dan eens is geroepen om op te treden (omroep, nieuwe media, steun aan de schrijvende pers) inzicht wenst te verwerven in de totaliteit van de mediaproblematiek. Het is daarom te betreuren dat de overheid toch nog zeer ingrijpende wetgevende initiatieven heeft genomen, waarbij de mediaraad niet kon worden geraadpleegd (decreet op het gebruik van de kabel en de commerciële omroep). Men ontkomt niet aan de indruk dat de overheid geen pottenkijkers heeft gewenst bij het uittekenen van haar beleid inzake de toekomst van de omroep in Vlaanderen en daarom het vermeend tekort aan vrouwelijke kandidaten

(6) *B.S.* 9 juli 1985.

(7) Het besluit van de Vlaamse executieve van 30 juli 1985 somt de verenigingen en instellingen op; merkwaardigerwijs behoren daartoe ook een aantal adviesraden (Hoge Raad voor Openbare Bibliotheken, Hoge Raad voor de Volksontwikkeling, Jeugdraad voor de Vlaamse Gemeenschap, Raad van Niet-Openbare Radio's, Gast-programmaraad van de BRT) die bezwaarlijk als vereniging of instelling kunnen worden aangezien.

heeft aangegrepen als excuus om geen voortgang te maken met de operationalisering van de mediaraad.

Overigens kan er aan getwijfeld worden of de mediaraad ernstig werk zal kunnen verrichten. Hij is samengesteld uit vertegenwoordigers van uiteenlopende belangengroepen : de zgn. hard sector (omroep, uitgevers, kabel distributeurs) en soft sector (volksontwikkeling, bibliotheken, jeugd...), werkgevers en werknemers, uitgevers en omroepvertegenwoordigers; al groepen die naar verwachting wegens hun concurrentiële opstelling er niet zullen in slagen voldoende ondersteunde adviezen af te leveren. Bovendien is de mediaraad erg uitgebreid, wat een soepele en vlotte werking niet in de hand zal werken. Tenslotte is de procedure bijzonder zwaar : eerst dient een comité van tien experts een advies uit te brengen, dan wordt het advies gevraagd van één of meer afdelingen, en in een derde fase levert het plenum zijn eindadvies af.

Naar onze mening ware het zinvoller geweest de mediaraad anders te structureren, nl. door hem op te zetten als een beperkt comité van onafhankelijke media-experts, met de verplichting voor dit comité al naargelang van het te behandelen onderwerp de betrokken belangengroepen (die niet in de mediaraad worden opgenomen) te horen en hun mening in het finaal advies te verwerken. Zoals de Vlaamse mediaraad nu is geconstrueerd lijkt hij ons bij voorbaat tot mislukken gedoemd.

C. DE OPENBARE OMROEP.

Met uitzondering van de opkomende radio in de jaren twintig en dertig is de omroep in België tot voor kort steeds publiekrechtelijk georganiseerd geweest.

De eerste radiowet dateert van 18 juni 1930, waarbij het Belgisch Nationaal Instituut voor Radio-Omroep (N.I.R.) werd opgericht, een naar structuur en werking regeringszender. Er werd wettelijk tot vóór Wereldoorlog II slechts een beperkte ruimte gelaten voor lokale privé-stations, die na de bevrijding evenwel werden opgeslokt door de publiekrechtelijke omroep (8).

De omroepwet van 18 mei 1960 gaf gestalte aan de Belgische Radio en Televisie (BRT-RTB), niet langer een regeringszender, maar toch nog steeds een openbare instelling, gefinancierd en gecontroleerd door de overheid, maar met een statuut dat een tamelijk grote vrijheid garandeerde t.a.v. de uitvoerende macht, zeker op het stuk van de informatieuitzendingen. Nieuwigheid was ongetwijfeld de oprichting van twee van elkaar

(8) T. LUYKX, *Evolutie van de communicatiemedia*. Brussel, 1978.

onafhankelijk functionerende uitzendinstituten, BRT en RTB, elk met eigen rechtspersoonlijkheid, voorbodes als het ware van de culturele autonomie, die pas tien jaar later in de grondwet vorm zou krijgen. Beide uitzendinstituten waren slechts met elkaar verbonden via een gemeenschappelijk instituut voor de administratieve en de technische diensten, waaronder ook de uitzendingen in de Duitse taal en de wereldomroep ressorteerden.

De grondwetsherziening van 1970 maakte de Nederlandse en Franse cultuurraden bevoegd inzake radio en televisie; het statuut van de openbare omroep diende aangepast te worden aan de nieuwe staatsinrichting. De wetgever splitste in 1977 het gemeenschappelijk instituut op over de beide uitzendinstituten, inclusief de wereldomroep, zodat de Nederlandse en Franse Cultuurraden in de gelegenheid kwamen bij decreet een eigen statuut te geven aan BRT en RTB, wat ook gebeurde, respectievelijk op 28 december 1979 en 12 december 1977 (9). Het zou nog tot 27 juni 1986 duren alvorens de Duitse Gemeenschap een eigen statuut zou verlenen aan het « Belgisches Rundfunk- und Fernsehzentrum der Deutschsprachigen Gemeinschaft (BRF) » (10).

Kenschetsend voor de drie publiekrechtelijke omroepen was het wettelijk statutair verbod tot het opnemen van handelsreclame in hun uitzendingen, een materie die de bijzondere wetgever van 1970 en 1980 uitdrukkelijk had gereserveerd voor de nationale overheid (11), die het toekomt dit verbod desgevallend op te heffen en de reclame te reglementeren.

D. DE PRIVAATRECHTELIJKE OMROEP.

De opkomst van de lokale radio's op het einde van de jaren zeventig heeft de overheid er toe genoopt wetgevende initiatieven te nemen op het gebied van de « niet-openbare » omroep. De lokale radio's, opgezet in volle illegaliteit door particulieren, namen op korte tijd zo'n uitbreiding dat de technische diensten van de Regie van Telegrafie en Telefonie en het gerecht niet meer in staat bleken de zaken in de hand te houden en dat een ware wildgroei dreigde.

De wet van 30 juli 1979 op de radiobeachting legde eenieder die met een radiozender de ether in wilde de verplichting op een zendvergun-

(9) Wet van 18 februari 1977 houdende bepalingen betreffende de openbare radio- en televisiedienst. *B.S.* 2 maart 1977.

(10) J. CEULEERS, L. VERCRUYSSÉ. De openbare omroep in Duitstalig België, in: *Tijdschrift voor Bestuurswetenschappen en Publiek Recht*, 1987 (42), nr. 3, blz. 122-124.

(11) Wet van 18 mei 1960, artikel 28 § 3. Bijzondere wetten van 21 juli 1971 en van 8 augustus 1980, artikel 4, 6°.

ning aan te vragen bij de bevoegde minister van PTT, die de voorwaarden voor zo'n vergunning mocht bepalen. De meeste « vrije » initiatiefnemers stoorden zich evenwel niet aan die verplichting, zodat er een heuse etheroorlog ontbrandde tussen de lokale radio's onderling (12), de parketten en de RTT. Op 20 augustus 1981 vaardigde de toenmalige minister van PTT een koninklijk besluit uit dat de technische reglementering vastlegde voor de aanleg en de werking van stations voor lokale radio-omroep. Dit technisch reglement joeg in de betrokken milieus flink wat stof op omdat het orde op zaken wou zetten in het wereldje van de vrije radio's en daarbij nogal rigoureuze bepalingen oplegde. Vooral het reclameverbod en de drastische beperking van de reikwijdte van de zenders zetten kwaad bloed bij de voorstanders van de grote, geenszins lokale, commercieel ingestelde stations (13). De etherstrijd luwde niet, integendeel.

De Franse gemeenschapsraad nam kort daarop, op 8 september 1981, een decreet aan, waarin de erkenningsvoorwaarden voor de lokale radio's werden vastgelegd. De Vlaamse Gemeenschap volgde op 6 mei 1982 met een decreet houdende organisatie en erkenning van de niet-openbare radio's, dat ondermeer voorzag in de oprichting van een adviesraad die alle aanvraagdossiers moest onderzoeken. De erkenningsprocedure aan beide zijden van de taalgrens duurde evenwel erg lang, zodat de eerste voorlopige zendvergunningen pas vier jaar later konden worden uitgereikt.

Het bleek alvast dat het reclameverbod voortdurend en systematisch met voeten werd getreden door de overgrote meerderheid van de lokale radio's, zodat de minister van PTT zich genoodzaakt zag op 5 juni 1985 deze bepaling uit het technisch reglement te schrappen : de omroepreclame op de niet-openbare lokale radio's was sindsdien wettelijk vrij ; de weg naar de commercialisering van de privé-radio's lag open.

E. DE STRIJD OM DE TELEVISIERECLAME.

Het gemeenschappelijk verlangen van de christendemocratische en liberale meerderheidspartijen om het zendmonopolie van de openbare omroep te doorbreken, deels uit ongenoegen over de vooringenomen geachte informatievoorziening deels uit principieel-ideologische overwegingen, heeft een bijwijlen bitsig debat rond de invoering van de omroepreclame op gang gebracht.

(12) Sommige van die radio's waren over het hele land te beluisteren, zodat moeilijk nog van « lokale » radio's kon worden gewaagd. Zie ook : P. PEETERS, De lokale, private radio-omroep en de vrijheid van meningsuiting, een grondwettelijke terreinverkenning, in : *Tijdschrift voor Bestuurswetenschappen en Publiek Recht*, 1983 (38), nr. 3, blz. 167-178.

(13) D. VOORHOOF, Massamedia of Kassamedia, in : *Tijdschrift voor Bestuurswetenschappen en Publiek Recht*, 1983 (38), nr. 4, blz. 267-278.

Waar in 1981, tijdens het kortstondig bestaan van de christendemocratisch-socialistische regering Eyskens, de eerste aanzet werd gegeven, was deze zonder succes gebleven poging vooral bedoeld om bijkomende inkomsten te verwerven voor de schatkist en geenszins om de oprichting van nieuwe zendstations mogelijk te maken (14).

Met het aantreden van een andere regeringscoalitie (christendemocratisch-liberaal) in 1982 evenwel werd de televisiereclame gehanteerd als de koevoet waarmee de doorbraak van de particuliere omroep in België zou worden geforceerd. Het is niet zonder slag of stoot gegaan.

In 1983 loste de raad van de Franse Gemeenschap een schot voor de boeg dat het voornemen van de nationale regering meteen dreigde te dwarsbomen: de aanneming van het decreet van 8 juli 1983 « *réglementant la publicité non-commerciale à la radio et à la télévision* » (15). Gebruik makend van een juridische interpretatiebetwisting over het begrip handelsreclame begon de RTBF reclamespotjes van overheidsinstellingen en verenigingen zonder winstoogmerk uit te zenden, hierin trouwens niet tegengesproken door de Raad van State. In 1985 volgde de BRT dit voorbeeld, eerst schoorvoetend, dan met meer overtuiging, zonder dat de Vlaamse raad het verschijnsel verbood of reglementeerde (16).

Het jaar daarop tenslotte voerde ook de BRF de niet-commerciële reclame in, als gevolg van een decretale statuutaanpassing (17).

De uitgevers van kranten en tijdschriften reageerden uiteenlopend op deze gebeurtenissen. Aan Franstalige zijde lieten ze betijen, in Vlaanderen daarentegen eisten ze de stopzetting van de uitzending van niet-commerciële reclameboodschappen, zelfs tot voor de rechter (18). Dit verschil in houding van de uitgevers had te maken met de andere aanpak van de beleidsverantwoordelijken in het noorden en het zuiden des lands.

In de Franse Gemeenschap immers was het vrij snel tot een akkoord gekomen tussen de executieve enerzijds en de uitgevers en RTL, verenigd in de maatschappij *Télévision Indépendante* (TVi), anderzijds om zodra de omroepreclame door de nationale wetgever zou zijn vrijgemaakt, een reclamemonopolie aan TVi toe te kennen, bij uitsluiting van de RTBF. De voorwaarde was dat het begrip niet-commerciële reclame niet zou

(14) De netto-opbrengst van de omroepreclame werd destijds op twee miljard frank geraamd.

(15) *B.S.* 13 augustus 1983.

(16) J. CEULEERS, De etherreclame in België, het wettelijk kader, in: *Rechtskundig Weekblad*, 1986-1987, 2129-2142.

(17) Decreet (Duitstalige Gemeenschap) van 27 juni 1986. Zie noot 10.

(18) Op 23 februari 1987 beval de voorzitter van de rechtbank van koophandel in Brussel de stopzetting van dergelijke spots, behalve als ze uitgingen van « openbare lichamen en niet-commerciële instellingen die de wetenschap, kunst of menslievendheid bevorderen ». Tegen dit bevelschrift is een beroepsprocedure aan de gang die op het ogenblik van de redactie van deze bijdrage niet was afgehandeld.

worden aangevochten door de uitgevers, maar tevens niet te ruim zou worden geïnterpreteerd en toegepast door de RTBF.

Aan Vlaamse zijde bleken de uitgevers niet alleen intern verdeeld te zijn over de opportuniteit en de economische haalbaarheid van een commercieel station, waarover ze volgens de politieke overheid het initiatief dienden te nemen, bovendien konden ze niet rekenen op de operationele aanwezigheid, de kapitaalkracht en de ervaring van een zender zoals RTL. Ze eisten dan ook vanwege de overheid een stel garanties die het opstarten en het in leven houden van een privaatrechtelijk station dienden veilig te stellen : een allesomvattend omroepreclamemonopolie, een compensatie- en herstructureringsregeling voor de schrijvende pers, een verregaande programmvrijheid.

De overheid is gedeeltelijk ingegaan op de verlangens van de Vlaamse uitgevers. Na talrijke wederwaardigheden heeft de Vlaamse raad begin 1987 het zogenoemde kabeldecreet aangenomen (19). Dit decreet stelt ondermeer als beginsel voorop dat in de Vlaamse Gemeenschap maar één niet-openbare televisievereniging die zich richt tot de hele gemeenschap kan worden erkend door de executieve. Een dergelijke erkenning is er nodig om voor een zendvergunning in aanmerking te komen. Ze is afhankelijk van een reeks voorwaarden, waarvan de voornaamste zijn :

— juridische vorm : privaatrechtelijke vennootschap, uitsluitend bestaande uit aandelen op naam, met een minimale participatie van 51 % in het kapitaal door uitgevers van Nederlandstalige kranten en weekbladen, gevestigd in het Nederlandse taalgebied of in hoofdstad Brussel;

— financiële en organisatorische structuur : moet nog worden bepaald door de Vlaamse executieve;

— programma's : ze dienen te strekken tot het bevorderen van de communicatie en tot het bijdragen tot de algemene ontwikkeling; ze hebben tot taak in een evenwichtig zendschema een verscheidenheid van informatie, vorming en ontspanning te brengen (de verhoudingen terzake bepaalt de executieve) ; elke vorm van discriminatie moet worden geweerd ; de informatieve programma's moeten worden verzorgd in een geest van strikte onpartijdigheid en volgens de regels van de journalistieke plichtleer met waarborgen voor de redactionele onafhankelijkheid ; een minimaal aandeel eigen producties in de programmering moet worden verzorgd (te bepalen door de executieve).

(19) Decreet (Vlaamse Gemeenschap) van 28 januari 1987 betreffende het overbrengen van klank- en televisieprogramma's in de radio- en de teledistributienetten en betreffende de erkenning van niet-openbare televisieverenigingen. *B.S.* 19 maart 1987.

Naast die ene niet-openbare televisievereniging kunnen nog regionale en lokale stations worden erkend, evenals niet-openbare televisieverenigingen die zich richten tot een specifieke doelgroep, of die betaalomroep verzorgen.

Een geschillenraad moet de executieven van advies dienen bij alle betwistingen die in deze materie zouden rijzen.

Van zijn kant heeft het parlement recentelijk een wet aangenomen die de omroepreclame regelt (20). Allereerst werd het verbod tot het uitzenden van handelsreclame op de openbare radio en televisie opgeheven, zodat voortaan handelsreclame zowel op de openbare als op de particuliere (21) omroepen principieel geoorloofd is geworden. Meteen werd er echter een stelsel van machtigingen tot het maken van handelsreclame ingevoerd. Deze machtigingen moeten door de nationale regering worden verleend, na advies van de gemeenschapsexecutieve. Er kan per gemeenschap slechts één televisiestation dat zich tot de hele gemeenschap richt worden gemachtigd tot het opnemen van handelsreclame in de uitzendingen.

Het parallellisme tussen de wet en het Vlaamse decreet springt in het oog : slechts één privaatrechtelijk televisiestation kan door de executieve worden erkend, slechts één televisiestation kan in de gemeenschap de reclamemachtiging van de nationale regering krijgen. Toch zijn de kaarten nog niet definitief verdeeld : de nationale regering is er immers niet toe verplicht de reclamemachtiging te geven aan de door de gemeenschap erkende particuliere televisievereniging; ze kan die net zo goed de openbare omroep gunnen, zelfs tegen het advies van de executieve in, of nog helemaal geen machtiging verlenen zodat de Vlaamse en/of Franstalige Belgische televisieprogramma's verschoond zouden blijven van handelsreclame. Gelet op de politieke akkoorden, waarvan sprake in de inleiding tot deze bijdrage, is het opzet dat de executieven één privaatrechtelijk televisiestation per gemeenschap zullen erkennen en dat de nationale regering dit station de reclamemachtiging zal verlenen.

Of het zover zal komen is, op het ogenblik waarop dit artikel is geschreven (22), een open vraag. In de Franse Gemeenschap is het decreet, dat de erkenning van de privaatrechtelijke omroep moet regelen, nog altijd in het stadium van de parlementaire voorbereiding. Het valt de nationale regering in die omstandigheden moeilijk om de vennootschap TVi, waarmee de Franse Gemeenschap niettemin een principiële akkoord heeft gesloten, hoewel ze uiteraard (nog) niet is erkend, de machtiging te verlenen. Toch

(20) Wet van 6 februari 1987 betreffende de radiodistributie- en de teledistributienetten en betreffende de handelspubliciteit op radio en televisie, *B.S.* 3 april 1987.

(21) Voorheen bestond er immers geen wettelijk verbod tot het maken van handelsreclame op de privaatrechtelijke omroepen.

(22) Mei 1987.

heeft de ministerraad eind april beslist in te gaan op het verzoek van TVi... Bovendien lijkt TVi niet erg opgezet te zijn met de beperkingen, die de exploitatie van de televisiereclame door de wet is opgelegd. Met name zinnen haar de verplichting tot het groeperen van de reclame in blokken, zonder onderbreking van de normale programma's, evenals de opgelegde maximale duur van de blokken niet. Deze wettelijke beperkingen druisen in tegen het programma- en reclamebeleid van RTL, dat overigens heeft aangekondigd niet van dit beleid te zullen afstappen.

In de Vlaamse Gemeenschap liggen de zaken enigszins anders. Daar is er wel een decreet voorhanden, dat de weg heeft geëffend voor een privaatrechtelijk televisiestation. Er is evenwel nog geen kandidaat opgedoken met een concreet voorstel. Een grote meerderheid van de Vlaamse uitgevers van kranten en weekbladen zegt, op papier althans, gewonnen te zijn voor een dergelijk initiatief, maar aarzelt en treuzelt, omdat ze meent vanwege de overheid slechts ten dele, en niet ten volle, voldoening te hebben gekregen op haar vraag naar garanties. Zo heeft de overheid niets ondernomen om het reclamemonopolie ten gunste van de privé-zender veilig te stellen. Integendeel, de niet-commerciële reclame op de BRT blijft lopen (23), hoewel de Vlaamse raad in deze aangelegenheid had kunnen legifereren; bovendien wordt door de opheffing van het reclameverbod de praktijk van de programma-sponsoring, ook voor de openbare omroep, wettelijk geoorloofd (24). Van een compensatieregeling voor gedeelde reclameïnkomen is wettelijk en decretaal zo goed als niets vastgelegd, tenzij dat jaarlijks de ministerraad facultatief een voorafnamequota kan bepalen op de reclameopbrengst en die bestemmen voor de schrijvende pers; evenmin zekerheid of garanties op dit stuk dus. Van een herstructureringsregeling ten gunste van de kranten is helemaal geen sprake in de teksten en het valt de overheid blijkbaar lastig om op dit gebied vaste toezeggingen te doen (25).

Komt daarbij nog dat, net zoals in de Franse Gemeenschap, de Vlaamse uitgevers, en meer nog de eventuele kandidaat-medefinanciers, niet gelukkig zijn met de wettelijke en decretale regulering van de niet-openbare

(23) De uitgevers hebben dan maar zelf een rechterlijke procedure ingeleid tegen de BRT om de stopzetting van de niet-commerciële reclame af te dwingen. Zie noot 18.

(24) Sponsoring bestaat uit een bijdrage van een bedrijf of onderneming of instelling in de financiering van een omroepsprogramma, in ruil waarvoor de omroep screen credit verleent aan de sponsor, meestal bij wijze van naamvermelding in het programma, met de bedoeling in de persoon van de sponsor zijn bestaan evenals zijn activiteiten te signaleren aan het publiek.

(25) De elsen van de uitgevers liggen dan ook zeer hoog: naargelang van de bron tussen 3 en 5 miljard frank, te spreiden weliswaar over verscheidene jaren, ofwel in de vorm van rechtstreekse subsidiëring ofwel in de vorm van goedkope leningen.

televisievereniging en haar uitzendingen, die ze in strijd achten met hun voorwaarde van een verregaande programmavrijheid. Tenslotte is ook de dreiging van de oppositiepartijen om, als ze ooit regeringsverantwoordelijkheid dragen, het hele concept van de commerciële zenders weer op de helling te zullen zetten, niet in dovemansoren gevallen.

In dit licht is de geestdrift, ondanks enkele uitspraken die het tegenstelde willen doen geloven, niet bijster groot om met wat vele uitgevers en financiers het avontuur van de privé-omroep noemen van start te gaan. De bedrijfseconomische haalbaarheid van een dergelijk projekt, dat uitsluitend van reclameïnkomen moet leven, is in een Vlaams intensief bekegeld medialandschap sterk twijfelachtig, laat staan dat de onderneming op aanvaardbare termijn winstgevend zou kunnen worden. Kenschetsend voor de amateuristische aanpak van dit dossier, zowel vanwege de overheid als van de uitgeverskringen, is dat tot op vandaag geen enkele ernstige marktstudie is gemaakt over de slaagkans van een privé-televisiezender, enkele kleinere onderzoekingen gebaseerd op niet altijd controleerbare cijfers en projecties niet te na gesproken.

Intussen toont de adverteerderswereld zich ongeduldig. Ze staat te popelen om het Vlaamse scherm in bezit te kunnen nemen. Officieel deert het haar niet of de reclame op de BRT dan wel op een privé-televisiezender te zien zal zijn; als ze er maar komt. Achter de schermen echter verhelen de reclamemensen hun voorkeur voor de openbare omroep nauwelijks, omdat de BRT, de drukke kabelconcurrentie ten spijt, een behoorlijk hoog en getrouw kijkerspubliek aan zich weet te binden; een zekerheid, die een beginnend station niet kan bieden. Bovendien is de BRT operationeel en kan ze als het ware morgen al met reclameuitzendingen beginnen. Op dit stuk heeft zij een ruime voorsprong op de gebeurlijke commerciële zender die, als hij er ooit komt, nog vele maanden zoniet jaren nodig heeft om te kunnen opstarten, terwijl intussen de reclamemarkt wordt afgeschuimd door kapers op de kust, zoals buitenlandse stations en satellietzenders. Geen wonder dat de regering geprest wordt om, al was het tijdelijk, onmiddellijk een machtiging af te leveren aan de BRT.

III. Besluit.

Het kan niet worden ontkend dat de jongste jaren, vooral in de lopende legislatuur, de overheid op mediagebied reuzestappen heeft gezet. Haar aandacht is daarbij opvallend uitgegaan naar de visuele media, m.a.w. de openbare en de particuliere televisie, de niet-openbare radio's, de satelliet-omroep, de omroepreclame. Ze lijkt als het ware verblind te zijn geweest

door wat de spektakelmedia zou kunnen worden genoemd, die al haar zorg hebben gekregen, terwijl de schrijvende pers, alsmede de bescheidener initiatieven zoals lokale en regionale televisie, veeleer stiefmoederlijk werden behandeld.

In dit opzicht is het interessant te noteren dat de rechtstreekse hulpverlening van overheidswege aan de schrijvende pers gevoelig is terugschroefd, « selectiever gemaakt » heet het, terwijl de noodkreet van de uitgevers om herstructureringssteun nauwelijks wordt aangehoord of hooguit afgewimpeld met het geschenk van de particuliere televisie die de uitgevers, in het noorden en het zuiden van het land, in exclusiviteit mogen runnen. Een vergiftigd cadeau, zeker voor de Vlaamse pers, die in tegenstelling tot haar Franstalige tegenhanger, niet kan rekenen op de ervaring en de know how van een goedlopend station als RTL noch op het vereiste kapitaal. Er staan de uitgevers-televisie exploitanten dan ook ongetwijfeld zwarte dagen te wachten : de invoering van de commerciële televisie, zoals de overheid het wil, zou wel eens tegelijkertijd de ondergang van een deel van de pers én haar eigen teloorgang kunnen met zich meeslepen. Een tijdig en doordacht samengestelde mediaraad had de overheid nuttig kunnen adviseren en haar behoeden voor de dreigende catastrofe.

Het is correct dat de regeerakkoorden en regeringsverklaringen grotendeels zijn uitgevoerd : wetten en decreten liggen klaar. Het medialandschap kan van nu af aan ingrijpend worden aangepast. Wordt het ook een verfraaiing ? Of een verwoesting ?

Summary : Media Policy in Belgium.

During the eighties the Belgian government has busied itself with the media.

a) *In 1987 the national government has adopted a law introducing advertising on radio and television. Both in Flanders and in Wallonia only one network will be allowed to broadcast advertisements, either one of the existing public broadcasting organizations (BRT and RTBF) or a public broadcasting authority. In Wallonia it has already been decided that the authorization will be given to a private organization, an initiative of RTL and the French-language papers. In Flanders nothing has been decided as yet, although the government wants the owners of dailies and weeklies to start their own private station.*

b) *Both in Flanders and Wallonia government has regulated local private radio, in order to end ether-chaos caused by the sudden appearance of this sort of radio. The policy has not been very successful.*

c) *The Flemish government has set up a Media Council to advise on all media affairs. Both experts and pressure groups are represented on the Council. But as the Council is too large and because of some inbuilt contradictions, few concrete results are expected. The government had hardly consulted the Council for that matter.*

d) *The government has up until now only shown interest in the larger electronic media. The press and local and regional television were hardly looked at. As regards satellite-broadcasting the government seems to have no clear point of view.*

Vlaamse Gemeenschap : politiek jaaroverzicht 1986

door Jan VAN DOREN,

Redacteur *De Financieel Economische Tijd*.

★

De politieke agenda van het eerste regeringsjaar van de tweede autonome Vlaamse regering in de geschiedenis van de Belgische staatsstructuur werd beheerst door het debat rond bijkomende middelen en bevoegdheden voor gemeenschappen en gewesten. De slepende onderhandelingen daarover tussen executieven en nationale regering vonden pas op 25 november een ontknoping in het zgn. Sint-Catharina-akkoord. Ook binnen het huis van de Vlaamse Gemeenschap dienden zich een aantal politieke strijdpunten aan : het kabeldecreet, de groene gordel, golf in Vlaanderen, ... niet altijd even nieuwe of eersterangs dossiers.

I. Het Sint-Catharina-akkoord.

A. DE AANLEIDING : HET PINKSTERPLAN.

De klacht van de Vlaamse regering dat zij over te weinig middelen en macht beschikt wegens de niet-correcte uitvoering van de staats hervorming, was niet bepaald nieuw. In 1986 kwam het debat omtrent meer middelen en bevoegdheden voor gewesten en gemeenschappen echter in een stroomversnelling toen de nationale regering op 23 mei uitpakte met een omvangrijk spaarplan (het Pinksterplan of het Sint-Anna-plan). In dat plan werden tevens voor de deelgebieden niet onaanzienlijke besparingsmaatregelen voorzien. Zo zouden de dotaties van gewesten en gemeenschappen vanaf 1987 gekoppeld worden aan de evolutie van de lopende staatsuitgaven, de uitgaven betreffende de openbare schuld niet inbegrepen. Totdusver werden de dotaties jaarlijks aangepast aan de evolutie van de index. De maatregel zou neerkomen op een inlevering van circa 6,6 miljard frank in 1987.

Belangrijk was ook de in het Pinksterplan vervatte regeling voor de schulden uit het verleden in de sector van de sociale huisvesting (een sector die sedert de staatshervorming van 1980 tot de bevoegdheid van de gewesten behoorde). De onderhandelingen tussen regering en gewest-executieven over de onderlinge verdeling van deze schulden sleepten reeds jaren aan. De inzet was ook enorm : het totale bedrag van de betrokken schuldbriefen werd tussen de 220 en 250 miljard frank geraamd. Nochtans was in de wet van 5 maart 1984 reeds een regeling getroffen die grosso modo hier op neer kwam dat de Staat de schulden van voor 1980 op zich nam terwijl de gewesten de lasten op de huisvestingsleningen van na 1980 dienden te dragen. Deze regeling was voor de gewesten echter budgettair ondraaglijk. Zij stuurden daarom aan op een bijkomend bijstandsscenario vanwege de nationale regering. Een paar dagen voor de bekendmaking van het Pinksterplan werd uiteindelijk een akkoord bereikt : de regeling van de wet van 5 maart 1984 werd gehandhaafd maar de Staat kende twee bijkomende tegemoetkomingen toe : de 87 miljard aan boni die de Staat tussen 1990 en 2015 binnenrijft, gaan naar de gewesten, en de gewesten mogen hun schulden herfinancieren met leningen vrij van roerende voorheffing en met genot van de staatswaarborg.

Onmiddellijk na de bekendmaking van het Pinksterplan gingen de executieven in het verweer. Zij eisten van de nationale regering een spoedig overleg over de aangekondigde besparingsmaatregelen. De Vlaamse regering, onder impuls van haar voorzitter Gaston Geens, grijpt dit overleg meteen aan om de problematiek van de financiering van gewesten en gemeenschappen te behandelen in het ruimer kader van de correcte en volledige uitvoering van de staatshervorming van '80. De Franse gemeenschapsexecutieve en de Waalse gewestexecutieve stonden weigerachtig tegenover dergelijke uitbreiding van het debat.

B. HET DOSSIER BREIDT UIT.

In een nota aan het overlegcomité regering-executieven, gedateerd 3 juli 1986, becijfert Geens de financiële implicaties van de door de Vlaamse regering gewenste voortzetting van de staatshervorming van 1980. Volgens deze berekeningen zouden naar gewesten en gemeenschappen samen 93,7 miljard frank bijkomende middelen dienen overgedragen te worden ter financiering van de nog over te dragen bevoegdheden. Om deze bijkomende middelenoverdracht te realiseren wordt in de nota in hoofdzaak gedacht aan de toebedeling van een deel van de personenbelasting aan gemeenschappen en gewesten, via de formule van zgn. « negatieve » opcentiemen. Dit systeem komt er op neer dat de nationale regering haar personenbelasting verlaagt. De vrijgekomen minderontvangsten

zouden dan kunnen toevloeien naar gewesten en gemeenschappen via de heffing van opcentiemen op de door de nationale regering geïnde personenbelasting.

Ondertussen was het overleg tussen regering en executieven uitgebreid met een ander, ook al niet zo nieuw, dossier : de overheveling van acht nationale parastatalen naar gewesten en gemeenschappen, voorzien in de wet van 28 december 1984 (in uitvoering van de bijzondere wet op de staatshervorming van 1980). Voor wat de gemeenschappen betreft, gaat het om het Nationaal Werk voor Kinderwelzijn (NWK), het Rijksfonds voor de Sociale Reklassering van Mindervaliden, het Fonds voor de Bouw van Ziekenhuizen en Medisch-Sociale Inrichtingen en de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening (voor wat betreft de beroepsopleiding). Voor de gewesten gaat het om het Nationaal Instituut voor de Huisvesting (NIH), de Nationale Maatschappij voor de Huisvesting (NMH), de Nationale Landmaatschappij (NLM), de Nationale Maatschappij der Waterleidingen (NMDW) en de RVA (voor wat betreft de plaatsing van werklozen). Dat deze instellingen nog steeds niet overgeheveld waren, had te maken met de onenigheid tussen franstaligen en Vlamingen omtrent de vraag welke middelen deze transfer dienden te begeleiden : bijkomende dotaties (franstalige stelling) of *ristorno's* (Vlaamse stelling).

Verder ging tevens de regeling rond de sociale huisvestingslasten deel uitmaken van het onderhandelingspakket, nadat de Waalse onderhandelaars het terzake bereikte akkoord weer op losse schroeven zetten. Het dossier omtrent de financiering van gewesten en gemeenschappen was derhalve uitgegroeid tot een omvangrijk pakket van 4 deeldossiers : de inlevering op de dotaties, de regeling inzake de sociale huisvestingslasten, de overheveling van de acht parastatalen en de uitbreiding van de middelen en bevoegdheden.

C. MOEZAAM NAAR EEN AKKOORD.

De opeenvolgende bijeenkomsten van het overlegcomité in de maanden juni, juli, augustus, september en oktober, brachten weinig soelaas. Vlaamse en franstalige onderhandelaars bleven het oneens over de vorm van de nieuwe middelen (*ristorno's* of dotaties), terwijl de nationale regering vasthield aan haar besparingsobjectief. De inlevering op de dotaties werd overigens zondermeer verrekend in de rijksmiddelenbegroting '87 die in het najaar bij het parlement werd ingediend.

Om de onderhandelingen tussen regering en executieven uit het slop te halen, dreigt Gaston Geens in een interview met de *Gazet van Antwerpen* (dd. 12 oktober) de goedkeuring van de rijksmiddelenbegroting afhankelijk te stellen van een oplossing voor de financiële problemen van

gewesten en gemeenschappen. Tijdens de bespreking van de begroting op 5 november in de bevoegde kamercommissie sluit de CVP-kamerfractie zich bij de stellingname van Geens aan. Bij de stemming over de ontwerp-begroting in de kamercommissie onthouden de CVP-leden zich bij het artikel over de *ristorno's*. Eerste minister Martens kondigt aan bij het begin van de bespreking van de begroting in de algemene vergadering van de Kamer op 25 november een akkoord over de financiering van gemeenschappen en gewesten als regeringsamendementen bij de begroting te zullen indienen.

Martens hield woord. Na een nachtelijke maratonvergadering kon in de ochtend van dinsdag 25 november tussen regering en executieven een akkoord worden bereikt over de vier aspecten van het dossier. Het akkoord kreeg al vlug de naam van de heilige mee die die dag op de kalender stond : Sint-Catharina. In het akkoord werd overeengekomen dat de indexering van de dotaties behouden blijft. In ruil daarvoor moeten de gewesten de drie volgende jaren wel telkens 4 miljard frank meer aflossen aan huisvestingslasten dan in het Pinksterplan was voorzien. De bijkomende inlevering voor de gemeenschappen werd forfaitair vastgesteld op een gezamenlijk bedrag van 1 miljard per jaar, onderling te verdelen in verhouding tot de omvang van de dotaties.

Het Sint-Catharina-akkoord bepaalt verder dat zeven van de acht betrokken parastatalen tegen 1 januari 1987 daadwerkelijk naar de gewesten en gemeenschappen (naargelang het geval) zullen overgeheveld worden. Voor het Rijksfonds voor de Sociale Reklassering van de Mindervaliden werd 1 juli '87 als uiterste transferdatum vooropgesteld. De overheveling van deze parastatalen gaat gepaard met de *ristornering* van 4,7 miljard frank registratierechten naar het Vlaamse en het Waals Gewest (het Brusselse Gewest krijgt een dotatie van 224 miljoen), maar met dekking van de aan Wallonië overgedragen lasten (het zgn. *Moureaux-principe*). Voor de gemeenschappen wordt de overdracht begeleid met een *ristornering* van 2,3 miljard frank kijk- en luistergeld. Hier wordt het *Moureaux-principe* niet toegepast, maar anderzijds verwerven de franstaligen wel 78 % van het Brusselse kijk- en luistergeld.

Voorts voorziet het akkoord in de overheveling van het Studiecentrum voor Kernenergie (SCK) te Mol naar het Vlaamse Gewest, en van het Nationaal Instituut voor Extraktiebedrijven (NIEB) en het Instituut voor Radio-elementen (IRE) naar het Waals Gewest. Ook deze overheveling zal gefinancierd worden met de *ristornering* van een deel van de registratierechten. Het aandeel van het Vlaamse Gewest hierin (1 miljard op een totaal van 1,5 miljard) ligt weliswaar 1,3 miljard onder het bedrag van de nationale kredieten totdusver voor het SCK uitgetrokken. Dat wordt echter perfect gecompenseerd door het surplus aan *ristorno's*

dat het Vlaamse Gewest bovenop de lasten van de geregionalizeerde parastatalen verwerft (ingevolge de toepassing van de Moureaux-sleutel). Tenslotte krijgen de gewesten 1,6 miljard frank bijkomende trekkingsrechten op het Fonds voor Industriële Vernieuwing.

Alle partijen toonden zich gelukkig met het bereikte akkoord. Even eensgezind was de oppositie (Vlamingen en franstaligen) in de afwijzing ervan. Voorzitter Geens van de Vlaamse regering sprak van een beslissende doorbraak in de financiering van gewesten en gemeenschappen, verwijzend naar de overeengekomen ristornering. Door de oppositiepartijen in de Vlaamse raad, SP en VU, werd het akkoord afgedaan als een magere troostprijs in vergelijking met de oorspronkelijke Vlaamse eisen. Tevens werden heel wat vraagtekens geplaatst achter de overheveling van het SCK, een instelling die voor het grootste deel actief is op het gebied van nucleair onderzoek dat een exclusief nationale bevoegdheid is. De overheveling van de wetenschappelijke instellingen en de parastatalen bleek in ieder geval niet van een leien dakje te lopen. Op 1 januari 1987 was nog geen enkele instelling overgeheveld.

II. Het kabeldecreet.

Eén van de belangrijke beleidsobjectieven die deze Vlaamse regering zich had gesteld was het doorbreken van het BRT-monopolie. Dit vereiste de schepping van een wettelijk kader dat de oprichting van een onafhankelijk (privé) televisiestation mogelijk maakt of m.a.w. de goedkeuring van het zgn. kabeldecreet (decreet betreffende het overbrengen van klanken en televisieprogramma's in de radiodistributie- en teledistributienetten en betreffende de erkenning van niet-openbare televisieverenigingen). Onder de vorige legislatuur was de goedkeuring van dergelijk decreet gestrand op ideologisch-filosofische bezwaren van de oppositiepartijen SP en VU. De nieuwe liberale gemeenschapsminister voor Cultuur, Patrick Dewael, deed het huiswerk van zijn voorganger Poma nog eens over maar bracht in het ontwerp de nodige correcties aan om de bezwaren van oppositie én Raad van State op te vangen. Met succes.

Op 25 juni keurt de Vlaamse regering, na een vrij positief advies van de Raad van State, definitief het ontwerp van kabeldecreet van Dewael goed. Het ontwerp komt tegemoet aan de bezwaren die de Raad van State destijds tegen het ontwerp-Poma had geuit: de executieve trok volgens laatstgenoemd ontwerp teveel bevoegdheden naar zich toe, terwijl voorts de cultuurpactwet werd geschonden bij gebrek aan voldoende garanties voor de bescherming van de filosofische en ideologische minderheden.

Een eerste belangrijke wijziging vergeleken met het ontwerp-Poma is dat alle uitvoeringsbesluiten van de executieve onderworpen worden aan

het voorafgaand advies van de Vlaamse mediacommissie (pluralistisch samengesteld). Nieuw in het ontwerp-Dewael is voorts de procedure van bekrachtiging van de besluiten van de executieve door de Vlaamse raad. Om anderzijds tegemoet te komen aan de vrees van ideologisch-filosofische minorisering werd in het nieuwe ontwerp een geschillenraad ingevoerd. Deze raad zal individuele klachten behandelen n.a.v. vermeende inbreuken op het discriminatieverbod in de programma's, de geest van strikte onpartijdigheid in de informatie en de regels van de journalistieke deontologie. De geschillenraad wordt samengesteld uit drie magistraten, drie wetenschappers en drie beroepsjournalisten, allen aangeduid door de Vlaamse raad.

Tijdens de bespreking van het ontwerp op 18 november in de mediacommissie van de Vlaamse raad verklaren de vertegenwoordigers van SP en VU plechtig af te zien van een beroep op de alarmbelprocedure. Zij deden dit nadat de commissie een amendement had goedgekeurd waarbij aan de geschillenraad ook expliciet de taak wordt opgedragen erover te waken dat de programma-opbouw van niet-openbare televisies geen aanleiding geeft tot discriminatie van ideologische of filosofische minderheden. De volgende dag wordt het ontwerp in de commissie meerderheid tegen oppositie goedgekeurd. Op 17 december werd in de plenaire vergadering van de Vlaamse raad met de bespreking van het ontwerp begonnen. Het verzoek van de oppositie om over een aantal door haar ingediende amendementen het advies van de Raad van State in te winnen, belette dat het ontwerp van kabeldecreet nog in 1986 door de Vlaamse raad werd goedgekeurd.

III. Gordel, golf en andere conflictstof.

Een aantal dossiers gaven aanleiding tot spanningen tussen de christendemocratische en liberale coalitiepartners: de zgn. groene gordel rond Brussel, de aanleg van golfterreinen in Vlaanderen, het project VI-Anders en de uitroeping van het IJzermonument te Diksmuide tot « memoriaal van de Vlaamse gedachte ».

Groene gordel: Tussen januari 1983 en maart 1986 vernietigde de Raad van State verschillende delen van het gewestplan Halle-Vilvoorde-Asse. In dit gewestplan werden ruim duizend hectare bouwgrond omgevormd tot landbouw- of natuurzone. Deze zgn. groene gordel rond Brussel werd ontworpen vanuit de Vlaamse politieke doelstelling om een halt toe te roepen aan de voortschrijdende verstedelijking en verfransing van het hoofdstedelijk randgebied. Door de vernietigingsarresten van de Raad van State, op grond van procedurefouten begaan bij de opstelling van het

gewestplan, kwamen een aantal kavels uit deze groene gordel opnieuw in aanmerking voor bebouwing.

Aan de aantasting van de groene gordel werd eerst ruchtbaarheid gegeven door de publikatie half juli '86 van de vernietingsarresten van de Raad van State in het Belgisch Staatsblad, op verzoek van de liberale gemeenschapsminister Pede, bevoegd voor ruimtelijke ordening. Meteen gingen de politieke poppen aan het dansen. De CVP verweet Pede getalmd te hebben met de publikatie van de arresten en met het treffen van de nodige tegenmaatregelen. Pede van zijn kant pleitte onschuldig en maande de Vlaamse regering aan spoedig de nodige maatregelen te treffen om vorderingen tot planschade te voorkomen. Het was echter niet duidelijk hoe na de arresten van de Raad van State het handhaven van de groene gordel te rijmen viel met het vermijden van enige planschade.

Op 23 juli nam de Vlaamse regering een principieel standpunt in : de gordel zou intact gehouden worden maar met een minimalisering van de uitkeringen voor planschade. Tijdens een bijzondere bijeenkomst van de executieve op 25 juli werden de nodige schikkingen getroffen om aan dit principieel standpunt uitvoering te geven. De Vlaamse administratie werd ermee belast de herziening van het gewestplan Halle-Vilvoorde-Asse voor te bereiden, evenals de juridisch-technische maatregelen om de planschade tot een minimum te beperken.

Daarmee was de politieke kous niet af. Eind '86 kwam het dossier als een boemerang terug, ditmaal in het CVP-kamp. Op 26 december verscheen in het Laatste Nieuws een bericht over een « niet officieel gedrukt verslag van de commissie voor ruimtelijke ordening van de Vlaamse raad ». Volgens dit verslag zouden de CVP-ministers Eyskens en daarna Akkermans verantwoordelijk zijn voor de vrijgave voor bebouwing, sedert 1977, van zo een 4.000 kavels uit de groene gordel. De politieke heibel rond de groene gordel zou eerst begin 1987 goed losbreken, na een kranteninterview waarin de adjunct-kabinetchef van Pede de ministers Akkermans en Eyskens beschuldigde van geknoei met de gewestplannen.

Golf : Ook in het dossier van de Brabantse golf was gemeenschapsminister Pede de centrale schietschijf. Op 8 augustus schreef de krant Het Volk dat Pede het licht op groen zou gezet hebben voor de aanleg van golfterreinen in Vlaanderen, en dus ondermeer ook in de Brabantse gemeente Melsbroek. De door de VZW Brabantse Golf geplande aanleg van een golfterrein in het domein van het Floordambos te Melsbroek vormde het speerpunt van de actie van diverse milieu- en landbouwgroeperingen, tegen het prijsgeven van natuur- en landbouwgebied in Vlaanderen aan de golfsport. Bijkomend argument in hun verzet tegen de Brabantse golf was de erkenning door minister Dewael van het Floordambos als beschermd

gebied, eerder dat jaar. Zonder een uitspraak te doen over de algemene problematiek van golfterreinen, stelt Pede tijdens de bijeenkomst van de executieve op 17 september dat de aanvraag voor de aanleg van een golfterrein in Melsbroek niet verenigbaar is met de bestemming van het betrokken terrein in het gewestplan noch met het besluit tot bescherming als landschap. Eerder had Dewael tegen de VZW Brabantse golf bij het gerecht klacht ingediend wegens niet-eerbiediging van zijn beschermingsbesluit. De VZW was immers reeds begonnen met de aanleg van een proefterrein.

VL-Anders : In april werd met veel pracht en praal het project VL-Anders gelanceerd als een groots opgezet massa-evenement waarop de socio-culturele organisaties het « andere » Vlaanderen zouden tonen, niet tegen maar als aanvulling op de technologiebeurs Flanders Technology. Op 8 juli deelden de initiatiefnemers mee dat ze afzagen van de geplande beurs, nadat een ultiem overleg met de Vlaamse regering over een eventuele overheidssteun was afgesprongen. Het initiatief genoot van bij de start de volle sympathie van voorzitter Geens (CVP) van de Vlaamse regering. De CVP-zuil van socio-culturele organisaties hadden een stevige vinger in de pap van de organisatie. De Vlaamse regering geraakte het wel eens om haar auspiciën te verlenen aan het gebeuren, maar vooral de PVV-ministers bleven zich verzetten tegen enige overheidssteun, waarop de organisatoren gerekend hadden.

Ijzertoren : Op 18 december keurde de Vlaamse raad het voorstel van decreet van mevrouw De Loore-Raeymaekers (CVP) goed waarbij het Ijzermanument en het omringende domein te Diksmuide wordt uitgeroepen tot Memoriaal van de Vlaamse gedachte. Het decreet voorziet tevens in een subsidie om het « Memoriaal » te onderhouden. De CVP en de VU stemden voor. De liberalen en de socialisten stemden tegen omdat het monument zich alleen tot de katholieken zou richten, gelet op het opschrift AVV-VVK. Agalev onthield zich.

IV. In vogelvlucht.

Hieronder volgt een kort overzicht van de belangrijkste besluiten, decreten of andere initiatieven van de Vlaamse gemeenschapsoverheden tijdens het jaar 1986, onderverdeeld overeenkomstig de functionele bevoegdheidsverdeling tussen de negen gemeenschapsministers, voor zover die nog niet behandeld werden.

Economie en werkgelegenheid.

Op 19 februari wordt de Vlaamse Raad voor Wetenschapsbeleid (VRWB) plechtig geïnstaleerd. De VRWB, die reeds midden '85 werd opgericht, krijgt de opdracht advies uit te brengen en voorstellen te doen aan de Vlaamse regering betreffende alle aspecten van het wetenschapsbeleid. De Raad is samengesteld uit vertegenwoordigers van de universiteiten, de werkgevers, de werknemers en de Vlaamse regering en administratie. Ter gelegenheid van de installatie verklaart Geens nog dat de VRWB de volledige communautarisering moet voorbereiden van zowel het fundamenteel als het toegepast fundamenteel onderzoek.

Wat het reconversiebeleid aangaat, keurt de Vlaamse regering in april een reeks opties goed. Samengevat komt het erop neer dat de steun aan bedrijven selectief gericht wordt naar investeringen met bijkomende tewerkstelling en dat prioritair in de ontwikkelingszones (Limburg, Kempen en Westhoek). Voor deze ontwikkelingszones dient de executieve in juli bij de EG geïntegreerde actieprogramma's in. Ook nog op het vlak van de reconversie neemt gemeenschapsminister voor Economie en Werkgelegenheid Geens in de zomer samen met bandenfabrikant Michelin het initiatief om samen iets te ondernemen voor de reconversie van de Zennevallei. Aanleiding hiertoe was de bruske sluiting op 25 juli door Michelin van zijn fabriek te St.-Pieters-Leeuw waardoor ruim 1.000 werknemers op straat belandden. In het voorjaar van '86 redt de Vlaamse regering de ketelafdeling van het failliete Willebroekse bedrijf Denaeyer door een minderheidsparticipatie te nemen in de nieuwe onderneming die de ketelactiviteiten overneemt.

Op 15 april leggen Geens en eerste minister Martens de « eerste steen » van de nieuwe beurshallen, op het gewezen vliegveld van St.-Denijs-Westrem bij Gent. De Vlaamse regering verbond zich met eigenaar Flanders Expo om de komende 25 jaar Flanders Technology International (FTI) in dit complex te organiseren.

Op 30 oktober kondigt Geens aan dat FTI '87 praktisch is volgeboekt, en dat de nieuwe beurshallen zelfs te klein zullen zijn. De derde editie van Flanders Technology, die doorgaat van 11 tot 17 mei 1987, kreeg als thema : « Vlaanderen, hart van Europa ».

Op 1 oktober keurt de Vlaamse regering een wijziging goed van de richtlijnen voor de economische expansiesteun aan kleine en middelgrote bedrijven. De steun wordt meer selectief gericht naar grote investeringen en naar beginnende zelfstandigen.

Op 3 december wordt de Vlaamse commissie voor preventief bedrijfsbeleid, opgericht bij decreet van 27 juni 1985, plechtig geïnstalleerd. Deze commissie, samengesteld uit deskundigen in het bedrijfsbeheer, moet de

bedrijven in moeilijkheden uit het Vlaamse Gewest tijdig opsporen en begeleiden in een beleid tot voorkoming van het faillissement.

Op 5 december organiseert de Vlaamse regering te Genk een P-dag voor de provincie Limburg. Op deze P-dag (project-dag) worden de plaatselijke onderzoeks- en bedrijfswereld samengebracht rond een aantal concrete industriële projecten. Het initiatief kadert in het reconversiebeleid. Andere P-dagen in de overige ontwikkelingszones zullen volgen.

Begroting.

Pas eind april kon de Vlaamse regering het eens worden over een ontwerpbegroting voor '86. Deze laattijdigheid had uiteraard veel te maken met het feit dat de nieuwe bewindsploeg pas in december 1985 van start kon gaan. De problemen die sommige gemeenschapsministers schenen te hebben om de tering naar de nering te zetten was daar echter ook niet vreemd aan (in een eerste begrotingsronde werd het tekort op circa 15 miljard frank geraamd). Op de middelenbegroting werden voor 83 miljard F aan ontvangsten ingeschreven. De uitgaven werden geraamd op 84,9 miljard. De ontwerpbegroting werd op 20 juni meerderheid tegen oppositie door de Vlaamse raad goedgekeurd. Tijdens het voorafgaande raadsdebat beklemtoonde gemeenschapsminister van Begroting en Financiën Louis Walt Niel dat de begroting '86 van de Vlaamse gemeenschap het tot dusver relatief kleinste deficit vertoonde (1,9 miljard of 2,4 % van de totale uitgaven). VU-fractie leider Hugo Schiltz verweet de executieve de begrotingscijfers te hebben opgesmukt, ondermeer door het niet opnemen van sommige schulden.

Doordat de onderhandelingen tussen nationale regering en executieven over de financiële middelen van gewesten en gemeenschappen vanaf 1987 bleven aanslepen en pas eind november uitmondde in het Sint-Catharina-akkoord, kon de Vlaamse executieve de ontwerpbegroting '87 niet voor het jaareinde rond krijgen.

Gezins- en welzijnsbeleid.

Op 11 maart keurt de Vlaamse regering een besluit goed houdende voorwaarden voor erkenning en subsidiëring van centra voor hulpverlening inzake kindermishandeling. Deze centra krijgen de opdracht om de hulpverleners die in eigen werksituatie met gevallen van kindermishandeling worden geconfronteerd, deskundig te ondersteunen en te begeleiden. De hulpverlening wordt door hen gecoördineerd en zonodig zelf opgezet.

Op 3 december beslist de executieve om het decreet van 29 mei 1984 houdende oprichting van de instelling Kind en Gezin in werking te doen treden. Deze instelling wordt de parastatale die de activiteiten van het over te hevelen Nationaal Werk voor Kinderwelzijn (NWK) verderzet.

Huisvesting.

Op 23 september keurt de Vlaamse regering een wijziging goed van het stelsel van de bouwpremies. De basispremie wordt opgetrokken, maar anderzijds wordt het inkomensplafond om voor een premie in aanmerking te komen verlaagd. De premiesupplementen voor kinderen gaan omhoog.

Op 10 december hecht de executieve haar goedkeuring aan de invoering van een stelsel van huurcompensaties. Erkende bouwmaatschappijen in Vlaanderen die een leegstaande woning huren en renoveren om ze nadien tegen een sociaal tarief door te verhuren aan minderbegoede huurders kunnen volgens dit stelsel vanaf '87 genieten van een huurcompensatie ten laste van het Vlaamse gewest. Bedoeling is om tegelijk de leegstand te bestrijden en minderbegoeden makkelijker aan een comfortabele woning te helpen.

Eveneens op 10 december besloot de Vlaamse regering om voorlopig 2 nieuwe Vlaamse parastatalen op te richten, de Vlaamse huisvestingsmaatschappij en de Vlaamse landmaatschappij, die de taken (in Vlaanderen) van respectievelijk de NMH en NLM zullen overnemen (zoals hoger vermeld voorzag het Sint-Catharina-akkoord in de overheveling van laatstgenoemde parastatalen naar de gewesten per 1 januari 1987).

Volksgezondheid en leefmilieu.

Met de goedkeuring op 2 juli door de executieve van de uitvoeringsbesluiten van het milieudecreet van 28 juli 1985 wordt de daarin geplande modernisering van het vergunningsbeleid voor hinderlijke bedrijven een feit. Bouw-, exploitatie en lozingsvergunning worden voortaan samengevoegd in één enkel document. Voor een selectieve lijst van bedrijven wordt een nieuwe verplichting ingevoerd: de opstelling van een milieueffect-rapport (MER) en van een veiligheidsrapport (VR).

Op 23 december keurt de Vlaamse raad een wijziging van het afvalstoffendecreet goed waardoor een heffing wordt ingevoerd voor al wie met afvalverwijdering te maken heeft: exploitanten van stortterreinen, verbrandingsovens, compostbedrijven e.d.

Op 28 oktober verzoekt gemeenschapsminister Lenssens, bevoegd voor leefmilieu, het chemische bedrijf Phillips Petroleum uit Tessenderlo de produktie stil te leggen, na de vernietiging door de Raad van State van de exploitatievergunning van Phillips wegens strijdigheid met het gewestplan. Het nieuws was een ware verademing voor de omwonenden die reeds jaren kloegen over stankoverlast veroorzaakt door het bedrijf. Maar ook de onderneming en de door haar geboden werkgelegenheid hebben zo hun rechten. De Vlaamse regering beslist dan ook op 26 november het gewestplan rond Tessenderlo in herziening te stellen. Deze in herziening-

stelling stelt Lenssens in de juridische mogelijkheid om Phillips Petroleum een nieuwe exploitatievergunning te verlenen.

Onderwijs en vorming.

In de drie reconversiegebieden (Limburg, Kempen en Westhoek) werden door de gemeenschapsminister van Onderwijs en Vorming overlegplatforms opgericht met de bedoeling onderwijs en vorming beter af te stemmen op de noden van de arbeidsmarkt.

Op 24 september installeert gemeenschapsminister Kelchtermans van Onderwijs en Vorming samen met de nationale Onderwijsminister Coens (Nederlandstalig onderwijs) de ministeriële werkgroep « Open Hoger Onderwijs ». Deze werkgroep moet tegen het academiejaar 1987-'88 de invoering van deze voor Vlaanderen nieuwe onderwijsformule voorbereiden.

De onderwijscommissie van de Vlaamse raad besliste op 16 december een technische werkgroep op te richten die een inventaris zal opmaken van alle aspecten van het onderwijsbeleid die kunnen gecommunautariseerd worden zonder grondwetswijziging.

Externe betrekkingen.

Op 19 maart geeft de executieve gemeenschapsminister van Externe Betrekkingen, Paul Deprez de opdracht het ontwerp-samenwerkingsakkoord tussen de Vlaamse en de Franse Gemeenschap te finaliseren. De onderhandelingen springen echter af wanneer onmiddellijk na de vernietiging door het Arbitragehof van het decreet Lepaffe (dat het gebruik van het Frans voor openbare mandatarissen ook buiten het grondgebied van de Franse Gemeenschap toeliet) in de Franse Gemeenschap een volledig gelijkaardig voorstel van decreet (door de FDF-er Lagasse) wordt ingediend.

In april stelt de Vlaamse regering een investeringsprospecteur voor de westkust van de VS aan. In oktober wordt een prospecteur voor Japan aangeduid. De executieve stemt tevens in met de aanwerving van vier gemeenschapsattachés evenals nog eens twee investeringsprospectoren voor de Amerikaanse oostkust.

Cultuur.

In september start Cultuurminister Dewael onder het motto « Vlaanderen leeft » een promotiecampagne voor de Vlaamse cultuur (in brede zin). Dewael wil jan publiek hiermee aanzetten om aan belangrijke cultuurevenementen in Vlaanderen deel te nemen.

Op 19 november keurt de Vlaamse regering een aantal besluiten goed in de toeristische sector. Zo werd ondermeer voor alle logiesverstreckende bedrijven in Vlaanderen een sterrensysteem ingevoerd. Tevens werd de Vlaamse adviesraad voor toerisme samengesteld. Daarmee werd de laatste stap gezet naar de volledige regionalisering van de organismen actief op het vlak van het toerisme. In een arrest van 26 juni '86 had het Arbitragehof overigens geoordeeld dat het toeristische beleid een exclusieve bevoegdheid is van de gemeenschappen en gewesten.

Op 14 mei besliste de executieve, de heer Cas Goosens (CVP) per 1 september '86 te benoemen tot administrateur-generaal van de BRT, in opvolging van Paul Vandebussche.

Summary : Flemish Community : Political Year Review 1986.

The political agenda for the first year of governing of the second autonomous Flemish government in the history of the Belgian state, was dominated by the debate concerning the additional financial resources and authorities for the communities and regions. The immediate cause for this, was the extensive saving-plan (Saint-Anna plan) of the national government, which also hit the communities and regions. The final outcome of the debate was the so-called Saint-Catherina agreement, which not only provides a number of savings, but also the transferring of a series of public services and scientific institutions to the communities and regions.

A project of decree was agreed to by the Flemish government, which creates a legal scheme for the foundation of a private TV-station in Flanders. In this way they want to cease the monopoly of the public broadcasting station « BRT ». The bill would only pass the Flemish Parliament in 1987.

A number of issues lead to tensions between the Christian-Democrats and the Liberal coalition partners, issues like the affection of green areas around the Brussels agglomerate or the construction of golflinks in Flanders.

This contribution ends with a review of a number of important decisions made by the Flemish government on various subjects.

Morfologie van de Vlaamse politieke partijen in 1985 en 1986

Opgesteld door Mieke VERMINCK,

Assistente aan de Afdeling Politologie
van de Katholieke Universiteit te Leuven,
in samenwerking met de nationale secretariaten van de politieke partijen.

★

In de moderne polyarchie bekleedt de politieke partij een vooraanstaande en sterk functionele plaats in de politieke besluitvorming. Sommige polyarchieën kennen zelfs een overwicht van de politieke partij op andere instellingen en organisaties in hun werking en worden dienvolgens als participatieën geklasseerd. België vertoont duidelijk de kenmerken van een participatie (1).

Ook al heeft de politieke partij in België een overwicht in de besluitvorming, de studie van en zelfs de informatie over deze machtsorganisaties is in België eerder schaars, vrij ongeordend, deels nog omhangen met de sluier van de geheimhouding. Een meer systematische informatie over de organisatie en de werking van de politieke partijen dringt zich op. Het opzet zit voor, onder de titel van morfologie van de Belgische politieke partijen, jaarlijks in het Politiek Jaarboek, een zo indringend mogelijke informatie te verschaffen over de werking en de organisatie van de politieke partijen in België. Minstens een inzicht in de organen en de geledingen van de partijen, de informatie over de positiebekleders, elementaire aanknooppunten voor de werking der partij en de referenties van haar publieke communicatiemiddelen worden nagestreefd. In de mate van het haalbare, voornamelijk inzake verwerving van de informatie en de beperkte beschikbaarheid van middelen voor eigen onderzoek, zal verder doorgedrongen worden. Aangezien in de organisatie en de werking van de politieke partij heel wat beweegt, leek het aangewezen de veranderingen tijdsgenoots te noteren.

(1) W. DEWACHTER, « De partijenstaat in de Westeuropese polyarchie : een proeve tot meting », in *Res Publica*, 1981, nr. 1, blz. 115-123.

W. DEWACHTER, « Noodzaak en overwicht van de politieke partij in de polyarchie », in : *Res Publica*, 1981, nr. 1, blz. 125-151.

Onderhavige uitgave beperkt zich tot de grote Vlaamse partijen : CVP, PVV, SP, VU en Agalev. Op basis van de destijds gepubliceerde morfologie van de Vlaamse politieke partijen in 1982 en 1983-84, respectievelijk in het Politiek Jaarboek 1982 en het Politiek Jaarboek 1984 van *Res Publica* (2), wordt er thans een actualisering doorgevoerd naar 1985 en 1986 toe. Volledig nieuw in deze uitgave is de publikatie van de morfologie van Agalev.

Elk jaar worden afwisselend de grote Vlaamse politieke partijen en de grote Franstalige politieke partijen belicht. Volgend jaar worden de Franstalige partijen geactualiseerd op basis van de morfologie die gepubliceerd werd in het Politiek Jaarboek 1983 en het Politiek Jaarboek 1985 (3).

De redactie dankt zeer oprecht de nationale secretariaten van de vijf grote Vlaamse partijen voor hun uitgebreide en bereidwillige medewerking. Dat de partijsecretariaten ons bij de informatieverstrekking uitstekend geholpen hebben, ondanks het feit dat hun prioriteiten in een heel andere richting liggen, willen wij nog eens extra onderstrepen en onze dank erover uitschrijven. Uitdrukkelijk willen wij de heer P. Willems van de Christelijke Volkspartij, de heer P. Bauwen van de Partij voor Vrijheid en Vooruitgang, de heer F. Van Dyck van de Socialistische Partij, de heer G. de Backer van de Volksunie, de heer L. Cox van Agalev en de heren J. Schodts en H. Santy van de BRT danken voor hun bereidwillige medewerking.

Daarbij willen we ook de andere medewerkers van vernoemde partijen danken voor hun informatieve bijdrage. De geboden informatie is verstrekt door de partijsecretariaten. De Afdeling Politologie heeft het schema uitgewerkt en de gegevens verzameld en geordend.

Wij hopen de belangrijke informatie zo precies mogelijk toegankelijk te stellen, opdat zowel de burger als de onderzoeker er een handig instrument aan zou hebben.

De Afdeling Politologie ontvangt graag bedenkingen, suggesties en kritiek op deze vijfde uitgave van de morfologie van de politieke partijen in België.

(2) I. VANPOL, «Morfologie van de Vlaamse politieke partijen in 1982», in : *Res Publica*, 1983 (XXV), nr. 2-3, blz. 417-473 ; I. VANPOL, «Morfologie van de Vlaamse politieke partijen in 1983 en 1984», in : *Res Publica*, 1985 (XXVII), nr. 2-3, blz. 311-367.

(3) I. VANPOL «Morphologie des partis politiques francophones en 1983», in : *Res Publica*, 1984 (XXVI), nr. 4, blz. 503-540 ; I. VANPOL, «Morphologie des partis politiques francophones en 1984 et 1985», in : *Res Publica*, 1986 (XXVIII), nr. 3, blz. 503-541.

DE CHRISTELIJKE VOLKSPARTIJ (CVP)

1. Nationaal Partijcongres.

In 1985 en 1986, werden in totaal vijf congressen georganiseerd.

1.1. a) Gent, 9 februari 1985, actualiteitscongres.

b) Agenda :

- Activiteitenverslag door de nationale secretaris.
Een overzicht van de activiteiten in de partij sinds het vorige congres.
- Bespreking van het regeringsbeleid.
- Tussentijds verslag van de voorbereidingen voor het congres Christen-Democratie.

c) Opkomst : ruim 1.000 aanwezigen.

1.2. a) Gent, 22 september 1985, verkiezingscongres.

b) Agenda : Voorstelling en goedkeuring van het verkiezingsprogramma voor de parlementaire verkiezingen van 13 oktober 1985.

c) Opkomst : ruim 1.300 aanwezigen.

1.3. a) Antwerpen, 24 november 1985, congres over de regeringsdeelname.

b) Agenda : Het regeerakkoord.

c) Opkomst : ruim 1.000 aanwezigen.

1.4. a) Antwerpen, 31 mei 1986, actualiteitscongres onder de titel : « Nu samen werken voor morgen ».

b) Agenda :

- De werkzaamheden werden in twee werkgroepen opgesplitst :
 1. Bespreking van een actualiteitsmotie.
 2. Bespreking en stemming over de statuteraanpassingen.
- Verkiezing van de leden van het nationale partijbestuur en van de nationale voorzitter F. Swaelen, die als enige kandidaat werd verkozen.

c) Opkomst : ruim 1.300 aanwezigen.

1.5. a) Oostende, 15 en 16 november 1986, congres rond het thema Christen-Democratie, onder de titel « Geloof », Hoop en Toekomst.

b) Agenda : Tijdens dit tweedaags congres werd in :

- 4 secties gewerkt :
1. personalisme
 2. solidariteit
 3. verantwoordelijkheid
 4. rentmeesterschap

- 7 secties gewerkt :
1. persoon en gezin
 2. onderwijs en cultuur
 3. milieu en welzijn
 4. politieke orde
 5. sociaal-economische orde
 6. buitenlands beleid
 7. de partij

plenair werd verslag uitgebracht over de sectiewerkzaamheden en -stromingen en werd over de « hangende » amendementen gestemd.

c) Opkomst :

- zaterdag : ± 1.200 aanwezigen
- zondag : ± 1.600 aanwezigen.

2. Nationaal Partijbestuur.

2.1. Samenstelling.

Partijstatuten : Art. 30.1.

Congres 31 mei 1986 (statutair congres) — Coöptatie 10-6-1986
— Bureau 17-6-1986

Leden

Gewijzigde statuten :

a) de partijvoorzitter, door het partijcongres gekozen

Swaelen Frank

b) 15 partijbestuursleden, vermeerderd met een aantal op basis van één per 5.000 CVP-leden. Dit aantal wordt berekend op basis van het gemiddelde van globale leden-cijfers van de afgesloten bestuurs-

Arts Alex
Baeck Karel
Boonet Etienne
Buijs Willy
Crabbe Roland
De Backer Remi

periode. Een rechtstreeks gekozen lid per provincie dient gewaarborgd. Minstens één vijfde van de rechtstreeks gekozen leden moeten vrouwen zijn en minstens één derde van de gekozen bestuursleden dient jonger te zijn dan 35 jaar ;

Devroe Jan
 D'Hooghe Jacques
 Dielens Greta
 d'Udekem d'Acoz Henri
 Dumoulin Frans
 Eeckelaers Lieve
 Foubert Jef
 Ghekiere Guido
 Mangeleer Dirk
 Manteleers Michel
 Mortier Paula
 Sarens Freddy
 Sauer Dirk
 Schouppe Etienne
 Vandenberghe Hugo
 Vandormael Jeanine
 Verbeke Piet
 Wulleman Gerard
 Audoor Caroline
 Caluwe Ludwig
 Cooreman Paul
 Debonne Frans
 De Vlies Carl
 Doomst Michel
 Geeroms Hans
 Hellemans Jos
 Pinxten Karel
 Swinnen Monique (ondervoorzitter)
 Taes Chris
 Triest Rita
 Veulemans Hilde
 Gijs Bob (fractievoorzitter Senaat)
 Windels Roger
 Leemans Ward (voorzitter Senaat)
 Kelchtermans Lambert
 De Clercq Constant
 De Kerpel Maurice
 De Seranno Jos
 Staels-Dompas Nora
 Ansoms Jos
 Dupre Jos
 Declercq Tijl

c) de voorzitter en zes leden van de CVP-senaatsfractie, de voorzitter en zes leden van de CVP-kamerfractie en de voorzitter en vijf leden van de CVP-fractie in de Vlaamse raad gekozen door hun respectievelijke fracties, waaronder de voorzitter van de Werkgroep Vrouw en Maatschappij, de voorzitter van de Vereniging van CVP-Raadsleden, de afgevaardigde bestuurder van IPO-

VO en de voorzitter van CDE, in-
dien deze parlementslid zijn ;

Diegenant Achiël
Van den Brande Luc
(fractievoorzitter Kamer)
Peeters Renaat
Van Wambeke Hubert
Verhaegen Guido
(fractievoorzitter Vlaamse Raad)
Olivier Marc
Cooreman Etienne
Beerden Georges
Van Hecke Johan
Vannieuwenhuyze Roger

d) twee leden gekozen door de
Vlaamse fractie van het Europees
Parlement (1) ;

Croux Bert
Marck Pol

e) de CVP-leden van de natio-
nale en Vlaamse regering, de CVP-
voorzitter(s) van de parlementaire
instelling(en) ;

De Nationale Regering
Martens Wilfried
Tindemans Leo
Eyskens Mark
Coens Daniël
Dehaene Jean-Luc
Aerts Firmin
De Keersmaecker Paul
D'Hondt-Van Opdenbosch Paula
Smet Miet
Demeester-De Meyer Wivina

De Vlaamse Executieve
Geens Gaston
Steyaert Rika
Akkermans Paul
Lenssens Jan
Kelchtermans Theo
Deprez Paul

f) de voorzitter van de CVP-
Jongerenbeweging ;

Lambrecht Jaak (2)

(1) Ook de vertegenwoordiger uit de Vlaamse EVP-fractie in het nationaal partij-
bureau Raf Chanterle maakt deel uit van het nationaal partijbestuur.

(2) Volgde J. Van Hecke op die op 13 oktober 1985 tot volksvertegenwoordiger
werd verkozen en ontslag nam als voorzitter van de CVP-Jongeren. J. Lambrecht
werd tot voorzitter verkozen op het CVP-Jongeren-congres op 17 maart 1986.

g) de nationale secretaris ;

Delcroix Leo

b) de bestuursleden, gecoöpteerd door de personen aangeduid onder de punten a, b, f en g, voor maximum één derde van het aantal rechtstreeks gekozen bestuursleden ;

Amsoms Chris
Bevernage Carl
Cuyvers Jan
Gotzen Rudi
Janssens Frans
Lyben Hubert
Peers-Geuens Régine
Pernot Miette
Thuysbaert Georges
Thys Petrus
Vanderborght Vera
Vandevelde Dirk
Verschoore Jef

i) Voor zover hij/zij niet rechtstreeks gekozen of gecoöpteerd is, zetelen de voorzitter van de Werkgroep Vrouw en Maatschappij, de voorzitter van de Vereniging van CVP-Raadsleden, de afgevaardigde bestuurder van IPOVO, en de voorzitter van CDE, indien zij geen parlementslid zijn, ambtshalve in het partijbestuur.

De Schryver-Sioen Juliette
(Vrouw en Maatschappij)
Benoit Marc (CDE)

2.2. Verkiezing Nationaal Partijbestuur (cfr Art. 30.1.b).

De verkiezing van het Nationaal Partijbestuur gebeurde op het congres van 31 mei 1986. De resultaten van deze verkiezingen :

a) Rechtstreeks verkozen leden Nationaal Partijbestuur

1. Doomst Michel : 895	12. Caluwe Ludwig : 773
2. Baeck Karel : 863	13. Debonne Frans : 770
3. Sauer Dirk : 856	14. Devroe Jan : 754
4. Pinxten Karel : 841	15. Arts Alex : 733
5. Eeckelaers Lieve : 828	15. Buijs Willy : 733
6. Mangeleer Dirk : 798	17. Vandenberghe Hugo : 732
7. De Backer Remi : 794	18. Crabbe Roland : 729
8. Dielens Greta : 791	19. d'Udecem d'Acoz Henri : 721
9. Sarens Freddy : 789	20. Foubert Jef : 702
10. Mortier Paula : 783	21. Wulleman Gerard : 686
11. Schouppe Etienne : 776	22. Manteleers Michel : 673

22. D'Hooghe Jacques : 673	31. Vandormael Jeanine : 548
24. Verbeke Piet : 660	32. Veulemans Hilde : 532
25. Swinnen Monique : 653	33. Hellemans Jos : 520
26. Ghekiere Guido : 636	33. Taes Chris : 520
27. Dumoulin Frans : 634	35. De Vlies Carl : 509
28. Geeroms Hans : 631	36. Audoor Caroline : 506
29. Boonet Etienne : 622	37. Cooreman Paul : 500
30. Triest Rita : 549	

b) *Opvolgers Nationaal Partijbestuur.*

1. Sannen Jos : 619	19. Gybels Jos : 429
2. Bevernage Carl : 612	20. Nelis-Coolen Lea : 427
2. Lyben Hubert : 612	21. Claes Jef : 416
4. Moenaert Patrick : 608	22. Van Gucht Thérèse : 408
5. Martin Jean-Marie : 600	22. Verschooren Jef : 408
6. De Bakker Bert : 582	22. Martens Bernard : 408
7. Van Campenhout Raymond :
561	25. Vandromme Jan : 396
8. De Smedt Willy : 538	26. Gotzen Rudy : 389
9. Verdonck Marcel : 515	27. Bultiauw Hilde : 385
10. De Clerck Stefaan : 469	28. Scheelen Jozef : 376
11. Declercq Lut : 466	29. Denys Roland : 369
11. Van Cauwelaert Annelies : 466	30. Debruyne André : 366
13. Albrechts Jules : 457	31. Vandevelde Dirk : 365
13. Alen André : 457	32. Deseyn Mark : 363
15. Thuysbaert Georges : 448	33. Haesaerts Werner : 357
16. Cuyvers Jan : 445	34. Nijs Theo : 356
17. Van Winkel Clem : 443	35. Larmuseau Hendrik : 355
18. De Cuyper Etienne : 432	36. Van Haverbeke Paul : 352
	37. De Tant Fernand : 349

2.3. *Frequentie samenkomst.*

Normaal éénmaal per maand.

3. **Nationaal Partijbureau.**

3.1. *Samenstelling*

Partijstatuten :

Art. 33.1

Leden

Congres 31 mei 1986 — Coöptatie

10-6-1986 — Bureau 17-6-1986

a) de partijvoorzitter ;

Swaelen Frank

b) twaalf niet-parlementsleden, uitsluitend gekozen onder en door de rechtstreeks verkozen en gecoöpteerde leden van het nationaal partijbestuur, onder wie ten minste twee vrouwen en drie jongeren beneden de 35 jaar waaronder één vrouw ;

c) de voorzitters van de CVP-fractie in de parlementaire instellingen ;

d) twee CVP-volksvertegenwoordigers, twee CVP-senatoren, twee leden van de Vlaamse raad gekozen door hun respectievelijke fracties, één Europees parlementslid gekozen door de Vlaamse EVP-fractie van het EP, onder de vertegenwoordigers in het Nationaal Partijbestuur ;

e) De CVP-Ministers uit de nationale regering en twee leden uit de Vlaamse regering, waaronder desgevallend de CVP-Voorzitter, en de CVP-voorzitter(s) van de parlementaire instellingen (3) ;

Arts Alex
Baeck Karel
Vandenberghe Hugo
Geeroms Hans
Swinnen Monique
Amssoms Chris
Janssens Frans
Lyben Hubert
Peers-Geuens Régine
Pernot Miette
Thys Petrus
Verschoore Jef

Gijs Bob
Van den Brande Luc
Verhaegen Guido

Windels Roger
Kelchtermans Lambert
Ansoms Jos
Dupre Jos
Olivier Marc
Cooreman Etienne
Chanterie Raf

Martens Wilfried
Tindemans Leo
Eyskens Mark
Coens Daniël
Dehaene Jean-Luc
Aerts Firmin
De Keersmaecker Paul
D'Hondt-Van Opdenbosch Paula
Smet Miet
Demeester-De Meyer Wivina
Geens Gaston
Steyaert Rika
Akkermans Paul
Lenssens Jan

(3) Alle leden van de Vlaamse regering maken deel uit van het Nationaal Partijbureau. (Niet statutair.)

Kelchtermans Theo
 Deprez Paul
 Leemans Ward

f) de voorzitter van de CVP- Jongerenbeweging ; Lambrecht Jaak

g) de nationaal secretaris ; Delcroix Leo

h) de voorzitter van de Werk- De Schryver-Sioen Juliette
 groep Vrouw en Maatschappij ;

3.2. Verkiezing Nationaal Partijbureau (cf Art. 33.1.b).

De verkiezing van het Nationaal Partijbureau gebeurde op het Partijbestuur van 17 juni 1986. Omtrent de verkiezingsuitslagen zijn geen gegevens beschikbaar.

3.3. Frequentie samenkomst.

Normaal éénmaal per week (maandag).

4. Nationaal Partijvoorzitter.

Frank Swaelen werd op het congres van 13-14 maart 1982 tot partijvoorzitter gekozen. Op 31 maart 1986 werd hij herkozen. Er was geen tegenkandidaat.

Frank Swaelen werd verkozen met 88 % van de stemmen of 1.120 personen op 1.258 die vóór stemden.

5. Kaderleden - Militanten.

5.1. Kaderleden :

Mandatarissen :	
Burgemeesters	170
Bestendig afgevaardigden + provincieraadsleden	150
Schepenen	789
OCMW-raadsleden	1.101
Gemeenteraadsleden	1.877
OCMW-Voorzitters	117
Kamerleden	49
Senatoren	42
Bestuursleden	9.210

5.2. Militanten : geen precieze gegevens.

6. Partijleden.

6.1. Aantal :

1985 : 115.528

1986 : 127.753

6.2. Arrondissementele spreiding :

	1985	1986
Aalst	9.626	10.094
Antwerpen	12.851	13.608
Brugge	5.069	5.876
Brussel-Halle-Vilvoorde	15.580	16.583
Dendermonde	4.828	5.288
Gent	10.246	10.762
Hasselt	6.186	7.433
Ieper	2.210	2.538
Kortrijk	3.966	4.101
Leuven	7.447	9.646
Mechelen	10.514	11.008
Oostende	4.663	5.391
Oudenaarde	2.034	2.398
Roeselare	3.620	4.067
Sint-Niklaas	3.823	4.236
Tongeren	6.478	7.235
Turnhout	6.492	7.431

6.3. Indeling naar leeftijd :

	1985	1986
— 25 jaar	7,5 %	8 %
25 - 35 jaar	26 %	26,5 %
35 - 45 jaar	21 %	21 %
45 - 55 jaar	21 %	22 %
55 - 65 jaar	13,5 %	11,5 %
+ 65 jaar	11 %	11 %

6.4. Indeling naar geslacht :

	1985	1986
Mannen	77.229	87.305
Vrouwen	38.299	40.448

6.5. *Onderwijsniveau* (situatie 1986) :

Universitair	9 %
NUHO	13,5 %
Hoger middelbaar	24 %
Lager middelbaar	25 %
Lager onderwijs	25,5 %
Geen antwoord	30 %

7. **Personneelsbestand** (4).

Nationaal Voorzitter	Swaelen Frank
Nationaal Secretaris	Delcroix Leo
Adjunct-Nationaal Secretaris	Martens Luc (5)
Instituut voor Politieke Vorming	Deckers Miet, adjunct-directeur
Vereniging voor CVP-Raadsleden	Van Look Raymond
CVP-Werkgroep Vrouw en Maatschappij	Scheerlinck Leen (6)
Christen-Democraten voor Europa (7)	Willems Paul (7)
Dienst Ledenadministratie	Dewaerheid Herman
Centrum voor Politieke, Economische en Sociale Studies	Van Rompuy Herman
Persattaché	Castrel Dirk
Communicatie	Delcroix Leo
ZEG	Cardijn Francis
Christen-Democratische Omroep	Mateusen Gie
Boekhouding	Vandervorst Robert
Secretaris CVP-Jongeren	Vanden Bogaert Guido (8)

(4) Het begrip « personeelsbestand » wordt expliciet beperkt tot het kaderpersoneel in zijn strikte betekenis. Het administratief en technisch personeel wordt buiten beschouwing gelaten. Dit kaderpersoneel is effectief tewerkgesteld (voltijds of deeltijds) in vast dienstverband door de partij Vrijgestelden, BTK'ers en gedetacheerden worden buiten beschouwing gelaten. Het personeelsbestand wordt daarenboven beperkt tot het nationaal niveau. Arrondissementele vrijgestelden of andere vormen van tewerkstelling door de partij op arrondissementeel (of lager) niveau worden buiten beschouwing gelaten.

(5) Luc Martens blijft directeur van IPOVO. Verder coördineert hij de diensten die instaan voor het bewegingsleven in de partij : de Vereniging voor CVP-Raadsleden, de CVP-werkgroep Vrouw en Maatschappij, het Instituut voor Politieke Vorming, de Dienst Ledenadministratie. Hij zit het college van arrondissementele voorzitters en secretarissen voor.

(6) Volgde Regine Peeters op, op 1 januari 1986.

(7) In 1985 werd de Europese actiegroep « Christen-Democraten voor Europa » opgericht. M. Benoit werd door het Nationaal Partijbestuur aangeduid als voorzitter. Paul Willems neemt het secretariaat ervan waar.

(8) Volgde Michel Doomst op als nationale secretaris van de CVP-Jongeren in augustus 1985.

8. Publikaties.

8.1. Programmatische publikaties.

a) Christelijke Volkspartij :

- Verslag Actualiteitscongres, 9 februari 1985 te Gent.
- Op goeie weg, 3 jaar Martens. Voorbereidende tekst voor het Actualiteitscongres op 9 februari 1985, Tele-ZEG, januari 1985.
- « *Geloof* », *Hoop en Toekomst*, ontwerpresoluties voor het Congres Christen-Democratie, juni 1986.
- « *Geloof* », *Hoop en Toekomst*, ontwerp van manifest voor het Congres Christen-Democratie, 10 juni 1986.
- « *Geloof* », *Hoop en Toekomst*, eindtekst van het Congres Christen-Democratie, december 1986.
- « *Geloof* », *Hoop en Toekomst*, eindtekst van het manifest van het Congres Christen-Democratie, december 1986.
- « *Open Partijdag Cultuur* », eindteksten, juni 1985, 125 blz.

b) CVP-Jongeren :

- *Christen-Democraten braken de crisis*. Congresteksten, maart 1985.

c) Instituut voor Politieke Vorming (IPOVO) :

- Basisvorming : Politiek Inzicht 3 :
 - Wegwijs in de economie, 1985.
 - De sociaal-economische besluitvorming, 1985.
- Beleidsimpulsen :
 - *Stads- en Dorpsherwaardering*, 1985.
- Inrijprojecten :
 - *Buitenspel in de jaren '80*, 1986.
 - *Didactische handleiding bij het emancipatiedossier : Buitenspel in de jaren '80*.

d) Vrouw en Maatschappij.

- *Balans 10 jaar vrouwenemancipatie*, juni 1985.
- *UNO-Wereldconferentie te Nairobi*, augustus 1985.
- *Fiskaliteit*, april 1985.
- *Werken voor werk*, april 1985.
- *Alleenstaande Vrouwen*, 1985.
- *Vrouwen in cijfers. Zwart op wit*, oktober 1984.
- *Gemeente en emancipatie*, december 1986.

- e) Centrum voor Politieke, Economische en Sociale Studies (CEPESS).
 CEPESS-documenten, buiten reeks
 — *De overheid en het gesubsidieerd onderwijs*, 1985.
 — *De Staatshervorming: de nieuwe grondwet en haar uitvoeringswetten*, 1985.

8.2. Organisatorische publikaties.

Instituut voor Politieke Vorming (IPOVO).

- De cursusmap *Opdracht, structuur en dynamiek van de plaatselijke afdeling* werd ondersteund met actiekaarten :
 - *Verwelkomen van nieuwe leden*, 1985.
 - *Welkom in de partij*, 1985.
 - *Congres over de eigenheid van de Christen-Democratie*, 1986.
- Naar aanleiding van de parlementsverkiezingen van 13 oktober 1985 werd m.b.t. de militantenvorming een folder *Vier jaar W. Martens* aangemaakt en naar getuigenvorming toe de handleiding *Richtlijnen voor getuigen*.
- *Vormingsprogramma voor ledenwerwers*, 1985.
- 40 jaar Christendemocratische beweging, catalogoog *Tussen Droom en Werkelijkheid*, november 1985, als handleiding bij de gelijknamige tentoonstelling.
- Cahiers :
 - E. Gerard, M. Van den Wijngaert, *In het teken van de regenboog, geschiedenis van de Katholieke Partij en van de Volkspartij*, 1985, 80 blz.
 - L. Martens, e.a., *CVP, waar is uw geloof? De identiteit van de Vlaamse Christen-Democratie*, 1986, 112 blz.

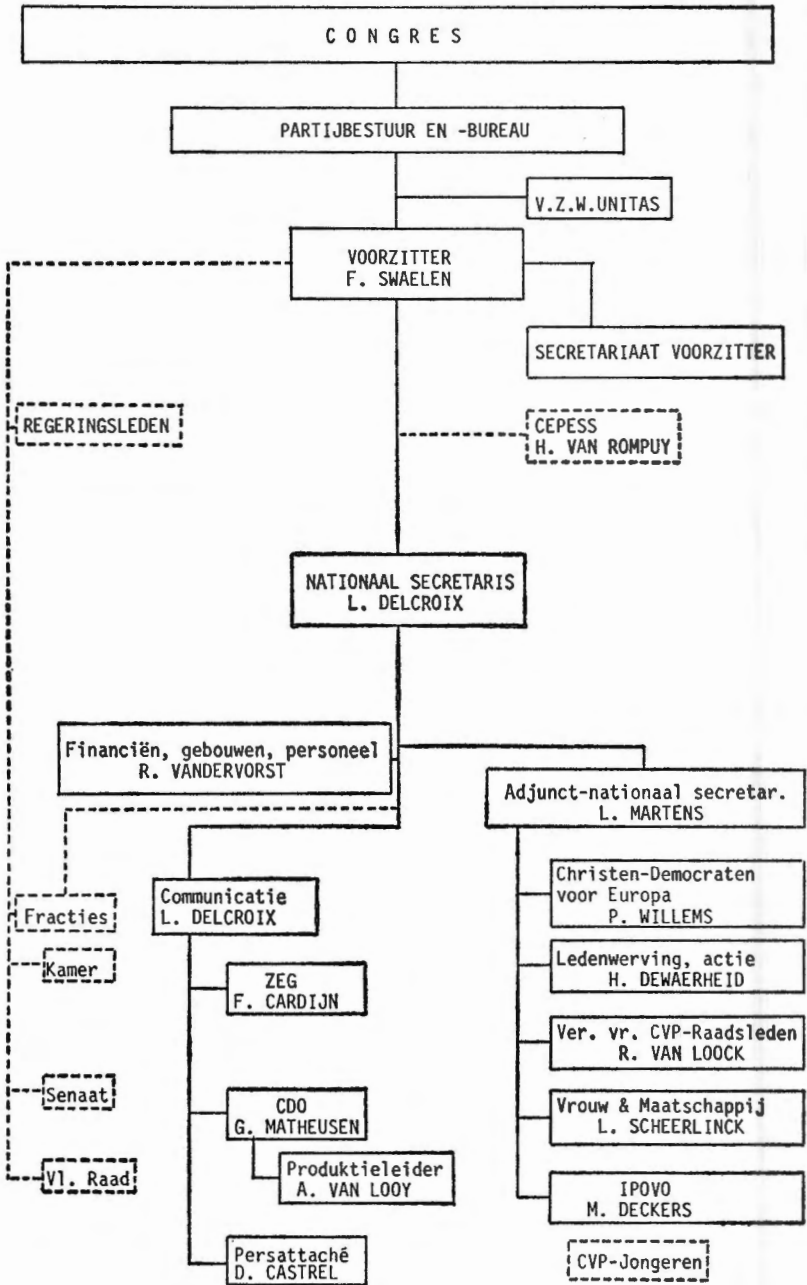
8.3. Periodieke publikaties (met oplage).

a) Christelijke Volkspartij :

- ZEG (ledenblad, wekelijks, oplage : 120.000 exemplaren)
 - tweewekelijks, inlegblad : *Europa-katern* (2 blz) ;
 - tweewekelijks, inlegblad : *CVP in beweging* (2 blz.).
- *Gemeente en Provincie* (3-maandelijks tijdschrift van de Vereniging voor CVP-Raadsleden, oplage : 3.000 exemplaren, verschijnt in themanummers).
- *Telegram* (maandelijks tijdschrift van de Vereniging voor CVP-Raadsleden, oplage : 3.000 exemplaren).

- *Niet zonder ons* (CVP-werkgroep Vrouw en Maatschappij, 4-maandelijks, oplage: 4.000 exemplaren).
- b) CVP-Jongeren :
 - *Radikaal* (tweewekelijks, 2 blz. inlegblad in ZEG).
 - *Spil* (Vormings- en informatieblad, driemaandelijks).
- c) Centrum voor Politieke, Economische en Sociale Studies (CEPESS).
 - *CEPESS-bladen* (trimestrieel, oplage: 640 Nederlandstalige exemplaren).
 - *CEPESS-kronieken* (maandelijks, oplage: 425 Nederlandstalige exemplaren).
 - *CEPESS-dossiers* (10 × jaar, oplage: 160 Nederlandstalige exemplaren).
 - *Nieuw Tijdschrift voor Politiek* (tweemaandelijks, oplage: 915 Nederlandstalige exemplaren).

Organigram van de Christelijke Volkspartij

DE PARTIJ VOOR VRIJHEID EN VOORUITGANG (PVV)

1. Nationaal Partijcongres.

In 1985 en 1986, werden vijf congressen georganiseerd.

- 1.1. a) Gent, 9-10 maart 1985 en 15-16 juni 1985, verkiezingsprogrammacongres I en II.
b) Agenda : goedkeuren van het electoraal programma.
c) Opkomst : 900 aanwezigen.
- 1.2. a) Brussel, november 1985, investituurcongres - Martens VI.
b) Agenda : goedkeuring van het regeerakkoord.
c) Opkomst : 1200 aanwezigen.
- 1.3. a) Brussel, 21 december 1985, PVV-Voorzitter verkiezingscongres.
b) Agenda : verkiezen van de Voorzitter.
c) Opkomst : 1.300 aanwezigen.
- 1.4. a) Brussel, 14 mei 1986, 140 jaar Liberale Partij.
b) Agenda : Viering van het 140-jarig bestaan van de PVV.
c) Opkomst : 850 aanwezigen.
- 1.5. a) Brussel, 10-11-12 oktober 1986, herfstcongres.
b) Agenda : tewerkstellingscongres onder de titel : « Werken vandaag en morgen ».
c) Opkomst : 1.200 aanwezigen.

2. Partijraad.

2.1. Samenstelling.

Partijstatuten : Art. 7

a) de leden van het partijbureau ;

b) de Ministers van Staat ;

De Clercq Willy
Grootjans Frans
Kronacker Paul
Vanaudenhove Omer

c) de Ministers, Staatssecretarissen en leden van de Gemeenschappen/en/of Gewestelijke Executieve(n) ;

Verhofstadt Guy
De Croo Herman
Kempinaire André
Bascour Jean

	Bril Louis
	Waltniel Louis
	Buchmann Jacky
	Dewael Patrick
	Pede Jean
d) de PVV-leden van de Wet- gevende Vergaderingen ;	
— Kamer van Volksvertegenwoor- digers	Devolder Jacques
	Decoster Marcel
	Kempinaire André
	Bril Louis
	Denys André
	Van Renterghem Willy
	Grootjans Frans
	Taelman Willy
	Vandermeulen Paul
	Sprockeels Georges
	Vermeiren Francis
	Verhofstadt Guy
	Flamant Emile
	De Croo Herman
	Verberckmoes Frans
	Beysen Edward
	De Groot Etienne
	Van de Velde Lucien
	Dewael Patrick
	Vreven Freddy
	Cortois Willy
	Neyts-Uyttebroeck A.M.
— Senaat	Vander Marliere Julien
	Pede Jean
	Van Daele Marcel
	Van Den Broeck Octaaf
	Bosmans Jos
	Buchman Jacky
	Van Houtte Maurice
	Vandersmissen Eloi
	Anciaux Etienne
	Bascour Jan
	Willemsens Luc
	Friederichs Marcel
	Waltniel Louis

- Noerens René
 Laverge Jacques
 Anthuenis Georges
 Van Den Poel-Welkenhuyzen
 Marilou
 Herman-Michielsens Lucienne
 Peetermans Edgard
- e) de PVV-leden van het Euro-Parlement ; De Winter August
 De Gucht Karel
- f) de PVV-bestendig gedeputeerden ; Heyvaert-Van Lindt Sonja
 (Brabant)
 Pernot Roger (Oost-Vlaanderen)
 De Mol Alfons (West-Vlaanderen)
- g) de voorzitters van de PVV-provincieraadsfracties ; Deweze Charles (Antwerpen)
 Schollaert Rudy (Brabant)
 Nickmans Paul (Limburg)
 Wille Paul (Oost-Vlaanderen)
 Weydts Walter (West-Vlaanderen)
- h) vijf afgevaardigden van de PVV-Jongeren ; Huybrechts Guy
 Schreurs Patrick
 Vanden Broucke Wim
 Van Rouveroy-Van Nieuwaal Sas
 Van Kerckhoven Jan
- i) vijf afgevaardigden van PVV-Vrouwen ; Van Driessche-Pooters Hermine
 Roggen-Gilis Paula
 Goole-Van de Velde Viviane
 Van Poucke Laurence
 Corijn-Bertrem Mieke
- j) één of twee vertegenwoordigers van ieder door de partijraad erkende sociale, politieke, culturele en economische organismen en studiecentra ;
- Liberaal Vlaams Studentenverbond Lagrou Joris
 Van Damme Wim
- Middenstandsorganisatie De Smet Willy
 Macharis François
- Nationale Bond der Liberale Mutualiteitsfederatiën van België Raymaekers Jacky
 Messiaen Geert

— Algemene Centrale der Liberale Vakbonden van België	—
— « Solidariteit voor het Vlaamse Gewest » v.z.w.	Devriendt Edith
De Caesemaecker
— Rogiercentrum	Claeys Marcel
Vandenhout Jules
— Studiecentrum Paul Hymans	Engels Jan
De Koker Hedwig
— Vlaams Liberaal Verbond	Van Brabant Piet
Paulus Camille
— Stichting Arthur Vanderpoorten	Vaerewijck Walter
Siaens Leo
— Land- en Tuinbouworganisaties	Walkiers Hubert
Cloquet J.P.
— Confederatie der Liberale Jeugd-organisaties	Du Coulombier Jacques
Van Oekelen Jef
— Omer Vanaudenhove Instituut voor Kadervorming	Ritzen Freddy
Machenil Geert
— Coördinatiecentrum voor Liberaal socio-cultureel beleid	Hannes Jules
Matthijs Patrick
— De sociale verzekeringskas « Maas en Schelde »	Vaeyens Frank
— Lirti	Strieleman Frans
Verhofstadt Dirk
— Nationaal Verbond van de PVV. Mutualisten	Boogaerts Jan
Matthijs Patrick
— Instituut voor Volksopleiding Kadervorming v.z.w.	Monsaert Paul
Vandenborre Georges
— Socio-culturele vereniging van Vlaamse Liberale Vrouwen	Pattyn-Traisnel Marie-Thérèse
Baeteman Miette
— Vlaamse federatie der liberale muziekmaatschappijen	Helsmoortel-Pecher Antoinette
Ghyselincq Lucien
— Vrij Syndicaat voor het Openbaar Ambt	Versavel Guy
Janssens-De Jaeger Brigitte
— Liberaal Economisch Verbond	Kerremans Jacques
Mortelmans Paul
— Liberalen voor ontwikkelings-samenwerking (LIVOS)	Ghekiere Dany
Neyts Freddy

k) één afgevaardigde van elke arrondissementsfederatie en één afgevaardigde van Brussel-Hoofdstad;

De Backer Aloïs (Antwerpen)
 Daelemans François (Mechelen)
 Coymans Bruno (Turnhout)
 De Ro Adolf-Luc (Brussel)
 Coppens René (Brussel - Hoofdstad)
 Albessard Georges (Leuven)
 Jacobs Willy (Hasselt)
 Box Eddie (Tongeren - Maaseik)
 Herpelinck Herman (Aalst)
 De Ridder Germain (Dendermonde)
 Leyman Georges (Gent - Eeklo)
 Hoebeke Marcel (Oudenaarde)
 Dierinck Edmond (Sint-Niklaas)
 Devey André (Brugge)
 De Roo Guido (Ieper)
 Dehaene Fernand (Kortrijk)
 Laridon Louis (Oostende - Veurne -
 Diksmuide)
 Reynaert Frank (Roeselare - Tielt)
 Rosiers François (Bondsrepubliek
 Duitsland)

l) dertig leden bij betrekkelijke meerderheid verkozen door het partijcongres onder haar leden, voor een periode van 4 jaar, die een aanvang neemt met het mandaat van het voorzitterschap en het ondervoorzitterschap. (...)

Franckx-Thirionet Mady
 Agneessens Jean-François
 Bellin Annie
 Claes-Van Waes Simonne
 De Cock-Callebaut Simonne
 Kenens-Spreuwers Mia
 Tisson-De Sloovere Alfonsine
 Kempinaire-Decock Nicole
 Mannekens Georges
 Boeykens Lily
 Bouwen Patrick
 Asselman Luc
 Daems Rik
 Schollaert Willy
 De Clercq Yannick
 Demol-Mars Louisa
 Monteyne André
 Blanckaert Annie
 Ponsaerts Nadine
 Noben-Stevens Elisabeth
 Rochus-Castermans Agnes

Femon Jan
 Nolf Jan
 Corijn Raf
 Six Eric
 Van Hoek-Van den Berghe Griet
 Van Riet Iris
 Van Wichelen Gustaaf
 Vanderpoorten Marleen
 Versnick Geert

2.3. Frequentie samenkomst

Eénmaal per maand, namelijk op elke 4de dinsdag.

3. Partijbureau.

3.1. Samenstelling.

Partijstatuten : Art. 6.

a) de Voorzitter ;	Neyts-Uyttebroeck Anne-Marie
b) de Ondervoorzitters ;	Van Belle Ignace
De Gucht Karel
c) de Voorzitter van de PVV-fractie in iedere Wetgevende Vergadering ;	Beysen Edward
Herman-Michielsens Lucienne
Denys André
d) een vertegenwoordiger van de PVV-leden in het Europees Parlement ;	De Winter August
e) de gewezen Voorzitters ;	Grootjans Frans
De Clercq Willy
Verhofstadt Guy
f) één afgevaardigde van de PVV-Jongeren en één afgevaardigde van de PVV-Vrouwen ;	Leduc Jeannine
Versnick Geert
Daems Rik
g) vijf leden bij betrekkelijke meerderheid verkozen door de partijraad onder haar leden, voor een periode van 4 jaar, die aanvang neemt met het mandaat van het voorzitterschap en het ondervoorzitterschap ;	Bosmans Jos
Vandersmissen Eloï
Vermeiren Francis
Flamant Emile
Claes-Van Waes Simonne

b) op de eerste vergadering van het Partijbureau wordt/worden één of meer bijkomend(e) lid/leden van de Partijraad gecoöpteerd, (...)

Beyens Armand
Noerens René

i) van ambtswege en met raadgevende stem, in geval van deelname aan de regering of aan een Gemeenschaps- en/of Gewestelijke Executieve(n) :

- één vertegenwoordiger onder de Ministers en/of Staatssecretarissen in de regering, De Croo Herman
- één vertegenwoordiger van de leden in de Gemeenschaps- en/of Gewestelijke Executieve(n). Waltniel Louis

3.2. *Verkiezing van vijf leden door de Partijraad*

Partijraad dd. : februari 1986

Stemgerechtigden : 142

Stembrieven in de bus : 124

Ongeldig : 3

Geldig : 121

Uitslag : Vermeiren Francis
Flamant Emile
Vandersmissen Eloi
Bosmans Jos
Claes-Van Waes Simonne

3.3. *Frequentie samenkomst*

Eénmaal per week (maandag).

4. **Partijvoorzitter.**

4.1. *Verkiezing.*

Congres dd. : 21 december 1985

Kandida(a)t(en) : A.M. Neyts-Uyttebroeck

Uitslag :

Uitgebrachte stemmen : 756

Ja : 675

Ongeldig : 17

Blanco : 64

5. Ondervoorzitters.

5.1. Verkiezing.

Congres dd. : 21 december 1985

Kandidaten :

Van Belle Ignace
De Gucht Karel
Taelman Willy
Van Wichelen Gustaaf

Uitslag :

Eerste stembbeurt :

Uitgebrachte stemmen : 768
Geldige stemmen : 698
Verkozen : Ignace Van Belle met 412 stemmen

Tweede (schriftelijke) stembbeurt :

Uitgebrachte stemmen : 1.305
Verkozen : Karel De Gucht met 532 stemmen

6. Partijleden.

6.1. *Aantal* : 68.116 (1985).

6.2. *Indeling naar geslacht* :

Mannen 72,9 %
Vrouwen 27,1 %

6.3. *Indeling naar beroep* :

Arbeider	16,0 %
Bediende	19,2 %
Kaderlid	0,9 %
Zelfstandige	25,9 %
Vrij beroep	7,6 %
Ambtenaar	3,5 %
Onderwijzend personeel	6,0 %
Gepensionneerd	10,9 %
Zonder beroep	8,9 %
Militair	1,0 %

6.4. *Indeling naar leeftijd :*

— 25 jaar	4,7 %
25 - 35 jaar	16,8 %
35 - 45 jaar	22,3 %
45 - 55 jaar	23,5 %
55 - 65 jaar	19,1 %
+ 65 jaar	13,5 %

7. **Personeelsbestand.**

	1985	1986
Het Nationaal Secretariaat	6	7
PVV-Jongeren	1	1
PVV-Vrouwen	—	—
Instituut voor Volksopleiding en Kadervorming	3	4

8. **Publikaties.**

8.1. *Programmatische publikaties* : niet meegedeeld.

8.2. *Organisatorische publikaties* : niet meegedeeld.

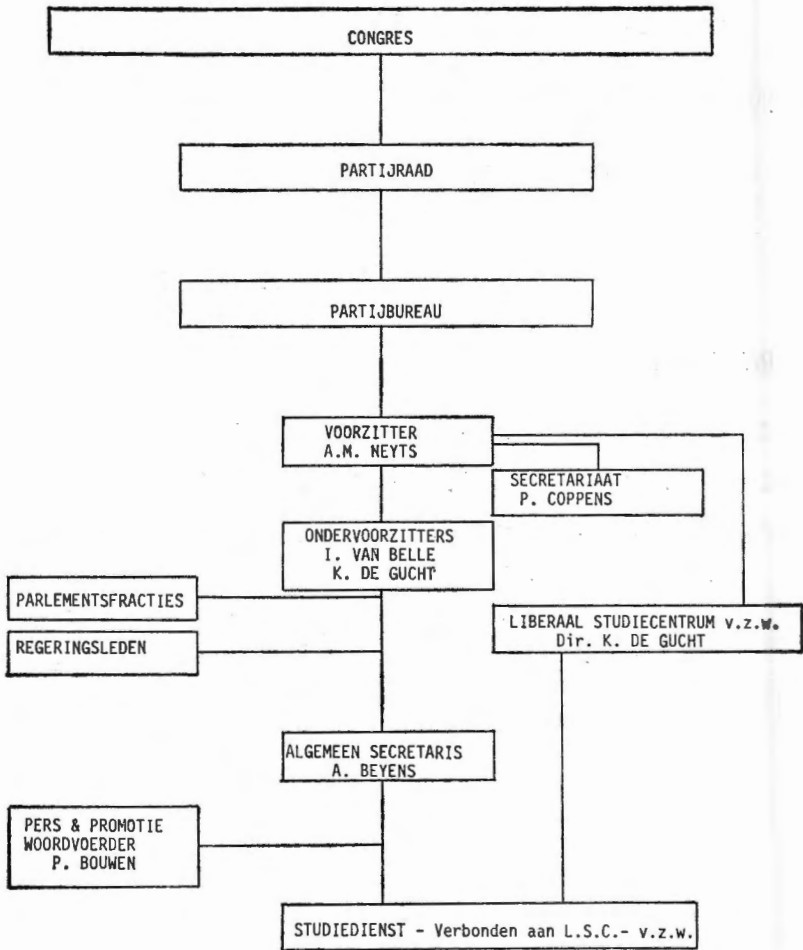
8.3. *Periodieke publikaties* (met oplage).

Partij voor Vrijheid en Vooruitgang :

— *Vrij* (maandelijks ledenblad, oplage : 60.000 exemplaren).

— *Liberale Telex* (veertiendaags blad, oplage : 2.500 exemplaren).

Organigram van de Partij voor Vrijheid en Vooruitgang

DE SOCIALISTISCHE PARTIJ (SP)

1. Congres.

In 1985 en 1986, werden drie congressen georganiseerd.

- 1.1. a) Gent, 22 en 23 juni 1985.
 - b) Agenda : Het verkiezingsprogramma voor de parlementsverkiezingen van 13 oktober 1985.
 - c) Opkomst : 1.600 partijleden.
- 1.2. a) Brussel, 8 september 1985.
 - b) Agenda : Het kiesplatform van de parlementsverkiezingen van 13 oktober 1985.
 - c) Opkomst : 2.500 partijleden.
- 1.3. a) Gent, 25 oktober 1986.
 - b) Agenda : De politieke toestand.
 - c) Opkomst : 800 partijleden.

2. Algemene Raad.

- 2.1. a) Brussel, 9 februari 1985.
 - b) Agenda :
 - Aanvulling van het partijbureau met jongeren, vrouwen en niet-mandatarissen.
 - Bespreking van de politieke toestand.
 - c) Opkomst : \pm 250 partijleden.
- 2.2. a) Brussel, 4 november 1985.
 - b) Agenda :
 - Verkiezing van de nationaal te coöpteren senatoren.
 - Bespreking van de politieke toestand.
 - c) Opkomst : \pm 250 partijleden.

3. Administratieve Commissie.

3.1. Samenstelling.

Partijstatuten :

Art. 25. De Administratieve Commissie telt Van Miert Karel
naast de partijvoorzitter 22 leden.

Elf leden worden verkozen op het tweejaar- Bal Daisy
lijks administratief congres. Boghemans Charles
Dielens Fred
Dufour Hugo (1)
Huybrechts Wim
Moens Guy
Somers Edwin
Stroobant Maxim
Van Acker Frank
Van Der Maelen Dirk
Vandermeerschen André

Daarnaast duiden volgende instanties in hun midden aan :

- het Politiek Partijbureau : vier leden ; Boussy Marcel
Colla Marcel
Van den Bossche Luc
Willockx Freddy
- het College van federale secretarissen : vier leden ; Dewulf Frank (2)
Van de Wynckel Danny
Vanlerberghe Myriam
Van Puyvelde Edi
- de politieke jongerenbeweging « Jongsocialisten » : één lid ; Maes Klim
- de politieke vrouwenbeweging : één lid ; Devriese Georgette
- Centrale voor Socialistisch Cultuurbeleid — Vormingswerk (CSC) : één lid. Lemonnier Martine

(1) Hugo Dufour werd in april 1985 geschrapt.

(2) Frank Dewulf volgde op 21 februari 1986 Luc Maddelen op.

De nationale secretaris en de adjunct-secretaris(sen) maken met raadgevende stem deel uit van de Administratieve Commissie.

Galle Carla
Wallyn Luc (3)
Butenaerts Paul (4)
Libert Sylvain (SEVI)
Peeters Frans

3.2. Frequentie samenkomst.

De Administratieve Commissie (plenum) kwam zesmaal samen in 1985-1986.

4. Politiek Partijbureau.

4.1. Samenstelling.

Partijstatuten :

Art. 31. Het Politiek Bureau bestaat uit de partijvoorzitter,

Van Miert Karel

de partijsecretaris,

Galle Carla

de adjunct-secretaris(sen)

Wallyn Luc (5)
Butenaerts Paul (6)

en 16 verkozen leden, rekening houdend met de bepalingen vervat in art. 33 in fine.

Baldewijns Eddy
Boel Henri (7)
Bossuyt Gilbert
Claes Willy
Colla Marcel
De Batselier Norbert
De Pauw-Deveen Lydia
De Wulf Roger (8)
Egelmeers Isidore
Galle Marc (8)
Ramaekers Jef
Sleeckx Jef
Van Den Bilcke Jean
Van den Bossche Luc
Vanvelthoven Louis

(3) Luc Wallyn nam in januari 1986 ontslag als adjunct-nationaal secretaris.

(4) Paul Butenaerts nam in januari 1986 ontslag als adjunct-nationaal secretaris.

(5) Cf (3).

(6) Cf (4).

(7) Henri Boel heeft het partijbureau verlaten sinds zijn benoeming bij het Arbitragehof (december 1986).

(8) Roger De Wulf en Marc Galle zetelen sinds 1986 met stemrecht.

Willockx Freddy
 Maximus Lydia (9)
 Crucke Orphale (9)

Art. 32. Wonen de vergadering van het Bureau bij, met raadgevende stem :

- de directeur van het Emile Vandervelde-Instituut ; Mangé Etienne (10)
- de voorzitters van de socialistische fractie in Kamer en Senaat, gewest- of gemeenschapsraad, alsmede één afgevaardigde van de socialistische fractie in het Europees Parlement ; Tobback Louis
Wijninckx Joseph
Van Elewyck Jos
- in geval van regeringsdeelname worden de ministers in het Bureau vertegenwoordigd door één van hen, door henzelf aangeduid. Elk socialistisch lid van de regering kan de vergaderingen van het Bureau bijwonen ; De Wulf Roger
Galle Marc
- de afgevaardigden op nationaal vlak van de andere takken van de Socialistische Gemeenschappelijke Actie ; Van den Broucke André
(Algemeen Belgisch Vakverbond)
Lemaire Henri (Federatie van de Belgische Coöperatieven)
Ramaekers Roger (Federatie van de Belgische Coöperatieven)
Boussy Marcel [De Sociale Voorzorg (PS)]
Van Roy Jos (Nationaal Verbond van de Socialistische Mutualiteiten)
Derieuw Georges
(Vlaamse Intergewestelijke van het ABVV)

(9) Lydia Maximus en Orphale Crucke zetelen sinds 1986 met raadgevende stem.

(10) Oscar Debunne werd in mei 1986 opgevolgd als directeur van het SEVI door Etienne Mangé. Oscar Debunne blijft in het partijbureau zetelen met raadgevende stem als internationaal secretaris.

- een afgevaardigde van de politieke vrouwen- beweging ; Detiège Leona
- een afgevaardigde van de politieke jongeren- beweging « Jongsocialisten » ; Maes Geert (11)
- een afgevaardigde van de Centrale voor Socialistisch Cultuurbeleid (CSC) ; Seeuws Willy
- de ondervoorzitter van de Administratieve Commissie ; Van Acker Frank
- de socialistische Ministers van State ; Major Louis (12)
Van Eynde Jos
Vermeulen Piet
- een afgevaardigde van de Vlaamse Federatie van Socialistische gepensioneerden. —

Werden uitgenodigd om de vergaderingen Niet meegedeeld.
bij te wonen.

4.2. Frequentie samenkomst.

Wekelijks, op maandag, uitgezonderd tijdens de verlofperiode.

5. Uitvoerend Bestuur (13).

5.1. Samenstelling.

Partijstatuten :

Art. 37. Het uitvoerend bestuur van de Partij is samengesteld uit
de partijvoorzitter, Van Miet Karel

de ondervoorzitter van de Administratieve Com-
missie, Van Acker Frank

de voorzitters van de fracties in Kamer,
Senaat en Vlaamse Raad, Tobback Louis
Wijnincx Joseph
Van Elvyck Jos

de partijsecretaris Galle Cla

(11) Geert Maes werd in december 1986 vervangen door Erik Vinen.

(12) Louis Major is overleden op 19 februari 1986.

(13) Naast de statutair bepaalde leden van het Uitvoerend stuur wordt dit soms aangevuld door anderen afhankelijk van het behandelde onderwerp.

en de adjunct-secretaris(sen).

Wallyn Luc (14)

De directeur van het Emile Vandervelde-Instituut woont de vergaderingen bij.

Mangé Etienne (15)

Werden eveneens uitgenodigd om de vergaderingen bij te wonen.

Niet meegedeeld.

5.2. Frequentie van samenkomst.

Maandelijks.

6. Partijvoorzitter.

Karel Van Miert

7. Partijsecretaris.

Carla Galle

8. Kaderleden - Militanten.

	1985	1986
8.1. <i>Kaderleden</i> : alle mandatarissen, de vrijgestelden en de voorzitters en secretarissen van onderafdelingen en afdelingen	geen gegevens	geen gegevens
Volksvertegenwoordigers	26	32
Senatoren	21	28
Provincieraadsleden	82	99
Gemeenteraadsleden	1.240	1.240
Vrijgestelden (ca)	geen gegevens	geen gegevens
Voorzitters en secretarissen van de afdelingen	1.290	1.290
8.2. <i>Militanten</i>	geen gegevens	geen gegevens

9. Partijleden.

9.1. *Aantal* : 08.223

(14) Cf (3).

(15) Cf (10).

9.2. Arrondissementele spreiding (1985)

Brugge	4.093
Oostende-Veurne-Diksmuide	4.022
Ieper	3.182
Kortrijk	4.306
Roeselaere-Tielt	3.012
Gent-Eeklo	9.884
Ronse	2.452
Aalst	4.805
Brussel-Halle-Vilvoorde	9.543
Dendermonde	2.379
St. Niklaas	2.355
Antwerpen	19.181
Mechelen	9.384
Turnhout	4.614
Tongeren-Maaseik	5.894
Hasselt	8.784
Leuven	10.333

10. Personeelsbestand van de Partij (16).

Nationaal secretaris	Galle Carla
Adjunct-nationaal secretaris	Wallyn Luc (17)
Socialistische Jongeren	Maes Klim Vermeiren Winoc
Socialistische Vrouwen	Galle Carla Lemonnier Martine
Socialistische Internationale	Debunne Oscar (part-time)
Vormingscentrum Herman Vos	Galle Carla, dir. Beke Frank, secr.

(16) Het begrip « personeelsbestand » wordt expliciet beperkt tot het kaderpersoneel in zijn strikte betekenis. Het administratief en technisch personeel wordt buiten beschouwing gelaten. Dit kaderpersoneel is effectief tewerkgesteld (voltijds of deeltijds) in vast dienstverband door de partij. Vrijgestelden, BTK'ers en gedetacheerden worden buiten beschouwing gelaten. Het personeelsbestand wordt daarenboven beperkt tot het nationaal niveau. Arrondissementele vrijgestelden of andere vormen van tewerkstelling door de partij op arrondissementeel of lager niveau worden buiten beschouwing gelaten.

(17) Cf (2).

Socialistische Omroep	Galle Carla
CSC-Vormingswerk	Lemonnier Martine
Studie- en Documentatiecentrum Emile Vandervelde-Instituut	Mangé Etienne, dir. Verschooten Jan, adj.-dir.(18) Libert Sylvain, secr.
Administratieve Commissie	Peeters Frans (part-time)

11. Publikaties.

11.1. Programmatische publikaties.

a) Socialistische Partij :

- *Werk, Rechtvaardigheid, Vrede*. SP-verkiezingsprogramma, 1985, 20 blz.
- *SP-kiesplatform*. 1985, 46 blz.

b) Jongsocialisten :

- *Martens Tribunaal*. 1985, 207 blz.
- *32 uur nu*. 1985, 4 blz.
- *Congresbrochure nationaal administratief congres, 5 juni 1986*, 101 blz.

c) Studie- en documentatiecentrum Emile Vandervelde-Instituut :

SEVI-Publikaties :

- L. Van den Bossche. *De coöperatie. Een wissel op de toekomst? Met een analyse van de huidige wetgeving en modelstatuten*. 1985.
- J. Beeckmans. *De kost van de verzuiling. Een analyse voor de ziekenhuissector*. 1985.
- *Een socialistisch vervoerbeleid*. 1985.

SEVI-Dossiers :

- *Een politie voor de burger*. februari 1985.
- *De nieuwe armoede*. februari 1985.
- *De bouwsector in crisis. Analyse van het gevoerde beleid en voorstellen van de SP*. juni 1985.
- *Belgisch-Zaïrese betrekkingen*. juli 1985.
- *3 1/2 jaar Lenssens*. juli 1985.
- *Het Eurorakettendossier. Een vergelijking België-Nederland*. november 1985.

(18) Jan Verschooten volgde Etienne Mangé op.

- *Een Europees defensie-initiatief (EDI) ter aanvulling van SDI* ? december 1985.
- *Het nieuwe optimisme.* februari 1985.
- *De toenemende nieuwe armoede.* maart 1986.
- *Besparingen in de ziekteverzekering: over de gevolgen van remgelden die niet meer remmen.* april 1986.
- *TGV: neen bedankt.* oktober 1986.
- *Overleeft de Sovjetunie M. Gorbatsjov?* november 1986.

Andere (persconferenties, informatienota's, documentatiemappen).

- *Buitenlandse inkomsten Belgen, Belgische inkomsten buitenlanders.* februari 1985.
- *Besparingen in de SZ, nieuwe armoede en tewerkstellingsbeleid.* maart 1985.
- *SP-standpunt uitrustingsplan elektriciteit 1985-1995.* april 1985.
- *Economische en budgettaire toestand.* juni 1985.
- *Voorstel van resolutie betreffende de stopzetting van de invoer van Zuidafrikaanse steenkool.*
- *Voorstel van decreet tot vaststelling van een isolatienorm voor op te richten gebouwen bestemd als woning.* juni 1985.
- *Toestand van de overheidsfinanciën aan de vooravond van Martens VI.* november 1985.
- *Wetsvoorstel tot invoeging van een hoofdstuk IIbis in het KB 225 d.d. 7.1.36 betreffende de hypothecaire leningen en de controle op de ondernemingen van hypothecaire leningen.* december 1985.
- *Sociale deregulering.* januari 1985.
- *Ziekenhuisbeleid.* februari 1985.
- *Gemeentelijke schuldenlast.* maart 1985.
- *Milieubeffingen: betaalt de vervuiler?* juli 1985.
- *Boycot tegen invoer Zuidafrikaanse steenkool.* juli 1985.
- *De evolutie van de overheidsfinanciën / analyse van de OESO-prognoses van juni 1985: wat na de « boom » van 1984?* juli 1985.
- *De pachtbank.* juli 1985.
- *De sociaal-economische betekenis van de daling van de olieprijs.* maart 1986.
- *Fiscale fraude.* maart 1986.
- *Een geïntegreerd beleid voor de scheepsbouw.* maart 1986.
- *Bijzondere machten.* april 1986.
- *Orgaantransplantatie.* april 1986.
- *Onderwijs (volmachten besparingen).* april 1986.
- *De bouwsector.* april 1986.
- *Sociale zekerheid.* april 1986.

- *Het schoolpact... of wat er nog van overbleef.* april 1986.
- *50.000 jobs voor jongeren.* mei 1986.
- *Begrotingscijfers: de blauwe valstrik.* mei 1986.
- *Het pinksterplan van Martens VI.* mei 1986.
- *De gemeenten en OCMW's in het spaarplan.* juni 1986.
- *Kritiek op het wetsontwerp m.b.t. de veiligheid van de burger.* juni 1986.
- *Zure regen.* juni 1986.
- *Regeringsmaatregelen inzake pensioenen en SP-voorstellen ter zake.* juni 1986.
- *Wetsvoorstel tot oprichting van een « Instituut voor Nucleaire Veiligheid en Gezondheid (INVEG) ».* juni 1986.
- *Mediabeleid.* juli 1986.
- *Tewerkstelling: na het sociaal overleg.* september 1986.
- *Sancties en de financiële en economische relaties tussen België (BLEU) en Zuid-Afrika,* september 1986.
- *Onderwijs: de St-Anna- en andere besluiten + urgentieplan.* september 1986.
- *Werkgelegenheidsplan: bekentenis van mislukking.* november 1986.
- *Huurprijzen sociale woningen.* november 1986.
- *Prijzenbeleid: een fiasco.* december 1986.
- *Zes wetsvoorstellen tot wijziging van het echtscheidingsrecht.* december 1986.

11.2. Organisatorische publikaties.

a) Socialistische Partij :

- *Onderrichtingen voor getuigen. Parlementsverkiezingen 13 oktober 1985.* 16 blz.
- *Regieboek. Parlementsverkiezingen 13 oktober 1985.* 32 blz.

b) Herman Vos Vormingscentrum :

- *Basiscursus: Propaganda.* 1986.
- *Kadercursussen: Gemeente in het brandpunt.* 1986.
- *OCMW in het brandpunt.* 1986.
- *Beleidsstructuren.* 1986.
- *Vormingspakket: Zure regen.* 1986.

11.3. Periodieke publikaties (met oplage).

a) Socialistische Partij :

- *SP-ACOD-Info* (driemaandelijks, oplage: 2.000 exemplaren).

b) Jongsocialisten :

- *NU* (maandelijks, januari 1985-juni 1986).
- *J.S.-Kontakt* (maandelijks).
- *Nieuwsbrief* (maandelijks, september-november 1986).

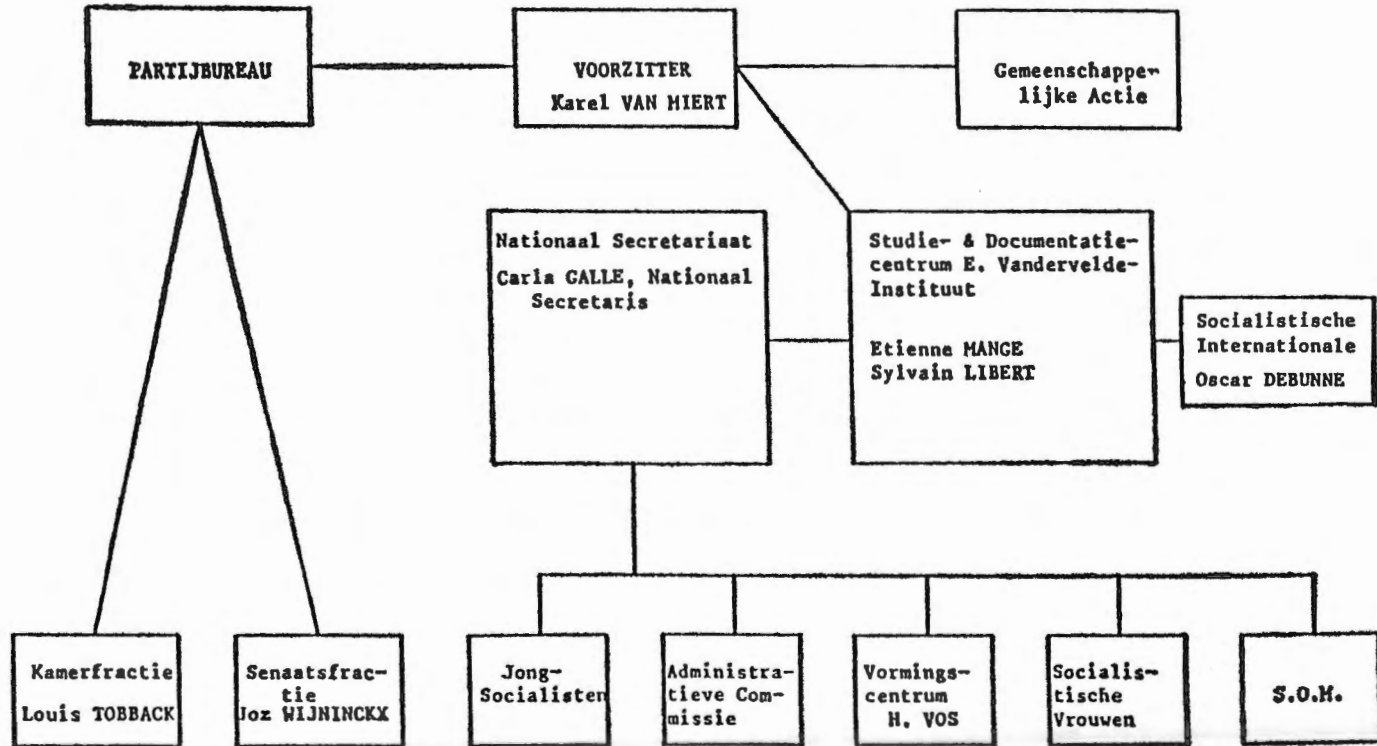
c) SEVI :

- *Socialistische Standpunten* (tweemaandelijks, oplage : 1.100 exemplaren).
- *SEVI-Tijdingen* (maandelijks, oplage : 1.400 exemplaren).

d) Herman Vos Vormingscentrum :

- *Doorbraak 80* (10 nummers per jaar, oplage : 5.000 exemplaren).
- *Golflengte* (i.s.m. CSC- Vormingswerk, tweemaandelijks, oplage : 4.000 exemplaren).

Organigram van de Socialistische Partij

DE VOLKSUNIE (VU)

1. Congres.

- 1.1. a) Kortrijk, 9 en 10 maart 1985.
b) Agenda : Werk in een zelfstandig Vlaanderen.
c) Opkomst : 1.100 aanwezigen.
- 1.2. a) Antwerpen, 22 september 1985.
b) Agenda : Volksunie voor een vrij Vlaanderen.
c) Opkomst : 900 aanwezigen.
- 1.3. a) Antwerpen, 20 april 1986.
b) Agenda : Vlaanderen tussen wijk en wereld.
c) Opkomst : 600 personen.

2. Partijraad.

2.1. a) Samenstelling.

Partijstatuten.

Art. 49 : Van de Partijraad maken deel uit :

	<i>Vóór de statutaire verkiezingen van 27 september 1986</i>	<i>Na de statutaire verkiezingen van 27 september 1986</i>
1. De arrondissementsvoor- zitters en secretarissen met één plaatsvervanger voor beiden aan te duiden door het arrondissementsbestuur		Aalst
	De Cremer Bert	De Saeger Willy
	Vermeire Erwin	Van Caenegem Maria
	Van Caenegem Maria*	Borremans Rita*
		Antwerpen
	Loete Bob	Loete Bob
	De Cleen Robert	De Cleen Robert
	Van Beeck Renaat*	Derveaux Erwin*
		Brugge
	Van Driessche Erwin	Grootaerd Luc
	Grootaerd Luc	Verlinde Rik
	Cordy Ludwina*	Boussemaere Joël*
	Brussel	
Vandromme Gaby	Anciaux Bert	
Vandezande Luk	Van Grunderbeeck	
Meyers Wim*	Claudine	
	Timmermans Juliana*	

* Plaatsvervanger.

Dendermonde

Verhaegen Jef	Strynckx Jan
Verschelden Marcel	Van Acker Chris
Strynckx Jan*	De Wulf Herman*

Gent

Ritzen Jan	Mareen Wim
Genbrugge Chris	Beirnaert Wiet
Van Hoorebeke Karel*	Van Hoorebeke Karel*

Hasselt

Olaerts Hugo	Appeltans Laurens
Wellens-Purnal Anita	Coninx Ivo
	Vandeloo-Timmermans Paula*

Halle - Vilvoorde

De Craen Rom	Van Biesen Luk
Rummens Stephane	Rummens Stephane
Vranckx Lieve*	De Craen Rom*

Ieper

Lernout-Martens Roza	D'Hondt Paul
Van Rijckeghem Dagmar	Simoens Filip
Decorte Noël*	Maddens Wout*

Kortrijk

De Clercq Riet	Waelkens Erik
Dewulf Koen	Verreth Guido
Wielfaert Paul*	Wielfaert Paul*

Leuven

Vanden Bempt Paul	Vanden Bempt Paul
Van Lent Ludo	Cresens Paul
De Deken Rik*	Raskin Gerda*

Mechelen

De Cuyper Danny	Van Weert Jef
Stevens Fred	Mattijs Joris
Van Esbroeck Kris*	Lachi Frans*

Oostende - Veurne - Diksmuide

Huyghebaert Omer	Nolf Pierre
Hubrechtsen Freddy	Devriendt Gilbert
Laridon Gaby*	Devolder Walter*

Oudenaarde

Janin Jaak	Janin Jaak
Van Der Haeghen Jacques	Van Der Haeghen Jacques
Desmytere Geert*	Willequet Philippe*

* Plaatsvervanger.

Roeselare - Tielt

Coghe Robrecht	Coghe Robrecht
Van Opstal Willy	Scherrens Lieve
De Poorter Bernard*	Desmet André*

Sint-Niklaas

D'Hollander Fons	Weyers Jan
Maes Jan-Pieter	Maes Jan-Pieter
De Scheider-Desmet Mia*	De Scheider-Desmet Mia*

Tongeren - Maaseik

Robijns Luk	Robijns Luk
Smeulders-De Vroede Magda	Eyckmans Eric
Haenen Johan*	Brepoels Frieda*

Turnhout

Valgaeren Jo	Valgaeren Jo
Verachttert Herman	Verachttert Herman
Geysen Rik*	Vankrunkelsven Patrik*

2. De ministers, staatssecretarissen, volksvertegenwoordigers, senatoren, bestendig afgevaardigden en leden van het Europees Parlement.

*Toestand
vóór de verkiezingen
van 13 oktober 1985*

*Toestand
na de verkiezingen
van 13 oktober 1985*

— Volksvertegenwoordigers :

Anciaux Vic	Anciaux Vic
Baert Frans	Baert Frans
Belmans Jo	Belmans Jo
Caudron Jan	Caudron Jan
De Beul André	Coveliers Hugo
Declercq Raf	De Beul André
De Mol Johan	Desaeyere Willy
Desaeyere Willy	Desseyn Julien
Desseyn Julien	Gabriëls Jaak
Gabriëls Jaak	Maes Nelly
Meyntjens Oktaaf	Peeters Paul
Schiltz Hugo (minister)	Pillaert Jean-Pierre
Somers Joos	Sauwens Johan
Valkeniers Jef	Schiltz Hugo
Van Biervliet Lode	Vanhorenbeek Luk
Van Grembergen Paul	Vansteenkiste Franz
Vanhorenbeek Luk	
Vansteenkiste Franz	
Verniers Jan	
Vervaet Daan	

* Plaatsvervanger.

— Senatoren :	Capoen Michel De Bruyne Hector Debusseré Firmin Draulans Hugo Lowis Mathieu Luyten Walter Maes Nelly Maes Robert Peeters Paul Peeters Walter Thys Jozef Vandekerckhove Rik Van der Elst Frans Vandezande Robert Van In Guido Van Ooteghem Oswald	Capoen Michel Geens André Luyten Walter Meyntjens Oktaaf Somers Joos Valkeniers Jef Vandekerckhove Rik Van Grembergen Paul Van In Guido Van Ooteghem Oswald Van Overstraeten Toon Vervaeet Daan
— Leden Euro-Parlement :	Kuijpers Willy Vandemeulebroucke Jaak	Kuijpers Willy Vandemeulebroucke Jaak
	<i>Vóór de statutaire verkiezingen van 27 september 1986</i>	<i>Na de statutaire verkiezingen van 27 september 1986</i>
3. De bijkomende arrondissementsafgevaardigden en hun bestendige plaatsvervanger. Hun aantal bedraagt één per schijf van 10.000 stemmen behaald op de kamerlijst van de Volksunie of kartellijst met de Volksunie bij de jongste verkiezingen. Een laatste schijf van 7.500 stemmen of meer wordt beschouwd als een volledige schijf van 10.000 stemmen. Voor het arrondissement Brussel wordt aangenomen dat dit aantal minimum 2 bedraagt.		
	Aalst De Grom Richard D'Haese Rein Van Mossevelde Willy	De Cremer Bert Van Mossevelde Willy Vermeire Erwin*
	Antwerpen Bergers Gerard De Beukelaer Ferre Gaublomme Eddy Kuijpers Frans Neetens Rik Roets Joris Stappaerts Dirk Van Haegendoren Wim Van Thillo-Verbruggen José Vandermoere Bart*	Bergers Gerard Crick Fonne Luyten Leo Pauli Koen Van Haegendoren Wim Van Thillo-Verbruggen José Van Raemdonck Fred Vandermoere Bart*
	Brugge Geerts Hendrik Grootaerd Luc Heus-Dewulf Andrea*	Declercq Raf Van den Driessche Pol Vanoverschelde Gilbert
	Brussel Anciaux Bert Van Dyck Raymond Ebraert Leo	Ebraert Leo Dosogne Guido Rongé Raymond*

* Plaatsvervanger.

Dendermonde

Crombeen Eliën	Peeters Walter
Willems Jean-Pierre	Van Lindt Francis*
Van Acker Chris*	

Gent - Eeklo

Beke Johan	Beke Johan
De Bleecker-Ingelaere Huguette	De Jaegher Mark
Decoodt Walter	Martens Paul
Van den Broecke Jef	Vervaeet Alain
Van der Cruyssen Hugo	De Groeve Jaak*
Vervaeet Alain	
Goethyn Denise*	

Hasselt

Camps Martin	Olaerts Hugo
Hindriks Niko	Ombelets Hendrik-Jan
Vandeloo-Timmermans Paula	Remy Wilfried*
Vandueren Door*	

Halle - Vilvoorde

Cornelis Herwig	Ronsijn Piet
De Ridder Jef	Tommelein Nora
Tommelein Nora	Vandecasteele Annemie
Vandecasteele Annemie	Van Vaerenbergh Etienne
Van Vaerenbergh Etienne	De Ridder Jef*
Adang Frans*	

Ieper

Lernout-Martens Roza	Lernout-Martens-Roza
Bonte Ivan*	De Bruyn Walter*

Kortrijk

Moerkerke Antoon	Piepers Jef
Taccoen Stefaan	Van Biervliet Johan
Piepers Jef*	Fonteyne Jan*

Leuven

Cresens Paul	Bracquené Hans
Sijs Guido	Plas Johan
Van Nieuwenhove Frans	Sijs Guido
Croonenberghs Ludo*	

Mechelen

Lachi Frans	De Cuyper Danny
Van Langendonck Miel	Stevens Fred
Van Weert Jef*	Van Langendonck Miel*
Somers Bart*	

* Plaatsvervanger.

Oostende - Veurne - Diksmuide
 Vandecasteele André Hiele Rony
 Tommelein Bart Tommelein Bart
 Hiele Rony* De Jonghe Mark*

Oudenaarde

Roeselare - Tielt
 Desmet André Allewaert Patrick
 Pillaert Jean-Pierre Debusseré Firmin
 Pottie-Kindt Annie Raes Georges*
 Raes Georges*

Sint-Niklaas

Claessens Kris Demunck Lucie
 Demunck Lucie Schoenaerts Lieven
 Kegels Amedee* Kegels Amedee*

Tongeren - Maaseik

Latinne Jan De Ceulaer Maarten
 Raskin Evrard Raskin Evrard
 Peumans Jan Roebben Jos
 Weetjens Godelieve Weetjens Godelieve
 Indekeu Jaak* Olaerts May*

Turnhout

Driesen Staf Draulans Hugo
 Van Autenboer Pol Geeraerts Rob
 Vervecken Jan Beyens Lucien*
 De Krock Herman*

Art. 51. De Partijraad vult zichzelf aan met :

1. De provinciale voorzitters

Antwerpen :	(1)	De Bruyne Hektor
Brabant :	Van Haegendoren Maurits	Maes Bob
Limburg :	Sauwens Johan	Truyen Jos
Oost-Vlaanderen :	Stals Marc	Coppieters Maurits
West-Vlaanderen :	Van Synghel Toon	Vandenbroeke Chris
2. De algemeen verantwoordelijken voor propaganda, organisatie, dienstbetoon, studiedienst.

Geens André	De Backer Guido	De Backer Guido
De Backer Guido		
3. De hoofdredacteur van het algemeen partijblad.

Van Liedekerke Maurits	Van Liedekerke Maurits	Van Liedekerke Maurits
------------------------	------------------------	------------------------
4. De algemene directeur.

Van Overstraeten Toon	Artois Johan	Artois Johan
-----------------------	--------------	--------------

* Plaatsvervanger.

(1) Niet medegedeeld aan het partijsecretariaat.

5. De voorzitters van de VU-fracties in de provinciale raden		
Antwerpen :	Doevenspeck Paul	Roets Joris
Brabant :	Depré Joris	Depré Joris
Limburg :	Burghgrave Herman	Burghgrave Herman
Oost-Vlaanderen :	Zwaenepoel Maurits	Zwaenepoel Maurits
West-Vlaanderen :	Sauwens Johan	Peumans Jan
6. De voorzitters van het Vlaams-nationaal studiecentrum voor provincie- en gemeentemandatarissen.	—	—
7. Vijf door de nationale raad van de Volksunie-jongeren aan te duiden afgevaardigden alsmede één plaatsvervanger.	De Nijn Bart
Looze Paulette
Priem Erwin
Van Raemdonck Fred
Voet Jan
Seynaeve Giel*	Alpaert Frans
Bergers Thor
Eeckhaut Luk
Meulepas Erwin
Sels Joris
Staes Baert*
8. De directeur van het vormingsinstituut.		
9. De stafmedewerker van VUJO.	van Sichem de Crombe
Dirk	De Nijn Bart
10. De algemene penningmeester.	De Neve Paul	De Saeger Willy
Gecoöpteerde leden (2).	Bracquené Hans
Callens Kristina
Coveliers Hugo
De Schaepmeester José
De Schrijver Albrecht
Mattheyssens Reimond
Peeters Richard
Sels Jan
Uytterhoeven Hilda
Van Boxelaer Jul	Cordy Ludwina
De Schrijver Albrecht
Philips Stan
Van den Broecke Jef
Vangramberen Winfried
Van Synghel Toon
Wellens-Purnal Anita
Herkozen uittreedende partijbestuursleden (3).	De Saeger Willy
Maton Jef	Maton Jef
Stichter-voorzitter		Van der Elst Frans

(2) Cf bepalingen art. 52.

(3) Cf bepalingen art. 53.

2.1. b) *Samenstelling van het dagelijks bestuur van de Partijraad.*

Voorzitter	De Clercq Riet	Vanden Bempt Paul
Ondervoorzitters(s)		De Schrijver Albrecht Van Thillo-Verbruggen José
Leden	Peeters Walter Stals Marc Van Driessche Erwin Vervaet Alain	Vangramberen Winfried Vervaet Alain

2.2. *Verkiezingsresultaten van het dagelijks bestuur van de Partijraad.*

De leden van het dagelijks bestuur werden verkozen op de partijraad van 13 september 1986.

2.3. *Frequentie samenkomst.*

De tweede zaterdag van elke maand.

3. **Partijbestuur.**3.1. *Samenstelling.*

Partijstatuten.

Art. 60. Het Partijbestuur bestaat uit :

	<i>Na de parlementsverkiezingen van 13 oktober 1985</i>	<i>Na de statutaire verkiezingen van 27 september</i>
1. Leden van rechtswege : de stichter-voorzitter en de stichter-secretaris.	Van der Elst Frans	Van der Elst Frans
2. De algemene voorzitter gelast met de algemene politieke leiding van de partij en de algemene secretaris gelast met het algemeen beheer.	Anciaux Vic De Saeger Willy	Gabriëls Jaak Van Grembergen Paul
3. Twee ondervoorzitters waarvan één bij voorrang geen lid van het parlement is.	Gabriëls Jaak Maton Jef	Maton Jef Vandemeulebroucke Jaa

4. De voorzitter van de fractie van de Vlaamse raad, de voorzitter van de groep in het Europees Parlement, twee door de kamer- en de senaatsfractie uit eigen kring aan te duiden leden, onder wie de fractievoorzitter, voor zover hij niet reeds lid is van het partijbestuur.	Schiltz Hugo (Vlaamse raad)
Vandemeulebroucke Jaak (Euro. parl.)
Sauwens Johan (Kamer)
Van Grembergen Paul (Senaat)
Capoen Michel (Senaat)	Schiltz Hugo (Vlaamse raad)
Maes Nelly (Kamer)
Sauwens Johan (Kamer)
Capoen Michel (Senaat)
Valkeniers Jef (Senaat)
5. Zes door de Partijraad uit eigen kring te verkiezen leden waarvan hoogstens twee lid mogen zijn van een parlement.	Coveliers Hugo
Debusseré Firmin
Lernout-Martens Roza
Maes Bob
Peeters Walter
Robijns Luk	Bracquené Hans
Coveliers Hugo
Maes Bob
Peeters Walter
Vandecasteele Annemie
Vandenbroeke Chris
6. Een bijkomend lid verantwoordelijk voor de jongerenwerking, op voorstel van de nationale VUJORAAD, door de partijraad uit eigen kring aangeduid.
(...)	Tommelein Bart	Tommelein Bart
7. De algemene penningmeester.	De Neve Paul	De Saeger Willy
3.2. <i>Verkiezing van de zes afgevaardigden van de Partijraad (cf. Art. 60.5).</i>	Partijraad dd. : 11 januari 1986	Partijraad dd. : 27 september 1986

4. Partijvoorzitter.

4.1. *Verkiezing.*

Partijraad dd. 27 september 1986

Stemgerechtigden : 128

Kandidaten : 2

Uitslag : Jaak Gabriëls : 81
 Jaak Vandemeulebroucke : 46
 Onthoudingen : 1

Verkozen : Jaak Gabriëls

5. Ondervoorzitter(s).

5.1. Verkiezing.

Partijraad dd. 27 september 1986

Stemgerechtigden : 127

Kandidaten : 4

Uitslag : Jef Maton : 71
 Nora Tommelein : 47
 Jaak Vandemeulebroucke : 108
 Pol Van den Driessche : 23

Verkozen : Jaak Vandemeulebroucke
 Jef Maton

6. Secretaris.

6.1. Verkiezing.

Partijraad dd. 27 september 1986

Stemgerechtigden : 126

Kandidaten : 2

Uitslag : Paul Van Grembergen : 100
 Danny De Cuyper : 19
 Onthoudingen : 5
 Ongeldig : 2

Verkozen : Paul Van Grembergen

7. Kaderleden - Militanten.

	1985	1986
7.1. <i>Nationaal niveau</i>		7.1. <i>Nationaal niveau</i>
Partijbestuur : 19		Partijbestuur : 19
Partijraad :		Partijraad :
161 effectieve		140 effectieve
36 plaatsvervangers		35 plaatsvervangers
7.2. <i>Arrondissementeel niveau</i>		7.2. <i>Arrondissementeel niveau</i>
Arrond. besturen : 195		Arrond. besturen : 188
Arrond. raden : ± 1.000		Arrond. raden : ± 1.000
7.3. <i>Afdelingsniveau</i>		7.3. <i>Afdelingsniveau</i>
Afdelingsbesturen : 3.780		Afdelingsbesturen : 3.692
Mandatarissen : 1.147		Mandatarissen : 1.123

8. Partijleden.**8.1. Aantal.**

1985 : 50.890

1986 : 49.072

8.2. Arrondissementale spreiding.

	1985	1986
Brugge	1.554	1.448
Oostende - Veurne - Diksmuide	3.363	3.210
Ieper	817	799
Kortrijk	1.770	1.962
Roeselare-Tielt	2.267	2.151
Gent - Eeklo	5.325	5.021
Oudenaarde	657	593
Aalst	2.917	3.027
Dendermonde	2.112	2.076
Sint-Niklaas	2.995	2.865
Antwerpen	6.592	6.181
Mechelen	3.500	3.420
Turnhout	2.946	2.975
Tongeren-Maaseik	2.992	2.944
Hasselt	2.048	1.930
Leuven	2.905	2.726
Brussel - Halle - Vilvoorde	6.130	5.744

8.3. Indeling naar leeftijd.

— 25 jaar	6,1 %	5,7 %
25 - 35 jaar	17,6 %	17,0 %
35 - 45 jaar	25,2 %	25,2 %
45 - 55 jaar	22,2 %	21,9 %
55 - 65 jaar	17,1 %	17,4 %
+ 65 jaar	11,8 %	12,8 %

8.4 Indeling naar geslacht.

Mannen	62,3 %	61,9 %
Vrouwen	37,7 %	38,1 %

9. Personeelsbestand.

Geen gegevens beschikbaar.

10. Publikaties.

10.1. Programmatische publikaties.

- *Welke toekomst voor de KS.* 1985.
- *Vlaamse eisen ? Nooit van gehoord !* 1985.
- *Weten wat we willen.* 1986.
- *Het mediabeleid op de drempel van de 21ste eeuw.* 1986.
- *Het landbouwbeleid : sociale en regionale vleugels geven.* 1986.

10.2. Organisatorische publikaties.

Het laWIJtje (kaderblad).

10.3. Periodieke publikaties.

- *Wij-Vlaams-Nationaal* (wekelijks).
- *Vlaams-Nationale Standpunten* (2-maandelijks).
- *Vlaanderen in de Wereld* (3-maandelijks).
- *WIJ-jongeren* (10 × per jaar).
- *WIJ-vrouwen* (4 × per jaar).

11. Organigram.

Gezien er zich geen wijzigingen hebben voorgedaan ten aanzien van de toestand dd. 1982 verwijzen we naar het organigram gepubliceerd in de « Morfologie van de Vlaamse Politieke Partijen in 1982 », in: *Res Publica*, 1983 (XXV), nr 2-3, blz. 473.

ANDERS GAAN LEVEN (AGALEV)

1. Nationaal Partijcongres.

In 1985 en 1986 werden vier congressen georganiseerd.

- 1.1. a) Mechelen, 5 mei 1985.
b) Sociaal-economisch congres.
c) Opkomst : 180 leden.
- 1.2. a) Brussel, 31 augustus 1985.
b) Verkiezingscongres.
c) Opkomst : 240 leden.
- 1.3. a) Wilrijk, 22 februari 1986.
b) Statutair congres.
c) Opkomst : 170 leden.
- 1.4. a) Brugge, 20 december 1986.
b) Eerste voorbereiding gemeenteraadsverkiezingen.
c) Opkomst : 195 leden.

2. Het Uitvoerend Comité.

Situatie in 1985.

Gekozen op het congres te Wilrijk, 22 februari 1985.

Samenstelling.

Partijstatuten Art. 9.

Gespreksleider : Karel Anthonissen.

A. Het Uitvoerend Comité bestaat uit vrijwilligers, verkozen door het Congres.

« Om bepaalde, reeds gebleken intimidaties en remmingen in de professionele sfeer te vermijden, wensen de leden van het Uitvoerend Comité hun namen niet gepubliceerd te zien. »

B. De parlementsfractie en het Coördinatiecomité van het secretariaat, waarvan de namen hieronder worden gepubliceerd, zijn advizerende niet-stemgerechtigde leden van het Uitvoerend Comité.

Leden van het Coördinatiecomité :

Leo Cox,
Jos Geysels,
Alex Boon,
Ellie Moons.

3. De Stuurgroep.

Situatie in 1985.

Gekozen op het congres te Wilrijk, 22 februari 1985.

Samenstelling.

Partijstatuten Art. 8.
Gespreksleider : Luk Lamote.

A. De Stuurgroep bestaat uit vrijwilligers, verkozen door het Congres. « Om bepaalde, reeds gebleken intimidaties en remmingen in de professionele sfeer te vermijden, wensen de leden van de Stuurgroep hun namen niet gepubliceerd te zien. »

B. De parlamentsfractie en het Coördinatiecomité van het secretariaat zijn adviserende, niet-stemgerechtigde leden van de Stuurgroep.

4. De Uitgebreide Fractiebijeenkomst.

De Uitgebreide Fractiebijeenkomst behandelt de politieke actualiteit en bestaat uit de parlementairen en de politieke secretariaatsmedewerkers. Bovendien staan deze bijeenkomsten open voor alle Agalev-leden.

Kamer :

Mieke Vogels,
Ludo Dierickx,
Joan Pepermans,
Wilfried Van Durme.

Senaat :

Magda Aelvoet,
Marjet Van Puymbroeck,
Eric Gryp.

Europees Parlement :

Paul Staes.

Politieke medewerkers :

Leo Cox,

Jos Geysels,

Jan Stes,

Alex Boon,

Willy De Backer.

5. Kaderleden.

Mandatarissen (1986) :

Provincieraadsleden	12
Schepenen	2
OCMW-raadsleden	15
Gemeenteraadsleden	65

6. Partijleden.

Aantal : 1.100 (1985).

1.400 (1986).

Opmerking :

Agalev registreert alleen congresleden d.w.z., leden die krachtens de statuten toelating hebben tot alle Agalev-geledingen.

Lokale en regionale participaties aan de partij werden nog niet geregistreerd.

7. Personeelsbestand.

Politiek secretaris	Leo Cox
Partijsecretaris	Jos Geysels
Pers en communicatie	Alex Boon
Administratie en financiën	Ellie Moons

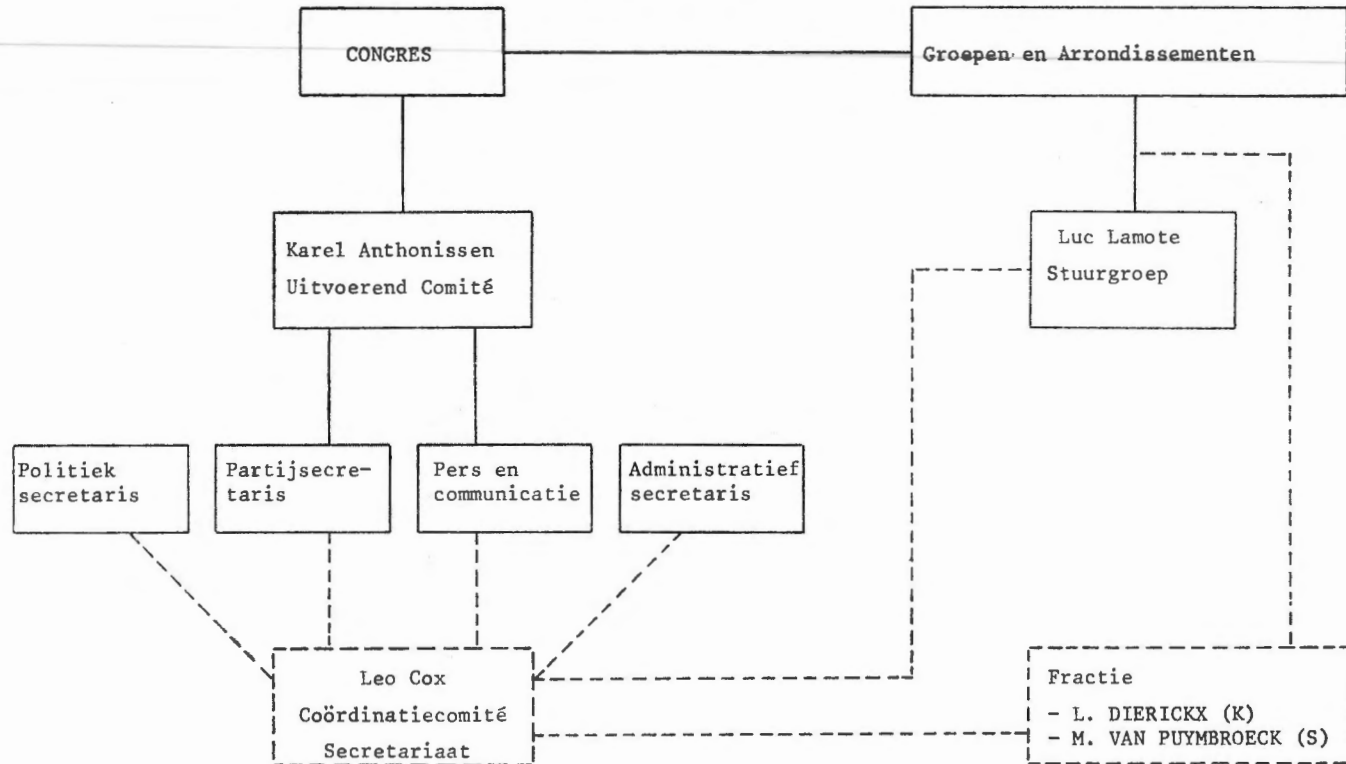
8. Publikaties.

- « Op Mensenmaat : een groene kijk op economie »
- « Het Krachtlijnenprogramma »
- « Ruimtelijke Ordening »
- « De Groenen in het Parlement »
- « Welzijnsreader »
- « Vrede »
- « Milieu »
- « Onderwijs »

Brochures van de Groene Omroep :

- « Verkeerd verkeer »
- « Stop de vervuiling »
- « Hormonen »
- « 3de Wereld »
- « Politieke benoemingen »
- « Anders gaan genezen »
- « België de schroothoop »
- « TGV »
- « Met de fiets naar een andere samenleving »
- « Groene gemeente »
- « Tsjernobyl »
- « De Groene Golf »

Organigram van AGALEV

BIJLAGE

Themata en deelnemers aan de televisiedebatten van BRT in 1985 en 1986

1985

<i>Datum</i>	<i>Thema</i>	<i>CVP</i>	<i>PVV</i>	<i>SP</i>	<i>VU</i>	<i>Agalev</i>	<i>Regering (1)</i>	<i>Gemiddelde kijkdichtheid (2)</i>
13-1-1985	Onderwijsproblemen		E. Beysen	E. Baldewijns	J. Vandemeulebrouke		D. Coens	3,3
27-1-1985	Drie jaar oppositie in het zicht van nieuwe verkiezingen			K. Van Miert				2,9
3-2-1985	Orde van Geneesheren				V. Anciaux			3,1
10-2-1985	CVP-congres	F. Swaelen						3,2
17-2-1985	Nieuwe armoede	M. Smet	E. Flamant	L. Hancké	P. Van Grembergen			3,2
24-2-1985	De veiligheid van de burger	A. Bourgeois	J. Van Dille	L. Van den Bossche	F. Brems		J. Gol C.-F. Nothomb	2,3
3-3-1985	Flanders Technology						G. Geens	3,0
17-3-1985	Jongste regeringsbeslissing i.v.m. de raketten, de begrotingscontrole en de belastingen	F. Swaelen	G. Verhofstadt	K. Van Miert	V. Anciaux			(3)
24-3-1985	Politieke situatie na de debatten van Kamer en Senaat over het actualiseringsbeleid, het belastingplan en de raketten						W. Martens	3,3
31-3-1985	Economische en monetaire unie in federale staten						M. Eyskens H. Schiltz	3,0
21-4-1985	SP-alternatief	H. Van Rompuy		F. Vandenbroucke				2,2
19-5-1985	Agalev na het congres in Mechelen					L. Diericks P. Staes		2,2

(1) Het betreft zowel de nationale regering als de Vlaamse deelregering. (2) 1 % kijkdichtheid = 50.000 voor alle kijkers van 12 jaar en ouder.

<i>Datum</i>	<i>Thema</i>	<i>CVP</i>	<i>PVV</i>	<i>SP</i>	<i>VU</i>	<i>Agalev</i>	<i>Regering (1)</i>	<i>Gemiddelde kijk- dicht- heid (2)</i>
16-6-1985	Doorbreken van BRT-monopolie	W. Demeester		J. Van Elewijck	A. De Beul		K. Poma	1,6
23-6-1985	Aanloop tot Europese top in Milaan						L. Tindemans	2,5
7-7-1985	Parlementaire onderzoekscommissie	H. Suykerbuyck	A. Claes	L. Van den Bossche	F. Baert			1,9
21-7-1985	Algemene politieke toestand	F. Swaelen	G. Verhofstadt	L. Tobback	H. Schiltz			3,0
28-7-1985	Goedgekeurde fiscale wet in de Kamer		G. Verhofstadt	F. Willockx				3,2
1-9-1985	Grondwetsherziening	H. Suykerbuyck	L. Herman-Michielsens	L. Van den Bossche	H. Schiltz			1,9
13-10-1985	Ieder zijn waarheid	F. Swaelen	G. Verhofstadt	K. Van Miert	V. Anciaux			(3)
14-10-1985	Verkiezingen achter de rug	F. Swaelen	G. Verhofstadt	K. Van Miert	V. Anciaux	L. Dierickx		10,7
3-11-1985	Vijf jonge parlementsleden bij het begin van hun termijn	E. Van Rompuy	P. Dewael	F. Vandenbroucke	J. Sauwers	M. Vogels		2,0
10-11-1985	11.11.11-actie	W. Demeester	W. Beysen	L. Vanvelthoven	N. Maes	M. Aelvoet		3,0
24-11-1985	25 jongeren stellen vragen aan politici		A. Neyts	W. Claes	H. Schiltz		L. Tindemans	4,4
1-12-1985	Nieuwe regering	F. Swaelen	A. Neyts	K. Van Miert	V. Anciaux	L. Dierickx		(3)
15-12-1985	Algemene politieke toestand						W. Martens	3,4
22-12-1985	Europese Top in Luxemburg al of niet een succes	B. Croux	K. De Gucht	M. Van Hemeldonck	W. Kuypers		L. Tindemans	2,2

<i>Datum</i>	<i>Thema</i>	<i>CVP</i>	<i>PVV</i>	<i>SP</i>	<i>VU</i>	<i>Agalev</i>	<i>Regering (1)</i>	<i>Gemiddelde kijk- dicht- heid (2)</i>
19-1-1986	Rechtstreeks vanuit het auto - moto- en rijwiel-salon						H. De Croo	3,8
26-1-1986	Bijzondere machten waarover de regering in de komende maanden wil beschikken	L. Van den Brande	W. Beysen	L. Tobback	J. Gabriëls			3,7
16-2-1986	De toekomst van de PTT						P. D'Hondt	3,8
9-3-1986	Gehandicaptenbeleid						W. Demeester	2,5
16-3-1986	Zaire			L. Vanvelthoven			L. Tindemans	2,7
23-3-1986	Brussel						F.-X. de Donnea J.-L. Dehaene	3,8
6-4-1986	Bijzondere machts-besluiten en het begrotingsconclaaf	F. Swaelen	A. Neyts	W. Claes	V. Anciaux	L. Dierickx		3,5
13-4-1986	Kempense steenkoolmijnen						F. Aerts	2,3
20-4-1986	Onderwijs		W. Beysen	E. Baldewijns	N. Maes		D. Coens	4,0
27-4-1986	Boel - Temse : De onzekere toekomst						H. De Croo	3,1
4-5-1986	Hoe veilig is kernenergie ?						M. Smet	3,7
11-5-1986	Begroting - Vlaamse regering			J. Van Elewijck	H. Schiltz		G. Geens L. Waltniel	4,4

<i>Datum</i>	<i>Thema</i>	<i>CVP</i>	<i>PVV</i>	<i>SP</i>	<i>VU</i>	<i>Agalev</i>	<i>Regering (1)</i>	<i>Gemiddelde kijk- dicht- heid (2)</i>
23-5-1986	Spaarplan						W. Martens	(3)
25-5-1986	Spaarplan	F. Swaelen	A. Neyts	K. Van Miert	V. Anciaux	M. Aelvoet		4,4
30-5-1986	Onderwijs						D. Coens	(3)
1-6-1986	Sociale Zekerheid			W. Claes	J. Valckeniers	L. Dierickx	J.-L. Dehaene	(3)
6-6-1986	Besparingen die betrekking hebben op vrouwen			L. Detiège	N. Maes	M. Vogels	M. Smet	(3)
8-6-1986	Besparingen in de openbare diensten						P. D'Hondt L. Bril H. De Croo	(3)
13-6-1986	Spaarplan bouwsector						M. Eyskens	9,6
20-6-1986	Spaarplan						G. Verhofstadt	11,2
22-6-1986	Stelling van de SP i.v.m. de besparingen	H. Van Rompuy		F. Willockx				2,7
27-6-1986	Sociale gevolgen van het besparingsbeleid en de toenemende armoede			L. Hancké	P. Van Grembergen	M. Vogels	M. Smet	7,6
29-6-1986	Spaarplan : afrondend debat met de voorzitters en woordvoerders van vijf politieke partijen	F. Swaelen	A. Neyts	K. Van Miert	V. Anciaux	M. Aelvoet		3,1
31-8-1986	Onderwijs						D. Coens	2,2
7-9-1986	TGV (Train à Grande Vitesse)	F. De Bondt		L. Tobback	J. Gabriëls	M. Aelvoet	H. De Croo	2,8

<i>Datum</i>	<i>Thema</i>	<i>CVP</i>	<i>PVV</i>	<i>SP</i>	<i>VU</i>	<i>Agalev</i>	<i>Regering (1)</i>	<i>Gemiddelde kijk- dicht- heid (2)</i>
14-9-1986	Brussel		A. Neyts	K. Van Miert	V. Anclaux		J.-L. Dehaene	(3)
21-9-1986	Zuid-Afrika			L. Vanvelthoven			L. Tindemans	3,0
28-9-1986	De nieuwe VU-voorzitter				J. Gabriëls P. Van Grembergen			3,1
5-10-1986	Arrest van de Raad van State, de zaak Happart en de algemene politieke toestand						W. Martens	6,2
12-10-1986	Algemene politieke toestand	L. Van den Brande	W. Beysen (besloot niet deel te nemen aan het debat)	L. Tobback	H. Coveliers			3,7
19-10-1986	Voeren - Happart			K. Van Miert	J. Gabriëls			5,9
26-10-1986	Het parlamentsdebat over Voeren	F. Swaelen	A. Neyts	K. Van Miert	J. Gabriëls			5,9
2-11-1986	Bejaarden						J.-L. Dehaene R. Steyaert	4,1
9-11-1986	Vlaanderen en Wallonië						G. Geens	4,8
16-11-1986	Begroting 1987, banenplan van de regering en pensioensparen						G. Verhofstadt	4,3
23-11-1986	De Brusselse kwestie	J. Chabert						4,5
30-11-1986	Overzicht politieke toestand	J. Dupré	A. Neyts	F. Willockx	H. Schlitz			3,9
21-12-1986	Plan Gheyselincx	L. Dhoore	W. Beysen	W. Claes	J. Gabriëls			4,0

Bibliographie de l'année politique 1986

Etablie par Wladimir S. PLAVSIC,

Licencié en Journalisme et Communication sociale.

★

A. Politique étrangère.

1. ONU et autres organisations mondiales.

MEYROWITZ H. Le protocole additionnel I aux Conventions de Genève de 1949 et les armes nucléaires. *Studia Diplomatica*, 1986, N° 2, pp. 195-209.

2. Politique européenne.

BAECK L. L'économie occidentale en déséquilibre. *Reflets et perspectives de la vie économique*, 1986, N° 5, pp. 371-396.

CHANTERIE R. Tien jaar Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling. *De Gids op Maatschappelijk Gebied*, februari 1986, Nr 2, blz. 181-188.

CHAUNU P. Europa sterft uit. *Nieuw Tijdschrift voor Politiek*, 1986, Nr 2, blz. 55-58.

CROUX B. De Europese Akte en de Europese Unie. *Nieuw Tijdschrift voor Politiek*, 1986, Nr 2, blz. 59-70.

DE CLERCQ W. La politique commerciale de la Communauté Européenne. *Wallonie 86*, N° 2, pp. 73-81.

DEFAY J. Cronique de 1986 ou le danger des occasions perdues. *Wallonie 86*, N° 5, pp. 259-275.

DELMAS C. Mandarines espagnoles et leaser américain : l'Europe toujours divisée. *Revue Générale*, février 1986, pp. 40-51.

DE SWERT G. Hangmat, vangnet, valkuil, trampolijn : Europese werkloosheidsreglementeringen. *De Gids op Maatschappelijk Gebied*, februari 1986, Nr 2, blz. 123-145.

GOOSSENS F. Principes voor een regionaal gefedereerd Europa. *Kultuurleven*, 1986, Nr 9, blz. 805-813.

MOREAU F. Le Portugal dans la Communauté européenne à l'heure du contre-choc pétrolier. *Reflets et perspectives de la vie économique*, 1986, N° 6, pp. 425-438.

OREJA M. L'Europe est d'abord un avenir. *Revue Générale*, février 1986, pp. 3-9.

REMACLE E. Pistes pour un non-alignement européen, démocratiser et démilitariser les relations internationales. *Cahiers marxistes*, novembre-décembre 1986, N° 147, pp. 38-50.

ROTHSCHILD R. La maladie de l'Europe. *Revue Générale*, janvier 1986, pp. 57-65.

SANTER J. Le nouveau traité européen. *Studia Diplomatica*, 1986, N° 2, pp. 181-194.

VANDERHAEGHEN B. De Europese Topconferentie van Luxemburg. *De Gids op Maatschappelijk Gebied*, januari 1986, Nr 1, blz. 3-15.

VAN IMPE H. De Westeuropese politieke cultuur. *Kultuurleven*, 1986, Nr 9, blz. 798-804.

VAN LANGENDONCK J. De sociale zekerheidsstrategie in Europa. *Kultuurleven*, 1986, Nr 9, blz. 814-824.

YAKEMTCHOUK R. L'Europe face aux Etats-Unis. *Studia Diplomatica*, 1986, N° 4-5, pp. 337-628.

3. Politique vis-à-vis des pays en voie de développement.

- SNOY B. L'endettement du Tiers-monde et le rôle de la Banque mondiale. *Reflets et perspectives de la vie économique*, 1986, N° 1, pp. 3-22.
- DE FEYTER K. The right to development and the development of human rights. *Studia Diplomatica*, 1986, N° 3, pp. 269-304.
- GLINNE E. Pour combattre l'apartheid activement... *Socialisme*, mai-août 1986, N° 195-196, pp. 243-247.
- REZSOHAZY R. Ontwikkelingsfactoren en overheidsbeleid. *Nieuw Tijdschrift voor Politiek*, 1986, Nr 1, blz. 57-68.
- WEBER M. L'endettement des pays en développement : synthèse critique des événements récents. *Bulletin de documentation du Ministère des Finances*, 1986, N° 5, pp. 5-14.

4. Politique relative aux rapports Est-Ouest.

- BODART S. Recherche et développement en Europe. Bouclier américain ou initiative européenne ? *La Revue Nouvelle*, mai-juin 1986, N° 5-6, pp. 473-480.
- DELBEKE J. Is er vooruitgang in Genève ? *Nieuw Tijdschrift voor Politiek*, 1986, Nr 3, blz. 37-51.
- DELMAS C. Après Genève : des illusions aux équivoques. *Revue Générale*, Janvier 1986, pp. 33-43.
- DEMOULIN A. Essais nucléaires : du moratoire soviétique au CTBT. *Socialisme*, mars-avril 1986, N° 194, pp. 145-151.
- DEMOULIN A. SALT-2 : un traité nucléaire peu contraignant. *Socialisme*, mai-août 1986, N° 195-196, pp. 189-200.
- GODIN E. Le sommet de Reykjavik, déception et espérances. *Socialisme*, septembre-octobre 1986, N° 197, pp. 341-346.
- NEUMAN H. Zijn Oost en West het nu eens over wapenbeheersing ? *Studia Diplomatica*, 1986, Nr 3, blz. 257-268.

5. Politique de défense.

- DELANGHE L. Strategisch Defensie Initiatief : waarborg voor vrede of gevaarlijke utopie. *De Gids op Maatschappelijk Gebied*, april 1986, Nr 4, blz. 359-373.
- DUMOULIN A. Les armes nucléaires en Belgique. *Socialisme*, septembre-octobre 1986, N° 197, pp. 347-353.
- DUMOULIN A. Il y a vingt ans, le transfert de l'OTAN en Belgique. *Socialisme*, septembre-octobre 1986, N° 197, pp. 395-399.
- FRIED J.H.E. De onderliggende axioma van de kernbewapeningswedloop : zoveel mogelijk vernietigen en zo weinig mogelijk nadenken. *De Gids op Maatschappelijk Gebied*, mei 1986, Nr 5, blz. 451-458.
- HEIRMAN M. Even aantrekkelijk en ongrijpbaar als de regenboog. De vredesbeweging, één jaar na de installatie van de kernraketten. *Kultuurleven*, 1986, Nr 8, blz. 688-694.
- MANIGART Ph. Les relations inter-organisationnelles dans le domaine de la défense nationale. *Centre de recherche et d'information socio-politiques (CRISP), Courrier hebdomadaire*, 14 mars 1986, N° 1111-1112, 58 p.
- REYCHLER L. Hoe denken over sterrenkrijg ? *Kultuurleven*, 1986, Nr 4, blz. 335-344.
- VALENDUC G. Les habits kakis de l'atome civil. *La Revue Nouvelle*, février 1986, N° 2, pp. 123-133.

6. Relations internationales.

- BRAECKMAN C. Belgique-Afrique du Sud : des liens inavouables. *La Revue Nouvelle*, décembre 1986, N° 12, pp. 477-479.
- DELMAS C. Crises dans les mers chaudes. *Revue Générale*, mars 1986, pp. 25-36.
- DELMAS C. Les deux Grands face à la poudrière du Proche-Orient. *Revue Générale*, mai 1986, pp. 41-52.
- DELMAS C. Des bombes de Tripoli aux nuages de Tchernobyl. *Revue Générale*, juin-juillet 1986, pp. 67-76.

- DELMAS C. Les données mouvantes de la géopolitique. *Revue Générale*, août-septembre 1986, pp. 35-44.
- DELMAS C. Après Reykjavik, les enjeux nucléaires. *Revue Générale*, novembre 1986, pp. 53-63.
- DELMAS C. Au Moyen-Orient, les incertitudes d'un vaste jeu de go. *Revue Générale*, décembre 1986, pp. 41-51.
- DUMOULIN A. La paix mondiale : un fragile équilibre. *Socialisme*, novembre-décembre 1986, N° 198, pp. 465-472.
- HARMEI P. Veertig jaar buitenlands beleid. *Nieuwe Tijdschrift voor Politiek*, 1986, Nr 1, blz. 7-21.
- HELMREICH J.E. Paul Hymans and Henri Jaspar : contrasting diplomatic styles. *Studia Diplomatica*, 1986, Nr, 6, pp. 669-681.
- SAFIEH A. Les Palestiniens dans l'impasse. *La Revue Nouvelle*, avril 1986, N° 4, pp. 347-364.
- VAN WAMBEKE H. Het Harmel-Plan. *Studia Diplomatica*, 1986, Nr 2, blz. 133-179.

7. Politique étrangère des autres pays.

- MOULIN L. Les données idéologiques de l'impérialisme soviétique. *Revue Générale*, janvier 1986, pp. 45-56.
- SOMME A. Le Danemark à la croisée des parcours européens. *Revue Générale*, avril 1986, pp. 81-86.

8. Politique intérieure des autres pays.

- ALLAERTS A. Afrique du Sud. Rencontres azaniennes. *La Revue Nouvelle*, décembre 1986, N° 12, pp. 467-472.
- de AGUIRRE S. Mexique 1986 : entre le drame et la fiesta. *Revue Générale*, Juin-juillet 1986, pp. 19-32.
- DELMAS C. La nouvelle expérience politique française. *Revue Générale*, avril 1986, pp. 69-80.
- DELMAS C. L'évolution de la Chine et les dissonances de Harare. *Revue Générale*, octobre 1986, pp. 35-46.
- JACQUET I. La situation sociale au Zaïre. *Cahiers marxistes*, Juin 1986, N° 144, pp. 70-83.
- LOUJIVIS Th. France, 1986. *Reflets et perspectives de la vie économique*, 1986, N° 1, pp. 23-44.
- PEETERS A. Afrique du Sud : on sauve la face. *La Revue Nouvelle*, avril 1986, N° 4, pp. 365-376.
- PETERMAN S. Le phénomène Le Pen en France. *Res Publica*, 1986, N° 1, pp. 75-93.
- RADVANYI J. Régions et pouvoirs en URSS. *Cahiers marxistes*, septembre 1986, N° 145, pp. 62-68.
- ROLAND G. Le système économique soviétique en crise. *Wallonie 86*, N° 2, pp. 83-93.
- SOMME A. La Norvège, un art particulier de vivre la démocratie. *Revue Générale*, octobre 1986, pp. 47-53.
- VANDERMOTTEN Chr. URSS : défi à l'immobilisme. *Cahiers marxistes*, avril 1986, N° 142, pp. 40-54.
- WILLAME J.-Cl. Afrique du Sud. Trop tôt ou trop tard ? *La Revue Nouvelle*, décembre 1986, N° 12, pp. 455-465.

B. Politique sociale.

1. Régime du travail.

- BLAISE P. L'accord interprofessionnel du 7 novembre 1986. *Centre de recherche et d'information socio-politiques (CRISP), Courrier hebdomadaire*, 5 décembre 1986, N° 1137, 36 p.
- DE BOND T., KESTELOOT K. Coöperatie via een vriendelijke, wederkerige en duidelijke strategie. *Tijdschrift voor Economie en Management*, 1986, Nr 3, blz. 355-374.
- DE RIJCKER J. Samen werken aan de kwaliteit van de arbeid. *De Gids op Maatschappelijk Gebied*, juni-juli 1986, Nr 6-7, blz. 531-545.
- DE WACHTER M., KOOT-DU-BUY A.M., SIEGERS J.J., VAN MOURIK A. Beroepssegregatie tussen mannen en vrouwen in België. *Tijdschrift voor Economie en Management*, 1986, Nr 3, blz. 335-353.
- GINSBURGH N., PERELMAN S., PESTIEAU P. Les prestations des salariés en heures supplémentaires. Résultat d'une enquête. *Cahiers économiques de Bruxelles*, 1986, N° 112, pp. 109-125.

- LAGAE E. Participatie van de werknemers in de onderneming. *De Gids op Maatschappelijk Gebied*, augustus-september 1986, Nr 8-9, blz. 665-676; oktober 1986, Nr 10, blz. 779-803.
- LEMINEUR R. Les conséquences psychologiques et sociales du chômage dans l'Occident industrialisé. *Wallonie 86*, N° 2, pp. 95-105.
- PERQUY J. Deeltijdse vorming: nu, morgen (en overmorgen). *De Gids op Maatschappelijk Gebied*, februari 1986, Nr 2, blz. 157-170.
- VAN AUDENRODE M. Marché du travail, emploi et chômage — diagnostic économique et social du marché du travail belge. *Reflets et perspectives de la vie économique*, 1986, N° 6, pp. 439-451.
- WILLEKENS F. Nieuwe loononderhandelingen en werkgelegenheidsbeleid. *De Gids op Maatschappelijk Gebied*, oktober 1986, Nr 10, blz. 805-815.

2. Politique de l'emploi.

- A.B.V.V. - Jongeren. De nomaden van de arbeidsmarkt. *Socialistische Standpunten*, 1986, Nr 4, blz. 8-14.
- BAYAR A., GUILLAUME Y., MEULDERS D. Structure de l'emploi et du chômage en Belgique. *Cahiers économiques de Bruxelles*, 1986, N° 110-111, pp. 155-182.
- DEPRE R., HONDEGHEM A. De werkgelegenheidsprogramma's in de lokale besturen: gevolgen voor het personeels- en organisatiebeleid. *De Gids op Maatschappelijk Gebied*, mei 1986, Nr 5, blz. 473-486.
- DEREYMAEKER R. Echte vermindering van de werkloosheid nog niet in zicht. *De Gids op Maatschappelijk Gebied*, december 1986, Nr 12, blz. 993-1017.
- DEWATRIPONT M. Quels types d'emplois attendre des politiques de « flexibilité » ? *Cahiers économiques de Bruxelles*, 1986, N° 110-111, pp. 203-229.
- JANSEN C. Martens IV, Martens V, etc. et les femmes. *Socialisme*, janvier-février 1986, N° 193, pp. 27-31.
- LEROY R., GODANO A. Emploi des jeunes et population active. *Wallonie 86*, N° 5, pp. 279-287.
- MERCENIER J., SEKKAT K. Emploi et optimisation intertemporelle des firmes. Une étude empirique pour la Belgique. *Cahiers économiques de Bruxelles*, 1986, N° 110-111, pp. 231-249.
- MOULAERT F. Vreemde werknemers, werkgelegenheid en sociale zekerheid. *Res Publica*, 1986, Nr 1, blz. 95-110.
- PEEMANS-POULLET H. Crise: accroissement de l'inégalité entre les sexes. L'inefficacité de la résistance des femmes. *Contradictions*, 1986, N° 48, pp. 1-25.
- PONCELET A.-M. Een groei- en verdeel-economie. *Nieuw Tijdschrift voor Politiek*, 1986, N° 4, blz. 55-64.
- PRAET J.-C. Une analyse du marché régional belge de l'emploi à l'aide d'un modèle de rationnement. *Cahiers économiques de Bruxelles*, 1986, N° 110-111, pp. 67-87.
- RUYSSSEN O. Informatisation, innovation, travail et emploi (ou plus ça change, plus c'est la même chose). *Reflets et perspectives de la vie économique*, 1986, N° 4, pp. 271-281.
- SNEESSENS H.R., DREZE J.H. What, if anything, have we learned from the rise of unemployment in Belgium, 1974-1983. *Cahiers économiques de Bruxelles*, 1986, N° 110-111, pp. 21-66.
- STANDAERT S. De stabiliteit van de tewerkstelling in de Belgische nijverheid: Een empirische verkenning. *Cahiers économiques de Bruxelles*, 1986, N° 110-111, pp. 251-275.
- WILDEMEERSCH D. Werkgelegenheid in de kwartaire sector. *De Gids op Maatschappelijk Gebied*, maart 1986, Nr 3, blz. 290-294.

3. Organisations professionnelles.

- BLAISE P. Les structures du syndicalisme International. *Centre de recherche et d'information socio-politiques (CRISP)*, *Courrier hebdomadaire*, 26 septembre 1986, N° 1126, 41 p.
- BREPOELS J., VAN OUTRIVE L. Prediken in de bedrijfswoestijn. Gesprek met Marcel Schoeters. *De Nieuwe Maand*, januari 1986, Nr 1, blz. 16-21.
- CARPAY J. Le consensus social. *Wallonie 86*, N° 6, pp. 339-343.
- D'HONDT R. Quel consensus social, aujourd'hui ? *Wallonie 86*, N° 6, pp. 333-337.
- ENGELS J. Les syndicats à la concertation sociale avec d'anciennes revendications. *Progrès*, 1986, N° 101, pp. 1-3.
- HEMMERIJCKX R. Le Mouvement syndical unifié et la naissance du renardisme. *Centre de recherche et d'information socio-politiques (CRISP)*, *Courrier hebdomadaire*, 23 mai 1986, N° 1119-1120, 73 p.

- R.P. RUTTEN G.C. Pourquoi nous voulons des Syndicats chrétiens. Une brochure écrite en 1905. *Contradictions*, 1986, N° 49-50, pp. 143-188.
- VANHOOREN P. La longue route du syndicalisme chrétien des employés (LBC-CNE). *Contradictions*, 1986, N° 49-50, pp. 37-46.
- VAN KERKHOVEN J. Pourquoi la CSC est-elle plus grande que la FGTB ? *Contradictions*, 1986, N° 49-50, pp. 9-35.
- VITS G. Ploeterbeleid en ploeterbeheer. *Socialistische Standpunten*, 1986, Nr 5, blz. 40-57.
- YERNA J. De staking van 60-61 : een keerpunt in het Syndicalisme. *Socialistische Standpunten*, 1986, Nr 2, blz. 3-16.

4. Sécurité sociale.

- BERBEN T., ROEBROEK J., THERBORN G. Stelsels van sociale zekerheid : na-oorlogse regelingen in West-Europa. *Res Publica*, 1986, Nr 1, blz. 111-137.
- BREWAEYS Ph., ISTAZ D. L'allocation universelle : entre le rêve et le cauchemar. *Cahiers marxistes*, janvier-février 1986, N° 139-140, pp. 30-36.
- COOLS M. Les modalités alternatives de financement de la sécurité sociale. *Bulletin de documentation du Ministère des Finances*, 1986, N° 6, pp. 19-52.
- COOMANS G. La politique sociale de 1930 à 1936. *Centre de recherche et d'information socio-politiques (CRISP), Courrier hebdomadaire*, 9 mai 1986, N° 1117-1118, 55 p.
- DE BATSELIER N. De sociale zekerheid : een topprioriteit. *Socialistische Standpunten*, 1986, Nr 4, blz. 1-7.
- DELEECK H. Ongelijke verdeling van de sociale overheidsuitgaven en nieuwe armoede. *Streven*, juni 1986, blz. 805-818.
- DELEECK H. L'avenir de la politique de sécurité sociale dans la Communauté européenne. *Revue belge de sécurité sociale*, 1986, N° 7-8, pp. 593-609.
- DELEECK H. Bedreigt de veroudering van de bevolking ons sociaal zekerheidsstelsel ? *De Gids op Maatschappelijk Gebied*, november 1986, Nr 11, blz. 905-917.
- DELEECK H. Indicateurs de la sécurité sociale. 1976-1985. *Centre de recherche et d'information socio-politiques (CRISP), Courrier hebdomadaire*, 15 décembre 1986, N° 1139, 37 p.
- DENAEYER J. Approche historique de la structure et des modalités de financement des pensions des travailleurs salariés. *Revue belge de sécurité sociale*, 1986, N° 1-2-3, pp. 3-116.
- DERIJCKE E. Pensioenen en het privépensioensparen. *Socialistische Standpunten*, 1986, Nr 5, blz. 12-22.
- DE SWERT G. De midlife crisis van de sociale zekerheid. *De Nieuwe Maand*, augustus 1986, Nr 6, blz. 30-38.
- DE WITTE H. Met een stempel door het leven ? *De Gids op Maatschappelijk Gebied*, mei 1986, Nr 5, blz. 459-472.
- HOLDERBEKE F., VANROELEN A. Met een stempel door het leven ? Deel II. *De Gids op Maatschappelijk Gebied*, juni-juli 1986, Nr 6-7, blz. 547-564.
- NICAISE I., PACOLET J. Met een stempel door het leven ? Deel III. *De Gids op Maatschappelijk Gebied*, augustus-september 1986, Nr 8-9, blz. 677-696.
- PIROTTE J. Suicide et accident du travail. *Revue belge de sécurité sociale*, 1986, N° 4-5, pp. 295-370.
- WIJNEN E. De sociale zekerheid, de JS en zorg ! *Socialistische Standpunten*, 1986, Nr 2, blz. 17-28.

5. Politique familiale et démographique.

- ANDRE R. La population wallonne au début du XXIe siècle. *Wallonie 86*, N° 6, pp. 345-355.
- CLIQUET R.L., VAN DE KAA D.J. De bevolkingsontwikkeling in Vlaanderen en Nederland. *Ons Eerdeel*, 1986, Nr 1, blz. 87-99.
- COUMANS W. Hoe gezinsvriendelijk is de Belgische overheid ? *De Gids op Maatschappelijk Gebied*, oktober 1986, Nr 10, blz. 840-853.
- MEULDERS-KLEIN M.-Th. Famille, Etat et sécurité économique d'existence dans la tourmente. *Journal des Tribunaux*, 4 janvier 1986, pp. 1-7.

6. Santé publique.

- BERGER J.-M. L'évolution des établissements spécifiques destinés aux personnes très âgées. *Mouvement communal*, 1986, N° 2, pp. 64-75.

- BONE E. De groeiende onverdraagzaamheid van onze samenleving ten overstaan van handicaps. *Nieuw Tijdschrift voor Politiek*, 1986, Nr 4, blz. 7-17.
- DELVAUX B. Les hôpitaux en Belgique. *Centre de recherche et d'information socio-politiques (CRISP), Courrier hebdomadaire*, 19 décembre 1986, N° 1140-1141, 67 p.
- DE MOOR P. Het rode goud. De wereldhandel in bloedplasma. *De Nieuwe Maand*, januari 1986, Nr 1, blz. 25-31.
- HANCKE L., BEECKMANS J. Competitie in de gezondheidszorg. *Socialistische Standpunten*, 1986, Nr 1, blz. 31-39.
- HUYBRECHTS J. Langdurig zieken en hun inkomen. *Kultuurleven*, 1986, Nr 7, blz. 633-638.
- KNAPEN P. Politiek en voortplanting: een moeilijk huwelijk. *Kultuurleven*, 1986, Nr 3, blz. 271-280.
- LEBRUN J.-P. Le malentendu de la maladie humaine. *La Revue Nouvelle*, novembre 1986, N° 11, pp. 365-381.
- LEWIN R. Dr. LEMAITRE J., e.a. Un dossier sur le conflit Gailly. *Cahiers marxistes*, mai 1986, N° 143, pp. 3-55.
- MEUNIER B. Vers de nouveaux systèmes de financement des soins de santé: les enseignements des HMO (Health Maintenance Organizations). *La Revue Politique*, 1986, N° 2, pp. 7-17.
- MEUNIER B. Naar nieuwe financieringssystemen inzake gezondheidszorg: Wat leren ons de HMO? (Health Maintenance Organizations). *Nieuw Tijdschrift voor Politiek*, 1986, Nr 2, blz. 7-18.
- PERNOT M. Thuiszorg. *De Gids op Maatschappelijk Gebied*, februari 1986, Nr 2, blz. 171-180.
- VAN MERCK G. Financiële en sociale rapportering door ziekenhuizen. *Tijdschrift voor Economie en Management*, 1986, Nr 2, blz. 141-155.

7. Logement.

- COENGRACHTS K. Ontwikkelingen in de thuislozenzorg. *Kultuurleven*, 1986, Nr 7, blz. 621-632.
- ROSIERS M. De bouwsector in een financieel model van België. Een econometrische specificatie van de bouwvraag en de hypothecaire rente. *Tijdschrift voor Economie en Management*, 1986, Nr 1, blz. 51-79.

8. Programme sociale.

- DE BROECK G. Veertig Jaar sociaal beleid. *Nieuw Tijdschrift voor Politiek*, 1986, Nr 1, blz 23-32.

9. La consommation.

- VAN BUGGENHOUT F. Que consomment les personnes âgées? *Revue belge de sécurité sociale*, 1986, N° 7-8, pp. 635-669.
- van HEURCK Ph. Centrale des risques, crédit à la consommation. *Reflets et perspectives de la vie économique*, 1986, N° 4, pp. 261-269.

10. Protection de l'environnement (y compris l'aménagement du territoire).

- BERREWAERTS Ch. Aménagement du territoire et urbanisme: inventaire de l'actualité normative, Bruxelles et Wallonie. *Mouvement Communal*, 1986, N° 10, pp. 329-348.
- CULEM J.P. Aménagement du territoire. *Mouvement Communal*, 1986, N° 11, pp. 411-417.
- DOUCET B. Zeventig kilometer vervelling bouwen langs Belgische stranden. *Ons Erfdeel*, 1986, Nr 3, blz. 405-411.
- GOBIN C. L'Etat belge et la problématique de l'environnement. *Centre de recherche et d'information socio-politiques (CRISP), Courrier hebdomadaire*, 14 février 1986, N° 1109, 39 p.
- JANS H. Tsernobyi. *Streven*, augustus-september 1986, blz. 975-989.
- JANS H. Tsernobyi: oorzaken, gevolgen, gevolgtrekklingen. *Streven*, november 1986, blz. 139-152.
- JORIS F. Environnement et Economie. *Socialisme*, septembre-octobre 1986, N° 197, pp. 355-361.
- PONCELET J.-P. Tsernobyi zonder grenzen. *Nieuw Tijdschrift voor politiek*, 1986, Nr 5, blz. 81-89.
- VAN BOL J.-M.R. L'impôt et la redevance comme Instruments des politiques régionales et communales, le cas de la politique de l'environnement. *Administration publique*, 1986, T 4, pp. 257-268.
- VAN PARIJS Ph. L'avenir des écologistes. *La Revue Nouvelle*, janvier 1986, N° 1, pp. 37-47.

11. Bien-être.

- BUSQUIN Ph, e.a. Energie et pauvreté. *Socialisme*, septembre-octobre 1986, N° 197, pp. 363-394.
- DE WORTELAER W. Vaste en onvaste tewerkstelling in de welzijnssector... Nadenken over een syndicale aanpak. *De Gids op Maatschappelijk Gebied*, mei 1986, Nr 5, blz. 487-491.
- ENGELS J. L'ère du troisième âge. *Progrès*, 1986, N° 104, pp. 1-5.
- MESSIAN J.-J., MUSICK A. Les vacances ouvrières, le droit et la pratique. *Socialisme*, mai-août 1986, N° 195-196, pp. 213-219.
- REMAN P. Pauvreté : Les nouveaux habits de Saint-Martin. *La Revue Nouvelle*, juillet-août 1986, N° 75-85.
- RENIER R. De cirkel rondom de armoede. *Kultuurleven*, 1986, Nr 7, blz. 609-620.
- STAES K. Armoede en Vierde Wereld : een stuwende utopie. *Kultuurleven*, 1986, Nr 7, blz. 639-649.
- STEYAERT R. OCMW : 10 Jaar later. *Nieuw Tijdschrift voor Politiek*, 1986, Nr 5, blz. 7-18.
- VAN DER WEE H. Kan een vredeseconomie de gebroken welvaartscekel herstellen? *De Gids op Maatschappelijk Gebied*, maart 1986, Nr 3, blz. 257-262.

C. Politique économique.**1. La Propriété.**

- BAYAR A., GUILLAUME Y., MEULDERS D. Disparité des salaires en Belgique : quelques facteurs explicatifs. *Cahiers économiques de Bruxelles*, 1986, N° 110-111, pp. 183-201.
- BLANKART Ch.-B. Limites de la privatisation des services publics. *Recherches Economiques de Louvain*, 1986, N° 2, pp. 117-128.
- BOEL P. Un chef d'entreprise face au monde d'aujourd'hui. *Wallonie 86*, N° 6, pp. 319-330.
- CARTELIER L. Propriété publique, rentabilité et efficacité. *Recherches Economiques de Louvain*, 1986, N° 2, pp. 99-115.
- DEWATRIPONT M. La mesure de la distribution fonctionnelle des revenus en Belgique : Commentaire. *Cahiers économiques de Bruxelles*, 1986, N° 109, pp. 123-130.
- DRUMAUX A. La privatisation dans le secteur des équipements collectifs. *Centre de recherche et d'information socio-politiques (CRISP), Courrier hebdomadaire*, 28 novembre 1986, N° 1136, 45 p.
- GOVAERT S. André Leysen : patron flamand, patron belge? *Cahiers marxistes*, septembre 1986, N° 145, pp. 21-27.
- LEWIN R. Portrait d'un patron : André Leysen. *Cahiers marxistes*, septembre 1986, N° 145, pp. 6-20.
- MOMMEN A. Een Vlaams sprookje. De success-story van de Kredietbank van hier. *De Nieuwe Maand*, Januari 1986, Nr 1, blz. 37-46.
- MOMMEN A. De lange slagschaduw van een Franse holding. De Belgische adelsbrieven van Cobepa. *De Nieuwe Maand*, juni-juli 1986, Nr 5, blz. 38-47.
- SERROYEN C. Responsabilisering van de patroons. *De Gids op Maatschappelijk Gebied*, augustus-september 1986, Nr 8-9, blz. 697-703.
- VAN RYSSEN M. LAP, une compagnie d'assurances comme les autres? *Contradiction*, 1986, N° 49-50, pp. 77-81.
- VAN RYSSEN M. Que reste-t-il des principes du mouvement coopératif? *Contradiction*, 1986, N° 49-50, pp. 83-89.

2. Organisation de l'économie.

- ANTHOONS J. Het Plan van de Arbeid (BWP, 1933) en het SP-Alternatief (SP, 1983). Een vergelijking. *Socialistische Standpunten*, 1986, Nr 2, blz. 29-39.
- BUIJINK W., JEGERS M., VANLOMMEL E. Ondernemingsgroei als en stochastisch proces : een onderzoek naar de wet van het proportioneel effort, België 1977-1982. *Tijdschrift voor Economie en Management*, 1986, Nr 1, blz. 31-50.
- CAPRON H. Préférences idéologiques, contrainte électorale et résultats macroéconomiques. *Cahiers économiques de Bruxelles*, 1986, N° 109, pp. 51-83.
- DE GRAUWE P. De zichtbare hand, het Conflict tussen economie en politiek. *Tielt, Lannoo*, 1986, 222 blz.

- DE LEMBRE E. De praktijk van het commissariaat. Nut voor de onderneming. *Tijdschrift voor Economie en Management*, 1986, Nr 3, blz. 273-284.
- DEVILLE H. Analyse du secteur exposé et du secteur abrité de l'économie belge. *Cahiers économiques de Bruxelles*, 1986, N° 110-111, pp. 89-132.
- DEWATRIPONT M., PRAET P. Outils d'Analyse du Marché du Travail et Implications de Politique Economique. *Cahiers économiques de Bruxelles*, 1986, N° 110-111, pp. 3-19.
- DRUMAUX A. L'autogestion: un débat renouvelé. *Cahiers marxistes*, mars 1986, N° 141, pp. 42-52.
- DUPRIEZ P. Sortie de crise. Les nouveaux forgerons. *La Revue Nouvelle*, novembre 1986, N° 11, pp. 355-363.
- ENGELS J. Un virage difficile à négocier. Une dernière chance pour ne pas manquer le redressement. *Progrès*, 1986, N° 102, pp. 4-7.
- ESCARMELLE J.-F., HUJOEL L. Privatisation et dérégulation. Le cas belge. *Annales de l'économie publique, sociale et coopérative*, 1986, N° 2, pp. 253-273.
- FRERE A. Etre responsable ou ne pas être. *Wallonie 86*, N° 1, pp. 43-47.
- HELLEMANS S. Grenzen aan de groei. *Kultuurleven*, 1986, Nr 9, blz. 825-834.
- HERMAN F. Werk en economie. *Nieuw Tijdschrift voor Politiek*, 1986, Nr 2, blz. 19-45.
- LEUNIS J., DE VOS G. De wet betreffende de handelsvestigingen: de eerste 10 jaar. *Tijdschrift voor Economie en Management*, 1986, Nr 3, blz. 309-333.
- LEWIN R. Savoir ouvrier et cercles de qualité. *Cahiers marxistes*, janvier-février, N° 139-140, pp. 37-43.
- MAERTENS P. De openbare bedrijven: onmisbare pijler in het saneringsbeleid. *Nieuw Tijdschrift voor Politiek*, 1986, Nr 5, blz. 31-41.
- NAERT Ph. Innovatiepolitiek in de traditionele bedrijfstak. *Tijdschrift voor Economie en Management*, 1986, Nr 1, blz. 93-114.
- SCHOONBROODT J. Economie belge. Sur la voie de la tiers-mondisation? *La Revue Nouvelle*, mai-juin 1986, N° 5-6, pp. 455-460.
- TESSIER T., BOSTIJN F. Het labyrint van de crisis. Over het alchemisme in Polekars laboratorium. *Socialistische Standpunten*, 1986, Nr 4, blz. 15-33.
- TULKENS H. La performance dans l'économie de l'entreprise publique. *Annales de l'économie publique, sociale et coopérative*, 1986, N° 4, pp. 429-443.
- VANDEN BROECK L. Martens V: quatre ans de gestion des entreprises publiques. *Socialisme*, janvier-février 1986, N° 193, pp. 15-25.
- VANDEPUTTE R. België's economische prestatie (1944-1984). *Nieuw Tijdschrift voor Politiek*, 1986, Nr 1, blz. 3-39.
- VANDERMOTTEN Chr. La Wallonie dans la crise. Temps longs et lecture de l'espace économique. *Wallonie 86*, N° 1, pp. 49-67.
- VAN HULLE K. De harmonizatie van het jaarrekeningenrecht in de EG. *Tijdschrift voor Economie en Management*, 1986, Nr 3, blz. 285-307.
- VISSOL Th. Sortir de la crise: l'illusion de l'indépendance économique nationale ou l'inéluctable contrainte extérieure. *Reflets et perspectives de la vie économique*, 1986, N° 409-423.
- VUCHELEN J. Voorspellingen voor de belgische economie in de jaren tachtig. *Cahiers économiques de Bruxelles*, 1986, N° 109, pp. 85-122.

3. Politique des prix.

- SAVAGE R. 1981-1985: Inkomens en koopkracht - enkele elementen ter beoordeling. *De Gids op Maatschappelijk Gebied*, maart 1986, Nr 3, blz. 235-255.
- STEVENS E. Concurrentie, prijsbeleid, vrije prijzen. *De Gids op Maatschappelijk Gebied*, december 1986, Nr 12, blz. 1051-1055.

4. Politique des subsides.

- ANNICAERT P. Het nationaal overheidsprogramma inzake industriële selectiviteit. *Bulletin de documentation du Ministère des Finances*, 1986, N° 9-10, pp. 65-98.
- BONGO-WANGA E., ESCARMELLE J.-F., DERSIN A. Les aides publiques aux entreprises. Aspects sectoriels et régionaux. *Bulletin de documentation du Ministère des Finances*, 1986, N° 1-2, pp. 5-100.
- DE RIJCK H. De hulpverlening aan de nationale sectoren: budgettaire en financiële aspecten. *Bulletin de documentation du Ministère des Finances*, 1986, N° 11, pp. 117-206.

MAREYN J. Limburg allein ? Het machtskluwen rond KS. *De Nieuwe Maand*, februari-maart 1986, Nr 2, blz. 40-47.

X. Le Fonds de rénovation industrielle « FRI ». *Centre de recherche et d'information socio-politiques (CRISP)*, *Courrier hebdomadaire*, 25 avril 1986, N° 1112-1115, 52 p.

5. Politique conjoncturelle.

MEGANCK B. L'enquête de conjoncture de la Banque Nationale de Belgique, Instrument de prévision économique. *Reflets et perspectives de la vie économique*, 1986, N° 1, pp. 65-78.

PONCELET A.-M. Waarom zeven procent van het BNP ? *Nieuw Tijdschrift voor Politiek*, 1986, Nr 3, blz. 53-62.

WEBER M. La conjoncture. Tendances générales. *Bulletin de documentation du Ministère des Finances*, 1986, N° 3, pp. 123-134.

6. Politique énergétique.

de WASSEIGE Y. La triste vérité du nucléaire. *La Revue Nouvelle*, juillet-août 1986, N° 7-8, pp. 26-31.

EGGERMONT G. De Belgische nucleaire splijtstof-cyclus en research - een alternatief uit de ABVV-basis in de Kempen. *Socialistische Standpunten*, 1986, Nr 1, blz. 41-55.

JANSMA H. Het beleid inzake nucleair afval in België : een kritische evaluatie. *Socialistische Standpunten*, 1986, Nr 2, blz. 40-44.

MAREYN J. Is het « zwarte goud » van Limburg nog iets waard ? *Kultuurleven*, 1986, Nr 4, blz. 345-351.

VALENDUC G. La sécurité nucléaire, une science occulte ? *La Revue Nouvelle*, juillet-août 1986, N° 7-8, pp. 35-40.

VANHAYERBEKE G. KS in vier blikken. *De Gids op Maatschappelijk Gebied*, februari 1986, Nr 2, blz. 147-156.

VAN LEUVEN K. Tsernobylytis : stoppen of doorgaan met kernenergie ? *Kultuurleven*, 1986, Nr 9, blz. 763-769.

7. Infrastructure - transport et communication.

DECALUWE C. TGV : Europees denken a.u.b. ! *De Gids op Maatschappelijk Gebied*, december 1986, Nr 12, blz. 1056-1062.

GATHON H.-J. La mesure des gains de productivité globale dans les chemins de fer. Une Comparaison Internationale. *Annales de l'économie publique, sociale et coopérative*, 1986, N° 4, pp. 459-476.

PERELMAN S. Frontières d'efficacité et performance technique des chemins de fer. *Annales de l'économie publique, sociale et coopérative*, 1986, N° 4, pp. 445-458.

VAN DE VOORDE E. Kostenanalyse van het wegvervoer. *Cahiers économiques de Bruxelles*, 1986, N° 112, pp. 33-66.

8. Développement régional.

BUSQUIN Ph. Le blé peut se lever d'une terre érodée. *Wallonie 86*, N° 3/4, pp. 177-185.

CLOSSET M.-F., LEBAILLY Ph., SIX Y. Une sous-filière agro-industrielle valorisable en Wallonie : Les cadavres d'animaux et les déchets d'abattoirs. *Wallonie 86*, N° 3/4, pp. 199-206.

DEBOIS M. Charleroi : l'Opération 3E. *Wallonie 86*, N° 1, pp. 17-20.

DECLETY A. La Wallonie à un tournant. *Wallonie 86*, N° 3/4, pp. 169-176.

GEENS G. Het Vlaamse beleid ten overstaan van de informatica. *Tijdschrift voor Economie en Management*, 1986, Nr 1, blz. 115-122.

PUISSANT J., e.a. Borinage. *Cahiers marxistes*, juin 1986, N° 144, pp. 3-64.

SCHEUER M. Les activités de l'Office de Création d'entreprises. *Wallonie 86*, N° 1, pp. 23-27.

SPRUMONT Y. Croissance Industrielle régionale : une étude des sources du retard de la Wallonie. *Wallonie 86*, N° 6, pp. 367-372.

VANDESTRIÏCK M. Attentes des entreprises wallonnes pour la création d'un cadre favorable à la reconversion. *Wallonie 86*, N° 3/4, pp. 187-195.

WATHELET M. Nous sommes tous les actionnaires d'une Wallonie SA. *Wallonie 86*, N° 3/4, pp. 165-168.

9. Politique industrielle.

- DE BONDY R., SLEUWAEGEN L., DAEMS H. The Computer Industry in Belgium. *Tijdschrift voor Economie en Management*, 1986, Nr 2, blz. 227-256.
- FREDERIC R. Problématique de la création d'activités nouvelles. *Wallonie 86*, N° 1, pp. 5-13.
- HOUSSIER Ph. Sous-traitance et redéploiement industriel. *Wallonie 86*, N° 3/4, pp. 227-236.
- ROGIERS F. L'application des rénovations technologiques. *Progrès*, 1986, N° 103, pp. 6-9.
- VANDEWATTIJNE J., VANDEWATTIJNE P., WUILLAUME R. L'industrie agro-alimentaire. *Centre de recherche et d'information socio-politiques (CRISP), Courrier hebdomadaire*, 4 avril 1986, 1113-1114, 73 p.

10. Politique commerciale.

- DEPOND P., DE MOOR P. Is de Vlaamse uitgeverij op sterven na dood? *Ons Erfdeel*, 1986, Nr 4, blz. 499-510.
- HANDZEL Chr. Magasins d'usine, un nouveau concept? *Reflets et perspectives de la vie économique*, 1986, N° 6, pp. 453-461.
- JAUMAIN M., VANDENBULCKE G. L'exploitation cinématographique en Belgique. *Centre de recherche et d'information socio-politiques (CRISP), Courrier hebdomadaire*, 3 novembre 1986, N° 1129-1130, 73 p.

11. Politique agricole.

- ANDRIESEN F.H.J.J. De hervorming van het Europees landbouwbeleid. *Nieuw Tijdschrift voor Politiek*, 1986, Nr 3, blz. 23-35.
- DE KEERSMAEKER P. Hervorming van het gemeenschappelijk landbouwbeleid : op weg naar een nieuwe toekomst voor de Europese landbouw. *Nieuw Tijdschrift voor Politiek*, 1986, Nr 3, blz. 17-22.
- VAN LEUVEN K. Derde-Wereld-mensen « doen » het nog steeds beter in ons vakantiealbum dan in onze grootsteden. *Kultuurleven*, 1986, Nr 6, blz. 475-478.

12. Politique relative aux classes moyennes et aux Indépendants.

- BUFFART R. L'avenir de l'informatique dans le secteur tertiaire. *Reflets et perspectives de la vie économique*, 1986, N° 4, pp. 251-260.
- WILKIN J. La formation permanente des Classes moyennes. *Wallonie 86*, N° 5, pp. 291-298.

D. Politique financière.**1. Investissements et épargne.**

- BREHAIN P. La rentabilité des investissements et la fiscalité. *Reflets et perspectives de la vie économique*, 1986, N° 2/3, pp. 169-179.
- DELPORT J.-M. Réflexions sur les comptes d'épargne-pension. *Bulletin de documentation du Ministère des Finances*, 1986, N° 4, pp. 151-174.
- PRAET P., VUCHELEN J. Faut-il élargir le revenu élargi? Réponse. *Cahiers économiques de Bruxelles*, 1986, N° 109, pp. 131-140.
- SORTIA J.-R. Présence de la Société Générale de Belgique en Wallonie : 1900-1980. *Wallonie 86*, N° 2, pp. 133-151.
- VAN HEESVELDE E. Overheidsinvesteringen : huidig beleid in alternatieven. *Socialistische Standpunten*, 1986, Nr 6, blz. 19-24.
- VAN RIJSSEN M. Le FNCC, « holding ouvrier » qui dépend de ses sociétés financières. *Contradictions*, 1986, N° 49-50, pp. 55-61.
- VAN RIJSSEN M. La COB, une « banque ouvrière » aspirée par le marché capitaliste? *Contradictions*, 1986, N° 49-50, pp. 63-76.

2. Politique budgétaire.

- DELPORTE J.-M., JACOBS P. Le budget de l'Etat et la comptabilité publique. *Bulletin de documentation du Ministère des Finances*, 1986, N° 4, pp. 5-108.

- DERSIN A. Gestion d'aujourd'hui, dette publique de demain. *Bulletin de documentation du Ministère des Finances*, 1983, N° 3, pp. 5-14.
- DUPRIEZ G. La dette de l'Etat. *Bulletin de documentation du Ministère des Finances*, 1986, N° 1-2, pp. 101-177.
- EYSKENS M. De la nécessité d'un budget en contraction. *Bulletin de documentation du Ministère des Finances*, 1986, N° 9-10, pp. 5-13.
- GINSBURGH V., ERLICH S. Emploi et politique d'investissement sectorielle. *Cahiers économiques de Bruxelles*, 1986, N° 110-111, pp. 133-153.
- HEBBELINCK R. De la technique des budgets-programmes appliquée aux budgets de dépenses de l'Etat belge. *Bulletin de documentation du Ministère des Finances*, 1986, N° 5, pp. 15-37.
- NAGELS J. La crise et l'Etat. *Cahiers marxistes*, mars 1986, N° 141, pp. 24-38 ; avril 1986, N° 142, pp. 8-24.
- SMETS M. La dette garantie par l'Etat et la situation consolidée de la dette des pouvoirs publics. *Bulletin de documentation du Ministère des Finances*, 1986, N° 1-3, pp. 179-235.
- VAN ROMPUY H. Het Sint-Annaplan : « revisited ». *Nieuw Tijdschrift voor Politiek*, 1986, Nr 4, blz. 45-54.
- WILLEKENS F. Dertig miljard besparingen op de Interestlasten ? *De Gids op Maatschappelijk Gebied*, décembre 1986, Nr 12, blz. 1045-1050.

3. Politique fiscale.

- AFSCHRIFT Th. La loi du 4 août 1986 portant des dispositions fiscales. *Journal des Tribunaux*, 6 décembre 1986, pp. 677-690.
- AUTENNE J. Réflexion sur une réforme de l'impôt des personnes physiques en Belgique, à la lumière de l'expérience européenne. *Reflets et perspectives de la vie économique*, 1986, N° 2/3, pp. 139-158.
- BAYAR A. Impôt sur le revenu élargi en Belgique. *Cahiers économiques de Bruxelles*, 1986, N° 112, pp. 67-108.
- BORSU-BILANDE A., GLEJSER H., LOUVEAUX F. Behaviour under uncertainty : how 94 Belgian individuals and firms prepay their incometax over a sixteen quarter period. *Cahiers économiques de Bruxelles*, 1986, N° 109, pp. 33-50.
- CARDON de LICHTBUER B., NOEL H. Des nouveaux produits fiscaux : pour quel enjeu ? *Reflets et perspectives de la vie économique*, 1986, N° 2/3, pp. 199-209.
- COUMANS W. Amerikaanse inspiratie voor een grote belastinghervorming. *De Gids op Maatschappelijk Gebied*, décembre 1986, Nr 12, blz. 1019-1032.
- DELPORTE J.M. L'impôt sur la fortune. *Bulletin de documentation du Ministère des Finances*, 1986, N° 5, pp. 131-157.
- DEPOORTERE Ch. Les recettes publiques en Belgique et dans la Communauté européenne. *Reflets et perspectives de la vie économique*, 1986, N° 2/3, pp. 105-123.
- FRANK M. De problematiek van de fiskale uitgaven in België. *Socialistische Standpunten*, 1986, Nr 3, blz. 26-37.
- GERADIN P., GERARD M. Autour des mesures fiscales de Martens V. *La Revue Nouvelle*, mai-juin 1986, N° 5-6, pp. 461-472.
- GERARD M., HUVENEERS Chr. Les nouveaux produits fiscaux : que, comment, pourquoi ? *Reflets et perspectives de la vie économique*, 1986, N° 2/3, pp. 181-198.
- GERARD M. Les nouveaux produits fiscaux et les finances publiques : les comptes d'épargne-pension. *Bulletin de documentation du Ministère des Finances*, 1986, N° 6, pp. 5-17.
- GOBLET P. Abattements of belastingkredieten ? *Nieuw Tijdschrift voor Politiek*, 1986, Nr 2, blz. 47-53.
- GOBLET P. Fiscaliteit en sociale uitkeringen. *Nieuw Tijdschrift voor Politiek*, 1986, Nr 3, blz. 63-93.
- GOBLET P. Winstbewijzen en winstaandelen : Het economisch paren aan het politiek en het fiscale. *Nieuw Tijdschrift voor Politiek*, 1986, Nr 4, blz. 65-83.
- GOBLET P. Fiscale rechtvaardigheid voor gezinnen. Naar een hervorming van de personenbelasting. *Nieuw Tijdschrift voor politiek*, 1986, Nr 6, blz. 25-57.
- JACOBS P. Les besoins de financement du Trésor. *Bulletin de documentation du Ministère des Finances*, 1986, N° 3, pp. 15-33.
- LENTZEN E. Les Centres de coordination. *Centre de recherche et d'information socio-politiques (CRISP), Courrier hebdomadaire*, 20 juin 1986, N° 1122, 35 p.
- MAGITS M., QUERTON M. De fiscaliteit. Een historische bijdrage. *Socialistische Standpunten*, 1986, Nr 3, blz. 2-13.

- MALDAGUE R. Réforme fiscale ! Mais encore ? *Reflets et perspectives de la vie économique*, 1986, N° 2/3, pp. 93-104.
- MEULDERS D. Fiscalité et famille : état de la question. *Reflets et perspectives de la vie économique*, 1986, N° 2/3, pp. 159-167.
- SIBILLE P. Dialogue fiscal, dialogue de sourds ? *Reflets et perspectives de la vie économique*, 1986, N° 2/3, pp. 125-138.
- SPIESSENS E. Het charter van de - al of niet frauderende - belastingplichtige. *De Gids op Maatschappelijk Gebied*, april 1986, Nr 4, blz. 396-400.
- THONON A. La pression fiscale : portée et limite de la mesure. *Bulletin de documentation du Ministère des Finances*, 1986, N° 9-10, pp. 99-124.
- VAN den PANHUYZEN W. L'imagination au pouvoir. De progressieve bestedingsbelasting. *Socialistische Standpunten*, 1986, Nr 4, blz. 59-61.
- VAN der HAEGEN M. La nécessité d'une véritable réduction d'impôt en Belgique. *Progrès*, 1986, N° 103, pp. 14-16.
- VAN EESBEECK P. La politique de l'offre du gouvernement Martens V. *Wallonie 86*, N° 3/4, pp. 207-224.
- VERSCHOOTEN J. Belasten naar draagkracht en vermogen. *Socialistische Standpunten*, 1986, Nr 4, blz. 46-52.
- VERSCHOOTEN J. De macht van het voorbeeld. *Socialistische Standpunten*, 1986, Nr 6, blz. 25-38.
- VOETS L. Voor een geïndividualiseerde belastingheffing. *Socialistische Standpunten*, 1986, Nr 4, blz. 53-58.
- WILLOCKX F. Een charter voor de belastingplichtige Kirschen ? *Socialistische Standpunten*, 1986, Nr 3, blz. 14-25.

4. Politique monétaire et du crédit.

- BOEYKENS D., VUCHELEN J. De marktwaarde van de obligatieschuld van de overheid. *Tijdschrift voor Economie en Management*, 1986, Nr 1, blz. 13-29.
- FAUT Th. Akkoord van 3 augustus 1986 over de herschikking van de Dienst van de Openbare Schuld. *Nieuw Tijdschrift voor Politiek*, 1986, Nr 5, blz. 19-30.
- PINXTEN K. Monetarisme en maatschappijvisie. *Kultuurleven*, 1986, Nr 1, blz. 38-46.
- SEKKAT K. Inflation et monnaie en Belgique : Une analyse de causalité. *Cahiers économiques de Bruxelles*, 1986, N° 112, pp. 3-31.
- VAN DER HAEGEN M. Le fonds de participation de la CNCP (Caisse Nationale de Crédit Professionnel). *Progrès*, 1986, N° 102, pp. 1-3.

E. Politique intérieure.

0. Chroniques.

- BOSMANS J. Een nieuw jaar : nieuwe zorgen. *De Gids op Maatschappelijk Gebied*, januari 1986, Nr 1, blz. 92-96.
- HELLA A. Allons-nous enfin vers la décentralisation ? *Revue Générale*, février 1986, pp. 35-39.
- HELLA A. L'accord PSC-PRL : s'unir ou ne pas être. *Revue Générale*, mars 1986, pp. 19-23.
- HELLA A. La renaissance d'un libéralisme corrigé. *Revue Générale*, avril 1986, pp. 63-68.
- HELLA A. Le PSC actuel ou l'œuvre patiente de Gérard Deprez. *Revue Générale*, mai 1986, pp. 53-57.
- HELLA A. L'inéluçtable austérité. *Revue Générale*, juin-juillet 1986, pp. 61-65.
- HELLA A. A propos de la contestation des enseignants. *Revue Générale*, août-septembre 1986, pp. 29-33.
- HELLA A. Le Gouvernement, enfin, a commencé à gouverner. *Revue Générale*, octobre 1986, pp. 29-33.
- HELLA A. La trêve heureusement, mais pour combien de temps. *Revue Générale*, novembre 1986, pp. 71-75.
- HELLA A. Pourquoi le PSC n'est-il pas ce qu'il devrait être ? *Revue Générale*, décembre 1986.
- VAN ROOSBEEK J. Zoeken in onzekerheid... ? *De Gids op Maatschappelijk Gebied*, februari 1986, Nr 2, blz. 209-214.
- VAN ROOSBEEK J. In afwachting... *De Gids op Maatschappelijk Gebied*, maart 1986, Nr 3, blz. 301-304.

- VAN ROOSBEEK J. Volmachten ... en de rest? *De Gids op Maatschappelijk Gebied*, april 1986, Nr 4, blz. 431-434.
- VAN ROOSBEEK J. Prelude...? *De Gids op Maatschappelijk Gebied*, mei 1986, Nr 5, blz. 510-514.
- VAN ROOSBEEK J. Besparen met Sint-Anna. *De Gids op Maatschappelijk Gebied*, juni-juli 1986, Nr 6-7, blz. 606-611.
- VAN ROOSBEEK J. Een hete herfst of een late nazomer...? *De Gids op Maatschappelijk Gebied*, augustus-september 1986, Nr 8-9, blz. 728-734.
- VAN ROOSBEEK J. De egel-politiek. *De Gids op Maatschappelijk Gebied*, oktober 1986, Nr 10, blz. 869-872.
- VAN ROOSBEEK J. Adempauze. *De Gids op Maatschappelijk Gebied*, november 1986, Nr 11, blz. 970-974.
- VAN ROOSBEEK J. Eén klip omzeild... *De Gids op Maatschappelijk Gebied*, december 1986, Nr 12, blz. 1074-1077.

1. Organisation de l'Etat.

- ALEN A. *Algemene Inleiding tot het Belgisch publiek recht*, Brussel, Story-Scientia, 1986, 360 blz.
- ALEN A. De « Bijzondere machten » : een nieuwe « Besluitenregering » in België? *Tijdschrift voor Bestuurswetenschappen en Publiekrecht*, 1986, Nr 3, blz. 199-215.
- ALEN A., DUJARDIN J., MAST A. *Overzicht van het Belgisch Administratief Recht*, Brussel, Story, 1986, 710 blz.
- ALEN A., DUJARDIN J. *Casebook Belgisch Grondwettelijk Recht*, Brussel, Story-Scientia, 1986, 993 blz.
- BARTHELEMY J. Le registre national. *Mouvement Communal*, 1986, N° 11, pp. 406-410.
- COEME G. Le scandale des déséquilibres linguistiques. *Socialisme*, novembre-décembre 1986, N° 198, pp. 448-454.
- CRABBE V. La controverse sur le droit d'association et sur la liberté syndicale des fonctionnaires dans l'histoire de la fonction publique belge, de 1896 à 1923. *Administration publique*, 1986, T. 1, pp. 28-45.
- CRABBE V. Le mémoire de Louis Wodon sur la réforme administrative ou l'Intérêt qu'il y a de replacer cette œuvre en son temps. *Administration publique*, 1986, T. 4, pp. 269-294.
- DAMAR M. Les services publics, quelle gestion pour l'an 2000? *Socialisme*, novembre-décembre 1986, N° 198, pp. 428-438.
- DE CROMBRUGGHE B., POULLET Y. La réglementation des télécommunications en Belgique. *Administration publique*, 1986, T. 3, pp. 187-215.
- DEHOUSSE F. Les conflits budgétaires dans la réforme de l'Etat. *Centre de recherche et d'information socio-politiques (CRISP)*, *Courrier hebdomadaire*, 5 septembre 1986, N° 1124-1125, 87 p.
- DEHOUSSE F. Apparences et réalités de la réforme de l'Etat belge. *Centre de recherche et d'information socio-politiques (CRISP)*, *Courrier hebdomadaire*, 12 décembre 1986, N° 1138, 38 p.
- DETHIER J.-Ch. Le développement Informatique dans les services publics. *Socialisme*, novembre-décembre 1986, N° 198, pp. 442-447.
- DE VISSCHER C. Management reforms in Belgian and British Governments. A comparative perspective (1982-1985). *Res Publica*, 1986, Nr 4, pp. 643-671.
- DEWACHTER W. Het krachtenveld van de regeringsvorming in België. *Res Publica*, 1986, Nr 4, blz. 615-641.
- DEWEERDT M. Overzicht van het Belgische politiek gebeuren in 1985. *Res Publica*, 1986, Nr 3, blz. 365-420.
- Faculté de Droit - UCL. A propos du premier arrêt d'annulation de la Cour d'arbitrage. *Wallonie 86*, N° 5, pp. 301-316.
- FAVRESSE J.-M. Usage et contenu des circulaires administratives. *Administration publique*, 1986, T. 1, pp. 11-16.
- HERMANUS M. Quelle fonction publique pour l'an 2000? Introduction. *Socialisme*, novembre-décembre 1986, N° 198, pp. 411-413.
- JONCKHEERE Chr. Les actions positives dans la Fonction Publique : l'analyse préalable. *Socialisme*, novembre-décembre 1986, N° 198, pp. 455-461.
- LIENARDY P. Les actes préparatoires aux projets de lois ou arrêtés. *Bulletin de documentation du Ministère des Finances*, 1986, N° 4, pp. 109-120.
- MAZY J.-L. Pour que renaisse la Fonction Publique. *Socialisme*, novembre-décembre 1986, N° 198, pp. 415-423.
- MOLITOR A. Méditation du scribe. *Administration publique*, 1986, T. 1, pp. 1-10.

- MOMMEN A. Un exemple de politique néo-libérale. *Cahiers marxistes*, septembre 1986, N° 145, pp. 54-58.
- NORRENBERG D. Gouverner la Belgique, mais comment ? *Socialisme*, janvier-février 1986, N° 193, pp. 9-13.
- OPDEBEEK I., REYNTJENS F. Kroniek van grondwettelijk en administratief recht (1983-1985). *Rechtskundig Weekblad*, 6 septembre 1986, blz. 1-34.
- PERDIEU J.-P. Les relations citoyen-administration. *Socialisme*, novembre-décembre 1986, N° 198, pp. 424-427.
- PLATEL M. De regeringsvormingen eind 1985. *Res Publica*, 1986, Nr 3, blz. 489-502.
- SMITS J. Belgian Politics in 1985 : « No Turning Back ». *Res Publica*, 1986, Nr 3, pp. 441-474.
- VAN DEN BOSSCHE L. De teloorgang. *Socialistische Standpunten*, 1986, Nr 3, blz. 46-49.
- VAN IMPE H. Is het wenselijk in België een Grondwettelijk Hof op te richten ? *Tijdschrift voor Bestuurswetenschappen en Publiekrecht*, 1986, Nr 2, blz. 112-115.
- VAN IMPE H. Is Staatssoevereiniteit een achterhaald begrip ? *Tijdschrift voor Bestuurswetenschappen en Publiekrecht*, 1986, Nr 5, blz. 367-371.
- VERMINCK M. Statistisch overzicht van het politieke jaar 1985. *Res Publica*, 1986, Nr 3, blz. 421-439.
- VITS G. U zei « politisering » ? *Socialistische Standpunten*, 1986, Nr 1, blz. 7-30.
- YPERSIEL M. La protection civile, un besoin vital à repenser. *Revue Générale*, janvier 1986, pp. 11-19.

2. Institutions nationales.

- ARCO E., BLAISE P., MABILLE X. Coalition gouvernementale et fronts communs. *Centre de recherche et d'information socio-politiques (CRISP), Courrier hebdomadaire*, 27 juin 1986, N° 1123, 41 p.
- CHARLES R. Allocution prononcée à l'occasion du 75e anniversaire du Comité supérieur de Contrôle. *Administration publique*, 1986, T. 3, pp. 230-235.
- DEHOUSSE F. La Cour d'Arbitrage et l'enseignement : les mystères d'une décision. *Socialisme*, mars-avril 1986, N° 194, pp. 105-111.
- DEHOUSSE F. La Cour d'Arbitrage et le décret Lepaffe-Biefnot. *Socialisme*, mai-août 1986, N° 195-196, pp. 183-187.
- DELPERÉE F. Une crise en trois temps. *Journal des Tribunaux*, 22 février 1986, pp. 117-130.
- DE RIDDER H. Geen winnaars in de Wetstraat. Leuven, Davidsfonds, 1986, 275 blz.
- de WINTER N. La télévision est-elle en train de tuer la démocratie parlementaire ? *Revue Générale*, décembre 1986, pp. 37-39.
- DIERICKX L. Het rustwekkende boek van Mark Eyskens. *De Nieuwe Maand*, juni-juli 1986, Nr 5, blz. 19-23.
- MABILLE X. Histoire politique de la Belgique. Facteurs et acteurs de changement. Bruxelles, *Centre de recherche et d'information socio-politiques (CRISP)*, 1986, 396 p.
- PREUMONT M. Nos Juges. *Journal des Tribunaux*, 22 novembre 1986, pp. 641-646.
- QUERTAINMONT Ph., UYTENDAELE M. Une année de fonctionnement de la Cour d'arbitrage. *Administration publique*, 1986, T. 1, pp. 46-79.
- REUL L. La grande misère statistique. *Wallonie 86*, N° 6, pp. 357-364.
- RICQUIER J.-Cl. Conversations avec William Ugeux. *Revue Générale*, avril 1986, pp. 3-16 ; mai 1986, pp. 3-19 ; juin-juillet 1986, pp. 3-18.
- RIMANQUE K. Een jaar rechtspraak van het arbitragehof (april 1985 - maart 1986). *Rechtskundig Weekblad*, 21 juni 1986, Kol. 2875-2896.
- SIMONET H. Je n'efface rien et je recommence. Bruxelles, Didier Hatier, 1986, 284 p.
- STRUYE J. Het gewicht van een kroon. *De Nieuwe Maand*, augustus 1986, Nr 6, blz. 2-14.
- VERMINCK M. Consensus en oppositie in het Belgisch parlement tijdens een verkiezingsjaar. *Res Publica*, 1986, Nr 3, blz. 475-487.

3. Institutions régionales et locales.

- ANSION G. La modélisation du comportement des communes belges. *Socialisme*, janvier-février 1986, N° 193, pp. 37-60.
- DEHAENE J.-L. Et Bruxelles ? Ce qu'a dit Jean-Luc Dehaene. *Cahiers marxistes*, novembre-décembre 1986, N° 147, pp. 19-23.
- DEHOUSSE F. Le feuilleton constitutionnel de l'hiver : la désignation de l'exécutif régional wallon. *Journal des Tribunaux*, 8 mars 1986, pp. 153-156.

- DEHOUSSE F. Une illégalité flagrante : la désignation de l'Exécutif Régional Wallon. *Socialisme*, mars-avril 1986, N° 194, pp. 97-104.
- JACOBS R. Et Bruxelles ? Réponse à nos questions. *Cahiers marxistes*, novembre-décembre 1986, N° 147, pp. 13-18.
- LAUVAUX Ph., UIJTENDAELE M. La composition et le fonctionnement des exécutifs communaux et régionaux, septembre 1985 - janvier 1986. *Administration publique*, 1986, T. 4, pp. 241-256.
- LAWARREE J. Une comparaison empirique des performances des secteurs privé et public : le cas des collectes d'immondices en Belgique. *Cahiers économiques de Bruxelles*, 1986, N° 109, pp. 3-31.
- LEBOUETTE J.-M. L'évolution depuis 1980, de la tutelle administrative sur les actes des autorités communales. *Administration publique*, 1986, T. 2, pp. 122-125.
- LEJEUNE Y. La gestion des intérêts généraux par les communes. *Administration publique*, 1986, T. 2, pp. 126-150.
- LEWALLE P. Les ASBL communales, organisation, missions et contrôles. *Administration publique*, 1986, T. 2, pp. 151-158.
- MOINS J. Et Bruxelles ? L'enlèvement se poursuit. *Cahiers marxistes*, novembre-décembre 1986, N° 147, pp. 4-11.
- NORREBERG D. L'imbroglie belge. *Socialisme*, septembre-octobre 1986, N° 197, pp. 335-339.
- R.G. La Wallonie est-elle coupée en deux ? *Revue Générale*, janvier 1986, pp. 21-25.
- RICQUIER J.-Cl. Bruxelles : rénovation urbaine. *Revue Générale*, mars 1986, pp. 3-11 ; mai 1986, pp. 59-63.
- RICQUIER J.-Cl. Quand les Bruxellois ont enfin pris conscience du massacre de leur ville ? *Revue Générale*, juin-juillet 1986, pp. 77-82.
- VERSELE L. De financiële middelen van de Gemeenschappen en de Gewesten : 1982-1985. *Bulletin de documentation du Ministère des Finances*, 1986, N° 3, pp. 61-122.
- SOHIER J. La tutelle sur les Communes. *Administration publique*, 1986, T. 1, pp. 17-27.

4. Partis politiques.

- BRUGMANS M. Over Hendrik de Man in 1940-1944. *Streven*, oktober 1986, blz. 11-23.
- CARLIER Ph. Fernand Dehousse, fédéraliste wallon et européen. *Socialisme*, mai-août 1986, N° 195-196, pp. 221-226.
- DE BATSELIER N. De actualiteit van het SP-Alternatief. *Socialistische Standpunten*, 1986, Nr 5, blz. 1-11.
- DEBROCK W. De BWP en de Spaanse Burgeroorlog. *Socialistische Standpunten*, 1986, Nr 5, blz. 59-64.
- DE LANDTSHEER Chr. Vertellen politici dan altijd leugens ? Enkele beschouwingen over het taalgebruik van politici. *Socialistische Standpunten*, 1986, Nr 6, blz. 47-56.
- DE RIDDER H. Grote kop, welnig lijf. *De Nieuwe Maand*, april 1986, Nr 3, blz. 36-37.
- FLAGOTHIER R. De l'Institut National d'Histoire Sociale à l'Institut Emile Vandervelde. *Socialisme*, mai-août 1986, N° 195-196, pp. 227-241.
- GAVEL J. Operatie Doorbraak : Ideologisch Instrument voor de verschuiving van de SP naar het centrum. *Vlaams Marxistisch Tijdschrift*, 1986, Nr 4-5, blz. 35-66.
- GERARD E. *De katholieke partij in crisis. Partijpolitiek leven in België (1918-1940)*. Leuven, Kritak, 1985, 548 blz.
- GODIN E. Le XVIIe Congrès de l'Internationale Socialiste à Lima. *Socialisme*, mai-août 1986, N° 195-196, pp. 201-206.
- GUILLAUME Ph. Une charte... et puis après ? *Progrès*, 1986, N° 103, pp. 10-13.
- HANCKE L. De scheidung der geesten. *De Nieuwe Maand*, april 1986, Nr 3, blz. 38-42.
- HUBERT A. Un parti socialiste, pourquoi faire ? *Socialisme*, mars-avril 1986, N° 194, pp. 155-162.
- HUYSE L. De prijs van een wonder. *De Nieuwe Maand*, april 1986, Nr 3, blz. 32-35.
- JORIS F. 1927-1935 : le POB dans l'opposition. *Socialisme*, mars-avril 1986, N° 194, pp. 129-134.
- LECLERCO Chr. Annemie Neyts ou le charme discret de la politique. *Progrès*, 1986, N° 100, pp. 3-5.
- LIEBMAN M. Réformisme d'hier et social-démocratie d'aujourd'hui. *Cahiers marxistes*, janvier-février 1986, N° 139-140, pp. 10-23.
- LIEBMAN M. Het gebroken verweer. De Belgische socialisten 1914-1918. *De Nieuwe Maand*, oktober 1986, Nr 8, blz. 28-47.
- MAREYN J. Avec ou contre le CVP ? Le programme social et économique de la CSC. *Contradiction*, 1986, N° 49-50, pp. 47-53.

- NORRENBERG D. Redécouvrir le socialisme démocratique. *Socialisme*, mai-août 1986, N° 195-196, pp. 175-182.
- OOSTLANDER A. Politiek vanuit christelijk bewustzijn. *Nieuw Tijdschrift voor Politiek*, 1986, Nr 1, blz. 49-55.
- PEEMANS-POULLET H. 1919. Cardijn et le Parti Populaire Chrétien. Un épisode peu connu de l'histoire de la démocratie chrétienne. *Contradictions*, 1986, N° 48, pp. 55-58.
- RAES K. De communisten: staren in de spiegel van het verjaarde gelijk. *Ons Erfdeel*, 1986, Nr 5, blz. 653-660.
- RASKIN B. De pijl maakt de monnik. Autobiografie van een politieke vriendengroep. *De Nieuwe Maand*, april 1986, Nr 3, blz. 15-31.
- RUYS M. De Vlaamse christen-democraten. *Ons Erfdeel*, 1986, Nr 3, blz. 381-391.
- SMITS J. Les standen dans les partis sociaux-chrétiens. *Centre de recherche et d'information socio-politiques (CRISP)*, *Courrier hebdomadaire*, 21 novembre 1986, N° 1134-1135, 84 p.
- SPITAELS G. Le PS en première ligne. *Socialisme*, janvier-février 1986, N° 193, pp. 3-8.
- SPITAELS G. Voilà qu'approche l'heure de vérité. *Socialisme*, mars avril 1986, N° 194, pp. 91-96.
- SPITAELS G. Congrès de l'Internationale Socialiste à Lima: le discours qu'il n'a pas prononcé. *Socialisme*, mai-août 1986, N° 195-196, pp. 207-211.
- TOEBOSCH E. Le Congrès libéral de 1846. Faire des promesses... et les tenir. *Progrès*, 1986, N° 103, pp. 1-5.
- VANDENDIJK W. Deux partis ou plus? *Progrès*, 1986, N° 100, pp. 8-14.
- VAN HAEGENDOREN M., MOENS G., VANDENHOVE L. De ijzeren kern van de CVP. *Socialistische Standpunten*, 1986, Nr 6, blz. 1-5.
- VANPOL I. Morphologie des partis politiques francophones en 1984 et 1985. *Res Publica*, 1986, N° 3, pp. 503-541.
- VERECKEN J. De overgave aan de CVP. Aanloop tot het ACW-Congres van 12 april 1986. *De Nieuwe Maand*, februari-maart 1986, Nr 2, blz. 23-25.
- WEYNS P. Met de macht als excuus. Het nationaal CVP-Jongerenbureau 1969-1971. *De Nieuwe Maand*, april 1986, Nr 3, blz. 3-14.

5. Elections.

- BUTENAERS P., VANDENHOVE L. Limburg op 13 oktober 1985. Verkiezingsanalyse. *Socialistische Standpunten*, 1986, Nr 1, blz. 1-6.
- CAPRON H., KRUSEMAN J.-L. Clarté du discours et représentation politique. *Res Publica*, 1986, N° 2, pp. 179-195.
- CEULEERS J., DE WINTER L. De samenstelling van de kandidatenlijsten in de Vlaamse partijen. *Res Publica*, 1986, Nr 2, blz. 197-212.
- DOUTRELEPONT R. Comportements et motivations des électeurs liégeois lors du scrutin du 13 octobre 1985. *Res Publica*, 1986, N°, pp. 283-306.
- FRAEYS W. Les élections législatives du 13 octobre 1985. Analyse des résultats. *Res Publica*, 1986, N° 2, pp. 213-233.
- FRAEYS W. Les élections législatives du 13 octobre 1985, analyse des résultats. *Socialisme*, mars-avril 1986, N° 194, pp. 113-128.
- GOUBIN J. Télévisie en verkiezingen. *Socialistische Standpunten*, 1986, Nr 6, blz. 57-60.
- GRODENT J.-J. Gain des « traditionnels ». *La Revue Nouvelle*, janvier 1986, N° 1, pp. 3-14.
- MABILLE X. L'élection des conseils provinciaux et des sénateurs indirects. *Centre de recherche et d'Information socio-politiques (CRISP)*, *Courrier hebdomadaire*, 27 février 1986, N° 1110, 46 p.
- SWYNGEDOUW M. Verschuivingen en partijvoorkeur tijdens de parlementsverkiezingen van 13 oktober 1985. *Res Publica*, 1986, Nr 2, blz. 261-282.
- TOLÉN D. De provincieraadsverkiezingen van 13 oktober 1985. *Res Publica*, 1986, Nr 2, blz. 307-324.
- TRENCANEL. La continuité sans le changement. *La Revue Nouvelle*, janvier 1986, N° 1, pp. 15-19.
- VAN ROMPUY H. Perspectieven voor de christen-democratie. *Nieuw Tijdschrift voor Politiek*, 1986, Nr 2, blz. 83-89.
- VANPOL I. Bibliography of the general election of 1985. *Res Publica*, 1986, Nr 2, blz. 351-535.
- VAN ROMPUY H. Het christelijk karakter van de Christelijke Volkspartij. *Nieuw Tijdschrift voor Politiek*, 1986, Nr 3, blz. 7-15.
- VERMINCK M. Het gebruik van de voorkeurstem bij de parlementsverkiezingen van 13 oktober 1985. *Res Publica*, 1986, Nr 2, blz. 235-260.
- VERWEY W. Het Martens-Lubbers effect. *Ons Erfdeel*, 1986, Nr 4, blz. 529-534.

6. Droits et libertés.

- BERENBOOM A. Le droit d'auteur et l'audiovisuel. *Reflets et perspectives de la vie économique*, 1986, N° 5, pp. 359-369.
- COPPENS A. De nieuwe reglementering op de gewetensbezwaarden. *Tijdschrift voor Bestuurswetenschappen en Publiekrecht*, 1986, Nr 2, blz. 116-119.
- DETIENNE J. Sanctions disciplinaires et droit de recours des détenus. *Journal des Tribunaux*, 21 juin 1986, pp. 417-423.
- FLOOR D.-B. Overzicht van enkele buitenlandse wetgevingen inzake abortus. *Nieuw Tijdschrift voor Politiek*, 1986, Nr 4, blz. 19-43.
- FLOOR D.-B. Abortus : De wetten getoetst aan de felten of onderzoek van enkele toepassingen van de wet. *Nieuw Tijdschrift voor Politiek*, 1986, Nr 5, blz. 55-79.
- FROGNIER A.-P., COLLINGEN M. Opiniëpeilingen - de wet van 18 juli 1985. *Nieuw Tijdschrift voor Politiek*, 1986, Nr 4, blz. 85-93.
- GOBLET P. Naar een nieuwe vorm van vorderingsrecht : Het collectief vorderingsrecht ? *Nieuw Tijdschrift voor Politiek*, 1986, Nr 5, blz. 43-53.
- HACHEZ Th. La nouvelle violence. *La Revue Nouvelle*, janvier 1986, N° 1, pp. 49-57.
- HERSCOVICI A. Avortement : responsabiliser au lieu de réprimer. *Cahiers marxistes*, avril 1986, N° 142, pp. 1-4.
- KLEES O. Intervention de l'Etat dans l'indemnisation des victimes d'actes intentionnels de violence. *Journal des Tribunaux*, 25 janvier 1986, pp. 53-58.
- LEFEVRE Ch. La procréation médicalement assistée. Ethique et philosophie du droit. *Journal des Tribunaux*, 20 septembre 1986, pp. 485-495.
- LEWIN R. Accepter le règne de la peur ? *Cahiers marxistes*, janvier-février 1986, N° 139-140, pp. 1-7.
- MARQUES-PEREIRA B. L'interruption volontaire de grossesse (1). *Centre de recherche et d'information socio-politiques (CRISP)*, *Courrier hebdomadaire*, 3 octobre 1986, N° 1127, 41 p.
- MARQUES-PEREIRA B., SQUILBECK A. L'interruption volontaire de grossesse (2). *Centre de recherche et d'information socio-politiques (CRISP)*, *Courrier hebdomadaire*, 31 octobre 1986, N° 1128, 47 p.
- MASSART-PIERARD F. Protection de la vie privée et informatisation des données médicales. *Revue Générale*, février 1986, pp. 53-69.
- MILIBAND R. Liebman's linkse leven. *De Nieuwe Maand*, oktober 1986, Nr 8, blz. 24-27.
- RESIBOIS A. L'Adn. (l'acide désoxyribonucléique) au service de l'appareil judiciaire : une double hélice à double tranchant. *Cahiers marxistes*, avril 1986, N° 142, pp. 33-36.
- ROLIES. Recht op gezondheid ? Achtergronden van nieuwe normen en waarden. *Streven*, oktober 1986, blz. 67-76.
- SMITS J. La localisation des lieux de manifestation en Belgique. *Res Publica*, 1986, N° 1, pp. 25-53.
- ULBURGHIS J. De democratie als participatie. Wat kan democratie betekenen en hoe kan ze georganiseerd worden ? *Kultuurleven*, 1986, Nr 9, blz. 835-841.

7. Assistance juridique.

- GIET L. La fécondation in vitro et le transfert embryonnaire. *Journal des Tribunaux*, 1er février 1986, pp. 69-74.

8. Problèmes linguistiques et minorités.

- LALLEMAND R., SOUMERYN-SCHMIT G. Les arrêts linguistiques du Conseil d'Etat. Un exemple extraordinaire de « juge-législateur ». *Journal des Tribunaux*, 20 décembre 1986, pp. 717-723.
- MAHIEU M. Les décrets linguistiques devant la Cour d'arbitrage. *Journal des Tribunaux*, 29 mars-5 avril 1986, pp. 209-214.

9. Maintien de l'ordre.

- BAZIER F. Face au terrorisme : pour le recours à la démocratie. *La Revue Nouvelle*, avril 1986, N° 4, pp. 403-410.
- DE WITTE L., IMBRECHTS E. Het politiebeleid in de kering. *Socialistische Standpunten*, 1986, Nr 6, blz. 6-18.
- FIJNAUT C. Bange gevoelens en voorgevoelens. Martens VI en het einde van de veiligheids-crisis. *De Nieuwe Maand*, februari-maart 1986, Nr 2, blz. 18-22.

- MOINS J. Réprimer ne suffit pas. *Cahiers marxistes*, mars 1986, N° 141, pp. 12-21.
- UYTTENDAELE M. L'enquête parlementaire sur les événements tragiques qui se sont déroulés le 29 mai 1985 au stade du Heysel. *Journal des Tribunaux*, 31 mai 1986, pp. 356-370.
- VAN OUIRIVE L. Wie maakt het land onveilig? De hand- en spandiensten van CCC en Bende van Nijvel aan de Sterke Staat. *De Nieuwe Maand*, februari-maart 1986, Nr 2, blz. 8-16.

10. Séquelles des guerres.

- LAMOT M. Le mouvement pacifiste en Flandre. *Septentrion*, 1986, N° 1, pp. 52-55.

11. Problèmes des étrangers.

- BASTENIER A., DASSETTO F. L'avenir des immigrés en Belgique. *La Revue Nouvelle*, janvier 1986, N° 1, pp. 20-36.
- BERGER J. Migranten zijn we allemaal. Emigratie als de kernervaring van onze eeuw. *De Nieuwe Maand*, augustus 1986, Nr 6, blz. 18-22.
- SARROUKH Z. De plaats van de islam in de immigratie. *Kultuurleven*, 1986, Nr 4, blz. 352-359.

12. Conceptions de la vie.

- ALALUF M., DEVLEESHOEWER R., DURY R., GOLDMAN H., LE PAIGE H., LEWIN R., SCHOONBRODT R. Hommage à Marcel Liebman. *Cahiers marxistes*, mai 1986, N° 143, pp. 58-73.
- BARDOS-FELTORONYI N. Opus Dei. Apostolat moderniste ou prosélytisme à la mode? *La Revue Nouvelle*, octobre 1986, N° 10, pp. 321-326.
- CHRISTIAENS M. Donorinseminatie: een poging tot verantwoording. *Kultuurleven*, 1986, Nr 3, blz. 235-241.
- CHRISTIAENS M., DE CLERCQ B. Elk kind een gewenst kind? *Kultuurleven*, 1986, Nr 3, blz. 252-261.
- CHRISTIAENS M. De paus over de seksuele moraal. Johannes Paulus in de Benelux. *Kultuurleven*, 1986, Nr 4, blz. 328-334.
- CHRISTIAENS M. Nadenken over draagmoederschap. *Kultuurleven*, 1986, Nr 10, blz. 848-909.
- DANIELS E. Links in Vlaanderen - Contradictio in terminis? *De Nieuwe Maand*, september 1986, Nr 7, blz. 99-117.
- DE CLERCQ B. Een kind tot elke prijs? *Kultuurleven*, 1986, Nr 3, 223-227.
- DE CLERCQ B. « Omdat kinderen belangrijk zijn »? *Kultuurleven*, 1986, Nr 3, blz. 252-261.
- DE GROOF J. De herziening van het art. 117 van de grondwet en de erkenning van de vrijzinnigheid. *Tijdschrift voor Bestuurswetenschappen en Publiekrecht*, 1986, Nr 6, blz. 469-481.
- DE GROOF J. Contouren van de verdraagzaamheid in België. *Nieuw Tijdschrift voor Politiek*, 1986, Nr 1, blz. 69-84.
- DE KESEL I. Hoe kan je jonge mensen nu leren geloven? *Kultuurleven*, 1986, Nr 7, blz. 601-608.
- DENIS Ph. Mais où est donc le vrai concile? *La Revue Nouvelle*, janvier 1986, N° 1, pp. 101-109.
- DE SCHRIJVER G. H.M. Kuitert: ontkoppeling van kerk en politiek? *Streven*, april 1986, blz. 579-593.
- GLOVER J. Questions de vie et de mort. *La Revue Nouvelle*, novembre 1986, N° 11, pp. 383-392.
- GROOTAERS J. Een officiële balans van twintig jaar kerkelijk leven. Verslag van de Buitengewone Bisschoppensynode. *Kultuurleven*, 1986, Nr 4, blz. 309-327; Nr 5, blz. 401-408.
- NIJS H. Het medische recht en het « kunstmatig leven ». *Kultuurleven*, 1986, Nr 3, blz. 262-270.
- STEENO O. Kunstmatige inseminatie. *Kultuurleven*, 1986, Nr 3, blz. 228-234.
- SWILLEN G. Vangemeenschap naar dissidentie. Proeve van vergelijking tussen de esthetica van Henriette Roland Holst en Julia Kristeva. *Socialistische Standpunten*, 1986, Nr 4, blz. 34-45.
- VAGANEE A. Recht op een kind? *Kultuurleven*, 1986, Nr 3, blz. 214-222.
- VAN NESTE F. Euthanasie. Rechtsethische beschouwingen. *Streven*, november 1986, blz. 99-105.
- VERSPIEREN P. Donorinseminatie en moraal. *Streven*, april 1986, blz. 608-620.

13. Rapport entre l'Etat et les églises.

- VAN HAEGENDOREN G. Sekte of Kerk: de niet-erkende erediensten in België. *Tijdschrift voor Bestuurswetenschappen en Publiekrecht*, 1986, Nr 5, blz. 387-398.

14. Problématique des transports.

F. Politique culturelle.

1. Enseignement.

- BASTENIER A. Les chemins de l'école. En guise d'introduction. *La Revue Nouvelle*, septembre 1986, N° 9, pp. 112-120.
- BAUER R. De betekenis van het geschiedenisonderwijs. *Ons Erfdeel*, 1986, Nr 5, biz. 739-742.
- BOLY J. Les points chauds de l'enseignement du français. *Revue Générale*, mai 1986, pp. 21-33.
- BOUCQUEY E. Le magnétisme du professeur. *La Revue Nouvelle*, septembre 1986, N° 9, pp. 153-157.
- CAREMANS P., HOSTENS G. Onderwijs: stilte na de storm? *Socialistische Standpunten*, 1986, Nr 5, biz. 23-28.
- CHARLIER J.-E. L'école-Eglise de la société civile et les chapelles de la formation. *La Revue Nouvelle*, septembre 1986, N° 9, pp. 133-141.
- COLEBUNDERS G. De Sint-Anna- en andere besluiten. Een aanslag op het rijksonderwijs. *Sociale-lijstische Standpunten*, 1986, Nr 5, biz. 29-39.
- DE NAEGEL D. Ni Dieu, ni maître, ni médecin. *De Nieuwe Maand*, mai 1986, Nr 4, biz. 14-16.
- DESMAL J.-P. Les enseignants face aux décisions gouvernementales. Cent jours de péripéties inattendues. *La Revue Nouvelle*, septembre 1986, N° 9, pp. 199-205.
- FALISSE J. L'exemple de la classe-atelier. Des degrés de liberté supplémentaires dans le système scolaire. *La Revue Nouvelle*, septembre 1986, N° 9, pp. 185-189.
- FOUREZ G. L'enseignement rénové en perspective historique. *La Revue Nouvelle*, juillet-août 1986, N° 7-8, pp. 94-102.
- FOUREZ G. L'école en perspective historique. *La Revue Nouvelle*, septembre 1986, N° 9, pp. 121-130.
- FRANCART M. Intégrer la variation linguistique en classe de français? *Revue Générale*, février 1986, pp. 71-79.
- FRANCARD M. Qui a peur de la variation linguistique? *Revue Générale*, juin-juillet 1986, pp. 83-88.
- GAUTHIER J.-M. L'individuel et le collectif dans les institutions pédagogiques. La violence scolaire. *La Revue Nouvelle*, mai-juin 1986, N° 5-6, pp. 522-531.
- GREGA P. Les Centres d'enseignement à horaire réduit. Une alternance potentielle. *La Revue Nouvelle*, septembre 1986, N° 9, pp. 191-198.
- HELLA A. Professeur de français ou professeur d'idiomes? *Revue Générale*, mars 1986, pp. 67-72.
- KECH J.C. Education et société du 3° type: quid des technologies nouvelles? *Wallonie 86*, N° 1, pp. 29-41.
- MAIZIERES J.-M. Libéralisme et enseignement: pas incompatibles! *Progrès*, 1986, N° 100, pp. 6-8.
- MAIZIERES J.-M. L'été chaud de l'Enseignement *Progrès*, 1986, N° 104, pp. 6-8.
- MAROY C. La mutation du paysage éducatif en Belgique francophone. *Contradictions*, 1986, N° 47, pp. 73-99.
- PERQUY J. Onderwijs en tewerkstelling. *De Gids op Maatschappelijk Gebied*, december 1986, Nr 12, biz. 1063-1068.
- SIMON Chr. La communautarisation de l'enseignement. *Centre de recherche et d'information socio-politiques (CRISP)*, 13 juin 1986, N° 1121, 48 p.
- SIMON J.-M. Enseignement et politique patronale: discours et enjeux. *Cahiers marxistes*, septembre 1986, N° 145, pp. 28-40.
- SKINNEL R. Pour une éducation compensatoire. *La Revue Nouvelle*, septembre 1986, N° 9, pp. 167-172.
- SYS M. De herkomst als kruiwagen. Democratisering van het onderwijs: een actuele eis? *De Nieuwe Maand*, mei 1986, Nr 4, biz. 25-28.
- THINES G. Le professeur Pierre Macq, un nouveau recteur pour une nouvelle université. *Revue Générale*, août-septembre 1986, pp. 3-9.
- UYTTENDAELE F., VANTHUYNE S., BOECKMANS G. Woedende sanering, droevig beleid. Universiteit en crisis. *De Nieuwe Maand*, mei 1986, Nr 4, biz. 29-33.
- VAN HAECHE A., CHARLIER J.-E. Enseignement secondaire. Quatre questions transversales. *La Revue Nouvelle*, septembre 1986, N° 9, pp. 158-165.
- VAN HAECHE A. Ecole, entreprise et transition professionnelle. *La Revue Nouvelle*, septembre 1986, N° 9, pp. 173-183.
- VAN HAECHE A. Le « rénové »: une histoire ancienne. *Cahiers marxistes*, septembre 1986, N° 145, pp. 46-53.
- VAN LEUVEN K. Het onderwijs in de branding. *Kultuurleven*, 1986, Nr 7, biz. 571-578.

VAN GASSE J. La prolongation de la scolarité au regard de l'histoire. *Contradictions*, 1986, N° 48, pp. 39-54.

2. Recherche scientifique.

- BOGAERT S. De mens en de computer. Wat bracht ons 25 jaar Informatica? *Socialistische Standpunten*, 1986, Nr 2, blz. 45-50.
- BRADFER Ph. De la logique des passions à la vocation de l'engagement. Bernanos, Mauriac et Mounier face à la guerre d'Espagne. *Res Publica*, 1986, N° 4, pp. 711-728.
- CARPREAU J. La bibliothèque du Ministère des Finances. *Bulletin de documentation du Ministère des Finances*, 1986, N° 12, pp. 93-104.
- DE GEEST G. De vraagstelling bij een referendum. *Res Publica*, 1986, Nr 1, blz. 3-21.
- DE GEEST G. Over de mogelijkheid tot het houden van referenda met meer dan twee alternatieven. *Res publica*, 1986, Nr 4, blz. 689-710.
- DELFOSSÉ M.-L. Bioéthique. Deux ou trois choses que je sals d'elle. *La Revue Nouvelle*, mai-juin 1986, pp. 509-514.
- HOOGHE L. De kansen op conflict, mobilisatie en actie is een separatistisch proces. *Res publica*, 1986, Nr 1, blz. 55-73.
- HOTTOIS G. Réflexions philosophiques sur la techno-science contemporaine. *Reflets et perspectives de la vie économique*, 1986, N° 4, pp. 297-309.
- JACQUARD A. La biologie et notre regard sur l'homme. *La Revue Nouvelle*, octobre 1986, N° 10, pp. 248-262.
- LADRIÈRE J. Le devenir de la rationalité. *La Revue Nouvelle*, octobre 1986, N° 10, pp. 229-247.
- MIKOLAJCZAK A. L'informatique: une innovation majeure? *Reflets et perspectives de la vie économique*, 1986, N° 4, pp. 235-242.
- OURY P.-M., MAHIEU J.-F. Traitement d'information, capitalisation du savoir, enjeux du XXIe siècle. *Reflets et perspectives de la vie économique*, 1986, N° 4, pp. 243-250.
- PASSET R. L'économie à l'écoute de la physique et de la biologie. *La Revue Nouvelle*, octobre 1986, N° 10, pp. 287-301.
- PLAVSIC W.S. Bibliographie de l'année politique 1985. *Res Publica*, 1986, N° 3, pp. 547-569.
- PONCELET J.-M. Sous le signe de l'informatique. *Reflets et perspectives de la vie économique*, 1986, N° 4, pp. 223-233.
- POULLET Y. L'informatique: des défis pour le juriste. *Reflets et perspectives de la vie économique*, 1986, N° 4, pp. 283-295.
- REYNTJENS F. Juridisch mechanismen van conflictbeheersing in België: het onderwijsprobleem. *Res Publica*, 1986, Nr 4, blz. 591-614.
- SCHEPERS S. Réflexions sur l'administration intermédiaire. *Res Publica*, 1986, N° 1, pp. 159-167.
- SCHOOYANS M. Face à la génétique humaine, quel nouvel ordre politique mondial? *Revue Générale*, août-septembre 1986, pp. 45-57.
- VANDERSTRAETEN A. Neo-corporatisme en het Belgisch sociaal-economisch overlegstelsel. *Res Publica*, 1986, Nr 4, blz. 671-688.
- VAN PARIJS Ph. Le modèle économique dans les sciences sociales: imposture ou nécessité? *La Revue Nouvelle*, octobre 1986, N° 10, pp. 265-284.
- VANPOL I. De politiek opiniepeilingen in België in 1985. *Res Publica*, 1986, Nr 3, blz. 571-586.
- VINCK D. Vague bioéthique. *La Revue Nouvelle*, mai-juin 1986, N° 5-6, pp. 515-521.

3. Education populaire.

- GEYSSELS J., PIRYNS P. Politiek plus cultuur geeft nog geen politieke cultuur. *De Nieuwe Maand*, september 1986, Nr 7, blz. 119-128.
- LENAERT M. Basiseducatie voor volwassenen: Initiatieven in KAV. *De Gids op Maatschappelijk Gebied*, januari 1986, Nr 1, blz. 31-39.

4. Politique des loisirs.

- FALLIK A. L'opéra et ses publics. *La Revue Nouvelle*, février 1986, N° 2, pp. 135-142.
- MEEUS M. Het Stuc tussen twee stoelen. Cultuurwerking aan de Leuvense universiteit. *De Nieuwe Maand*, mei 1986, Nr 4, blz. 36-44.

5. Emancipation des femmes.

- BRUNFAUT E. En remontant le temps. *Socialisme*, mars-avril 1986, N° 194, pp. 135-139.
- DETHEGE L. Martens VI en de vrouwen. Een antwoord van het Socialistisch Vrouwenfront. *Socialistische Standpunten*, 1986, Nr 3, blz. 38-45.
- DELFOSE P. L'Etat et les femmes en Belgique (fin XIXe - début du XXe siècle). *Res Publica*, 1986, N° 1, pp. 139-158.
- MULIER R. De vrouwenbeweging in Vlaanderen. *Ons Erfdeel*, 1986, Nr 2, blz. 231-238.
- SWILLEN G. Louise Michel, bruid van de revolutie (29 mei 1830 - 9 Januar 1905). *Socialistische Standpunten*, 1986, Nr 2, blz. 51-63.
- VANDEMEULEBROECKE L. Vrouwenemancipatie door vorming en onderwijs. *De Gids op Maatschappelijk Gebied*, januari 1986, Nr 1, blz. 17-29.
- VAN ROOST H., JACOBS D. Na de Vlamingen, de vrouwen. Wordt op de arbeidsmarkt aan politieke discriminatie gedaan? *De Nieuwe Maand*, januari 1986, Nr 1, blz. 22-24.

6. Problèmes de la jeunesse.

- BURNIAT A., DISTER G., ETIENNE L. Situation et attente des jeunes Wallons. *Wallonie* 86, N° 2, pp. 107-131.
- DANIELS E. De helden van 1968 en de antihelden van 1986. *De Nieuwe Maand*, mei 1986, Nr 4, blz. 3-9.
- DENIS Ph. La JOC depuis 1970 : histoire d'une mutation. *La Revue Nouvelle*, décembre 1986, N° 12, pp. 507-517.
- DEPOND P. e.a. Dossier : Jeugdsubculturen. *Kultuurleven*, 1986, Nr 5, blz. 414-467.
- GRELL P., WERY A. Au-delà du chômage, vivre sans salaire! *Contradictions*, 1986, N° 47, pp. 9-30.
- HEEREN M., LOOSVELDT G. De student bestaat niet. Typologie van de Leuvense student anno 1985. *De Nieuwe Maand*, mei 1986, Nr 4, blz. 10-13.
- LAERMANS R. Jeugdsubcultuur : de Vlaamse variatie. *De Nieuwe Maand*, september 1986, Nr 7, blz. 85-98.
- LAERMANS R. Gemanipuleerd lawaai of autonome cultuur? *Streven*, juli 1986, blz. 888-901.
- LEIRMAN W. De leefwerelden van jongeren tussen de jaren 1960 en 1980. Een schets in tafereelen. *Kultuurleven*, 1986, Nr 5, blz. 409-413.
- MALLIET B. De grote stammentwist. De splitsing in de Leuvense studenten-organisatie. *De Nieuwe Maand*, mei 1986, Nr 4, blz. 17-24.
- MUULS J. Quelques réflexions sur l'avenir des jeunes. *Revue Générale*, mai 1986, pp. 65-76.
- PALVEL P. L'Office National de l'Emploi devrait-il être rattaché au Ministère de l'Education Nationale? *Contradictions*, 1986, N° 47, pp. 101-112.
- PATTIJN H. Politieke kennis van laatste-jaars-humanioraleerlingen. *Res Publica*, 1986, Nr 2, blz. 325-349.
- SCHOONBROODT B. Un vécu oppressif sous un regard répressif? *La Revue Nouvelle*, mars 1986, N° 3, pp. 243-248.
- TULKENS F. Protection de la jeunesse. Quelles orientations nouvelles? *La Revue Nouvelle*, mars 1986, N° 3, pp. 227-241.
- VAN ROMPUY H. Crisis, jeugd en politiek. *Nieuw Tijdschrift voor politiek*, 1986, Nr 6, blz. 59-66.
- VAN WAMBEKE H. Diensttijd zinvol aanpassen. *Nieuwtijdschrift voor Politiek*, 1986, Nr 1, blz. 41-48.

7. Arts.

- De POORTER W. Tien jaar Vlaamse filmproductie (1976-1985). *Ons Erfdeel*, 1986, Nr 4, blz. 535-540.
- GEERTS L. Het literaire klimaat 1970-1985. *Streven*, oktober 1986, blz. 52-60.
- MISHALLE L. Muziek van minderheden in Vlaanderen. *Ons Erfdeel*, 1986, Nr 5, blz. 669-680.
- SIX F. Aspects du jeune théâtre en Flandre. *Septentrion*, 1986, N° 3, pp. 18-24.
- VERMEULEN J. Een kwarteeuw Afrika-literatuur in Vlaanderen (1960-1985). *Ons Erfdeel*, 1986, Nr 1, blz. 77-85.
- VERSCHAFFEL B. Kunst komt thuis waar ze te gast is. Notities bij de Gentse « kunstkamers ». *Streven*, oktober 1986, blz. 44-51.
- WAMBACQ J. Het nieuwe Vlaamse theater : pure Diogenes. *De Nieuwe Maand*, september 1986, Nr 7, blz. 27-33.

8. Communication de masse.

- ALBRECHTS J. De audio-visuele media in de Christelijke Arbeidersbeweging. *De Gids op Maatschappelijk Gebied*, oktober 1986, Nr 10, blz. 759-777.
- ANTHERENS J. De Popeye van de dagbladers. *De Nieuwe Maand*, februari-maart 1986, Nr 2, blz. 2-7.
- DE BAERDEMAEKER R. De la publicité à la télévision. Entretien avec Jean Hallet. *Revue Générale*, janvier 1986, pp. 3-9.
- DERCON Chr. Video in Vlaanderen. Andere werken, maar net zo goed « werken ». *Ons Erfdeel*, 1986, Nr 2, blz. 247-251.
- GODARD M. Culture, idéologie, société médiatique. *Cahiers marxistes*, avril 1986, N° 142, pp. 25-32.
- GOVAERT S., LENTZEN E. Les medias en Flandre (1) (2). *Centre de recherche et d'information socio-politiques (CRSP), Courrier hebdomadaire*, 17 janvier 1986, N° 1106-1107, 67 p.; 31 janvier 1986, N° 1108, 46 p.
- GUISSET X.L'enjeu technologique des Images de demain. *Reflets et perspectives de la vie économique*, 1986, N° 5, pp. 343-354.
- JAVEAU Cl. Les étranges enjeux des étranges lucarnes. *Reflets et perspectives de la vie économique*, 1986, N° 5, pp. 329-341.
- LEFEVRE P. Journalistiek Madurodam? Studentenpers in Vlaanderen. *De Nieuwe Maand*, mei 1986, Nr 4, blz. 51-55.
- LENTZEN E. La presse quotidienne francophone. *Centre de recherche et d'information socio-politiques (CRISP), Courrier hebdomadaire*, 14 novembre 1986, N° 1133, 42 p.
- LENTZEN E., NOBRE-CORREIA J.-M. L'engagement audiovisuel ou la tentation multimédia. *Reflets et perspectives de la vie économique*, 1986, N° 5, pp. 317-327.
- MANGE E. De Morgen failliet. *Socialistische Standpunten*, 1986, Nr 6, blz. 39-46.
- MORTELMANS S. De Informatiesamenleving. Beter geïnformeerd of overgeïnformiseerd? *Socialistische Standpunten*, 1986, Nr 3, blz. 50-53.
- NOTE J. Stand der letteren. *De Nieuwe Maand*, september 1986, Nr. 7, blz. 35-53.
- OP de BEECK J. Omroepand in de kering. *De Nieuwe Maand*, september 1986, Nr 7, blz. 69-83.
- POULLET E. Audiovisuel: stratégie des gouvernements, enjeux culturels, politiques et économiques. *Reflets et perspectives de la vie économique*, 1986, N° 5, pp. 355-358.
- REYNBEAU M. De cijfers achter de letters. - Pers en uitgeverij. *De Nieuwe Maand*, september 1986, Nr 7, blz. 13-25.
- SANTY H. Hoe kijken Vlamingen en Hollanders naar elkaars TV? *Ons Erfdeel*, 1986, Nr 2, blz. 253-258.
- SCHAMP W. Het Volk, un quotidien ouvrier conservateur. *Contradictions*, 1986, N° 49-50, pp. 105-115.
- SERVAES J. Tien Jaar Belgische Pers. *Streven*, augustus-september 1986, blz. 1021-1030.
- STRUYE J. De plezante mannen in een plezant land. Politieke reclame van Julius Caesar tot Annemie Neyts. *De Nieuwe Maand*, februari-maart 1986, Nr 2, blz. 26-34.
- VAN KERKHOVEN J. Massive, efficace et orthodoxe. La presse de l'ACW. *Contradictions*, 1986, N° 49-50, pp. 132-138.
- VERCAUTEREN E. Het Volk, le plus grand quotidien ouvrier de Belgique. *Contradictions*, 1986, N° 49-50, pp. 121-129.
- WYLIN W. Hoe lokaal zijn de lokale radio's nog in Vlaanderen? *De Gids op Maatschappelijk Gebied*, oktober 1986, Nr 10, blz. 858-863.
- XHAUFFLAIRE M. L'avenir des radios d'expression. Les courts-circuits de la liberté. *La Revue Nouvelle*, avril 1986, N° 4, pp. 411-416.

9. Autonomie culturelle.

- ALBRECHTS J. Middelen en structuren van het cultuurbeleid tussen twee grondwetwijzigingen. *De Gids op Maatschappelijk Gebied*, augustus-september 1986, Nr 8-9, blz. 635-664.
- BIESMANS F., FONTAINE J. Nations et classes dans l'histoire de Belgique. *La Revue Nouvelle*, janvier 1986, N° 1, pp. 81-93.
- DE CLERCK W. Traditie en vernieuwing bij het Belgisch-Nederlandse Instituut voor Nederlandse Lexicologie. *Ons Erfdeel*, 1986, Nr 4, blz. 579-583.
- DE WANDEL O. De Nederlandse taalunie: vijf jaren van opbouw. *Ons Erfdeel*, 1986, Nr 2, blz. 211-219.
- GEERTS L. Jongere Vlaamse literatuur anno 1985. *Streven*, juli 1986, blz. 934-943.

- HUYSE L., SCHAEVERS M. Flanders' Identity ? *De Nieuwe Maand*, september 1986, Nr 7, blz. 129-145.
- KOSSMANN E.H. De taalunie en de viering van onze onenigheden. *Ons Erfdeel*, 1986, Nr 1, blz. 11-18.
- RASKIN B. Inleiding tot de Vlaamse portretkunst. *De Nieuwe Maand*, september 1986, Nr 7, blz. 7-11.
- ROBBERECHTS D. Het intellectuele klimaat. *De Nieuwe Maand*, september 1986, Nr 7, blz. 55-67.
- VANDENDRIESSCHE L. Vlaanderen en China. *Ons Erfdeel*, 1986, Nr 2, blz. 203-210.
- VAN DE WIJER I. Een geschenk aan de wereld : Felix Timmermans in vertaling. *Ons Erfdeel*, 1986, Nr 3, blz. 355-362.
- VAN MEENSEL J. Het stereotiepe beeld van Vlaanderen in het werk van Felix Timmermans. *Streven*, november 1986, blz. 120-129.

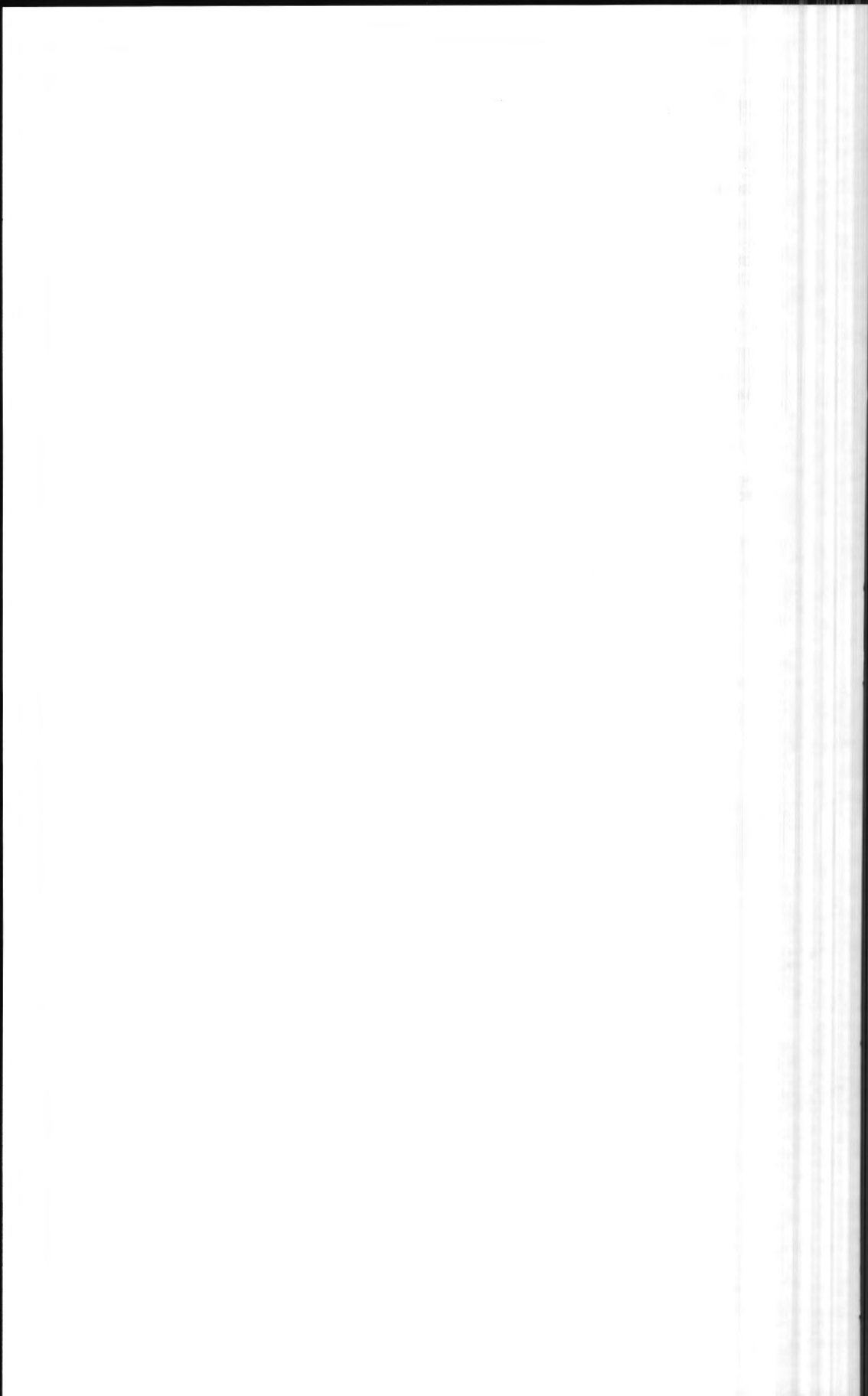
10. Tourism.

- KEMPENEERS P. De prijs van de Brugse reien. Toeristische industrie en conserveringsbeleid. *De Nieuwe Maand*, augustus 1986, Nr 6, blz. 15-17.
- VAN KERKHOVEN J. Ultra Montes : qui court à la fois deux lapins, risque de n'en attraper point. *Contradictions*, 1986, N° 49-50, pp. 91-100.
- WEISGERBER P. Les indicateurs économiques du tourisme. *Wallonie 86*, N° 3/4, pp. 237-256.

11. Sport.

- STOKKING D. Le mécénat : une forme de marketing social. *Reflets et perspectives de la vie économique*, 1986, N° 1, pp. 45-63.

De politieke opiniepeilingen in België in 1986*

door Marc MAES en Erwin DAS,

Assistenten aan de Afdeling Politologie
van de Katholieke Universiteit te Leuven.

Dit overzicht van de politieke opiniepeilingen in België in 1986 is gerubriceerd volgens de grote beleidssectoren : buitenlandse politiek, sociale politiek, economische politiek, financiële politiek, binnenlandse politiek en culturele politiek. Peilingen die weinig of geen betrekking hebben op de Belgische politiek als dusdanig zijn ondergebracht in de rubriek « Andere peilingen ».

In de inventaris wordt van elke peiling de titel gegeven, een beknopte omschrijving van de inhoud, het instituut dat de peiling doorvoerde, het tijdstip van de bevraging, de omvang en de aard van de steekproef, het aantal vragen, de opdrachtgever en de bibliografische gegevens van de publikatie(s). Het teken X staat voor betrouwbaar of onbekend. Het onderzoek naar de publikaties werd afgesloten op 30 juni 1987. De samenstellers danken de peilingsinstituten voor hun waardevolle medewerking bij het opstellen van deze inventaris.

* Voor de overzichten van :

- 1974 zie : *Res Publica*, 1975, nr. 3, blz. 433-442 ;
- 1975 zie : *Res Publica*, 1976, nr. 3-4, blz. 497-506 ;
- 1976 zie : *Res Publica*, 1977, nr. 2, blz. 373-382 ;
- 1977 zie : *Res Publica*, 1978, nr. 2, blz. 367-376 ;
- 1978 zie : *Res Publica*, 1979, nr. 2, blz. 371-387 ;
- 1979 zie : *Res Publica*, 1980, nr. 3, blz. 505-521 ;
- 1980 zie : *Res Publica*, 1981, nr. 2-3, blz. 409-426 ;
- 1981 zie : *Res Publica*, 1982, nr. 2, blz. 353-370 ;
- 1982 zie : *Res Publica*, 1983, nr. 2-3, blz. 495-522 ;
- 1983 zie : *Res Publica*, 1984, nr. 4, blz. 565-581 ;
- 1984 zie : *Res Publica*, 1985, nr. 2-3, blz. 397-417.
- 1985 zie : *Res Publica*, 1986, nr. 3, blz. 571-586.

A. BUITENLANDSE POLITIEK.

2. Europese politiek.

a) De publieke opinie in de Europese Gemeenschap in het voorjaar van 1986.

De stemming onder de Europeanen : tevredenheid met het leven dat men leidt en over de wijze waarop de democratie functioneert. Het vakantiegedrag van de Europeanen. De houding van de Europeanen ten opzichte van het milieu en de milieupolitiek. De attitude ten aanzien van andere nationaliteiten. De constructie van een tunnel onder het Kanaal. Het vrij verkeer van geld, goederen en personen binnen de Gemeenschap. Het Europees Parlement : wat denken de burgers hiervan ? De politieke en religieuze overtuiging van de Europeanen.

DIMARSO. 20 maart - 11 april 1986. Nationaal representatieve steekproef van 1000 Belgen van 15 jaar en ouder. Zeventig vragen. Opdrachtgever : Commissie van de Europese Gemeenschappen.

Publikatie : *Eurobarometer nr. 25*, Commissie van de Europese Gemeenschappen. Brussel, 1986.

b) De publieke opinie in de Europese Gemeenschap in het najaar van 1986.

De stemming onder de Europeanen : wat zij van 1987 verwachten ; of zij tevreden en gelukkig zijn. Het gedrag ten aanzien van de media en het interesseveld van de Europeanen. Het Europa van de burgers : het gevoel een Europees burger te zijn ; de houding ten opzichte van de éénmaking van Europa. Het rijgedrag en de attitude ten opzichte van de verkeersreglementering en de verkeersveiligheid. Het Europees Parlement : wat denken de burgers ervan ? De energiepolitiek : de kernramp in Tsjernobyl. De politieke en religieuze overtuiging.

DIMARSO. Oktober 1986. Nationaal representatieve steekproef van 1000 Belgen van 15 jaar en ouder. Honderd vragen. Opdrachtgever : Commissie van de Europese Gemeenschappen.

Publikatie : *Eurobarometer nr. 26*, Commissie van de Europese Gemeenschappen. Brussel, 1986.

c) Zie peiling A.8.a.

7. Buitenlandse politiek van andere landen.

a) Houding van de Europeanen ten aanzien van de V.S.A.

In welk niet-Europees land zou men willen wonen. Economische verwantschap. Mening over V.S.-politiek inzake ontwapening, mensenrechten, buitenlands beleid. Mening over president Reagan, probleemoplossend vermogen, regeringscompetentie. Evaluatie berichtgeving over V.S.A. Opinie ten aanzien van algemeen imago van de V.S.A.

CEGOS MAKROTEST. 17-29 november 1986. Nationaal representatieve steekproef van 600 Belgen van 15 jaar en ouder (Nielsenarea I, II, III, IVa, IVb). Maakt deel uit van een internationale studie in 14 Europese landen met in totaal 8.400 respondenten (zelfde quota). Elf vragen. Opdrachtgever: IRIS.

Publikatie: wordt gepubliceerd in de loop van 1987.

8. Binnenlandse politiek van andere landen.

a) Landen imago.

Bekendheid en evaluatie van de belangrijkste nationale (en gewestelijke) politieke figuren. Voorkeur inzake één Europese presidentskandidaat. Het imago van de verschillende landen en hun inwoners. Ervaring met opinie-onderzoek en attitudes ten aanzien van publieke opinie-onderzoek.

SOBEMAP. Juni 1986. Steekproef van 1000 mannen en vrouwen ouder dan 18 jaar in België (en analoog in Frankrijk, Groot-Brittannië, Italië, Noorwegen, BRD en VSA). Vijf vragen. Opdrachtgever: INRA-Europe.

Publikatie:

- *Knack Magazine*, 10-18 december.
- Persconferentie op 18 december 1986 en verschenen in alle belangrijke kranten in de daaropvolgende dagen.
- X. *Main results of Inrabus, june 1986*. Brussel, INRA-Europe, december 1986. Voor België: X. *Main results of Inrabus, june 1986, 2nd excerpt*. Brussel, INRA-Europe, december 1986.

b) Zie peiling A.7.a. en E.5.b.

B. SOCIALE POLITIEK.

2. Tewerkstellingsbeleid.

a) De carrièremogelijkheden van de informatici.

Gevolgde opleiding. Carrièreverloop. Huidige tewerkstelling. Inkomen. Perspectieven.

ICSOP-IMSA. April 1986. Nationaal representatieve steekproef van 1.357 informatici. Tweeëndertig vragen. Opdrachtgever : Data Décisions.

Publikatie : *Data Décisions*, september 1986.

b) Zie peiling D.2.a.

4. Sociale zekerheid.

a) Consumptie van medische zorgen.

Relatie tussen prijs en consumptie van medische zorgen bij WIGW's.

SERVICE D'ENQUETES ET DE SONDAGES — UCL (GSW). Maart 1983 tot mei 1985. Representatieve steekproef van 1600 WIGW's uit Vlaanderen en Wallonië. 134 vragen. Opdrachtgever : RIZIV.

Publikatie :

— K. VUYLSTEEK en D. DELIEGE (o.l.v.) *Verhoogde tegemoetkoming van de ziekteverzekering en het medisch verbruik van de WIGW*. Brussel, RIZIV, 1985.

— *La Cité*, 15-16 februari 1986. *La Libre Belgique*, 1-2 maart 1986 en 21 maart 1986. *De Standaard*, 15-16 februari 1986.

5. Familiale en demografische politiek.

a) Echtscheiding.

Mening over slagingskansen en duur van huwelijken. Houding ten aanzien van echtscheiding, echtscheidingsprocedures, alimentatiegeld. Oorzaken van echtscheiding. Houding ten aanzien van en motivatie voor ongehuwd samenwonen.

ICSOP-IMSA. 19-23 juli 1986. Representatieve steekproef van 408 personen van 18 jaar en ouder uit de 19 Brusselse gemeenten. Negen vragen. Opdrachtgever : Pourquoi Pas ?

Publikatie : *Pourquoi Pas ?*, 10 december 1986.

6. Volksgezondheid.

a) De grote Aids-enquête.

Bekendheid met en vrees voor de ziekte. Sexueel gedrag.

DIMARSO. Januari 1986. Nationaal representatieve steekproef van 1000 Belgen van 15 jaar en ouder. Dertien vragen. Opdrachtgever : Humo.

Publikatie : *Humo*, 27 maart 1986.

b) Zie peiling B.4.a.

7. Huisvesting.

a) Zie peiling C.9.a.

9. Het verbruik.

a) Elektriciteitsverbruik.

Huishoudelijke elektriciteitsconsumptie.

SERVICE D'ENQUETES ET DE SONDAGES — UCL (GSW). 1986. Aselecte representatieve steekproef van 500 personen uit Waver ouder dan 18 jaar. Aantal vragen : variabel. Opdrachtgever : CORE (UCL) — Politique Scientifique.

Niet gepubliceerd.

b) Zie peiling B.4.a.

10. Leefmilieu.

a) Zie peiling A.2.a.

11. Welzijn.

a) Bejaardenzorg.

Tevredenheid met sociale bijstand.

SERVICE D'ENQUETES ET DE SONDAGES — UCL (GSW). Juli 1986. Gestratificeerde steekproef van 300 personen ouder dan 60 jaar. Aantal vragen : X. Opdrachtgever : « Price Waterhouse ».

Niet gepubliceerd.

C. ECONOMISCHE POLITIEK.

1. De eigendom.

- a) Zie peiling C.9.a.

2. Organisatie van de economie.

- a) Zie peiling A.2.a.

5. Conjunctuurpolitiek.

- a) **KMO-Barometer.**

Grootte, sector, ancienniteit. Evolutie van omzet, orders, betalingstermijnen, liquiditeiten, bankkredietgebruik, winst. Tevredenheid, intenties, problemen. Evaluatie van economische toestand, fiscale wetgeving/controlle, kenmerken van personeel, investeringsinspanningen,...

SOBEMAP. April 1986. Nationaal representatieve steekproef van 200 KMO's (5 tot 199 werknemers). Aantal vragen : X. Opdrachtgever : Heller Generale Factoring.

Publikatie : o.a. *De Standaard*, 13 mei 1986.

- b) **Het economisch herstel.**

Evolutie van de koopkracht en economische betekenis hiervan. Waardering van overheidsbeleid inzake economisch herstel.

ICSOP-IMSA. Mei 1986. Nationaal representatieve steekproef van 1496 kiesgerechtigden. Zes vragen. Opdrachtgever : La Cité.

Publikatie : *La Cité*, 21 mei 1986.

- c) **KMO-Barometer.**

Grootte, sector, ancienniteit. Evolutie van omzet, orders, betalingstermijnen, liquiditeiten, bankkredietgebruik, winst. Tevredenheid, intenties, problemen. Evaluatie van economische toestand, fiscale wetgeving/controlle, kenmerken van personeel, investeringsinspanningen,...

SOBEMAP. Oktober 1986. Nationaal representatieve steekproef van 200 KMO's (5 tot 199 werknemers). Aantal vragen : X. Opdrachtgever : Heller Generale Factoring.

Publikatie : o.a. *De Standaard*, 19 november 1986.

- d) Zie peiling C.9.a., D.2.a.

6. Energiebeleid.

a) Zie peiling A.2.b., B.9.a.

7. Infrastructuur — vervoer en communicaties.

a) Zie peiling A.2.a.

9. Industriële politiek.

a) De Belgen en de bouwnijverheid.

Houding ten aanzien van mogelijkheid en effectiviteit van overheids-optreden ter stimulering bouwnijverheid. Voorkeur voor bepaalde overheidsmaatregelen. Bereidheid tot aankoop of constructie van woning; belemmeringen. Voorkeur voor terugbetalingsmogelijkheden bij lening. Mening over duur van de economische crisis en de evolutie van de koopkracht.

ICSOP-IMSA. Februari 1986. Nationaal representatieve steekproef van 1321 personen van 18 jaar en ouder. Twaalf vragen. Opdrachtgever: Pourquoi Pas? en Centraal Bureau voor Hypothecair Krediet.

Publikatie: *Pourquoi Pas?*, 26 februari en 5 maart 1986.

b) Spits technologie en KMO's.

Bekendheid met, rentabiliteitsverwachting, toepasbaarheid en effectieve toepassing van nieuwe technologieën in de KMO's.

SERVICE D'ENQUETES ET DE SONDAGES — UCL (GSW). 1985. Representatieve gestratificeerde steekproef van 238 bedrijfsleiders van KMO's in Wallonië. Aantal vragen: X. Opdrachtgever: X.

Publikatie:

— R. WITTERWULGHE. *Les technologies nouvelles et les PME*. Brussel, Facultés Universitaires Saint-Louis, 1986. (Dossiers du Séminaire d'Economie et de Droit de l'entreprise, nr. 11).

— « *Dossiers Presse* » UCL-REUL, 17 september 1986.

— *Le Soir*, 30 mei 1986.

D. FINANCIËLE POLITIEK.

1. Investerings en sparen.

a) De Belgen en het sparen.

Hoe, waar, hoeveel sparen de Belgen. Een geografie van het sparen. Het opnemen van beleggingsfondsen.

ICSOP-IMSA. Mei 1986. Nationaal representatieve steekproef van 1496 personen van 18 jaar en ouder. Eenentwintig vragen. Opdrachtgever : L'Echo de la Bourse.

Publikatie : X. *Epargner et investir* (Edition Mensuelle, nr. 3). Brussel, L'Echo de la Bourse, 1986, 48 blz.

b) Zie peiling C.9.a.

2. Budgettaire politiek.

a) Bezuiniging en herstelbeleid.

Mening over besparingen in het onderwijs, het schoolvervoer. Mening over pluraliteit van de onderwijsnetten. Waardering van het herstelbeleid, het tewerkstellingsbeleid.

ICSOP-IMSA. Mei 1986. Nationaal representatieve steekproef van 1496 personen van 18 jaar en ouder. Acht vragen. Opdrachtgever : Le Peuple.

Publikatie : *Le Peuple*, 17 september 1986.

E. BINNENLANDSE POLITIEK.

O. Algemeenheden.

a) Politieke actualiteit : de Voerkwestie.

Relatieve belangrijkheid van de Voerkwestie. Attitude ten aanzien van J. Happarts opstelling, zijn burgemeesterschap, de houding van de Vlamingen, mogelijke alternatieven. Probleemoplossend vermogen van de regering. Samenwerking tussen Franstalige partijen. Voorkeur voor politieke familie, regeringscoalitie, politieke partijen naar gelang beleidsmaatregel.

SERVICE D'ENQUETES ET DE SONDAGES — UCL (GSW). 14-15 oktober 1986. Representatieve steekproef van 600 Walen. Aantal vragen : X. Opdrachtgever : Le Vif, La Libre Belgique, La Cité (elk afzonderlijk voor een deelaspect).

Publikatie : *La Libre Belgique*, 17 oktober 1986 (Voerkwestie). *La Cité*, 17 oktober 1986 (Voerkwestie). *Le Vif*, 24, 30, 31 oktober en 6 november 1986 (politieke voorkeur).

b) De seizoensbarometer van de publieke opinie*.

Kiesintenties. Populariteit politieke figuren. Vertrouwen in de regering. Prioritaire politieke thema's.

MARKETING UNIT. 11-17 maart 1986. Nationaal representatieve, gestratificeerde steekproef van 1987 Belgen van 18 jaar en ouder. Vier vragen. Opdrachtgever : La Libre Belgique.

Publikatie : *La Libre Belgique*, 24 maart 1986.

c) Politieke barometer.

Bekendheid met politici. Kiesintenties ten aanzien van politici en politieke partijen. Waardering van politieke partijen. Tevredenheid met regeringsbeleid, algemeen en per beleidssector.

ICSOP-IMSA. 2-7 mei 1986. Nationaal representatieve gestratificeerde steekproef van 1496 kiesgerechtigden. Twaalf vragen. Opdrachtgever : Pourquoi Pas ? en Het Laatste Nieuws.

Publikatie : *Pourquoi Pas ?*, 21 mei 1986. *Het Laatste Nieuws*, 22 mei 1986.

d) De seizoensbarometer van de publieke opinie*.

Kiesintenties. Populariteit politieke figuren. Vertrouwen in de regering. Prioritaire politieke thema's.

MARKETING UNIT. 9-17 juni 1986. Nationaal representatieve gestratificeerde steekproef van 2.219 Belgen van 18 jaar en ouder. Vier vragen. Opdrachtgever : La Libre Belgique.

Publikatie : *La Libre Belgique*, 23 juni 1986.

e) Politieke barometer.

Bekendheid met politici. Kiesintenties ten aanzien van politici en politieke partijen. Waardering van politieke partijen. Beleidsdomeinen.

ICSOP-IMSA (in samenwerking met IAO voor Vlaanderen). 2-6 september 1986. Nationaal representatieve gestratificeerde steekproef van

* Voor het cijfermateriaal en bijkomende grafische voorstelling, zie M. VERMINCK, Statistisch overzicht van het politieke jaar 1986, in : *Res Publica*, 1987 (XXIX), nr. 3, blz. 397-402.

1479 kiesgerechtigden. Twaalf vragen. Opdrachtgever : Pourquoi Pas ? en Het Laatste Nieuws.

Publikatie : *Pourquoi Pas ?*, 17 september 1986. *Het Laatste Nieuws*, 17 september 1986.

f) **De seizoensbarometer van de publieke opinie***.

Kiesintenties. Populariteit politieke figuren. Vertrouwen in de regering. Prioriteit politieke thema's.

MARKETING UNIT. 12-22 september 1986. Nationaal representatieve gestratificeerde steekproef van 2.195 Belgen van 18 jaar en ouder. Vier vragen. Opdrachtgever : La Libre Belgique.

Publikatie : *La Libre Belgique*, 29 september 1986.

g) **Politieke barometer.**

Bekendheid met politici. Kiesintenties ten aanzien van politici en politieke partijen. Waardering van politieke partijen. Beleidsdomeinen.

ICSOP-IMSA (in samenwerking met IAO voor Vlaanderen). 4-8 december 1986. Nationaal representatieve steekproef van 1391 kiesgerechtigden. Twaalf vragen. Opdrachtgever : Pourquoi Pas ? en Het Laatste Nieuws.

Publikatie : *Pourquoi Pas ?*, 17 december 1986. *Het Laatste Nieuws*, 17 december 1986.

h) **Seizoensbarometer van de publieke opinie***.

Kiesintenties. Populariteit politieke figuren. Vertrouwen in de regering. Prioritaire politieke thema's.

MARKETING UNIT. 8-15 december 1986. Nationaal representatieve gestratificeerde steekproef van 2.087 Belgen van 18 jaar en ouder. Vier vragen. Opdrachtgever : La Libre Belgique.

Publikatie : *La Libre Belgique*, 22 december 1986.

i) **Zie peiling A.2.a., A.2.b., A.8.a.**

1. Organisatie van de Staat.

a) **Waals Gewest en Franstalige Gemeenschap.**

Keuze van hoofdstad van Wallonië. Houding ten aanzien van een fusie van gemeenschap en gewest.

* Voor het cijfermateriaal en bijkomende grafische voorstelling, zie M. VERMINCK, Statistisch overzicht van het politieke jaar 1986, in : *Res Publica*, 1987 (XXIX), nr. 3, blz. 397-402.

SERVICE D'ENQUETES ET DE SONDAGES — UCL (GSW). 2 en 4 december 1985. Representatieve steekproef van 600 Franstalige Belgen ouder dan 18 jaar. Twee vragen. Opdrachtgever: La Libre Belgique.

Publikatie: *La Libre Belgique*, 11-12 januari 1986.

2. Nationale instellingen.

a) De rol van het parlamentslid in België.

Oordeel over het functioneren van de democratie, over de invloed van de parlementairen op de besluitvorming. Oorzaken van falen en geringe invloed. Keuze van herwaarderingsmaatregelen. Aanduiding van besluitvormingscentra. Hoe burgers beter informeren. Wie vertegenwoordigen de parlementairen. Kwantiteit en inhoud van het parlementair werk.

ICSOP-IMSA (in samenwerking met IAO voor Vlaanderen). 27 september - 30 oktober 1986. Representatieve steekproef van 250 parlementsleden. Tweeëntwintig vragen. Opdrachtgever: Groep Coudenberg.

Publikatie: In vrijwel alle kranten en tijdschriften na de persconferentie van 15 december 1986. Brochure: *De rol van de parlementair in België*. Brussel, 1986, 45 blz.

b) Het vaderland.

Liefde voor het vaderland. Erkentelijkheid ten opzichte van de verscheidene categorieën oorlogsslachtoffers en oudstrijders. Houding ten aanzien van geschiedenisonderwijs. Kennis van nationale feestdagen (België, Vlaanderen, Franstalige gemeenschap). Kennis van het Belgisch volkslied.

ICSOP-IMSA, November 1986. Representatieve steekproef van 1.212 Belgen van 18 jaar en ouder. Tweeënveertig vragen. Opdrachtgever: Nationaal Instituut voor Oorlogsinvaliden, Oud-strijders en Oorlogsslachtoffers.

Publikatie: *De Standaard*, 2 januari 1987.

c) Zie peiling G.a.

3. Regionale en plaatselijke instellingen.

a) De Franstalige Brusselaar.

Nationale identificatie. Politieke voorkeur. Belangrijkste probleem in Brussel. Bestaansreden FDF. Populariteit politici.

SERVICE D'ENQUETES ET DE SONDAGES — UCL (GSW in samenwerking met TEST ONE). 27-28 november 1986. Representatieve gestratificeerde steekproef van 320 franstalige Brusselaars. Aantal vragen : X. Opdrachtgever : La Cité.

Publikatie : *La Cité*, 12 december 1986.

b) **Brussel.**

Bekendheid met en waardering van Brusselse winkelgalerijen, monumenten,...

ICSOP-IMSA. April 1986. Representatieve steekproef van 1000 personen van 18 jaar en ouder uit Brussel. Achtendertig vragen. Opdrachtgever : Secrétariat d'Etat à la Région bruxelloise.

Publikatie : X. *Bruxelles, ma belle*. Brussel, Secrétariat d'Etat à la Région bruxelloise, 1986 (ook in het Nederlands en het Engels).

c) **Jette : gemeentelijk onderzoek.**

Bekendheid met en beoordeling van gemeentelijke politici. Peiling kiesintenties.

UNIOP-INUSOP. 17 september - 10 oktober 1986. Representatieve steekproef van 478 personen van 18 jaar en ouder uit Jette, getrokken op basis van de kieslijsten. Zeven vragen. Opdrachtgever : X.

Publikatie : X.

d) **Voorkeur burgemeester Kortrijk.**

Vroeger stemgedrag en keuze tussen twee kandidaat-burgemeesters.

DIMARSO. December 1986. Representatieve steekproef van 510 personen uit Kortrijk van 18 jaar en ouder. Twee vragen. Opdrachtgever : VUM.

Publikatie : *Het Nieuwsblad*, 22 januari 1987.

e) **De bezorgdheden van de inwoners van Oudergem.**

Beoordeling van het gemeentelijk beleid (van FDF en PS).

UNIOP-INUSOP. 5-20 mei 1986. Representatieve steekproef van 473 Belgen van 18 jaar en ouder uit Oudergem getrokken op basis van de kieslijsten. Zeven vragen. Opdrachtgever : X.

Publikatie : X.

f) **Gemeenten-enquêtes.**

Bezorgdheden van kiezers. Verbetering of verslechtering van infrastructuur. Kiesintenties. Populariteit van politici. Specifieke problemen van de gemeente.

ICSOP-IMSA. Heel het jaar door. Representatieve steekproeven in verscheidene gemeenten. Dertig tot vijftig vragen. Opdrachtgever : X.

Niet gepubliceerd.

4. **Politieke partijen.**

a) **Zie peilingen E.O.a., E.O.c., E.O.e., E.O.g., E.3.a., E.3.e.**

5. **Verkiezingen.**

a) **Kiesintenties*.**

Inhoud : cf. titel.

DIMARSO. Maandelijks. Nationaal representatieve steekproef van 1000 Belgen van 18 jaar en ouder. Aantal vragen : X. Opdrachtgever : VUM.

Publikatie : *De Standaard*.

b) **Franse parlamentsverkiezingen in België ?**

Bekendheid met en voorkeur voor Franse politici. Hypothetische kiesintenties ten aanzien van Franse politieke partijen, relatie met voorkeur Belgische politieke partijen. Houding ten aanzien van mogelijkheid « cohabitation ».

ICSOP-IMSA. 19-21 februari 1986. Representatieve steekproef van 514 kiesgerechtigden uit de arrondissementen Luik en Brussel-Halle-Vilvoorde. Twaalf vragen. Opdrachtgever : Pourquoi Pas ?

Publikatie : *Pourquoi Pas ?*, 5 maart 1986.

c) **Zie peilingen E.O.a., E.O.b., E.O.c., E.O.d., E.O.e., E.O.f., E.O.g., E.O.h., E.3.c., E.3.e., E.3.f.**

8. **Taalproblemen en minderheden.**

a) **Zie peiling E.O.a., E.3.a.**

* Voor het cijfermateriaal en bijkomende grafische voorstelling, zie M. VERMINCK, Statistisch overzicht van het politieke jaar 1986, in : *Res Publica*, 1987 (XXIX), nr. 3, bla. 397-402.

9. Handhaving van de orde.

a) De grote terreur-enquête.

Achtergronden van de Bende van Nijvel en CCC : onderling verband, politieke strekking, motieven, invloed.

DIMARSO. Januari 1986. Nationaal representatieve steekproef van 1000 Belgen van 15 jaar en ouder. Dertien vragen. Opdrachtgever : Humo.

Publikatie : *Humo*, 6 maart 1986.

b) Terrorisme.

Bereidheid om als jurylid te zetelen in een Assisenzaak tegen de CCC.

ICSOP-IMSA. 10-12 december 1986. Representatieve steekproef van 513 kiesgerechtigden uit Brussel-Halle-Vilvoorde. Twee vragen. Opdrachtgever : Pourquoi Pas ?

Publikatie : *Pourquoi Pas ?*, 17 december 1986.

10. Nasleep van de oorlogen.

a) Zie peiling E.2.b.

12. Levensbeschouwelijke problemen.

a) Zie peiling A.2.b.

F. CULTUURPOLITIEK.

1. Onderwijs.

a) Zie peiling B.2.a., D.2.a., E.2.b., F.11.a.

8. Massacommunicatie.

a) Lokale radio.

Luisterdichtheid en programmavoorkeur van radio « Ferme 140 ».

SERVICE D'ENQUETES ET DE SONDAGES — UCL (GSW) (Verwerking). Januari 1986. Steekproef van ca. 500 huishoudens (één persoon per huishouden) uit de omgeving van Wareme-Pousset-Remicourt. Aantal vragen : X. Opdrachtgever : VZW « Ferme 140 » Pousset-Remicourt.

Publikatie : *La Meuse*, 31 januari 1986.

b) **Lokale TV te Ottignies - Louvain-la-Neuve.**

Bekendheid met en waardering van lokaal TV-station TV-Com. Kijkdichtheid. Bereidheid tot betalen abonnementsgeld.

SERVICE D'ENQUETES ET DE SONDAGES — UCL (GSW). Eind juni 1986. Steekproef van 358 kabeldistributie-abonnees uit Ottignies-Louvain-la-Neuve. Aantal vragen : X. Opdrachtgever : TV-Com.

Publikatie : *Vers l'Avenir*, 18 september 1986. *La Libre Belgique*, 24 september 1986. *La Cité*, 16 september 1986.

c) **Zie peiling A.2.b.**10. **Toerisme.**a) **Zie peiling E.3.b.**11. **Sport.**a) **Het imago van de 24-uren fietsenrally te Louvain-la-Neuve.**

Bekendheid met en waardering van de 24-uren. Invloed op het imago van de UCL.

SERVICE D'ENQUETES ET DE SONDAGES — UCL (GSW). December 1985. Representatieve steekproef van 600 franstalige Belgen ouder dan 18 jaar. Aantal vragen : X. Opdrachtgever : UCL.

Publikatie : *La Libre Belgique*, 25 februari 1986. *La Cité*, 8-9 maart 1986. *Le Soir*, 1 april en 8 oktober 1986.

G. **ANDERE PEILINGEN.**a) **De komeet Halley.**

Houding ten aanzien van de komst van de komeet. Mogelijkheid van botsing, grootte van de inslag. Vrees ten aanzien van het jaar 2000. Vrees voor kernoorlog, kanker, aardshokken, aids, terrorisme, vloedgolf, overstroming. Oordeel over bezit en verspreiding van informatie door overheid.

ICSOP-IMSA. 26-28 oktober 1986. Representatieve steekproef van 247 kiesgerechtigden uit Brussel en 258 uit Charleroi. Twintig vragen. Opdrachtgever : Pourquoi Pas ?

Publikatie : *Pourquoi Pas ?*, 1 januari 1986.

Adressenlijst van opiniepeilingsinstituten

CEGOS-MAKROTEST, Oorlogskruisenlaan 191, 1120 Brussel.

DIMARSO, Lambermontlaan 78, 1030 Brussel.

ICSOP-IMSA (IAO), Reigerboslaan 100, 1170 Brussel.

MARKETING UNIT, Louizalaan 430, 1050 Brussel.

SERVICE D'ENQUETES ET DE SONDAGES - UCL (GROUPE DE SOCIOLOGIE WALLONNE), Place Montesquieu 1, 1348 Louvain-la-Neuve.

SOBEMAP, Marsveldplein 5, 1050 Brussel.

UNIOP-INUSOP, Johannalaan 44, 1050 Brussel.

L'Année politique 1976 Politiek Jaarboek

Nouvelle série n° 1 — Nieuwe reeks n° 1

INHOUD — SOMMAIRE

Préface.

Inleiding. Koppen uit het politieke nieuws van 1976.

Jan CEULEERS, De regering Tindemans, de partijen en het overleg onder de gemeenschappen.

Jacques BRASSINNE, Bilan des conseils culturels et des conseils régionaux.

Rudolf MAES, De samenvoeging van de gemeenten. Studie van het besluitvormingsproces.

Léon-Eli TROCLET, Front commun syndical et nouveau pacte social.

Yvo NUYENS, Pax medica op de helling?

Mariette VERRYCKEN, De werkzaamheden van de staatscommissie voor ethische problemen.

Bertrand J. DE CLERCQ, De discussies rond een legalisering van opzettelijke abortus.

René CYPRES, Les problèmes de l'énergie et le rapport de la Commission des Sages.

Jean-Claude WILLAME, Le rapport Tindemans et les élections européennes.

Mark DEWEERDT, De politieke opiniepeilingen in België in 1976.

Wladimir S. PLAVSIC, Bibliographie de l'année politique 1976.

Politologisch Instituut

Raad van Bestuur*

- Herman BALTHAZAR, buitengewoon hoogleraar aan de Rijksuniversiteit te Gent, gouverneur van de provincie Oost-Vlaanderen.
- Maurice BOEYNAEMS, gewoon hoogleraar em. aan de Koninklijke Militaire School.
- Jan CEULEERS, docent aan de Vrije Universiteit Brussel.
- Lode CLAES, beheerder van vennootschappen.
- Herman DE CROO, buitengewoon hoogleraar aan de Vrije Universiteit Brussel, minister van Verkeerswezen en Buitenlandse Handel.
- Roger DEPRÉ, hoogleraar aan de Katholieke Universiteit te Leuven.
- Jan DE MEYER, gewoon hoogleraar em. aan de Katholieke Universiteit te Leuven.
- Wilfried DEWACHTER, gewoon hoogleraar aan de Katholieke Universiteit te Leuven.
- Guido DIERICKX, docent aan de Universitaire Faculteiten Saint-Ignatius te Antwerpen.
- Marc ELCHARDUS, hoogleraar aan de Vrije Universiteit te Brussel.
- Helmut GAUS, gewoon hoogleraar aan de Rijksuniversiteit te Gent.
- Luc HUYSE, gewoon hoogleraar aan de Katholieke Universiteit te Leuven.
- Rudolf MAES, gewoon hoogleraar aan de Katholieke Universiteit te Leuven.
- Marc PLATEL, hoofdredacteur bij Het Belang van Limburg.
- Luc REYCHLER, gewoon hoogleraar aan de Katholieke Universiteit te Leuven.
- Hugo SCHILTZ, docent aan de Economische Hogeschool Sint-Aloysius te Brussel, volksvertegenwoordiger.
- Frank SWAELEN, voorzitter van de Christelijke Volkspartij, senator.
- Eli VAN BOGAERT, gewoon hoogleraar em. aan de Rijksuniversiteit te Gent.
- Paul VAN DE MEERSSCHE, gewoon hoogleraar aan de Katholieke Universiteit te Leuven.
- Yvan VANDEN BERGHE, hoogleraar aan de Economische Hogeschool Limburg en aan de Universitaire Instelling Antwerpen.
- August VAN DEN BRANDE, docent en hoofdbibliothecaris aan de Rijksuniversiteit te Gent.
- Mieke VAN HAEGENDOREN, hoogleraar aan de Economische Hogeschool Limburg.
- Hugo VAN HASSEL, hoogleraar aan de Katholieke Universiteit te Leuven.
- Karel VAN MIERT, docent aan de Vrije Universiteit Brussel, voorzitter van de Socialistische Partij.
- Guy VAN OUDENHOVE, gewoon hoogleraar aan de Rijksuniversiteit te Gent.
- Els WITTE, gewoon hoogleraar aan de Vrije Universiteit Brussel.

Bureau**

- Hugo VAN HASSEL, *voorzitter*.
- Jan CEULEERS, *thesaurier*.
- Wilfried DEWACHTER, *hoofdredacteur*.
- Maurice BOEYNAEMS, *secretaris*.
- Yvan VAN DEN BERGHE, August VAN DEN BRANDE en Mieke VAN HAEGENDOREN, *leden*.

* Nieuwe samenstelling ingevolge de beslissingen van de Algemene Vergadering van 17 februari 1986.

** Nieuw mandaat toegekend door de Algemene Vergadering van 17 februari 1986.

RES PUBLICA

Tijdschrift voor Politologie — Revue de Science Politique

Uitgegeven door het Politologisch Instituut v.z.w.

Publié par le Politologisch Instituut a.s.b.l.

Hoofdredacteur — Rédacteur en chef : Wilfried DEWACHTER

Redactiesecretaris — Secrétaire de rédaction : Mieke VERMINCK

Redactieadres — Adresse de la rédaction

E. Van Evenstraat 2B, B-3000 Leuven

De bijdragen moeten persklaar aangeboden worden, getypt met dubbel interlinie. Zij moeten vergezeld zijn van een Engelstalige samenvatting van maximum 150 woorden. De niet opgenomen manuscripten worden niet teruggezonden.

De Nederlandse teksten dienen in de voorkeurspelling gesteld.

Het Politologisch Instituut neemt geen verantwoordelijkheid op zich voor de uitgebrachte meningen; deze verbinden alleen de auteurs.

Niets uit dit tijdschrift, behalve de abstracts, mag worden veelevoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotocopie, microfilm of op welke wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Les articles qui nous sont envoyés devront être dactylographiés en double interligne et accompagnés d'un court résumé (max. 150 mots) en anglais. Les manuscrits non insérés ne sont pas rendus.

Le « Politologisch Instituut » n'assume pas la responsabilité des opinions émises; celles-ci n'engagent que les auteurs.

Tous droits de traduction, d'adaptation et de reproduction (sauf les résumés), y compris les microfilms et les photocopies, sont réservés pour tous pays.

Abonnements- en verkoopvoorwaarden van het tijdschrift

Conditions d'abonnement et de vente de la revue

1. Jaarabonnement — Abonnement annuel	B.F. - F.B.
persoon - personne	850
instelling - institution	1.800
Uitsluitend voor België: student (mits vermelding van de universiteit, de studierichting, het studiejaar en het inschrijvingsnummer aan de universiteit) - Uniquement pour la Belgique: étudiant (en mentionnant l'université, l'orientation et l'année des études, le numéro d'immatriculation)	500
2. Verkoop per nummer (nog uitsluitend vanaf 1980) — Vente au numéro (à partir de 1980 seulement)	
persoon - personne	300
instelling - institution	600
Verkoop dubbel nummer (nog uitsluitend vanaf 1980) — Vente numéro double (à partir de 1980 seulement)	
persoon - personne	600
instelling - institution	1.200
3. Verzameling van 1963 tot 1976 (zo lang de voorraad strekt) / Collection de 1963 à 1976 (jusqu'à épuisement du stock)	
België - Belgique	4.000
Andere landen - Autres pays	5.000

ZETEL VAN HET INSTITUUT — SIEGE DE L'INSTITUT

Politologisch Instituut v.z.w.: Egmontstraat 11, B-1050 Brussel
Politologisch Instituut a.s.b.l.: rue d'Egmont 11, B-1050 Bruxelles
Rekening - Compte: 091-0034240-28

Het tijdschrift RES PUBLICA wordt uitgegeven met de steun van het Ministerie van Onderwijs
Wettelijk depot - Dépôt légal: D/RP 1987/3/1173

ISSN 0486-4700

Gedrukt in België — Imprimé en Belgique

RES PUBLICA

Belgian Journal of Political Science

Editor : Wilfried DEWACHTER

Assistant editor : Mieke VERMINCK

Address : Van Evenstraat 2B, B-3000 Leuven

Manuscripts to be considered for publication should conform to the following requirements : two type-written copies (double-spaced) must be submitted, ready for press : they must include a summary in English, not longer than 150 words. Manuscripts that are not accepted are not returned.

The « Politologisch Instituut » bears no responsibility for opinions expressed by authors ; the latter are solely responsible for the opinions they forward.

No part of this publication, except the abstracts, may be reproduced in any form by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

Annual subscription and sales conditions

1. Annual subscription	
Individuals	850 BF
Institutions	1.800 BF
2. Single issue (only from 1980 on)	
Individuals	300 BF
Institutions	600 BF
Double issue (only from 1980 on)	
Individuals	600 BF
Institutions	1.200 BF
3. Collection 1963-1976 (as long as the issues in stock last)	
Belgium	4.000 BF
Other countries	5.000 BF

Claims for undelivered copies must be made no later than three months following month of publication. The publisher will supply missing copies when losses have been sustained in transit and where the reserve stock will permit.

PUBLISHER

POLITOLOGISCH INSTITUUT v.z.w. : Egmontstraat 11, B-1050 Brussels

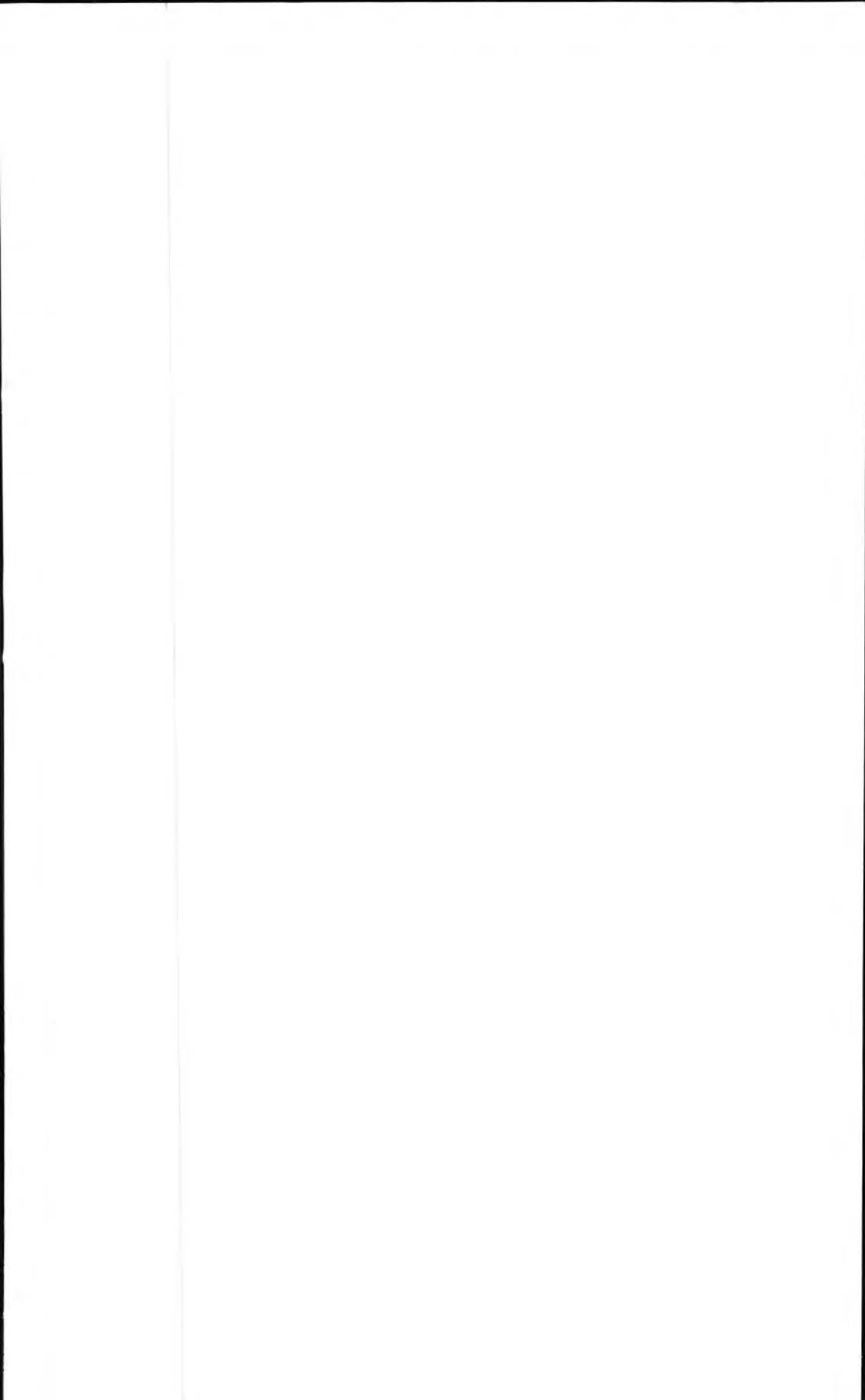
Subscriptions can be paid by bank account : 091-0034240-28.
and 300.82.940 for the Netherlands

The Journal RES PUBLICA is sponsored by the Belgian Ministry of Education

The articles of Res Publica are abstracted in the following journals

- ABC POL SCI.
Advanced Bibliography of Contents: Political Science and Government.
- International Bibliography of Political Science
Bibliographie internationale de science politique.
- International Bibliography of the Social Sciences
Bibliographie internationale des sciences sociales.
- International Bibliography of Economics
Bibliographie internationale de science économique.
- Social Sciences Citation Index. An International Multidisciplinary Index to the Literature of the Social, Behavioral and Related Sciences.
- Sociological Abstracts.
- Bulletin analytique de documentation politique, économique et sociale contemporaine.
- United Nations. Monthly Bibliography. Selected articles.
Nations Unies. Bibliographie mensuelle. Articles sélectionnés.
- Bulletin de Renseignements documentaires. Communautés Européennes.
Documentation bulletin. European Communities.

Printed in Belgium

GEDRUKT IN BELGIE / IMPRIME EN BELGIQUE

door / par

L'IMPRIMERIE SCIENCES S.A.

Dir. : Ch. SCHROEF
Avenue Emile de Beco laan 75
B-1050 Bruxelles - Brussel